

MAX-PLANCK-GESELLSCHAFT

MAX-PLANCK-INSTITUT
FÜR EUROPÄISCHE RECHTSGESCHICHTE

MAX PLANCK INSTITUTE
FOR EUROPEAN LEGAL HISTORY

www.rg.mpg.de

Max Planck Institute for European Legal History

research paper series

ISSN 2699-0903 • Frankfurt am Main

No. 2016-09 • <http://ssrn.com/abstract=2847613>

Gian Luca D'Errico

Truth and Justice in a »Forest of Thieves«

The Heresies of Giovanni Battista de Luca and the Documents of the Roman Inquisition

Published under Creative Commons cc-by-nc-nd 3.0

Electronic copy available at: <https://ssrn.com/abstract=2847613>

TRUTH AND JUSTICE IN A »FOREST OF THIEVES«

THE HERESIES OF GIOVANNI BATTISTA DE LUCA AND THE DOCUMENTS OF THE ROMAN INQUISITION*

GIAN LUCA D'ERRICO

Abstract

This essay attempts to explain the scientific and cultural background to the hermeneutic study and transcription of documents from the Congregation of the Holy Office and Index relating to Cardinal Giovanni Battista De Luca. The documents, stored in the Archive of the Congregation for the Doctrine of the Faith (hereinafter ACDF) in Vatican City, have been available to academics since 1998. It is a large body of records which bears witness to the concerns of these two congregations relating to the philosophy of law expressed by Giovanni Battista De Luca in his main work, *Theatrum veritatis et iustitiae* (1669–1681). The most important and articulate set of documents relates to censorship of this work (ACDF, C.I, Protocolli 047, ZZ) and allows for analysis of two diametrically opposed positions: the ecclesiology of De Luca and his learned condemnation. Critical examination of these documents will form part of research into the role played by Giovanni Battista De Luca's ideas during that period in the century after his death, 5th February 1683, which became known as Juridical Illuminism. Above all it serves, amongst other purposes, to enrich and complete our knowledge of Giovanni Battista De Luca, universally recognised

* This research has been possible thanks to a scholarship awarded in 2015 by the Max Planck Institute for European Legal History in Frankfurt, headed by Dr. Benedetta Albani, and a research fellow funding awarded in 2014 by the Department of History and Cultures, headed by Prof. Umberto Mazzone, at the University of Bologna. First and foremost I would like to thank Paolo Prodi for his friendship and knowledge. He has urged and encouraged me for many years, even during the more difficult times, to scrutinise in greater depth a figure who he believed and still believes to be one of the great early modern European jurists. Thanks to his insistence I presented the idea for this project at a conference in Italy entitled *Rediscovering the Jurist Cardinal Giovanni Battista De Luca* (5-6 December 2014, Venosa), now published in D'ERRICO (2016) 92-108. I am indebted to many people, too numerous to mention, for their time, advice and constructive criticism. I am especially grateful to my colleagues and friends at the Max Planck Institute for European Legal History in Frankfurt where I spent six months of intense work and discussion both on an academic and personal level. Finally my heartfelt thanks goes to Richard Cockram who has translated my work from the outset without ever betraying the meaning of my words which are often not particularly coherent or easy to understand.

by academics as one of the most important legal advocates of the seventeenth century. The figure of De Luca has not yet been investigated in such a dynamic way taking into consideration the elements of continuity and fracture which have contributed to the transformation of the Church and state throughout history.

Contents

Abbreviations	2
1. Introduction.....	3
2. Biography of Giovanni Battista De Luca.....	5
3. The four personas of the pontiff.....	6
4. Censors and censorship of <i>Theatrum</i> dated 1689–91.....	10
5. Table showing attempted censorship of <i>Theatrum Veritatis et Justitiae</i>	16
6. Philosophy, politics, law and ecclesiology in the thought of Giovanni Battista De Luca.....	17
7. Between formal censorship and real censorship: historical controversies	24
8. Conclusions.....	38
Appendix.....	47
Bibliography.....	212

Abbreviations

ACDF	Archivio della Congregazione per la Dottrina della Fede (Archive of the Congregation for the Doctrine of the Faith), Rome
ASVat	Archivio Segreto Vaticano (Vatican Secret Archives), Rome
c./cc.	carta/carte, sheets in manuscripts, with recto (r) and verso (v) to indicate front and reverse side.
<i>C I</i>	<i>Congregatio Indicis</i>
<i>C. Conc.</i>	<i>Sacra Congregatio Concilij</i>
F.	File
n.num.	sheet without number
O. P.	Order of Preachers (Dominican Order)
<i>r</i>	<i>recto</i> (front of manuscript sheet)
<i>S. O.</i>	<i>Sancti Officii</i>
<i>St. St.</i>	<i>Stanza Storica</i> , History Room, section of ACDF
<i>v</i>	<i>verso</i> (reverse of manuscript sheet)

1. Introduction

Starting from the 1970s and 80s historical studies in general, as well as those concerning the history of law, relating to Giovanni Battista De Luca were given significant impulse thanks to the meaning attributed to the ideas of this cardinal by Paolo Prodi in one of his main works, *Il sovrano pontefice* and also later ones.¹ Since then numerous studies have been conducted although these have tended to concentrate on the history of law. Notable exceptions include the monograph, written by Agostino Lauro, analysing the theory of the state and the biographies by Annamaria Santangelo.² In the subject of the history of law the most widely known and best publications include the works of Aldo Mazzacane, research by Italo Birocchi and Piero Fiorelli into the juridical lexicon of De Luca, those written by Rodolfo Del Gratta concerning the Piombino Statutes annotated by De Luca and lastly monographic studies by Alessandro Dani.³ However studies concentrating on the

¹ PRODI (1982), also PRODI (2000), PRODI (2010) and PRODI (2012), to mention the most important; indeed the figure of Giovanni Battista De Luca is a common theme running through almost all of Paolo Prodi's works.

² The start of the introduction of Lauro's volume emphasises one of the aspects that this research attempts to investigate. »Fate has reserved a hostile destiny for the political writings of Giambattista de Luca. Academics and researchers have used various methods, with different aims and perspectives, to study the ideas of the eminent jurist, but the judgement of history – which is a tangible judgement made by men – has left his thoughts concerning the state and public institutions in the shadows, neglecting his experience of government.« (»La sorte ha riservato un destino avverso agli scritti politici di Giambattista de Luca. Studiosi e ricercatori hanno esplorato in vario modo, con finalità e prospettive diversificate, il pensiero del giurista eminente, ma il giudizio della storia – che è giudizio concreto espresso da uomini – ne ha lasciato in ombra il pensiero sullo Stato e sulle istituzioni pubbliche, trascurando la sua esperienza di governo«); LAURO (1991) XXI. For the biographies of De Luca, SANTANGELO (1991).

³ For the 'Compagnia d'ufficio' and the legal statute contemplated by De Luca, MAZZACANE (1989); for the item in the Dizionario Biografico degli Italiani, MAZZACANE (1990); reflections on the reformism of De Luca concerning common and territorial law can be found in MAZZACANE (1994), MAZZACANE (1998); MAZZACANE (2010) for the introduction to *Dello stile legale* by Giovanni Battista De Luca (1674). An overall picture of legal culture in the modern era where De Luca plays such an important role is provided by BIROCCHI (2002); for a reflection on De Luca's *Jus civile*, see - BIROCCHI (2003); in terms of this research, interesting points emerge from Birocchi's reflection on the right of resistance in De Luca's political ideas. The author, distancing himself from Lauro, concludes »In the ideas of De Luca there was no room for the right of resistance or a state subject to the rule of law« (»Nella concezione del De Luca non c'era posto né per il diritto di resistenza, né per lo Stato di diritto«), BIROCCHI (2003a) 367. We will hear more about this essay in due course. See FIORELLI (1980) and FIORELLI (1984) for information concerning the importance of the legal lexicon introduced by De Luca; for comments on the Piombino Statutes see DEL GRATTA (1985). The research undertaken by Alessandro Dani is a different matter because despite his background in the history of law, the author provides a far more articulate picture of Giovanni Battista De Luca including careful

history of law do not seem to provide an accurate or exhaustive reconstruction of the historical and political scope of De Luca. Indeed, it has often been the case that although his greatness as a jurist is widely recognised, he has frequently been boxed prematurely and somewhat boringly into the baroque culture typical of the time or deprived of the role assigned to him by many historians as the precursor of juridical illuminism.⁴ Agostino Lauro's careful study of De Luca also points in this direction with precise use of archive sources (excluding those in the ACDF which was not yet open to the public) and biographical information but lacking long-term reflection and contextualisation. Puzzlement centres on the methods used, specifically failure to analyse hermeneutically archive sources available to academics today, and some of Giovanni Battista De Luca's more distinguishing characteristics. The conclusions of a conference on justice in the Papal States in the early modern era, held in Rome in April 2010, underlined the importance and need for prosopographical research into the forensic social class and fellow legal advocates as a vital tool to continue the progress already made.⁵ Reflections on Cardinal Giovanni Battista De Luca were one of the mainstays of the debate.⁶ However, even Alessandro Dani in one of his most recent studies of De Luca outlined the difficulty of contextualising the Venosa-born cardinal outside the realm of juridical knowledge due to the complete absence »or almost of quotations, including in works with a wider cultural remit examining his theological, philosophical and political interpretations. Of course this was not only due to respect for subjects in which he was not a specialist but also the caution required at a time when writers in these fields of knowledge might find themselves to be an unqualified success one day and a jailed heretic the next«.⁷ Furthermore, given Giovanni Battista De Luca's library was broken up and no inventory exists, »the historian has great difficulty in reconstructing his non-juridical thinking even though this must have been considerable in those areas of philosophy and history in which he showed himself to have more than just superficial knowledge«.⁸ Therefore the amount and quality of documents in the ACDF relating to Giovanni Battista De Luca, in light of what has already been stated, are invaluable not only for more in-depth prosopographical examination but also to identify applications for reform which roused De Luca to undertake his initiatives and which left an indelible mark on

reflection on the cultural roots of the legal advocate's thinking and the philosophical and scientific environment in which he found himself, specifically: DANI (2012), but also DANI (2008).

⁴ ZANOTTI (1983) and DANI (2008) 213–226, but now also DANI (2012) 57, note 128: »If the work is considered as a whole, one can only point out the enormous persistence of residues of the medieval juridical tradition which, in some areas, are intertwined with humanistic influences or positions affected by absolutism. This cultural complexity should therefore discourage simplistic outlines and propositions concentrating on unequivocal interpretations«.

⁵ DI SIMONE (2011) 25–26.

⁶ DANI (2011) 125–148.

⁷ DANI (2008) 30–31.

⁸ DANI (2008) 30.

the Roman Church. The political importance of De Luca must be measured in terms of concrete reforms he supported. Indeed, his political influence is considerable because, in partnership with the papacy of Innocent XI (1676–1689), it marked the beginning »of the end of the Counter-Reformation«⁹ and, within the Roman Curia, »a completely new phase began«.¹⁰

2. Biography of Giovanni Battista De Luca¹¹

1613/14	Born in Venosa, son of Antonio and Angela Giacullo.
1628/29	Moves to Salerno to study humanities and law.
1631–1638	Moves to Naples to study law. Graduates in 1635 and practices law for a mandatory period of 3 years.
1639	Receives minor orders and returns to Venosa due to illness.
1640–1644	Elected vicar-capitular and then vicar-general in Venosa.
1644–1647	Moves to Rome where he practices law under the auspices of Angelo Andosilla and deals with cases involving the Sacred Congregation of the Council, Congregation of Immunity, Sacred Congregation of Rites, Sacred Congregation of Bishops and Regulars in the Roman Chamber and Roman Rota.
1648–1675	Works as a freelance legal advocate.
1675	Becomes a member of Queen Christina of Sweden's Academy.
1676	Consecrated as a priest and appointed by Innocent XI as his Auditor and Secretary of Memorials.
1677	Appointed secretary of the two Apostolic Signatura by Innocent XI.
1678	Succeeds Prospero Fagnani as Sealer of the Apostolic Penitentiary.
1681	Appointed cardinal by Innocent XI and elected as a member of eleven congregations as follows: Chamber, Good Government, Concistorial, Residence of Bishops, Council, Immunity, Signature of Grace, Roads, Bridges, Waters and Taxation.
1683	Dies in Rome on Friday 5 th February after an illness lasting 12 days.

⁹ SIGNOROTTO (1998) 137.

¹⁰ TABACCHI (1998) 140.

¹¹ Biographical information taken from LAURO (1991) XXXV–LXII; BIROCCHI, FABBRICATORE (2013) 685–689; DANI (2012) 14–17; MAZZACANE (1990) 340–347.

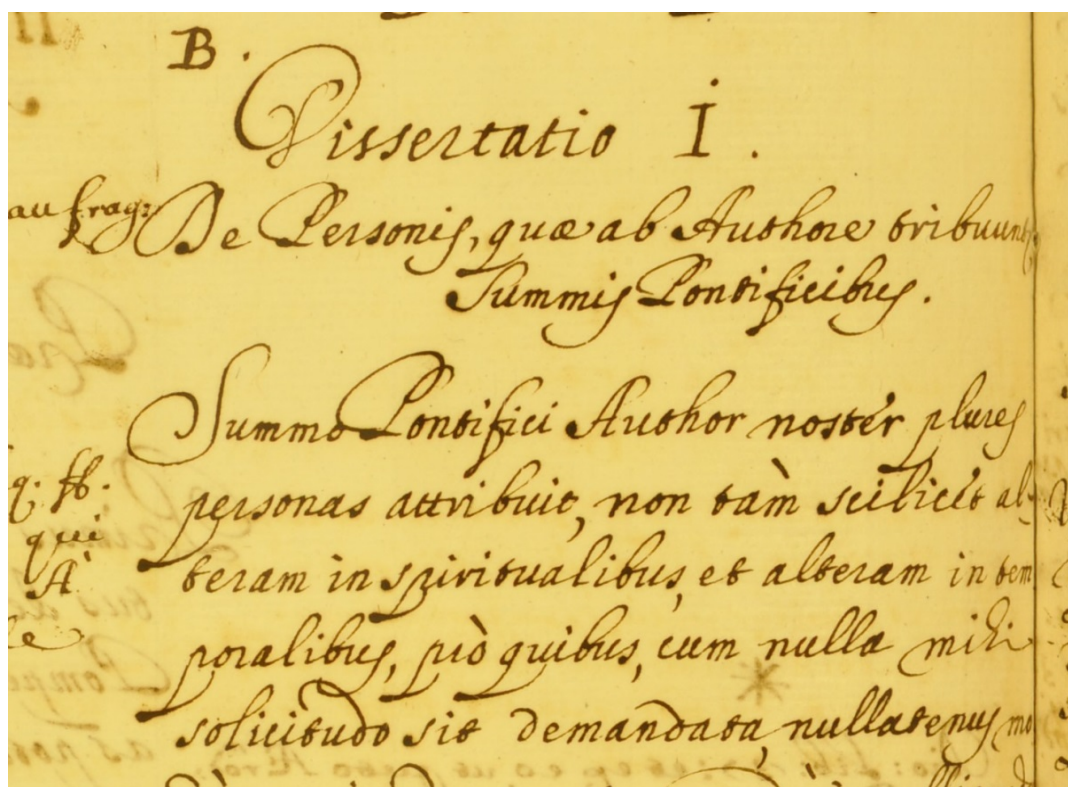
3. The four personas of the pontiff

On 9th February 1690 Giuseppe Felice Barlacchi, Bishop of Todi and Narni, sent to Gaspare Carpegna part of the censorship – in reality begun several months earlier – relating to *Theatrum Veritatis et Justitiae* by Giovanni Battista De Luca (1669–1678, later integrated by the Indexes of 80–81 drafted by the Spoleto-born jurist Nicolò Falcone): »I send to your Eminence – writes Barlacchi in his first letter accompanying the »dissertation« – the third »quinternetto«, from which you can see on the second side of page 22, that I have begun to touch on the first error, which is a continuation of the way of talking already observed in the first quinternetto«. ¹² The first error which weaves together the first area of censorship of *Theatrum* is nothing other than one of the cornerstones of De Luca's thought; it is taken from Book XIV, *Pars Quarta, Miscellaneum Ecclesiasticum, Dissertatio I*:

»Personas attributed by the author to the Supreme Pontiff. The author attributes various personas to the Supreme Pontiff, not so much, as would be obvious, one in the spiritual sphere and the other in the temporal sphere, for which I would have no concerns and no grounds for interrogation, and which I think should be intended as how Gelasius I and Gregory VII, as well as many others, reached this distinction. Therefore everyone used to think of him as two people, although preferably it should be understood that the Supreme Pontiff is a single person and he has two swords« [Image 1]. ¹³

¹² »Invio a Vostra eminenza il terzo quinternetto, dal quale vedrà nella seconda facciata del foglio 22, che ho cominciato a toccare il primo errore, che seguitarebbe dal modo di parlare già osservato nel primo quinternetto«, Archive of the Congregation for the Doctrine of the Faith [hereinafter ACDF], *Congregatio Indicis* [hereinafter CI], Protocolli 047, ZZ, c.259r [the new numbering in pencil will be used at all times for this manuscript], Appendix, Section I, Doc. III.

¹³ »De Personis, quae ab Authore tribuuntur Summis Pontificibus. Summo Pontifici Author noster plures personas attribuit, non tam scilicet alteram in spiritualibus, et alteram in temporalibus, pro quibus, cum nulla mihi sollicitudo sit demandata, nullatenus modo exquirendum, puto, intelligenda sint, quae ad hanc distinctionem adstruedi late congeruntur per Gelasium Primum et Gregorium VII, aliosque plures; Quaeque propterea considerari solent, ut inde duplex persona dicatur, licet potius vere in hoc etiam sensu quoad Summum Pontificem dici debeat, quod una sit, sed duos gladios habeat«, ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, c.260v, Appendix, Section I, Doc. V.

1. ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, c.290v [particular].

However De Luca »decisively maintains the Supreme Pontiff includes many formal personas, one obviously as the Pope, representative of Jesus Christ and universal bishop of the church, another as patriarch of the West, a third as a temporal prince, which is not up for discussion, and a fourth as a special or ordinary Bishop of Rome, or he is repeatedly seen as both a special Bishop of Rome and universal bishop of the whole world«. ¹⁴

¹⁴ »expresse in eo asserit, quod multiplices diversa personae formales considerantur, una scilicet, ut ipse loquitur Papae Christi Vicarij, et Ecclesiae universalis Episcopi, altera Patriarchae Occidentalis, 3a Principis temporalis, de quo, ut supra, sermo non est, et 4a Episcopi particularis, seu Ordinarij Urbis, seu ut alibi, primo reduplicative consideratur, tamquam Episcopus particularis Urbis et tamquam Episcopus universalis totius Orbis«, ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, c.261r., Appendix, Section I, Doc. V. Interestingly the censor uses this passage from *Miscellaneum Ecclesiasticum*, an appendix to Book XIV, *De Regularibus et Monialium* where Giovanni Battista De Luca justifies his argument on the personas of the pontiff to explain the prerogatives forming part of wider reflection on the entire ecclesiastical hierarchy. This discussion refers to a decree of the Roman Inquisition dated 1665 against those who did not recognise the *Jus territoriale* of the pope. The same discussion concerning the pope is articulated by De Luca in *Relatio romanae curiae forensis*, an appendix to Book XV, but he reaches different conclusions. In this he outlines the four personas of the pope and then examines in minute

The censor goes on to explain the dangers of De Luca's assertions. »Thus, as shown by the words of our author given above, the distinction between the persona of the Pope as representative of Christ and the other as a special or ordinary Bishop of Rome constitutes a serious threat, in that use of this distinction risks affirming something in one, therefore denying that which is intrinsic in the other, which in this case is the Supreme Pontiff who, as representative of Christ, possesses universal authority«. ¹⁵ To support his argument Barlacci quotes Pope Saint Leo I (AD 440–461) who was made Doctor of the Church by Benedict XIV in 1754. Leo uses the following words to describe papal authority, »the light of truth which is revealed for the benefit of all people spreads its efficacy by itself throughout the entire world.« ¹⁶

The four personas accorded to the pontiff by De Luca – the »first error« which interweaves the entire thought of De Luca – are subjected to meticulous examination as confirmed by the complex and articulate censorship documents held in the Archive of the Congregation for the Doctrine of the Faith (open to academics since 1998 due to the wishes of Pope John Paul II). In these documents the Bishop of Todi, Giuseppe Felice Barlacci, ¹⁷ underlines not only the futility of this position – attributing to the representative of Christ a totality of divine nature requiring no further interpretation – but also and above all the dangers associated with this meaning. Barlacci emphasises – as we have seen – the contrast established between the two personas *Episcopus Orbis* and *Episcopus particularis Urbis*, by denouncing the latter conferment because it implies denial of the former. The episcopatism – but not only – for which De Luca became a spokesman, encouraged by the support and empathy of Innocent XI, had encountered powerful opposition from a small but powerful group headed by the cardinals Francesco Albizzi, Pietro Ottoboni, Alderano Cybo and Gaspare Carpegna. On the other hand the decision to censure *Theatrum* was taken following the death of Innocent XI. This event occurred on Friday 12th August 1689

detail the persona of patriarch of the West explaining the anachronistic aspect of this meaning. The thoughts of PRODI (1982) and also PRODI (2000) are very important in considering this theory of Giovanni Battista De Luca.

¹⁵ »Quamobrem, ut demonstratem ex verbis nostri Authoris, ut supra, prolatis, hoc periculum, non solum imminere, quia ipse augere illud videtur dicendo, una scilicet est persona Papae Christi Vicarij & altera Episcopi particularis, seu Ordinarij Urbis; unde distinguendo iuxta distinctionis; quae, affirmando aliquid in uno, negat in altero, a quo illud contradistinguit, videtur innuere Summum Pontificem, qui est ubique Christi Vicarij ea potestatis plenitudine«, ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, c.261v, Appendix, Section I, Doc. V.

¹⁶ »Lux veritatis, quae in omnium gentium revelatur salutem, efficacius se ab ipso capire per totum Mundi corpus effundit«, ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, c.261v, Appendix, Section I, Doc. V.

¹⁷ *Hierarchia Catholica*, Vol. V (1667–1730), Patavii, MCMLII, p. 280. Iosephus Felix Barlocci, 24 Maii 1683 (AC 23 f. 128). Ivi, n. 4: Promovetur ad Narnien. (AC 23 f. 128); nat. Romae, aet. 40 ann. et ultra, pbr, doct. Iur. Utr. Sapientiae Rom., iam gub. Tiburtin., utr., sign. Ref. (P. Cons. 82 f. 317 ss); consecr. Romae ab Alexandro carrd. Crescentio 30 Maij 1683 (Vat. Lat. 12340 f. 191); dim. 1 Maij 1690 (P. Dat. 1690 f. 203); ob Romae 27 November 1708 (Galletti Vat. Lat. 7900 f.130).

and in October of the same year Ottoboni was elected pope and took the name Alexander VIII. Examination of *Theatrum* began a short time later¹⁸ with the first letter of censorship accompanying the first »quinternetto« dated 17th January 1690 from which must be subtracted the time necessary to write the long manuscript sent to Cardinal Carpegna.¹⁹ This succession of events and decisions cannot be ignored or considered random given that De Luca had been dead for almost seven years (5th February 1683). By the seventeenth century the Congregation of the Index and Holy Office had achieved such a level of efficiency in monitoring these works and implementing censorship procedures, it seems impossible that there would be such a long period of time (eight years) between the final publication of *Theatrum* (1681) and the start of censorship (1689), especially when one considers the work was printed in Rome by someone known to all in ecclesiastical circles.²⁰ Having said that, a first attempt at censorship was begun 1680, the year of the bitter dispute between De Luca and the Congregation of the Holy Office due to the struggle against ecclesiastical immunity and exemptions. It was an uncompromising attempt at censorship; the manuscript, sent to the Secretary of State, Aderano Cybo, starts with the following words:

»A book by Monsignor di Luca has come to light; it is entitled *Quarta Pars de Supplementi* and was printed in Rome without licence by Mons. Vicelegato and without approval from the Master of the Sacred Palace.

In this book Monsignor de Luca wanted to show that since the time of Justinian, and in essence up until now, Rome has been a forest of thieves of the most refined kind and that popes, cardinals and judges have all had their finger in the pie.«²¹

In fact *Quarta Pars de Supplementi* is the first part, *De Judiciis, et de Praxi Curiae Romanae* in Book XV of *Theatrum*, and a large part of the censorship is aimed at *Discorso 47, Romanae competentiae fori inter quamplura tribunalia Urbis*. The tone of the censor is one

¹⁸ Pietro Ottoboni expressed his hostility towards Giovanni Battista De Luca directly to the Pope on the occasion of his appointment as a cardinal in September 1681 due to De Luca's opposition to ecclesiastical immunity and the Congregation of the Holy Office, LAURO (1991) LV and no. 67; PASTOR (1932) 303.

¹⁹ The year 1689 indicated in BIROCCHI/FABBRICATORE (2013) 689 as the start of the procedure is correct. However, as done by Aldo Mazzacane and Agostino Lauro, re opening of the examination of the *Theatrum* continues to be connected with the death of De Luca and not that of Innocent XI.

²⁰ The literature dealing with censorship in the seventeenth century is vast. However, as far as the procedure is concerned for the period in question, see CAVARZERE (2011).

²¹ »Fu visto alla luce un certo libro intitolato 4a pas de supplementi di Monsignor di Luca stampato in Roma senza licenza di Mons. Vicelegato, ne con approvazione del P. M. del Sacro Palazzo. In questo libro Monsignor de Luca ha voluto ostentare di haver fatto da Giustiniano, e che Roma in sostanza sino à qui sia stata un bosco di ladri più fini, che vi siano, e che li Papi, Cardinali, e Giudici ci hanno tenute le mani«, ACDF, *Censura Librorum 1680–1682*, F. 9, c.208r, Appendix, Section II, Doc. I. Up to now the episode has been inexplicably ignored by historians of the Inquisition but the subject is dealt with by BIROCCHI/FABBRICATORE (2013) 688 even though they do not realise it is the first part of Book XV in *Theatrum, De Judiciis, et de Praxi Curiae Romanae*.

of polemics and condemnation; this can be clearly seen from the conclusions drawn at the end:

»These are the most damnable words and propositions in the book; indeed we are already discussing these matters on behalf of the Holy Office; after all the book is full of thousands of impertinences and ridiculous ideas, and he printed all the decrees and all the decisions taken by him per externum thus allowing foreign peoples to see them; in summary anyone reading the entire book, especially this Discussion 47 witnesses a libel of the most opprobrious type against the Court of Rome«. ²²

However, the cover of the dossier is marked with the words »Nullum invenitur decretum« demonstrating that, despite the established hostility of the Holy Office towards De Luca, his close relationship with Pope Innocent XI ensured that on this occasion a severe condemnation and the addition of the work to the Index of banned books were avoided. Of course the music changes following the death of Innocent XI in 1689.

4. Censors and censorship of *Theatrum* dated 1689–91

A few technical and institutional details are useful in understanding the context and climate in which *Theatrum* was censored in 1690. The protocols containing the handwritten reports are divided into nine main groups of documents. The first censorship document is by Raffaele Fabretti²³ followed by the opinion of Giovanni Battista Del Palagio.²⁴ These are followed by four censorship documents – or »quinternetti« – drafted by Giuseppe Felice Barlacchi,²⁵ accompanied always by one or two letters signed by him,²⁶ and which represent the most substantial body of documentation. Indeed, Barlacchi's censorship document includes a report by the Congregation of the Index secretary,²⁷ Giulio Maria Bianchi, which is followed by the opinions of Scipione Zanelli²⁸ and Francesco Brunacci.²⁹

²² »Queste sono le parole, e le proposizioni più dannabili del libro, che poi circa la materia, et altre cose contenute in esso se ne discorre per esser stata fatta quest'annotatione per Causa del S. Offizio; che del resto il libro è ripieno di mille impertinenze, e di cose ridicole, et vi ha stampati tutti li decreti, e provisioni da lui fatte per externum cosi acciò li Dominij stranieri ne piglino norma, et in somma chi legge tutto il libro, specialmente questo discorso 47 vede un libello il più opprobioso, che possa pensarsi contro la Corte di Roma«, ACDF, *Censura Librorum 1680–1682*, F. 9, c.214r, Appendix, Section II, Doc. I.

²³ ACDF, *CI*, Protocolli 047, ZZ, cc.12r–128v; Appendix, Section I, Doc. I.

²⁴ ACDF, *CI*, Protocolli 047, ZZ, cc. 206r–212v; Appendix, Section I, Doc. II.

²⁵ ACDF, *CI*, Protocolli 047, ZZ, cc.260r–283v; cc.287r–290v; cc.293r–296v; 299r–302v; Appendix, Section I, Docc.: V; VIII; X; XII.

²⁶ ACDF, *CI*, Protocolli 047, ZZ, c.258r, c.259r, c.284r, c.285r, c.292r, c.298r; Appendix, Section. I, Docc. III; IV; VI ;VII ; IX; XI. Barlacchi's letters are a forerunner to, and explain, the various censorship documents sent to Cardinal Carpegna. They also provide some of the censor's personal opinions.

²⁷ ACDF, *CI*, Protocolli 047, ZZ, cc.204r–307r; Appendix, Section I, Doc. XIII.

²⁸ ACDF, *CI*, Protocolli 047, ZZ, cc.332r–334v; Appendix, Section. I, Doc. XIV.

The first handwritten documentation, as already stated, consists of the censorship document relating to the first part of Book XV, *De Judicijs et Praxi Curiae Romanae* and bears the signature of Raffaele Fabretti. A protégé of Cardinal Carpegna and better known as a historian and archaeologist, Fabretti was born in Urbino in 1620 but moved to Rome to complete his legal studies. He served in the administrative body of the Papal States from a very young age with his roles ranging from diplomat to magistrate.³⁰ However he also acted as an *ad hoc* censor for the Congregation of the Index and was responsible for banning *Geografia istorica dell'Italia divisa in otto tomi* by Carlo Emanuele Fontana, an Imola-born nobleman. This work was left in its handwritten form with the printed version being banned in 1689. Fabretti was also extremely critical of De Luca's book; his report consists of the propositions analysed to challenge jurisdictional criteria and includes the following words »et Theatrum Veritatis et Justitiae sese aperuisse iactat, quod Ego Veritatis et Confusionis iure merito appellandum«,³¹ and also »Et tamen ipse Author [De Luca], qui tantam probitatis Curialis iacturam deplorat, mala ex suis operibus exempla praebeat, dum inconstantiam suam scribendi modo pro attentatis, modo autem pro illorum excusatione, subministratis generalibus motivis allegat«.³²

A second opinion was provided by Giovanni Battista Del Palagio – also an *ad hoc* adviser to the Congregation of the Index and known for having been the censor responsible for banning, in 1689, *Traité de la Nature et de la Grâce* by the French philosopher Nicolas Malebranche – in relation to Book XV and specifically the *Relatio romanae curiae forensis*. However Del Palagio can be considered one of the most intellectual and charismatic personalities in Rome at that time. Residing at Santa Maria della Pace, the Florentine abbot was canon of St. Peter's and a member of the Academy of Arcadia where he used the pastoral name Dorilo Tesmiano. Del Palagio was a well-known figure in Roman cultural circles, particularly esteemed by the clique of Monsignor Giovanni Giustino Ciampini, a known promoter of intellectual ventures including the *Giornale de' letterati*, the first European publication to review *Recherche de la vérité*. It must be stated that – as Gustavo Costa reminds us – Del Palagio belonged to the Republic of Letters, the bedrock of Italo-French culture in the seventeenth and eighteenth centuries.³³ It is not by chance that the tone and words used by the Florentine abbot seem decidedly softer; they also remind us of the prestige and respect that the Venosa-born legal advocate had acquired in the eyes of the Pope and Roman Curia. The conclusion to the document states that »Vir tanto tempore in eadem Curia versatus, ac a SS.mo Pontifice eternae laudis, et memoriae Innocentio PP. XI

²⁹ ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, cc.416r–420v; Appendix, Section I, Doc. XV.

³⁰ CERESA (1993); PANCIERA (2006).

³¹ ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, 125r-v; Appendix, Section I, Doc. I.

³² ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, c.127v, Appendix, Section I, Doc. I.

³³ COSTA (2003) 37.

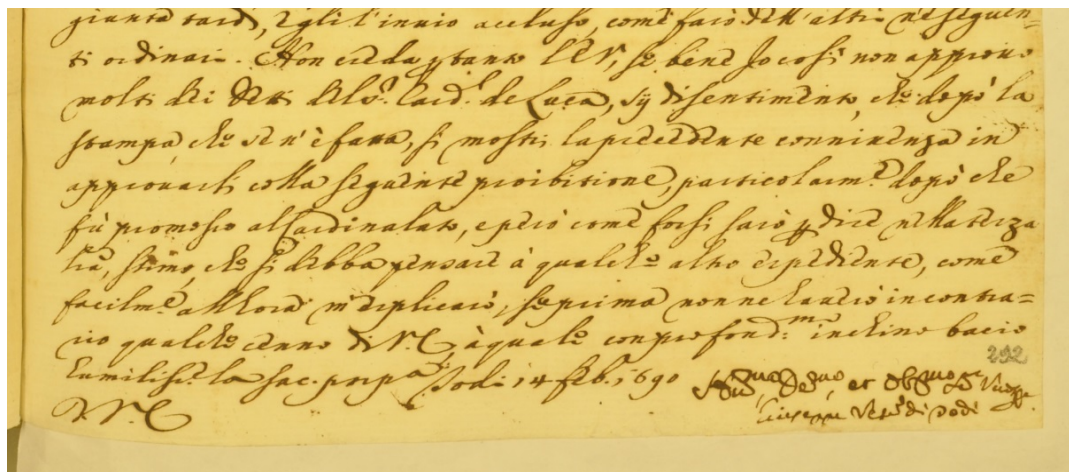
tum eius Auditor effectus, tum ad supremam Cardinalatus dignitatem tandem promotus». ³⁴ It will be useful to return to this point. On the other hand it is remarkable that the actual censorship of *Theatrum* – which follows in the group of documents the two opinions which have just been mentioned – was entrusted to someone who was to a certain extent an outsider when considering the two congregations delegated to control orthodoxy, that is to say Giuseppe Felice Barlacchi, the Bishop of Todi. Cardinal Carpegna did not assign this task to qualified personnel, belonging to the Congregation of the Index and the Holy Office, that is to say the numerous legal and theology experts who were to all intents and purposes professional censors; he preferred to decentralise the censorship process to Todi – but he did allow himself to formulate this hypothesis – away from Rome and specifically away from the Curia, probably also as a result of that recalled by Giovanni Battista Del Palagio (*Vir tanto tempore in eadem Curia versatus*), but not only him as we shall see; an *ad hoc* commission was set up, external to the cliques of the Roman Curia, to make known their opinions concerning the censorship. Yet Barlacchi seems to express a humble awareness that he is not a genuine professional censor or, at the very least, he is somewhat rusty when it comes to performing the tasks required. In a letter to Cardinal Carpegna dated 14th February 1690 Todi writes »I convey my infinite thanks to Your Eminence, whose kindness has woken me from the hibernation to which I had retreated in the guise of those who have lots of ideas in their head, with the income from which they would be able to pay their debts, and therefore I cannot find a solution; thus I have been forced to write a brief summary; if Your Eminence had not honoured me for this purpose with your revered orders, in which I recognise as usual my good fortune, because rereading that which I had already dictated, I observed in my confusion, that as well as the oversight of many incorrect numbers, some words flowed from my pen which are extremely necessary to understand the meaning correctly.« ³⁵

Barlacchi's words demonstrate his personal desuetude in acting as a censor so much so he had to be assisted and corrected by Cardinal Carpegna himself. However even the Bishop of Todi was aware of the problem of appointing Giovanni Battista De Luca as a cardinal; indeed a slightly hostile feeling towards the Venosa-born legal advocate is clear. »There-

³⁴ ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, c.212v; Appendix, Section I, Doc. II.

³⁵ »Rendo infinite grazie a Vostra Eminenza, che colla sua benignità m'ha risvegliato da un letargo, nel quale io ero a guisa di coloro che havendo nella Guardarobba molte cose, colla rendita delle quali potrebbero pagare i lor debiti, non ci si sanno risolvere, perché tutte gli piacciono, finché col mandato esecutivo non gli si levano i Cavalli dalla Carrozza; mentre vedo bene che adulandomi della ferragine di tutto ciò che volevo ponere nella mia dissertazione, non mi sarei risoluto a farne un ristretto, se Vostra Eminenza non m'havesse honorato a questo fine de suoi riveritissimi comandi, ne quali riconosco al solito la mia fortuna, perché rivedendo quel che già avevo dettato, ci ho osservato con mia confusione, che oltre lo sbaglio di molti numeri, s'erano dalla penna scorse alcune parole, che sono necessarissime per comprenderne bene il senso«, ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, c.292r; Appendix, Section I, Doc. IX.

fore I do not believe Your Eminence – concludes Barlacci's letter – even though I do not approve much of what Cardinal de Luca says, it is my opinion that we should be cautious in publishing my censorship report, especially since he has now been appointed cardinal. As I will write in the third letter, we must look for an expedient, as long as Your Eminence is in agreement« [Image 2].³⁶

2. ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, c.292r [particular].

The expedient which Barlacci talks about is suggested by Giulio Maria Bianchi, secretary of the Congregation of the Index and a member of the Order of Preachers, in the report which follows three of the four censorship documents drafted by the Bishop of Todi. Bianchi succeeded Giacomo Ricci, elected judge advocate general of the Dominican Order, to the position of secretary of the Congregation of the Index in 1684. His name is linked to the intense theological debate during the summer of 1654, concerning the theories of Aristotle, against the Roman theologian Pietro Conti. These theories were eventually condemned thanks to the contribution of Bianchi. In Rome he occupied prestigious roles as well as teaching theology at the convent of Santa Maria Sopra Minerva for eight years. He was appointed counsellor to the Congregation of the Index under the papacy of Clement IX, counsellor to the Congregation for Relics and Indulgences and the Sacred Congregation of Rites under Clement X and finally qualifier to the Holy Office under Innocent XI.

³⁶ »Non creda pertanto l'Eminenza Vostra, se bene io così non approvo molti dei detti del Signor Cardinal de Luca, sii di sentimento, che dopo la stampa che se n'è fatta, si mostri la precedente connivenza in approvarli colla seguente proibitione, particolarmente dopo che fu promosso al Cardinalato, e però forse sarò per dire nella terza lettera, stimo, che si debba pensare a qualche altro espediente, come facilmente allhora mi explicarò, se prima non ne haverò in contrario qualche cenno di Vostra Eminenza«, ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, c.292r, Appendix, Section I, Doc. IX.

In 1687 the latter appointed him to the chair of theology at the Archiginnasio della Sapienza and Clement XI appointed him domestic prelate of his holiness.³⁷ The latter years of his life, he died in Rome on 30th January 1707, were spent censoring manuals for exorcists in cooperation with Canon Nicolò Antonio Cuggiò, a learned counsellor to the Congregation of the Index. The most famous of these manuals is the *Compendio dell'arte essorcistica* by Girolamo Menghi.³⁸

In his report on the censorship work of Giuseppe Felice Barlacci, Giulio Maria Bianchi demonstrates a certain level of strategic preparation when it comes to censorship. He praises the Bishop of Todi for the scholarly style of his text but at the same time points out the technical limits and continuous repetitions. Bianchi states »Then he discusses the Pope, as 'plures Personas alteram in spiritualibus, alteram in temporalibus', the censorship document is scholarly and worthy of printing, but it is not technically a censorship document, as I stated earlier«. ³⁹ Barlacci shows his lack of experience in acting as a censor by making commonplace technical errors, as remarked by Bianchi himself, when attempting to condemn De Luca's doctrine in terms of ecclesiastical jurisdiction. »The bishop does not censor this doctrine formally but he says virtually that it is dangerous and prejudicial to ecclesiastical jurisdiction«. ⁴⁰ However the secretary of the Congregation of the Index shared Barlacci's intents and condemnations; indeed at this time he suggested the expedient to achieve the desired end by showing considerable knowledge of the functions of the Index of banned books. »I conclude by saying that the books can be tolerated because they are not dangerous for lawyers, heretics or theologians and banning them would only bring them to the attention of everyone« [image 3].⁴¹

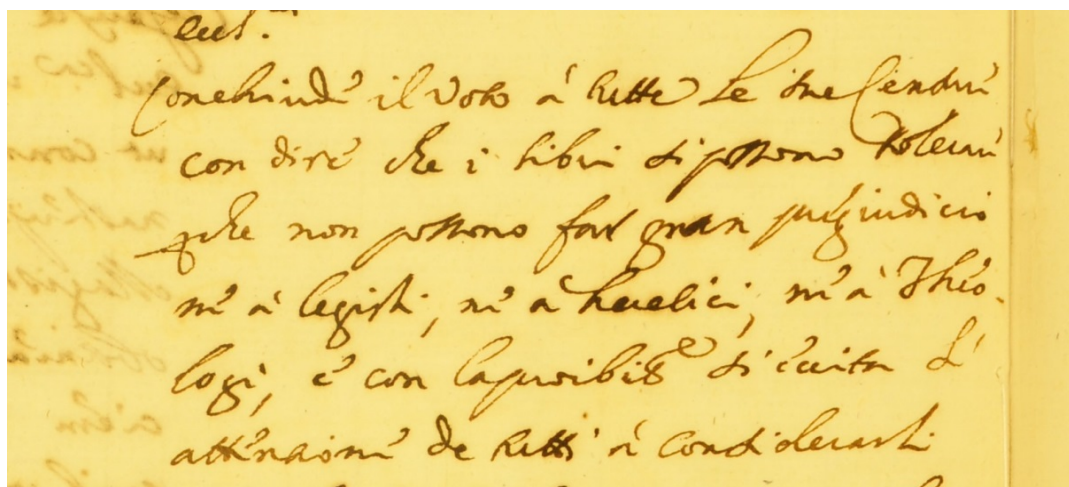
³⁷ For biographical information see PIGNATELLI (1968) 123–124.

³⁸ LAVENIA (2010) 1022–1023.

³⁹ »Poi fa una dissertatione sopra se si possa attribuire al Papa plures Personas alteram in spiritualibus, alteram in temporalibus, la dissertatione è dotta e da stamparsi, ma non è voto e perché di sopra già se ne è parlato, non replicherò l'istesso«, ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, cc.306v–307r; Appendix, Section I, Doc. XIII.

⁴⁰ »Ne il Vescovo censura questa dottrina formalmente, ma virtualmente dice che è pericolosa, e pregiudiziale alla giurisdittione ecclesiastica«, ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, cc.306r–306v; Appendix, Section I, Doc. XIII.

⁴¹ »Conchiudendo il voto a tutte le sue censure con dire che i libri si possono tollerare perché non possono far gran pregiudicio ne a legisti, ne a heretici, ne a Theologi, e con la prohibitione si eccita l'attenzione de tutti a considerarli«, ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, c.306v; Appendix, Section I, Doc. XIII.

3. ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, c.306v [particular].

Therefore the principal aim of the Congregation of the Index and the Congregation of the Holy Office was to divert the attention of readers away from *Theatrum*, by allowing the work to fall away from public consciousness and memory and, at the same time, to express clearly the displeasure of the Roman Church with the jurisdictional doctrines of Giovanni Battista De Luca. Giulio Maria Bianchi uses a note in the margin of the report to suggest a solution, never implemented, but which remains an important testimony impressed in the memory of all those involved in ecclesiastical jurisdiction in the future »Each volume should include a declaration stating the books are permitted but this does not mean doctrines contrary to ecclesiastical jurisdiction are approved« [image 4].⁴²

⁴² »Che si ponga in ogni Tomo una dichiarazione che si permettono i libri, ma non per questo si approvano le dottrine contrarie alla giurisdizione ecclesiastica«, ACDF, CI, Protocolli 047, ZZ, c.304v; Appendix, Section I, Doc. XIII.

	Liber XV, Pars I. <i>De Judiciis, et Praxi Curiae Romanae</i> . (in fact this is an opinion – a negative one – concerning censorship by Raffaele Fabbretti). Liber XV, Pars II. <i>Relatio Romanae Curiae forensis [...]</i> .
Giuseppe Felice Barlacchi, Bishop of Todi and Narni	First censorship: Liber III, Pars II. <i>De praeminentiis, et praecedentiis</i> . Liber XIV, Pars I. <i>De Regularibus, et Monialibus</i> . Liber XV, Pars II. <i>Relatio Romanae Curiae forensis [...]</i> . Liber XV, Pars V. <i>Annotationes practicae ad S. C. Trid.</i> Second censorship: Liber XIV, Pars I. <i>De Regularibus, et Monialibus</i> . Third censorship: Liber XIV, Pars I. <i>De Regularibus, et Monialibus</i> . Liber XV, Pars V. <i>Annotationes practicae ad S. C. Trid.</i> Fourth censorship: Liber XIV, Pars I. <i>De Regularibus, et Monialibus</i> .
Giulio Maria Bianchi, secretary of the Congregation of the Index	Report on the second, third and fourth censorship of Giuseppe Felice Barlacchi
Scipione Zanelli, jurist	Censorship: Liber XIV, Pars II. <i>De Matrimonio, Sponsalibus, et Divortio</i> . Liber XV, Pars V. <i>Annotationes practicae ad S. C. Trid.</i>
Francesco Brunacci, jurist	Report: Liber XV, Pars II. <i>Relatio Romanae Curiae forensis [...]</i> .

6. Philosophy, politics, law and ecclesiology in the thought of Giovanni Battista De Luca

As has already been stated, the idea of the pontiff having four personas – the »first error« – intertwines all Barlacchi's censorship of *Theatrum*; this meticulous examination does not spare further significant hypotheses included in De Luca's juridical and philosophical thought.

Giovanni Battista De Luca's concept of Church government, and all the figures and institutions connected to it, is strictly linked to his juridical, spiritual and personal training, by accepting elements of continuity in history but at the same time developing original

outlooks based on the philosophy of law.⁴⁴ In a recent study Paolo Prodi highlights how the early intuitions of De Luca enabled the vital creation of a sphere of ethics clearly distinct from nascent natural law and positive law to establish a dualism, namely a definitive rift between sin and crime. The latter must be judged on the basis of written laws which are the same for everyone yet each case must also be judged on its individual merits.⁴⁵ Sin is part of the range of competences of the clergy, assisted by the bishop, to whom De Luca devoted a work in 1675 (*Il vescovo pratico overo discorsi familiari nell'ore oziose de giorni canicolari dell'anno 1674*, Eredi Corbelletti, Roma, 1675). The impression gained from the reflections of the author in this work and in the ones that follow is that he is well aware of the importance of the decisions taken in Trent, from a historical and ecclesiological standpoint, in terms of the role of the episcopate in governing the dioceses and caring for the soul, a role that had diminished significantly during De Luca's time due to a multitude of centralised and local resistances. It is not by chance that many of the propositions examined by the censor in *Theatrum* concern the dysfunctional Roman congregations and their frequent clash of jurisdictions: »De Sacra Congregatione Jurisdictionis, et Immunitatis Ecclesiasticae dicit quodante eius erectionem factam per S. M. Urbanum Octavum insensibiliter, et minus clamorose de controversijs circa immunitatem ecclesiasticam cognoscere solitam fuisse Sacram Congregationem Episcoporum, quae cum regulis prudentialibus (ut aliqui opinantur) melius eadem negocia dirigebat, propterea adhuc sub iudice etiam apud bonos, et zelantes ecclesiasticos remanere questionem an huius Congregationis erectis Ecclesiasticae Immunitati et Jurisdictioni prophica, vel preiudicialis fuerit?«.⁴⁶

Therefore in De Luca's opinion the Sacred Congregation of Bishops and Regulars is more than enough to settle disputes between those enjoying ecclesiastical immunity. The crux of the matter – declares the legal advocate – is to ensure the leaders of these dicasteries are both competent and of irreproachable moral character. De Luca's ecclesiological vision is affected by the hoped for separation of these dicasteries and their prerogatives, by retracing the distinctions suggested around the figure of the pontiff, in the spiritual and temporal fields, and which heralds the doctrine on which the modern state is founded, namely the separation of powers. The theory of government suggested by De Luca, even though it is based on a specific philosophy of law, is founded on moral applications which are extremely uncommon for the political culture of the time. The Roman Curia and De Luca, still a monsignor, are asked for their opinions concerning the implementation of a ban by Innocent XI on donations to family and friends by the pope of assets or income belonging to the Holy See and the Apostolic Chamber – an initiative which failed due to

⁴⁴ The considerations provided by ERMINI (1979a) differ but these are mainly based on *Relatio Romanae Curiae forensis* by Giovanni Battista De Luca. The same can be said of the observations – extremely descriptive – made by the Roman Curia in the seventeenth century, ERMINI (1980).

⁴⁵ PRODI (2010) 135–137 and also PRODI (2012) 163–178.

⁴⁶ ACDF, CI, Protocolli ZZ, c.211r; Appendix, Section I, Doc. II.

opposition from the majority of the College of Cardinals with the distinguished support of Ottoboni and Carpegna⁴⁷. The document is dated Wednesday 14th December 1678. As well as specifying the canonical norms in this matter and highlighting the extremely precarious financial position of the Papal States, De Luca expresses his approval of the pope's initiative by ending the report with a few words on the relationship between the Pope and Church; to do this he uses the metaphor, close to his heart, of marriage »that is to say the Church as owner of the income marries the pope, that is to say the bishop, and gives to him the income as a dowry in exchange for an obligation to keep or support the Church, and bear the weight of the marriage, but the husband cannot claim to be master and freely distribute dowry income to family members, or do as he wishes with that income, for he is equally obliged to support the weight of the marriage and all dependents and he may nourish himself with any remnants«.⁴⁸

This is one of the many documents – still not brought to the attention of academics – stored in the Archive of the Congregation for the Doctrine of the Faith and which show Giovanni Battista De Luca outside the juridical culture of the time, or rather he equates to traditional values but is also able to suggest a new interpretative method. De Luca's opinion is that justice changes from the meaning outlined by Botero according to which »amongst all the laws none is more favourable to princes than the Christian one, because this subjugates not only the bodies and faculties of subjects, as appropriate, but also their souls and consciences, and binds not only the hands, but also feelings and thoughts, and longs for obedience to undisciplined princes, as well as to moderates, and which endures all things so as not to disturb the peace.«⁴⁹ In De Luca's eyes the law becomes an instrument of the state, and for the state, available to subjects as a guarantor of justice and equality. Expert members of the internal court can deal with consciences and souls.

On the other hand the seventeenth century witnessed a genuine etymological and epistemological revolution involving the terms »politics« and »reasons of state«. After being considered one of the noblest social sciences for three centuries, politics began to be seen as an inferior activity. The change in meaning and loss of prestige suffered by politics can

⁴⁷ ROMEO (1977) 589–91.

⁴⁸ »overo la Chiesa come padrona delle rendite si marita col Papa, overo col Vescovo, e li da' le sue rendite in dote con l'obbligo di mantenerla, e di sopportare i pesi di quel matrimonio, che però non può il marito dirsi padrone, e libero disponente delle rendite dotali per donarle a parenti, ò farne quello che li aggrada, ma parimente è tenuto sopportare i pesi del matrimonio, e quelli sopportati, degli avanzi potrà alimentar se stesso«, ACDF, *Stanza Storica* [da ora *St. St.*], I 3–c, c.256v; Appendix, Section, III, Doc. III. The episode has been analysed in detail by LAURO (1991) 457–519 and also COWAN (2012).

⁴⁹ »tra tutte le leggi non v'è alcuna più favorevole a' Principi che la cristiana, perché questa sottomette loro non solo i corpi e le facoltà de' sudditi, dove conviene, ma gli animi ancora e le coscienze, e lega non solamente le mani, ma gli affetti ancora e i pensieri, e vuole che si obedisca a' Principi discoli, nonché a' moderati, e che si patisca ogni cosa per non perturbar la pace«, BOTERO (1997) 61.

be seen, for example, in *Il principe cristiano pratico* by Giovanni Battista De Luca. Modern political writers, notes De Luca, do not intend politics to mean good government and good administration but rather the conservation and expansion of power of a person or family. The collective opinion of politics at the time was that it is nothing more than lies, deceit, conspiracy and simulation to further one's own interests and achieve one's own ambitions. Only the demented still believe today that politics is truth and honour.⁵⁰ The consequence of this revolution was that the word »politics« lost its nobility as the sixteenth century was transformed into the century that witnessed the decline of this ancient art.⁵¹

The fact is, as Michel Senellart notes, regardless of issues around words, what is at stake in this debate is the concept of politics itself.⁵² Confirmation of this comes once again from Giovanni Battista De Luca when he states in *Il principe cristiano pratico* »politics embraces universal awareness, but reasons of state embrace the universal and the specific together [...]. This word politics is a synonym, and means reasons of state; indeed the word »reason« embraces everything that is right and reasonable from divine law to natural law and this reasoning should also be used in individual relationships; the words »of state« are added to indicate a public and individual contract between the prince and the universal republic».⁵³

As far as the Venosa-born legal expert is concerned, as is clear from the merger of universal and public, the anti-machiavellian and anti-atheist polemic seems to be completely outdated; there is no longer disagreement between politics and religion.

When the relationship is not explicit, or even when equalisation is denied, this is due to the ambiguity involved with the common use of the word politics; it is seen as having a poor relationship with public affairs, almost blasphemy. During the course of this »change in meaning« to the term »politics«, the word »politician« assumes, during the religious wars in France, the pejorative meaning of »Machiavellian« or »atheist«; indeed a precise year, namely 1568, can be pinpointed when this meaning was first used as a label to define a faction, a party.

It is worth remembering how these changes to the meaning of the word »politics« are accompanied by increasingly more frequent use of the word »state« in the modern sense which only began at the start of the sixteenth century. Indeed, it is the onset of this use – both historical and concrete – of the word state which signals de facto renewal of the con-

⁵⁰ DE LUCA (1680) 44.

⁵¹ VIROLI (1995) 74.

⁵² SENELLART (1989) 58.

⁵³ »[...] la politica abbraccia la cognizione universale, ma la Ragion di Stato l'universale e il particolare insieme [...]. Questa parola politica è sinonima, e dinota l'istesso che la Ragion di Stato, posciaché la parola ragione abbraccia tutto quello che di giusto e di ragionevole dalle leggi divina, naturale, delle genti, positiva e di convenienza si dispone ovvero si richiede anche tra privati; onde vi si accoppia l'altra parola 'di Stato' per dinotare una ragione pubblica, e singolare del principe e della Repubblica in universale«, DE LUCA (1680) 65–67.

cept and shifts attention away from abstract models – moral/political, religion/natural law – to real analysis of the ways in which real power is acquired and maintained. Yet we are talking about power, the personification and representation of which is itself subjected to a process of juridical organisation and abstraction, in a very similar way to the course taken by scientific knowledge during the same centuries.⁵⁴

Indeed De Luca's analysis is based on categories which can be assimilated to an idea of »reason«. For example, when drafting his renowned document against the use and abuse of secular licensees by the Holy Office, he denounces the damage incurred by the Papal States and the community at large due to the benefits of tax exemptions, the privileges of the court (including during appeals and furthermore for secular cases), the authorisation to bear arms and the absence of selection criteria based on moral qualities when making these appointments. De Luca writes »it is impossible to see the legal, political [in terms of the new meaning, as we have seen] or natural reasons, or what type of justice or fairness requires, or convinces [...] for the appointment of unsuitable people who are not commensurate and so damaging«.⁵⁵

This initiative of 1680 first saw the light of day in January 1677 in the papal bull *Ex quo divinae* with which Innocent XI revoked all immunities and dispensations which had reduced levels of taxation significantly; however a series of exceptions implemented in the following years diminished the efficacy of these measures.⁵⁶ The question was close to the heart of Innocent XI and not only in the Papal States. This can be deduced from his repeated interventions during the sessions of the Congregation of the Holy Office. For example, on 16th June 1677, the assessor informed the sitting cardinals of a letter demanded by the Pope himself and in which information was requested concerning the moral status and customs of licensees pertinent to the inquisitions of the Papal States in Milan, Modena and Parma.

»Sanctissimus mandavit scribi Inquisitoribus Status Ecclesiastici, Mediolani, Mutinae, et Parmae sequentem Epistolam vid.r = It has come to the notice of the His Holiness that many secular officers of the Holy Office are scoundrels and criminals; therefore His Holiness in his infinite zeal has ordered me to inform Your Most Reverend Assessor, which is the propose of this letter, to be very cautious in choosing ministers and secular officers, to identify their qualities and customs and to elect only respectable people; if amongst the secular officers there are people with bad intentions who might abuse their office, His Holiness orders you to revoke their appointment, or at least to inform the Sacred Congregation of the disadvantages which

⁵⁴ DINI (1995) 250–251.

⁵⁵ »[...] non si sa vedere qual ragione legale, politica, e naturale, e qual giustizia, et equità richieda, o persuada che [...] si debbano assumere soggetti non idonei, non proportionati e tanto dannosi«, ACDF, *St. St.*, H 5–f, c498r-v; Appendix, Section III, Doc. I.

⁵⁶ LAURO (1991) 528. For more on this dispute see also FOSI (2007) 105 and PROSPERI (1996) 180 and note.

may arise from the election of such people who, in working for the Holy Office, are protected by the same». ⁵⁷

The special congregation of 1680, in another attempt at reform or if for no other reason than to promote a reduction in the number of licensees in the Papal States, infuriated Cardinal Francesco Albizzi, one of Giovanni Battista De Luca's most prominent critics.⁵⁸ However, to seize the originality as well as the moral and intellectual weight of De Luca's political and legal philosophy, sometimes it is useful to compare them with the specific ecclesiological context in which he lived and which was hostile to him. Cardinal Albizzi's immediate reply tried to use the same categories as De Luca to demonstrate not only the absurdity but also the implied heresy. »Hence each political, legal and natural, no Divine, reason requires that preference is given to an Inquisition at the service of the interests of the temporal state, and specifically in the Papal States, ruled by the Pope, not as a temporal prince, as others have insinuated with bias against papal authority, by providing secular princes with a pretext for exemption from canon law, and specifically the bull, promulgated on Holy Thursday; but all good Catholics believe the Supreme Pontiff governs the Papal States also with ecclesiastical authority, and that such an important combination cannot be separated, without prejudicing the authority established by God, and this opinion is similar to that of Marsilius of Padua, and other heretical enemies of the Supreme Pontiff«. ⁵⁹

⁵⁷ »Sanctissimus mandavit scribi Inquisitoribus Status Ecclesiastici, Mediolani, Mutinae, et Parmae sequentem Epistolam vid.r = Essendo pervenuto a notizia della Santità di Nostro Signore che fra Patentati del S. O. vi possino esser persone di mala fama et anco proclini a commettere delitti; si è compiaciuta la Santità Sua mossa dall'infinito Suo zelo di ordinarli che io facci avvisata V. R. come io fo con la presente mia lettera perché vada molto ben riguardata nella deputatione de ministri, et altri Patentati, con informarsi ben prima delle qualità e costumi loro, et eleggere persone quiete e da bene; e se tra questi che al presente godono di simili patenti ci fosse alcuno sospetto di mala intentione e che si abusasse dell'Officio suo, comanda la Santità Sua che V. R. lo privi della patente, o almeno ne dia parte qui alla S. Congregatione volendo Santità Sua esigere da lei medesima stretto conto delli inconvenienti che potessero avvenire per difetto di buona elettione da sogetti che servendo ad un Tribunale si venerando godono la protetione dal medesimo«, ACDF, *Decreta S. O. 1677*, c.114r. The cardinals present at the session were Francesco Barberini, Pietro Ottoboni, Gaspare Carpegna, Girolamo Casanate, Federigo Baldeschi-Colonna and Decio Azzolino (c.111r).

⁵⁸ For further details of Innocent XI's initiatives and De Luca's dispute with the Roman Inquisition, I humbly refer you to D'ERRICO (2012) 193–201.

⁵⁹ »Onde ogni ragione politica, legale, e naturale anzi Divina richiede, che si preferisca il servizio della Inquisizione all'interesse dello stato temporale, e particolarmente nello Stato Ecclesiastico, che si regge dal Papa, non come Principe temporale, come altri hanno voluto insinuare con tanto pregiudizio della Podestà Pontificia, con somministrare materia a Principi Secolari di sottrarsi alle censure fulminate dalle Costituzioni Apostoliche, e particolarmente dalla Bolla, che si pubblica il Giovedì Santo nella Cena del Signore, la quale andrebbe per terra, se fosse vera tal distinzione, perché alla Podestà temporale non è data la Podestà delle Chiavi; ma ogni buon Cattolico crede, che il Sommo Pontefice governi lo stato Ecclesiastico con l'autorità anco Ecclesiastica, e che un misto di tanta importanza

Cardinal Albizzi concludes »If these considerations and opinions had come out of the mouth of Alemana, it could be believed they came from a perverted heretic; but it is a disgrace they have been put into writing by a Catholic Man.«⁶⁰

We do not know if the stern judgement made by Francesco Albizzi was due to the fact that initially the author sent the document in anonymous form to the Congregation of the Holy Office and only revealed its origin at a later date. However this detail is irrelevant given that the theoretical and legal assumptions implied in this text, as a result of the admirable consistency distinguishing Giovanni Battista De Luca, reappear throughout and intertwine the majority of his works and ventures.⁶¹ Indeed the text presented to the Congregation of the Holy Office was not the only venture undertaken by the Venosa-born legal advocate to scale back the prerogatives of the Roman Inquisition and all personnel pertinent to it. During a sitting held 19th August 1682 Giovanni Battista De Luca, on behalf of the Pope, sends a written communication to the assessor of the Holy Office repeating the jurisdictional limits of the inquisitors and the prerogatives of ordinary judges in civil and criminal cases involving licensees. »Fuit relata infrascripta notula ult = From the Secretary of Memorials to Monsignor Assessor of the Holy Office = Cardinal de Luca informs Monsignor Assessor, on behalf of His Holiness, to order inquisitors, their vicars and other officers of the Order of Saint Dominic that they must not interfere in the election of priors, other superiors and ministers of convents. Furthermore, the same order issued for criminal cases which have nothing to do with the officers of the Holy Office, must be applied also to civil cases; therefore inquisitors must not interfere with civil or criminal cases which must be judged by Governors, Bishops or other ordinary judges. Eadem die facto vrebocum Sanctissimo, Sanctitas Sua iussit, ita referente R. P. D. Assessor, ut scribit omnibus Inquisitoribus Status Ecclesiastici in supradicta conformitate«⁶² Therefore De Luca's and

non può separarsi in ver'un modo, senza che si pregiudichi ad una Podestà istituita da Dio, e tale opinione è somigliante a quella di Marsilio da Padova, e degli altri eresiarchi inimici mortali dell'autorità del Sommo Pontefice«, ACDF, *St. St.*, Q 2-d (1), fasc. 7, c. n. num.

⁶⁰ »Queste considerazioni, e queste voci, se fossero uscite da bocca Alemana, si potrebbe credere che provenissero da un perverso eretico; ma è ben vergogna, che da Uomo Cattolico siano state poste in scrittura«, ACDF, *St. St.*, Q 2-d (1), fasc. 7, c. n. num.

⁶¹ De Luca found himself obliged to explain his initiative to the assessor of the Congregation of the Holy Office, ACDF, *St. St.*, H 5-f, c.520r-v; Appendix, Section III, Doc. II.

⁶² »Fuit relata infrascripta notula ult = Dalla Segretaria de memoriali a Monsignor Assessore del S. officio = Il Sig.^r Cardinal de Luca fa intendere a Monsignor Assessore per ordine di Nostra Santità ad ordinare a gli Inquisitori, e loro Vicarij, et altri Officiali dell'Ordine di San Domenico che in verun modo s'ingeriscano nell'elettioni de Priori, et altri Superiori, e Ministri de Conventi. Et inoltre che quello stess'ordine, quale fu dato nelle Cause Criminali independenti dall'Officio de Ministri, e patentati, si replichi generalmente anche nelle Cause Civili, che non s'ingerino gli Inquisitori, ma si conoscano da Governatori, ò Vescovi, ò da altri Giudici ordinarij, e competenti, e che si dia quanto prima la nota di quei Ministri, et Officiali, che restano secondo la Riforma. Eadem die facto vrebocum Sanctissimo, Sanctitas Sua iussit, ita referente R. P. D. Assessor, ut scribit omnibus Inquisitoribus

Innocent XI's challenge to the Congregation of the Holy Office did not end with the dispute of 1680 but continued in the years that followed and achieved many of its objectives. Not by chance one of the first issues addressed by Alexander VIII when he was elected pope in 1689, as well as reopening the censorship case against *Theatrum*, was to reverse the policies of his predecessor. Amongst other things he restored all the privileges of the ministers of the Holy Office which had just been so painstakingly abolished.⁶³

It is also worth noting that Francesco Albizzi pushed for condemnation as heresy the idea of separation of two authorities, the temporal and spiritual, specifically in the Papal States, and that – as we have seen – he resumes where Barlacci left off in the censorship of *Theatrum veritatis et justitiae* requested by Alexander VIII.

7. Between formal censorship and real censorship: historical controversies

Yet, to head towards a conclusion, the documents end with two differing opinions. The first is from Scipione Zanelli, a lawyer for the Roman Curia, who passes judgement on the two treatises *De Matrimonio, Sponsalibus, et Divortio* and *Adnotationes practicae ad S. Concilium Tridentinum* (Liber XIV). He is scathing of them and suggests a temporary ban using the formula *donec corrigantur*. The final judgement bears the signature of the philosopher, theologian and astronomer, Francesco Brunacci. Like Del Palagio, he also belonged to the clique of Monsignor Giovanni Giustino Ciampini and cooperated on *Giornale de' letterati*. He is called to give his opinion of *Relatio romanae curiae forensis* (Pars II, Liber XV) and his final judgement is somewhat mild. The treatise did not oppose the dogmas of the Holy Faith or good morals and certainly did not harm the prerogatives of the Roman Curia, writes Brunacci, but probably the danger of scandal is implicit in some statement. However, remembering the prestige of the author, Brunacci does not think it appropriate to censure the treatise, at most, *si rigorose agendum esset*, if the work must be attacked then it should be temporarily banned using the formula *donec corrigatur*. Brunacci writes »Cum igitur hic liber non opponatur Dogmis Sanctae Fidei nec bonis moribus nec in substantialibus laedat Curiam Romanam, sed tantum per indirectum in aliqui-

Status Ecclesiastici in supradicta conformitate», ACDF, *Decreta S. O. 1682*, c.151r-v, also D'ERRICO (2012) 195.

⁶³ »In executionem Decreti facti 20 Junij prox.ti fuerunt relata Decreta in diversis temporis facta circa privilegia Patentatis S. Officij concessa pro exemptione fori, et onerum Communitativorum, qui Patentati modo supplicant, ut saltem dictum privilegium fori eis ablatum restituatur. E.mi dixerunt, quod per P. Commissarium querabatur a R. P. D. Caffarello Secretario S. Congregationis Boni Regimini an in illius secretaria habeat aliquod Decretum, vel Epistolam factam ex ordine S. M. Innocentij XI coram privilegia olim concessa Patentatis S. O., et denuo referentur», ACDF, *Decreta S. O. 1690*, c.118v–119r (5th July 1690).

bus adsit periculum Scandali, mihi videtur, quod aliqualis censura condonari possit ceteris meritis huius benemeriti Auctoris, contra quem tamen si rigorose agendum esset, hic liber erit suspendendus donec corrigatur. Ita sentio Franciscus Brunaccius». ⁶⁴

Therefore, only a few months after the death of the pontiff, censorship is brought to fulfilment. The failure to include *Theatrum* in the Index of prohibited books occurred out of respect for the memory of Innocent XI who could count on De Luca as a close adviser and who he appointed as cardinal. Therefore this censorship was brought to a conclusion but never formalised. The censorship documents are kept in the archive of the Holy Office not only as a historical source but also as a reminder and warning for anyone in the future daring to take up any of the arguments put forward by De Luca. This is a discussion which will be carried forward by analysing the documents available today and comparing treatises written before, during and after the life of Giovanni Battista De Luca. This is because the Venosa-born cardinal already used a somewhat shadowy style when writing, for example in the vernacular. It seems the works written by De Luca in the vernacular – writes Paolo Prodi – are dominated by a kind of fear or conscious self-censorship which tends to remove any position which is too explicit, positions tolerated in the scholarly language of his colleagues, but not suitable for the public at large or which would be too easy to censor. ⁶⁵ The caution displayed by catholic authors in not discussing specific questions, specifically subjects relating to the Roman Curia, the role of the episcopate as well as its main prerogatives and the careful use of quotations shows the effect of real censorship suffered by Giovanni Battista De Luca. This can be seen in *De Synodo Diocesana* by Benedict XIV (1748), *Ichnografia, piano e pianta della vita e dell'ufficio del vescovo* by Giovanni Battista Giordanini (1719) as well as works by Claude Fleury and Bernard Van Espen which were obviously banned due to their clear jurisdictional mould. ⁶⁶ Fleury's case is significant because many of the arguments made in the various treatises written by the French legal expert, specifically in *Dialogues sur l'éloquence judiciaire* and *Traité du choix*, retrace quite clearly the juridical and philosophical ideas of De Luca. On the other hand Fleury, a

⁶⁴ ACDF, CI, Protocolli ZZ, c.420v; Appendix, Section I, Doc. XV.

⁶⁵ PRODI (1982) 185n.

⁶⁶ As far as *De Synodo Diocesana* by Benedict XIV is concerned, it is significant how the Pope uses documentation to draft the text, repeatedly quoting theologians such as Saint Thomas and historians such as Cesare Baronio; amongst canonists there are 120 quotations by Prospero Fagnano but only 13 from Giovanni Battista De Luca. See MAZZONE (2013) 198. In this sense the conclusions made by Umberto Mazzone concerning Benedict XIV's project are significant. »In the decades that follow, this work by Benedict XIV will be subject to attacks attempting to dismantle the fragile point of mediation found by the Pope between the centre and local churches, explaining the contradictions found therein, a sign of the changing times and how Benedict's efforts represented a belated attempt by the Church to neutralise the incipient affirmation of the increasingly subversive ideas of the old order, but without success, and to reverse a process which, paradoxically, will fuel the unresolved ambiguities of Benedict's papacy.« MAZZONE (2013) 207.

jurist during the second half of XVII century, may have been aware of De Luca through the large French community – Jansenists and otherwise – living in Rome at the time.⁶⁷ Indeed, from a historiographical point of view, study has yet to be made of the intellectual relationships which might have influenced De Luca's ideas. Without doubt his juridical and literary contribution saw early success in Europe. In 1680 it was Fleury who translated into French *Il cavaliere e la dama*, a work published in Rome in 1675 and dedicated to Christina, Queen of Sweden. In the foreword to the French edition Fleury praised the »easy genius« of De Luca and the »ability to smite the chaos and confusion in which jurisprudence was engulfed.«⁶⁸ However analysis of one of Claude Fleury's most important treatises, *Institutiones juris ecclesiastici*, printed in Frankfurt and Leipzig in 1724 and added to the Index of banned books in 1729 due to its Gallican and therefore implicit jurisdictional ideas,⁶⁹ shows the cautious use made of De Luca's *Theatrum* which is quoted just once in a footnote. Fleury quotes paragraph 25 of the second discourse, included in the first part, *De Regularibus*, of book XIV. In defence of the prerogatives and customs of the Cistercians in France, Fleury quoted this passage by De Luca in which the Venosa-born legal expert limited himself to describing the consolidated procedures for electing generals of some religious orders in France.⁷⁰ However the practical and manual-like style of *Institutiones* may have encouraged Fleury to not probe disproportionately the juridical makeup of ecclesiastical institutions thus avoiding an excessive amount of quotations.

The case of Bernard Van Espen, a Belgian legal advocate is different; we know that censorship by Rome was mainly aimed at the Gallicanist ideas and Jansenist doctrines expressed in the majority of his works and that he was subject to a *opera omnia* ban starting from 1704.⁷¹ However Van Espen's main work, *Jus Ecclesiasticum Universum* printed for the first time in Paris in 1700 in two volumes and available in several larger editions in the years that followed, makes significant use of *Theatrum* by Giovanni Battista De Luca.⁷² The definitive work, as can be seen from the table given below, consists of ten parts making up five volumes: the first two volumes, which include the first four parts, are dedicated to Roman ecclesiastical and canon law (»people«, »things« and »actions« in the classic

⁶⁷ BIROCCHI/FABBRICATORE (2013) 688.

⁶⁸ BIROCCHI/FABBRICATORE (2013) 687.

⁶⁹ DE BUJANDA (2002) 349.

⁷⁰ »Quamvis reliquorum ordinum *Generales* Romae degant, *Cisterciensium* tamen *Generalis* residet in solo hujus ordinis natali, vocaturque *Christianissimi regis Burgundiae senatu primus consiliarius natus, universi ordinis caput & superior generalis*, id quod tamen Cardinalis de LUCA tom. III. de regul. disc. 2. n. 25. restringit ad Cistercienses in Gallia degentes. divisa enim haec familia est in plures provincias, quarum singulae *Generalem* suum habent«, FLEURY (1753) 288n. Fleury specifies volume III, however it is actually book XIV, where De Luca talks about the Cistercians in France in paragraph 25 of the second discourse in the first part, *De regularibus*.

⁷¹ DE BUJANDA (2002) 908.

⁷² DE BUJANDA (2002) 908.

model) whereas the other volumes and parts are used to outline the jurisdictional ideas and prerogatives of the Gallican Church. In his work Van Espen refers in total 84 times to the works or ideas of De Luca; indeed 74 references to *Theatrum* are concentrated in the first part i. e. the one dedicated to ecclesiastical institutions and the Roman Curia. These references recall books XIV and XV, that is to say, the books written by De Luca which were mainly subjected to attempted censorship. Among the many hypotheses which can be formulated one thing is certain; by the end of the seventeenth century in Europe it was very difficult to discuss ecclesiastical institutions or Roman congregations without making reference to those who, with extreme lucidity, had worked there for long periods and had provided a detailed description revealing the true characteristics and contradictions.⁷³

Jus Ecclesiasticum Universum

Zegrei Bernardi Van Espen*

Volume I
Tomus primus, Pars Prima <i>De personis</i> The first part consists of 33 titles divided into numbered chapters; a gradual process is used to describe clerics, pastors, canons, chapters, bishops, visits and synods, metropolitan bishops, legates, congregations of cardinals and finally officials in the Roman Curia. The final ten titles are dedicated to regulars and monasteries. The first part is followed by a documentary appendix (<i>elenchus monumentorum</i>) as well as the additions and observations of Joannis Petri Gibert.
Total number of quotations from <i>Theatrum Veritatis et Iustitiae</i> by Giovanni Battista De Luca: 74 Division: Lib. XIV, Pars I, <i>De Regularibus et Monialibus</i> = 5 Lib. XIV, Pars IV, <i>Miscellaneum Ecclesiasticum</i> = 1 Lib. XIV, Pars V, <i>Adnotationes practicae ad S. Concilium Tridentinum</i> = 17 Lib. XV, Pars II, <i>Relatio Romanae Romanae Forensis</i> = 44 Generic quotations = 7

⁷³ The authors of the censorship documents, specifically book XV concentrating on the Roman Curia and its procedures, condemn on several occasions use of terms such as »subterfuge«, »calumny« and »imbecility« by De Luca to reveal the abuses perpetrated by some ecclesiastical institutions.

* Venice edition dated 1781.

Tomus secundus, Pars Secunda De Rebus**Sectio prima De Sacramentis**

The first section of the second part, dedicated to the sacraments, consists of 15 titles divided into numbered chapters; initially the meaning of the sacraments in general is discussed before moving on to individual subjects such as baptism, confirmation, the eucharist, last rites and confession. The last four parts are dedicated to marriage. No quotations from the works of Giovanni Battista De Luca are found in this section.

Sectio secunda De Ecclesiis, et Festis

The second section in the second part, dedicated to churches and festivals, consists of only two titles divided into numbered chapters. The first parts deals with the building, consecration and repair of churches and the second parts deals with the celebration and observance of festivals. The second part is followed by a documentary appendix with the additions and observations of J. P. Gibert.

Total number of quotations from *Theatrum Veritatis et Iustitiae* by Giovanni Battista De Luca: 1

Lib. XIV, Pars V, *Adnotationes practicae ad S. Concilium Tridentinum* = 1

Volume II**Tomus tertius, Pars Secunda De Rebus****Sectio tertia De Beneficiis**

The third section in the third part – continuing the second dissertation *De Rebus* started in the second part – deals with ecclesiastical benefits and consists of 14 titles divided into numbered chapters. Initially an explanation is given of the origin and meaning of the benefit before moving on to the various types of benefit such as the union of benefits, simony and serious cases leading to suspension.

Total number of quotations from *Theatrum Veritatis et Iustitiae* by Giovanni Battista De Luca: 2

Lib. XII, Pars I, *De Beneficiis Ecclesiasticis in genere* = 1

Lib. XIV, Pars V, *Adnotationes practicae ad S. Concilium Tridentinum* = 1

Sectio quarta De bonis temporalibus Ecclesiae

The fourth section of the third part deals with the temporal assets of the Church and consists of seven titles divided into numbered chapters. Subjects dealt with include embezzlement, tithes and oblations, the immunities of ecclesiastical assets, administration and transfer of ecclesiastical assets, hospitals and pious places and burial. This part concludes with a documentary appendix for the two sections (third and fourth) as well as the additions and observations of J. P. Gibert.

Total number of quotations from *Theatrum Veritatis et Iustitiae* by Giovanni Battista De Luca: 4

Division:

Lib. XIV, Pars III, *De decimis, oblationibus, et eleemosynis* = 4

Tomus Quartus, Pars Tertia *De iudicis, delictis, et poenis ecclesiasticis*

The fourth part, which moves on to the third dissertation (*actiones*) and deals with ecclesiastical judges, crimes and punishments (in this edition included in the second volume) consists of 12 titles divided into numbered chapters. Subjects discussed include ecclesiastical jurisdiction in civil matters, ecclesiastical cases, criminal cases, ecclesiastical crimes, ecclesiastical judges and arbiters, instructions in civil and criminal cases, sentences and their application, punishments and ecclesiastical censure before finishing with exemptions from ordinary jurisdiction. This part also concludes with the usual documentary appendix as well as the additions and observations of J. P. Gibert.

Total number of quotations from *Theatrum Veritatis et Iustitiae* by Giovanni Battista De Luca: 1

Division:

Lib. XIV, Pars I, *De Regularibus et Monialibus* = 1

Volume III

Tomus Quintus

Opuscula varia

The fifth part consists of a collection of 12 works and pamphlets (sometimes controversial) dealing with the subjects of simony, embezzlement and benefits in the form of canon dissertation and various replies. The index concludes with a list of the works and pamphlets contained in the part:

- I. *Dissertatio Canonica de Peculiaritate in Religione, & de Simonia circa ingressum Religionis.*
- II. *Vindiciae Dissertationis Canonicae de Peculiaritate & Simonia contra Libellum R. P. Wynants Ord. Erem. S. Augustini, etc.*
- III. *Appendix ad Vindicias Dissertationis Canonicae de Peculiaritate & Simonia, etc.*
- IV. *Brevis Responsio ad ea, quae objiciuntur Dissertationi Canonicae de Peculiaritate & Simonia, ejusque Vindiciis, atque harum Appendici, etc.*
- V. *Apologia pro Dissertatione Canonica, etc.*
- VI. *Peculia, sive particularia Religiosorum Deposita improbata a Sanctis Augustino, & Fulgentio, etc.*
- VII. *Appendix Prima in qua proponuntur aliqua reflectenda in Libellum, cui titulus Palinodia Palinodiae, etc.*
- VIII. *Appendix Secunda. Reflexiones aliquae super Libello, cui titulus: Susanna innocens, etc.*
- IX. *Dissertatio Canonica de Instituto, & Officiis Canonicorum, etc.*
- X. *Dissertatio Canonico-historica de Horis Canonici, & singulis earum partibus.*

XI. *Tractatus de Simonia circa Beneficia. Pars prima.*

XII. *De Pensionibus Ecclesiasticis. Pars secunda.*

Total number of quotations from Giovanni Battista De Luca: 2

Division:

II. *Vindiciae Dissertationis Canonicae de Peculiaritate & Simonia contra Libellum R. P. Wynants Ord. Erem. S. Augustini, etc.*

Caput II. De his, quae contra doctrina Dissertationis Canonicae objiciuntur.

§ III. Utrum recte in patrocinium P. Lupi adducatur quaedam Resolutio Romae anno 1680 impressa, vel auctoritas E. D. de Luca S. R. E. Cardinalis. = 2 [In the text in the paragraph given here De Luca is quoted twice on the occasion of Roman resolution dated 1680, but no references made to *Theatrum*].

Tomus Sextus

Opuscula varia

The sixth part is also a collection of various pamphlets and treatises (11) followed by a commentary divided into two parts in which there are no quotations from Giovanni Battista De Luca.

I. *Dissertatio Canonica de Dispensationibus praesertim matrimonialibus.*

II. *Tractatus de Jure Parochorum ad Decimas, et Oblationes, et de Competentiae Pastoralis.*

III. *Appendix prima. Responsum Doctorum Lovaniensium in materia Competentiae, seu in Portione congrua.*

IV. *Appendix secunda. Sententia extensa Consilii Brabantiae in causa Competentiae.*

V. *Dissertatio Canonica de Pristinis Altarium, et Ecclesiarum Incorporationibus, et Donationibus, etc.*

VI. *Dissertatio ad Regulam: In dubiis semita tutior est eligenda, etc.*

VII. *Expositio Regulae Juris: in pari Delicto, vel Causa melior est conditio possidentis, etc.*

VIII. *Repagulum Canonicum adversus nimiam exemptionum a jurisdictione Episcoporum extensionem, etc.*

IX. *Dissertatio Canonica ad Legem Juliam de Ambitu, sive de vetita officiorum Venalitate.*

X. *Casus Conscientiae, eorumque Solutiones.*

XI. *Dissertatio de Usura.*

Commentarius in Canones Juris Veteris: Pars Prima de Antiquis Canonum Codicibus [...].

Commentarius in Canones Juris Veteris: Pars Secunda. Dissertatio in Canones vulgo Apostolorum [...].

Volume IV

Tomus Septimus

Commentarius in Jus novum canonicum

The seventh part consists of a commentary on canon law divided into six *dissertatio* which are in turn divided into chapters. There are no quotations from Giovanni Battista De Luca.

Dissertatio prima. De collectione Isidori vulgo Mercatoris.

Dissertatio II. De Capitulis vulgo Hadriani Papae.
 Dissertatio III. De Capitularibus Regum Francorum.
 Dissertatio IV. De Collectione Reginonis Abbatis.
 Dissertatio V. De Decreto Burchardi Episcopi Wormatiensis.
 Dissertatio VI. De Collectione Ivonis Episcopi Carnutensis.

Tomus Octavus

Commentarius in Decretum Gratiani et in Jus Canonicum novum et novissimum

The eight part is divided into three main sections consisting of a commentary on the *Decretum Gratiani*, a commentary on canon law and a section updated to include recent papal bulls as well as synod and secular decrees. There are no quotations from Giovanni Battista De Luca.

§ **In Decreto Gratiani Commentarius.** Dissertatio Prooemialis.

§ Brevis Commentarius in Primam partem Gratiani. Constantem centum, & una Distinctionibus.

§ Brevis Commentarius in secundam partem Gratiani. Haec secunda pars Decreti Gratiani continet 36. Causas; & singulae Causae suas Quaestiones.

§ Observationes ad Tractatum de Poenitentia.

§ Observationes in tertiam partem Gratiani de consecratione. Tertia pars Gratiani inscribitur de Consecratione eamque in quinque Distinctiones distribuit.

§ **Commentarius in Jus Canonicum novum. Pars secunda.** Sectio secunda. De Collectionibus Decretalium post Gratianum confectis.

§ **Commentarius in Jus Canonicum Novissimum. Pars Tertia.** De Bullis ac Decretis recentioribus Summorum Pontificum, Synodorum, & Principum.

Volume V

Tomus Nonus

Opuscula varia

The ninth part consists of nine treatises of various types but with an obviously jurisdictionalist slant. There are no quotations from Giovanni Battista De Luca.

I. *Tractatus Historico-Canonicus de Censuris Ecclesiasticis, ac notanter de Excommunicatione.*

II. *Dissertatio Canonica de Interesse Episcoporum pro reis apud Principes et Magistratus Civiles, et de Confugientibus ad Ecclesias, sive de Immunitate locali, seu Asylo Templorum.*

III. *Concordia Immunitatis Ecclesiasticae et Juris Regii adversus certamen Immunitatis, etc.*

IV. *Appendix Monumentorum ad hanc Concordiam pertinentium.*

V. *Tractatus de Promulgatione Legum Ecclesiasticarum, ac speciatim Bullarum, et Rescriptorum Curiae Romae etc.*

VI. *Appendix Monumentorum, quorum in hoc Tractatu mentio occurrit.*

VII. *Instructio Pastoralis Eminentissimi Cardinalis Bissy Episcopi Meldensis etc.*

VIII. *Aequitas Sententiae Parlamenti Meclinensis in causa D. Van-Espen etc.*

IX. *Responsio Epistolaris de numero Episcoporum ad validam Ordinationem Episcopi requisito etc.*

Tomus Decimus

Tractatus de Recursu ad Principem

The tenth part consists of a treatise on the authority and duties of princes and is divided into seven chapters consisting of paragraphs. The treatise concludes with a documentary appendix and the final portion of the part includes a *Index Rerum Notabilium* describing the most important subjects discussed in all the parts. There are no quotations from Giovanni Battista De Luca.

Obviously, the banning of *Jus Ecclesiasticum Universum*, as already stated, can be linked to the Gallican and jurisdictional ideas of Van Espen. However, if the idea of the four personas of the pontiff suggested by Giovanni Battista De Luca aroused the suspicions of the cardinals making up the inquisition, it is undeniable that the distinctions suggested by Van Espen concerning the relationship between the Pope and the episcopate and the grass roots of the Church could only have been rejected. In the first part included in the first volume, to be precise in the fourth chapter *De Cura Episcopali* of the sixteenth title, *De modo, quo summus Pontifex, & Episcopi influunt in Ecclesia membra*, the Belgian legal advocate explains his theory in which the mandate given by Christ to Peter must be interpreted as a ministerial investiture by virtue of an exterior influence – not an internal one which remains in the divine nature of Christ – granted to the papacy and bishops. Therefore it is an error to define the pope as ‘caput Ecclesiae’ because this is an exclusive prerogative of Christ »Inde & habetur, quod Episcopi, quin & Romanus Pontifex, non nisi improprie dici queant caput Ecclesiae, sed solus Christus Caput Ecclesiae dicendus sit: [...] & Pontifex Romanus utpote primus inter omnes, totius Ecclesiae caput ministeriale appellare potest«. ⁷⁴

⁷⁴ »Jam dictum est Apostolos, et Episcopos eorum successores, et generatim omnes Pastores, positos tamquam operarios, et coadjutores in ministerium Evangelii.

I. Verum et hoc notandum, ipsos dumtaxat a Christo positos ut *meros* ministros, qui per actos hierarchicos, et externos applicent, et impendant hominibus ea, per quae Christus voluit *spiritum* suum, et interiorem influxum gratiae suae largiri; uti sunt verbi divini praedicatio, Sacramentorum administratio, alique similia.

II. At vero interiorem illum influxum sui Spiritus, et gratiae Christus nulli homini, aut purae creaturae in anima operandi potestate communicavit, sed eam sibi soli reservavit: hinc illud Apostoli: *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*.

Igitur nec Episcopi, nec Pastores dici possunt Vicarii Christi, vel eius vicem in terra gerentes, quantum ad hunc interiorem, & spiritualem influxum, sed dumtaxat quoad externa Ecclesiae gubernatione, & sensibilem ac simplicem applicationem eorum, per quae interiorem eum gratiae, & Spiritus sancti influxum Christus applicare, & communicare voluit.

III. Unde proprie loquendo nullus ministrorum Ecclesiae, etiam Romanus Pontifex dici potest dare verum influxum *interiorem*; sed hic influxus soli Christo tamquam unico, et proprie dicto capiti essentiali suae Ecclesiae competit, per quem etiam, tamquam caput, omnia eius membra vitam, et motum interiorem gratiae accipere debent.

Turning the gaze, for purposes of comparison, towards a Roman Curia perspective, the *Formulario legale practicum* by Francesco Monacelli can probably be considered one of the most illuminating treatises in terms of prestige and as a testament to the changes in diocesan court procedures between the end of the sixteenth century and the middle of the seventeenth century.⁷⁵ As Paolo Prodi has correctly noted, this period witnesses a decrease in most of the traditional work of diocesan courts and an increase in the importance of these courts in terms of penitence as an extra-judicial court in which the new Christian discipline is formed, parallel to but independent of traditional canon law.⁷⁶ The *Formulario legale practicum fori ecclesiastici* can be considered a manual for use by the episcopal curia and which expresses quite clearly this merger of the courts starting with the title. The work was published for the first time in Rome by the de Conti brothers, printers for the Reverend Apostolic Chamber, between 1703 (first part), 1706 (second part), 1709 (third part) and 1713 (*supplementum*) and was a huge success. It was reprinted many times in Venice by Baglioni and there was even a Roman edition produced in 1844 by the printers for the Reverend Apostolic Chamber. Francesco Monacelli, a secular cleric and legal advocate born in Gubbio in the second half of the seventeenth century, was given the honorary title of protonotary apostolic and acted as vicar-general, just like De Luca, in the diocese of Venosa and then later in Jesi.⁷⁷ His profound knowledge of *Theatrum* by Giovanni Battista De Luca is certified by the numerous quotations used by Monacelli in his work *Formulario*; in total there are 307 references to the Venosa-born legal advocate's work. Furthermore, the same author in his *Formulario*, unlike Van Espen who only quotes volumes XIV and XV, uses all the books making up *Theatrum* as can be seen from the following table.

Proinde improprie, et aequivoce tantum influxus hic Pontifici, aut Episcopi tribui potest; quatenus scilicet extrinsece per misteria externa, sive actus sensibiles, et hierarchicos mysteria Christi dispensat.

IV. Inde & habetur, quod Episcopi, quin & Romanus Pontifex, non nisi improprie dici queant *caput* Ecclesiae, sed solus Christus *Caput* Ecclesiae dicendus sit: [...] & Pontifex Romanus utpote primus inter omnes, totius Ecclesiae caput ministeriale appellare potest», VAN ESPEN (1781) Vol. I, Tom. I, 81.

⁷⁵ PRODI (2000) 291.

⁷⁶ PRODI (2000) 291 and note 32 for an aside on Francesco Monacelli's work.

⁷⁷ Unfortunately no in-depth studies of Francesco Monacelli exist. My thanks to Annamaria Monti for the information she was able to garner; a few mentions in REPOSATI (1773) Tom. II, 462.

Formulario legale practicum fori ecclesiastici**Francisci Monacelli*****PARS I.**

The first volume, which includes the first part, is divided into 12 titles in which the various formulas are included. In reality these are formal acts, like an edict or decree, promulgated by an ecclesiastical authority. The formulas are published anonymously leaving out names, places and dates, and all of them include the author's *adnotationes*. There is an appendix at the end of the titles containing apostolic constitutions and congregational decrees with notes and instructions.

I. De electione et deputatione officialium.

II. De erectione, unione, collatione et resignatione beneficiorum.

III. De collatione ordinum et requisitis.

IV. De litteris dimissorialibus, commendatitiis, et testimonialibus.

V. De edictis.

VI. De licentiis et permissionibus

VII. De iuramentis prestandis.

VIII. De matrimonio.

IX. De foro poenitentiali.

X. De Parocho.

XI. De monialibus.

XII. De variis provisionibus.

Total number of quotations from *Theatrum Veritatis et Iustitiae* by Giovanni Battista De Luca: 63

Division:

Lib. III, Pars I, *De Iurisdictione, et foro competenti* = 10

Lib. III, Pars II, *De Praeminentijs, et Praecedentijs* = 3

Lib. IV, Pars II, *De Emphyteusi* = 1

Lib. IV, Pars III, *De Locatione et Conductione* = 1

Lib. VI, *De Dote, Lucris dotalibus, et alijs dotis appenditijs* = 1

Lib. VII, Pars I, *De Donationibus* = 1

Lib. VII, Pars III, *De Alienationibus, Contractibus, Obligationibus, et pactis in genere* = 3

Lib. IX, Pars I, *De Testamentis, Codicillis, et ultimis voluntatibus* = 5

Lib. X, *De Fideicommissis, Primogenituris, et Maioratibus* = 1

Lib. XI, Pars I, *De Legatis* = 1

Lib. XII, Pars I, *De Beneficijs Ecclesiasticis in genere* = 3

Lib. XII, Pars II, *De Canonicis et Dignitatibus* = 1

Lib. XII, Pars III, *De Parocho, et Parochis* = 10

Lib. XIV, Pars I, *De Regularibus et Monialibus* = 3

* Rome edition dated 1854.

Lib. XIV, Pars III, *De Decimis, Oblationibus, et Eleemosynis* = 2
 Lib. XIV, Pars IV, *Miscellaneum Ecclesiasticum* = 7
 Lib. XIV, Pars V, *Adnotationes practicae ad S. Concilium Tridentinum* = 8
 Lib. XV, Pars I, *De Iudicijs, et Iudicialibus* = 1
 Lib. XV, Pars II, *Relatio Romanae Romanae Forensis* = 1

PARS II.

The second volume, which includes the second part, consists of titles with formulas and notes just like the first part. Numbering of the titles is a continuation of the previous volume. There is an appendix containing selected decisions of the Roman Rota.

XIII. *De rebus sacris et religiosis.*

XIV. *De administratione et alienatione rerum ecclesiae.*

XV. *De rebus et actibus iudicialibus.*

XVI. *De litteris pastoralibus et provisionalibus.*

Total number of quotations from *Theatrum Veritatis et Iustitiae* by Giovanni Battista De Luca: 93

Division:

Lib. II, *De Regalibus* = 2

Lib. III, Pars I, *De Iurisdictione, et foro competenti* = 22

Lib. III, Pars II, *De Praeeminentijs, et Praecedentijs* = 11

Lib. IV, Pars I, *De Servitutibus Praedialibus* = 3

Lib. IV, Pars II, *De Emphyteusi* = 11

Lib. VII, Pars I, *De Donationibus* = 1

Lib. VII, Pars III, *De Alienationibus, Contractibus, Obligationibus, et pactis in genere* = 3

Lib. IX, Pars I, *De Testamentis, Codicillis, et ultimis voluntatibus* = 1

Lib. XI, Pars I, *De Legatis* = 1

Lib. XI, Pars II, *De successionibus ab intestato* = 1

Lib. XII, Pars I, *De Beneficijs Ecclesiasticis in genere* = 4

Lib. XII, Pars II, *De Canonicis et Dignitatibus* = 2

Lib. XII, Pars III, *De Parocho, et Parochis* = 1

Lib. XIII, Pars I, *De Iure patronatus* = 5

Lib. XIII, Pars II, *De Pensionibus ecclesiasticis* = 10

Lib. XIV, Pars I, *De Regularibus et Monialibus* = 6

Lib. XIV, Pars II, *De Matrimonio* = 1

Lib. XIV, Pars III, *De Decimis, Oblationibus, et Eleemosynis* = 2

Lib. XIV, Pars IV, *Miscellaneum Ecclesiasticum* = 3

Lib. XIV, Pars V, *Adnotationes practicae ad S. Concilium Tridentinum* = 2

Lib. XV, Pars I, *De Iudicijs, et Iudicialibus* = 1

PARS III.

The third part, which is also the third volume, is a supplement to the first and second parts and looks in detail at ecclesiastical censorship. The discussion is divided into four titles which are divided into formulas, as in the previous parts, with notes by the author. The volume concludes with a documentary appendix including formulas and instructions.

I. De censura excommunicationis in particulari.

II. De censura suspensionis in particulari.

III. De censura interdicti in particulari.

IV. De censuris in iure latis contra moniales.

Total number of quotations from *Theatrum Veritatis et Iustitiae* by Giovanni Battista De Luca: 37

Division:

Lib. III, Pars I, *De Iurisdictione, et foro competenti* = 10

Lib. III, Pars II, *De Praeeminentijs, et Praecedentijs* = 1

Lib. XII, Pars I, *De Beneficijs Ecclesiasticis in genere* = 3

Lib. XII, Pars II, *De Canonicis et Dignitatibus* = 2

Lib. XIII, Pars I, *De Iure patronatus* = 2

Lib. XIII, Pars II, *De Pensionibus ecclesiasticis* = 2

Lib. XIV, Pars I, *De Regularibus et Monialibus* = 2

Lib. XIV, Pars II, *De Matrimonio* = 1

Lib. XIV, Pars IV, *Miscellaneum Ecclesiasticum* = 10

Lib. XIV, Pars V, *Adnotationes practicae ad S. Concilium Tridentinum* = 4

PARS IV.

The fourth volume is a supplement to all three parts with the author discussing in greater detail the subjects dealt with in the previous volumes including new formulas and notes. This volume also contains a documentary appendix consisting of selected decisions by the Sacred Rota *ad dilucidationem totius operis*.

Supplementum ad Tom. I.

Supplementum ad Tom. II.

Supplementum ad Tom. III.

Total number of quotations from *Theatrum Veritatis et Iustitiae* by Giovanni Battista De Luca: 114

Division:

Lib. I, *De Feudis* = 1

Lib. III, Pars I, *De Iurisdictione, et foro competenti* = 16

Lib. III, Pars II, *De Praeeminentijs, et Praecedentijs* = 10

Lib. IV, Pars I, *De Servitutibus Praedialibus* = 1

Lib. IV, Pars II, *De Emphyteusi* = 3

Lib. VI, *De Dote, Lucris dotalibus, et alijs dotis appenditijs* = 3

Lib. VII, Pars III, *De Alienationibus, Contractibus, Obligationibus, et pactis in genere* = 5

Lib. VIII, <i>De credito et debito</i> = 1
Lib. IX, Pars I, <i>De Testamentis, Codicillis, et ultimis voluntatibus</i> = 2
Lib. X, <i>De Fideicommissis, Primogenituris, et Maioratibus</i> = 6
Lib. XI, Pars I, <i>De Legatis</i> = 1
Lib. XII, Pars I, <i>De Beneficijs Ecclesiasticis in genere</i> = 17
Lib. XII, Pars II, <i>De Canonis et Dignitatibus</i> = 1
Lib. XII, Pars III, <i>De Parocho, et Parochis</i> = 10
Lib. XIII, Pars I, <i>De Iure patronatus</i> = 12
Lib. XIII, Pars II, <i>De Pensionibus ecclesiasticis</i> = 2
Lib. XIV, Pars I, <i>De Regularibus et Monialibus</i> = 4
Lib. XIV, Pars II, <i>De Matrimonio</i> = 1
Lib. XIV, Pars IV, <i>Miscellaneum Ecclesiasticum</i> = 3
Lib. XIV, Pars V, <i>Adnotationes practicae ad S. Concilium Tridentinum</i> = 7
Lib. XV, Pars I, <i>De Iudicijs, et Iudicialibus</i> = 6
Lib. XV, Pars II, <i>Relatio Romanae Romanae Forensis</i> = 1
Generic quotations = 1

As can be seen from the table, Francesco Monacelli uses *Theatrum* by Giovanni Battista De Luca in a very significant way, yet he seems very cautious when dealing with subjects concerning ecclesiastical jurisdiction, specifically in terms of the meaning attributed by the Venosa-born legal advocate. Of note, for example, is a passage dedicated to the authority of the pontiff which is leagues apart from Van Espen's and De Luca's idea. In formula X, title XVI of the second volume, Monacelli describes the pope as the bishop of the whole world, ordinary of all ordinaries, their judge and governor and he quotes Pope Leo I, the same church figure used by Guseppe Felice Barlacci to censor the idea of the pontiff having four personas suggested by Giovanni Battista De Luca; there is no mention of the pope as *Episcopus particularis Urbis*.⁷⁸

However genuine censorship of Giovanni Battista De Luca's ideas can be traced back to well before 1689 when Barlacci's official procedure began. We need to go back to 27th March 1686 when De Luca's *Praxis Civilis et Criminalis* was banned, but we are not talking about Giovanni Battista, but rather Carlo Antonio De Luca. He was not a relation of Giovanni Battista only a contemporary; he too was a man of the cloth and legal expert although not fully qualified. He was born in Molfetta but the most significant years of his life were spent in Naples. There are however crossovers between the two personalities. Introverted and modest, it seems Carlo Antonio refused a bishopric offered to him by Innocent XI, before accepting a position as canon, under regal jurisdiction, at the Basilica of Saint Nicholas in Bari. This was completely consistent with the secular orientation of his

⁷⁸ »Quia papa est episcopus totius orbis, et Ordinarius, Ordinariorum, et illorum iudex, et praeses, ut aiunt Leo thes. for. eccl. Part. 2. cap. 1. num. 5. Barbos. de iur. eccles. univers. lib. 1. cap. 2. num. 13. 14. et 15. [...]«, MONACELLI (1854) Vol. II, 339.

legal thinking and which lead to his name being added to the Index for *Praxis*.⁷⁹ In this regard – as stated by Pier Luigi Rovito – it is clear that his ecclesiastical status did not influence the overriding secularity of his jurisdictional ideas.⁸⁰ Published in Naples in 1685, *Praxis Civilis et Criminalis* was printed following authorisation from the court of archbishops, headed at the time by Cardinal Innico Caracciolo, the same prelate to whom Giovanni Battista De Luca owed his entire Roman career, as he recognised in a passage from *Theatrum*.⁸¹

In this instance also there seems to be a repeat of the same censorship techniques as used for *Theatrum* with censorship beginning immediately after the death of Cardinal Archbishop Innico Caracciolo, an event which occurred 30th January 1685. Something even more significant which becomes apparent when leafing through the handwritten censorship documents is how the majority of the ideas in *Praxis* which were censored are merely references to the arguments made in *Theatrum* by Giovanni Battista De Luca.⁸² However this is also probably another open question; one of the many sequences of events marking the sometimes rocky road travelled by the Roman Catholic Church throughout its history. The words pronounced by Pope Francis upon his election to pontiff are poignant. »You know the duty of the conclave was to give a bishop to Rome – *Episcopus particularis Urbis* as Giovanni Battista De Luca would say – [...] my cardinal brothers went almost to the end of the world to find him ... but here we are«.

8. Conclusions

Formulating a hypothesis or making a judgement concerning the actual censorship of Giovanni Battista De Luca's ideas brings up several questions which vary depending on the perspective adopted. For example, Italo Birocchi seems to dismiss the question by appealing to the prudence and moderation of De Luca, or the fragmentary style of *Theatrum*, his main work.

»Here one can perhaps understand why De Luca was sometimes isolated in his greatness without becoming a legend. The weight he had to bear in producing *Theatrum* was too heavy. This work is essentially technical, without programmatic utterances, written in Latin, asystematic and made up of such varied jurisprudential material that it is impossible to label De Luca light-heartedly as a precursor of the future. Even though he stood out amongst his contemporary jurists, obviously this does not mean that he did not participate in the cultural life of the time, if it is true that the ideological mould which inspired his ideas is easily

⁷⁹ Cf., ROVITO (1990) 333–334.

⁸⁰ ROVITO (1990) 333.

⁸¹ LAURO (1991) XLVII, LXI. Also RUGGIERO (2012) VII.

⁸² ACDF, *Censura Librorum 1686–1687*, F. 7, Appendix, Section II, Doc. II The censor is Prospero Bottini, whereas the emissary of the Congregation of the Index in Naples, representing Cardinal Cybo, is the vice chapter, Giovanni Muti (in that the position is still vacant).

recognisable. Despite his courage and consistency as a reformer, in many areas he preached caution, the supreme virtue at the time, he practised prudence and perhaps he even took a step backwards.⁸³

Certainly, if the slant of the questions starts exclusively from an assessment of De Luca's main work, *Theatrum*, different conclusions can be drawn although these would not explain the various attempts at ecclesiastical censorship undertaken on more than one occasion between 1680 and 1689. The words of Giulio Maria Bianchi, secretary of the Congregation of the Index, in his report on the censorship performed by Giuseppe Felice Barlacci, demonstrate the real objectives of the Church at the time towards the Venosa-born legal expert.

»I conclude by saying that the books can be tolerated because they are not dangerous for lawyers, heretics or theologians and banning them would only bring them to the attention of everyone.«⁸⁴ In just a few lines Bianchi seems to express a level of awareness, and worry, concerning the academic effects which would have been caused by placing *Theatrum* on the Index. At the same time, a correct assessment of Giovanni Battista De Luca means his concrete suggestions for reform cannot be ignored, regardless of his written works. As we have seen, the determination to fight ecclesiastical abuse and privilege translated into concrete actions verifiable in surviving archive sources and from the full-blown rancour demonstrated by the eminent members of the Roman Curia. Not just the cardinals making up the inquisition such as Albizzi, Carpegna and Ottoboni, but also characters such as Jacob Emerix, the deacon of the Sacred Rota. The minutes of the Rota, the document drafted by the auditor recording the day-to-day workings of the cases discussed in Rome, and also news and events involving the life of the Roman Curia, show that on the day of Giovanni Battista De Luca's death, Jacob Emerix writes almost haughtily »Hoc vespero brevi sed ardentis febre correptus obiit E. mus De Luca nuper ex advocatus factus Auditor Domesticus Sanctissimi, et deinde ex auditore S. R. E. Cardinalis, vir subtilis, sed inquieti ingegni, qui dum cuncta normam sui Theatri efformare et reformare nimis ardentem studuit, in ipso efformandi et reformandi ardore implauctus decessit«⁸⁵ On the other hand, the hostility

⁸³ BIROCCHI (2002) 313. Italo Birocchi's thoughts on the lack of historicisation of his work is more interesting; by work I mean an overall view not just the written texts »but paradoxically perhaps it can be stated that the accentuated attention given to this figure has resulted in a form of isolation because his characterisation is so far outside the juridical science of the time risks leading to a lack of historicisation of the jurist's work.« BIROCCHI (2002) 298.

⁸⁴ »Conchiudendo il voto a tutte le sue censure con dire che i libri si possono tollerare perché non possono far gran pregiudicio ne a legisti, ne a heretici, ne a Theologi, e con la prohibitionem si eccita l'attenzione de tutti a considerarli«, ACDF, CI, Protocols 047, ZZ, c.306v; Appendix, Section I, Doc. XIII.

⁸⁵ TOCCI (1982) 155–56. On the other hand, the hostility of Jacob Emerix towards De Luca had already been demonstrated by a rebuke of the former by the latter, dated 4th September 1680, given to the deacon of the Sacred Rota: »Insinuavit mihi hodie R. P. D. De Luca Sanctitatem Suam non probare quod auditores Rotae associant cardinales quando cum solemnibus comitatu accedunt ad cappellas vel ad

shown by much of the Roman Curia towards De Luca was deep-rooted, based mainly in politics and partly manifested by the intuition of the Venosa-born legal expert in describing the various personas of the pontiff. In agreement with that written by Agostino Lauro, De Luca was well aware of trends in philosophical and legal thought in the early modern era and carefully observed the doctrines of reasons of state and natural law, but he had ascertained the definitive waning of the State of divine law by expressing disapproval of all religious ghosts in the solution of political problems. As far as De Luca was concerned, these problems should be positioned in terms of the independence of juridical decision-making in the life of the state. Yet juridical action was legitimised on the basis of the contractual origin of the state, which is not to be interpreted as the alienation of personal and collective rights as suggested in Leviathan, in that De Luca rejects the unlimited absolutism theorised by Hobbes, nor as the extreme individualism, proposed by Locke a few years later, as a principle of human personality. For De Luca the »republic of peoples« is the arbiter and protagonist of its own history and destiny – opening a window to the right of resistance – in that trust is placed in the sovereign to show leadership with the same wisdom as the *pater familias*. The same sovereignty must operate within the confines of the laws promulgated and the sole aim of these laws must be to safeguard the common interest.⁸⁶ Indeed De Luca shares the juridical heritage affirmed by one of his compatriots and contemporaries, Giovanni Francesco Capobianco: »Unde si Respublica talem potestatem non concesserit, Princeps ergo habere non potest maiorem illa, quam a Populo consecutus fuerit«.⁸⁷ Giovanni Battista De Luca, adverse to the jurisdictional conflicts which poisoned the internal and external relations of the Catholic Church, hopes for the separation of the spiritual and temporal spheres, by breaking with the political Counter-Reformation espoused by the Roman Curia and theorises a significant change in the relationship between the pontiff and the subjects in his state.⁸⁸

However, in terms of jurisprudence and the history of law, consideration is not denied to De Luca due to his scholarship and pragmatism, as was rightly emphasised by Alessandro Dani in a recent study of the Venosa-born legal advocate. »The robust doctrine of *Theatrum* carried significant and enduring weight in many areas (for example, ideas relating to civic uses will always be an undisputed benchmark) and the influence of this work can be seen in distinguished jurists, such as his pupil Ansaldo Ansaldi, Giuseppe Lorenzo Maria Casaregi, Francesco Rapolla, Giuseppe Aurelio Di Gennaro and Ludovico Antonio Mura-

alias functiones, ego respondi, hoc nec maiori parti Dominorum placere et omnibus gratum fore, si iste abusus, qui paulatim iterum invaluit, suavi Sanctitatis Suae monitu in Rota per Decanum nostrum exponendur tollatur«, TOCCI (1982) 116.

⁸⁶ LAURO (1982) 403. Different considerations are expressed by BIROCCHI (2003a) who believes ideas in compliance with contractualism and the right of resistance cannot be found in the works and ideas of De Luca.

⁸⁷ CAPOBIANCO (1666) 8, n. 26.

⁸⁸ LAURO (1982) 403.

tori, operating at the end of the seventeenth and during the first half of the eighteenth centuries.⁸⁹ Leafing through the pages of Muratori's work, *De difetti della giurisprudenza*, the constant references to De Luca's works and a shared vision and appreciation of the ideas found therein, are clear for all to see.⁹⁰ It can be calmly stated that censorship of De Luca the jurist did not produce specific effects but this is not the case with De Luca the member of the clergy and man of government which he was. These questions, if framed in a different way, can appear unsettling in that they force us to think deeply about the political use of history as a tool to legitimise and delegitimise constituted power.⁹¹

Starting from a reflection of Paolo Prodi concerning Trajano Boccalini, the works of whom were read voraciously by De Luca and to whom he was philosophically indebted – described as fantastic in *Il Cavaliere e la dama* –⁹² various considerations can be made. »Boccalini reaffirms his vocation as a thinker and guide: the purpose of the intellectual is 'to give sight to the mole and teeth to sheep'. Perhaps this is what we need most today. Not the illusion of an ideology, to plot revolution, to build a new world, to create the model of an ideal principle, but the ability to provide subjects (us) the capability to see injustices hidden well beyond state institutions, positive law and politics itself, disguised in new forms, just like the wolf he talks about.⁹³

Just like Boccalini, De Luca took it upon himself to reveal the abuses and injustices of institutions, both ecclesiastical and state, and he tried to oppose these using a programmatic plan of reform and also focussed attacks, as is the case with his paper criticising the use of secular licensees by the Holy Office in the Papal States.⁹⁴ This, now well-known, event remained circumscribed to the role of Giovanni Battista De Luca and the reformism of Innocent XI, but if it is analysed as part of a long-term historical outlook and in relation to the institutional evolution of the Roman Inquisition, it can provide us with interpretations which are currently still in the shadows. Specifically, if we turn our gaze to the history of the institution which can reveal the influence of the presence or otherwise of secular associates on the functioning of the Holy Office and its archive, an aspect which has not been

⁸⁹ DANI (2012) 22.

⁹⁰ DANI (2012) 22. Think also of the use made by Van Espen or Monacelli in the third edition of his *Formulario* published in Rome in 1844 for the print works of the Apostolic Chamber.

⁹¹ On this subject see also PRODI (2015a) 11.

⁹² DE LUCA (1675) 71.

⁹³ PRODI (2015) 454.

⁹⁴ It is significant that in the congregation of 1680, specifically intended to abolish ecclesiastical immunities, following a severe anonymous attack on Giovanni Battista De Luca, the legal advocate decided to respond with in writing to prove the contrary. This document, entitled *La pietra di paragone, ovvero la verità denudata sopra l'Immunità ecclesiastica reale, secondo i sentimenti de' medesimi canonisti e morali, senza attender quelli de' legisti e politici*, made widespread explicit use of Trajano Boccalini's work, *La pietra del paragone politico* published in Venice in 1615. LAURO (1991) 702–703, n. 168.

widely studied emerges, that is to say, the meaning of participation in the history of the Roman Inquisition. As has been ably demonstrated by Adriano Prosperi, sacramental confession played a vital role during the first decades of the newly instituted Roman Catholic dicastery to ensure pervasive control over the consciences of the faithful. However, the end of the sixteenth and beginning of the seventeenth centuries witnessed a process of bureaucratisation involving procedures, institutions and people.⁹⁵ One of the most important changes on an institutional level was the introduction of vicarships. These were decentralised structures, distributed fairly evenly throughout the territory, controlled by the inquisition and which connected the most important urban centres to a rural environment which had, up until then, remained largely outside the control of the Holy Office. This bridged an historical gap, with the positioning of »the inquisition in the woods«, as the Bishop of Volterra complained in 1579 in one of the earliest attempts to decentralise the inquisition.⁹⁶ The consequence of this territorial widening of the inquisition's work was a dizzying increase, during the seventeenth century, of family members operating within the Holy Office to deal with the problem of limited resources available to courts located on the periphery. For example, in 1663 the Congregation of the Holy Office asked the inquisitor in Reggio Emilia, Giovanni Battista Cassani, to send them information concerning all court officials and licensees in the area under his jurisdiction, divided by towns, plains and mountains, specifying the name, age and profession of each individual member.⁹⁷ In accordance with that reported by Giovanni Battista De Luca, the majority of family members located in the town were of noble extraction except for those related to a merchant, a priest and a doctor. Whereas the further one travelled away from the urban centre towards less important plain and mountain rural areas, the social class of secular associates and officials was considerably lower. Specifically, the functions of the emissary, i. e. the delegate charged with practical enforcement of the vicar's provisions, were entrusted to farmers or artisans, such as Antonio Bisi, a 43 year old shoemaker in San Martino d'Este, Giovanni Baracchi, a 49 year old innkeeper in Correggio or Antonio Cattanei, a 29 year old cheesemaker in Cella.⁹⁸ The example given is intended to clarify the involvement and participation of a large proportion of society in the procedures and mechanisms of the inquisition in the time of De Luca, not only for reasons of efficiency and limited financial resources, but

⁹⁵ For the relationship between sacramental confession and the inquisition, see PROSPERI (1996). For the process of bureaucratisation specifically in the seventeenth century XVII, see MAYER (2013).

⁹⁶ ROMEO (2002) 70, 66–72 for an overall view of the subject.

⁹⁷ ACDF, St. St., GG-d1, c. n. num. It is interesting to see how the territorial distribution specified in the note drafted by the inquisitor in Reggio Emilia traces almost perfectly the partition found in pastoral visits and *relationes ad limina* during the same period, A. S. Vat., Cong. Conc., *Relatones* 680A.

⁹⁸ ACDF, St. St., GG-d1, c. n. num. The role of the cheese maker cooperating with the inquisition is striking; think of the character of Domenico Menocchio, the miller in »The Cheese and the Worms«, who Carlo Ginzburg reinstated in history as a symbol of the persecution suffered under the inquisition by the subordinate classes, GINZBURG (1976).

also as time went on to legitimise the activities of the Roman Inquisition.⁹⁹ This legitimisation comprised the inclusion of civil society in the actions of the Roman Inquisition, guaranteed by privileges, exemptions and protection and which resulted in the de facto survival of this dicastery over the centuries.¹⁰⁰ The evidence certifying the importance and recognition given by the Roman Inquisition over time to the plethora of family members and secular associates can be found, as already stated, in the history of the inquisition's archive. A distinction must be made between the external vicissitudes affecting the central archive of the Holy Office, such as its sacking by the inhabitants of Rome in August 1559 following the death of Pope Paul IV, the disastrous transfers between Rome and Paris starting from 1810 during the second French occupation and the deliberate destruction of archive documents ordered by the pontiff on marked dates in Italian history when it was feared the documents may fall into the hands of people or groups hostile to the Church.¹⁰¹ On the occasion of the first French invasion in 1798, for example, the Congregation of the Holy Office decided, only a few days before the first troops arrived in Rome, to destroy all criminal documentation from the previous thirty years.¹⁰² The order was executed by Paolo Luigi Silva, a council member and the only official of the Holy Office who stayed in Rome throughout the years of the French occupation, as can be seen from the report drafted and dated 3rd May 1800.¹⁰³ Interest in gaining possession of documents in the archive of the Roman Inquisition was widespread and most probably dictated by the desire to delete uncomfortable truths so as to appear irreproachable in the court records of the time. However the concerns of the cardinals and papacy seem to involve not so much those brought before the inquisition or the convicted but rather all those people who worked for and with the Holy Office in whatever capacity. We know this thanks to the words used in a letter written by Giovanni Corboli Bussi, secretary of the Congregation of Extraordinary Ecclesiasti-

⁹⁹ On the subject of the relationship between legitimisation and power, see PRODI (2015a) 22–23 and notes.

¹⁰⁰ The importance given by the Congregation of the Holy Office, amongst other things, to the possibility of involving civil society in the workings of the inquisition, specifically more thorny ones such as, for example, the various steps preceding confiscation of the assets of heretics, is brought to light in a recent essay by MAIFREDA (2014).

¹⁰¹ DEL COL (2010) 90.

¹⁰² »Feria IV Die 10. Januarij 1798. Eminentissimi Domini dixerunt, quod attentis imminentibus circumstantijs comburantur processus criminales ab annis triginta circiter. P. A. Silva Assessor«, ACDF, *Privilegia S. O., Privilegia S. O. 1796–1799*, c.355r.

¹⁰³ »People turned up in Rome asking for the trial documents not believing that they had already been burned together with all other documents from the previous thirty or forty years, following the order given by the Sacred Congregation; then the same people asked me for a copy of this order [...]« (»Si presentò parimenti con audacia chi voleva avere il Processo poco tempo prima fatto contro di lui, senza volersi persuadere ch'era stato abbrugiato con tuttigli altri degli ultimi trenta o quaranta anni secondol'ordine avutone dalla Sagra Congregazione, del quale ordine se ne volle successivamente anche un legale documento [...]«), ACDF, *Privilegia S. O., Privilegia S. O. 1796–1799*, c.426r.

cal Affairs and trusted advisor to Pope Pius IX, to the head of the archive during the brief period of the Roman Republic. This document provides an excellent window on to the climate of fear which reigned over the archive. »Monsignor Venerable Master, the Holy Father has asked me to make you aware of his desire to move to a safe place, as secretly as possible, the documents belonging to the Supreme Holy Congregation; or to destroy those which might place people in danger if they were made known and which are no longer required. In fulfilling this sovereign order, I ask you to accept the most esteemed and respectful sentiments which it is my honour to have for you, most venerable Monsignor. Montecavallo, 13th March 1848.«¹⁰⁴ The evidence illustrating the concerns of the Holy Office in regards to those people, the »inquisition community«, requiring protection is vast. However some fairly recent events are significant in that they show the enduring existence of this feeling of participation and protection. For example, on 2nd July 1890, a time which was by now relatively relaxed, a letter was received by the secretary of the Congregation of the Holy Office. This letter states that »A person who wishes to remain anonymous is ready to donate to the Holy Office the sum of ten thousand lire for use in compiling the indexes of the Archive or the Chancery of the Sacred Congregation. I leave to Your Most Reverend Eminence the decision whether to use the money or to invest the sum and only enjoy the fruits of this investment (approximately 450 lire)«. ¹⁰⁵ Just a few days later, on 9th July 1890, the Congregation of the Holy Office decreed »Canon Storti will catalogue the material in the Archive of the Holy Office«. ¹⁰⁶

A short time later, Canon Giovanni Battista Storti, scholar, theologian and notary of the Holy Office presented a precise but well organised catalogue of the archive. However the centuries-old problem of the dangers inherent in the documentation of the inquisition was a given, particularly criminal documentation. Section five of the catalogue states »An index

¹⁰⁴ »Monsignor mio Veneratissimo Padrone, Il Santo Padre m'incarica di farle conoscere come sarebbe suo desiderio che (in modo quanto più si possa occulto) si mettessero in luogo sicuro le carte appartenenti a codesta Suprema S. Congregazione; o che si distruggessero quelle che potessero mai cagionare pericolo a qualche persona divulgandosi, e che non fossero poi necessarie a conservarsi. Nell'adempiere questo Sovrano comando, La prego di voler gradire i sentimenti della più distinta e rispettosa stima con cui ho l'onore di essere Di Lei, Monsignore mio Veneratissimo. Montecavallo 13 Marzo 1848«, ACDF, *Privilegia S. O., Privilegia S. O. 1844–1856*, F. 13, c. n. num. In these circumstances around forty volumes from the series *Diversorum* (trial documents) were burned when they were returned from Paris and the Archive was moved temporarily to the Basilica of Sant'Apollinare in Rome, DEL COL (2010) 90.

¹⁰⁵ »Una persona che ama di rimanere innominata, è pronta ad offrire in dono al Sant'Ufficio la somma di lire diecimila, da servire per la compilazione degli indici dell'Archivio o Cancelleria della Sacra Congregazione. Lasci a giudicare all'Eminenze Vostre Reverendissime se convenga all'uopo impiegare il capitale, ovvero rinvestiranno per impiegarvi soltanto i frutti (circa £ 450 nette da ricchezza mobile)«, ACDF, *Privilegia S. O., Privilegia S. O. 1886–1890*, F. 125 (113), c. n. num.

¹⁰⁶ »Il Canonico Storti faccia un progetto di repertorio delle materie di Archivio del Santo Officio«, ACDF, *Privilegia S. O., Privilegia S. O. 1886–1890*, F. 125 (113), c. n. num.

of subjects dealt with in the criminal volumes would be very useful, but caution is required, because those same reasons which forced us to abandon this project in the past are even more valid today [...].¹⁰⁷

Therefore, further reflection is required on the role of family members, the blind moles and toothless sheep as Trajano Boccalini would say, in the long history of the Roman Inquisition. Think of one of the most suggestive allegorical images associated with the justice of the inquisition, the fresco by Girolamo Bonino of Ancona located in the inquisitor's room in the Convent of San Domenico in Bologna. The fresco shows a dog, symbol of the Dominicans, carefully watching over the flock, without fear of the lion, an allegorical image for the devil, positioned near to a dashing hare to symbolise temptation. The words *nec spe, nec metu* located above the fresco mean the shepherd dog will not give in to the temptation to chase the hare (*nec spe*) and will not be afraid to confront evil (*nec metu*) to defend the flock of sheep. This allegorical image must be understood in the context of the seventeenth century when it was painted. It is a celebratory and communicative message, the explicit will of the Dominican inquisitors to portray themselves to the community at large. However, going back to the writings of Giovanni Battista De Luca against the use of licensees by the Holy Office in the Papal States, to the common people encountered in the sources such as farmers, artisans, the innkeeper and the cheesemaker who cooperated with the inquisitors in Reggio Emilia in the role of envoys, to the internal vicissitudes of the Archive of the Roman Inquisition, the question arises spontaneously: who is really the sheepdog and who is the sheep?

History has always needed its heroes to suit a specific purpose. These heroes are often found in the rigid dichotomy of victim and perpetrator. Most likely Giovanni Battista De Luca was, on the one hand, not part of the propaganda requirements of the historiography of the Risorgimento which was drenched in ideology and apologetics by definition, the remnants of which are still very evident today, above all when dealing with thorny subjects such as those involving the history of the Roman Inquisition.¹⁰⁸ On the other hand, it is obvious that De Luca's idea of Church government was always based on an episcopal mould, hostile to ecclesiastical immunity and the interference of theology in purely politi-

¹⁰⁷ »Del contenuto nei volumi del criminale l'indice per se sarebbe tutt'altro che inutile, ma sarà a vedere se sia prudentiale, e parrebbe che quelle ragioni che fecero scartare il progetto del protocollo abbiano egual forza, se non maggiore a far deporre ogni pensiero dell'indice criminale [...].«, ACDF, *Privilegia S. O., Privilegia S. O. 1886–1890*, F. 125 (113), c. n. num.

¹⁰⁸ For example, think of the volume by Annibale Coglianò, the title of which is emblematic, *La svolta illuminata del Santo Ufficio a fine '500*, and which states »This revolution [concerning the moderation of the Roman Inquisition which began from the end of the sixteenth century] is not limited just to the Church but rather extends to judicial procedure, juridical culture, institutions and to all the values of life inherent in the states of the *Christian Republic* and more generally of western society«, COGLIANO (2006) 13.

cal questions. These aspects were never well-accepted by the papal absolutism of the time and, in part, are still not within the extremely hierarchical Catholic Church of today.

5. *Nec spe, nec metu*, Girolamo Bonino da Ancona,
Convent of San Domenico in Bologna (XVII century).

APPENDIX

Transcription criteria

Archive documents have been transcribed as faithfully as possible including any underlining and bold used by the censors; most abbreviations have been spelt out in full, especially those in which the full words were obvious such as d.o/a = dicto/a (declined in nominative, genitive, accusative, etc.), q.= que and huoi = huiusmodi. Any abbreviations for which doubt remained, concerning the term in full, have been transcribed as abbreviations. Notes in the margins of text have been included in the footnotes; in the case of censorship by Giuseppe Felice Barlacci, notes have not been numbered but specified utilising the same letters and asterisks used by the censor (*, A, B, C, etc.) in the margins of the text. The transcriptions include several omissions ([...]) in that some words could not be transcribed due to difficulty in understanding the handwriting and in other cases where question marks (?) were used, presumably because the censor/consultor wanted to use a specific term but we cannot be certain of this. In other cases the term “sic.” has been used when it is an obvious error or the text is incomprehensible but readable. Any page numbering is shown in the transcribed text specifying *recto* and *verso*; in some cases, when old numbering and new numbering in pencil appear in the same document, the new numbering has always been reported. Each censorship step has been numbered in square brackets [1] and the same number is used to link to the original text of *Theatrum Veritatis et Justitiae* by Giovanni Battista De Luca using the Neapolitan edition published in 1758. The passages of *Theatrum* reported have been transcribed partially and in full. Sometimes entire censored paragraphs from the various *Discorsi* have been included. At other times only the text dealing with the subject provoking the ire of the censor has been included with the rest being omitted ([...]). The original transcribed passages include the number of the book (fifteen books), the part of the book (first part, second part, etc. including the title), the *Discorso* (number and title) and the numbered paragraph under examination. The page number of the passage transcribed from the edition used by me is included in brackets at the end of each transcription.

Summary

Section I: Censorship of *Theatrum Veritatis, et Justitiae* dated 1689-91

- Doc. I: Censorship of Raffaele Fabbretti
- Doc. II: Report Giovanni Battista Del Palagio
- Doc. III: First letter of Giuseppe Felice Barlacci, bishop of Todi and Narni (7th february 1690)
- Doc. IV: Second letter of Giuseppe Felice Barlacci (9th february 1690)
- Doc. V: First censorship of Giuseppe Felice Barlacci
- Doc. VI: Third letter of Giuseppe Felice Barlacci (28th february 1690)
- Doc. VII: Fourth letter of Giuseppe Felice Barlacci (4th march 1690)
- Doc. VIII: Second censorship of Giuseppe Felice Barlacci
- Doc. IX: Fifth letter of Giuseppe Felice Barlacci (14th february 1690)
- Doc. X: Third censorship of Giuseppe Felice Barlacci
- Doc. XI: Sixth letter of Giuseppe Felice Barlacci (21th february 1690)
- Doc. XII: Fourth censorship of Giuseppe Felice Barlacci
- Doc. XIII: Report of Giulio Maria Bianchi, secretary of the Congregation of the Index
- Doc. XIV: Censorship of Scipione Zanelli
- Doc. XV: Report of Francesco Brunacci

Section II: First attempts of censorship

- Doc. I: Censorship of *Theatrum Veritatis, et Justitiae* dated 1680
- Doc. II: Part of censorship of Carlo Antonio De Luca's *Praxis Judiciaria* dated 1686

Section III: The Holy Office documents

- Doc. I: Giovanni Battista De Luca report against the use and abuse of secular licensees by the Holy Office (1680)
- Doc. II: Letter of Giovanni Battista De Luca to the Assessor of the Holy Office (14th august 1680)
- Doc. III: Giovanni Battista De Luca report on the reform of Nepotism (1678)

SECTION I

Censorship of *Theatrum Veritatis, et Justitiae* dated 1689-91

Doc. I

Censorship of Raffaele Fabretti

Censorship

ACDF, C. I., Protocolli 047, ZZ, c.125r

Die Martis 17. Januarij 1690 Em:mi et Rev.mi DD.

N° 13 Theatrum Veritatis et Iustitiae
Ioannis Bapta de Luca Venusim¹
Liber XV. pars. 1.
De Judicijs et Praxi Curiae Romanae

Quisquis (PP. Em.mi) hunc magnificum titulum, cum simplici illo et modesto Practica Vestrij contulerit, et utrumque librum penitus inspexerit: eam differentiam renovatam haud immerito credet, quam Horatius in Arte Poëtica inter scriptorem illum Cyclicum ampullosum ita pöema suum inchoantem Fortunam Priami cantabo et nobile bellum, atque Poëtam principem Homerum exactissimi operis suae Odysseae hoc humili pene initio praeludentem Die mihi musa virum & inesse docuit. Illa enim (Vestrium inqua) nobili eloquio, ordinatissima methodo, cum tribunalium et Causidicorum dignitate, forensia negotia titulo nîl magnum promittente, egregie disponuit, omniaque Judicum arbitraria ad Juris utriusque normam reducit: hic noster author pedestri et putido sermone; dissoluta et confusa scribendi

Original Text

[1] *Thetrum Veritatis, et Justitiae*, Liber Decimusquintus, Cujus I. *Pars de Judicis, & de Praxi Curiae Romanae*, Ex Typographia Lucae Laurentii, Neapoli, MDCCLVIII.

Disc. IX. *De citatione, ejusque legitima executione, ac reproductione.*

44. In Ecclesia, vel in alio loco exempto, sive extra territorium, dummodo in proprio territorio, vel in loco suae jurisdictionis decreta sit, verius est ut citatio verbalis fieri possit, illaque afficiat, cum prohibitio citationem realem percutiat (p. 27).

[2] Disc. XXI. *De praescriptione.*

20. Stante autem dicto probabili assumpto, quod dispositio juris canonici, impeditiva praescriptionis, ratione malae fidei, procedat in mala fide vera, non autem in ficta, seu praesumpta, in qua non intrat ratio peccati, cui innixa est. Hinc intellectus non de facili acquiescit conclusioni, quam ex plurium DD. sensu, pluries firmavit Rota, ut scilicet mala fides defuncti debitoris, influat etiam in haeredem.

Ubi enim ex persona, & ex possessione propria, omnino novam, ac integram praescriptionem inchoaret, adeout juvari nolit possessione suo

¹ On the side: fol. 366 e fol. 77.

forma, perpetua Curiae et Curialium insectatione non arbitrium a iure, sed ius ad arbitrium perverso ordine redigere conatur; et Theatrum [c.125v] Veritatis et Justitiae sese aperuisse iactat, quod ego Vanitatis et Confusionis iure merito appellandum, salva in reliquis Viri Em.mi dignitate, puto.

Utque ad censuram ab Emin.ijs VV. indictam me conferam; nulla ferme pagina vocat p[...] hinc inde leviter quamvis et ~~sine scribentis alicuius~~ de more et sine scribentis alicuius auctoritate tactus conclusiones, quae non rem in medio relinquat, et lectorem aspectu promissae veritatis frustratum reddat. Quid enim reipublicae literariae prodest, libros voluminosos conscribere, per quos quis (ut Seneca aiebat) si non peior, tristior a sectione revertatur Justitiam namque ingerit, omnia in iure nostro nutantia conspiceret, et in unius Iudicis opini onesto et persuasione, a legum praescriptis ex solutam, cernere.

Minus foret scepticorum more de omnibus dubitare: si non aliquando, si quid certi promittit, id non nisi contro receptas Summorum Tribunalium regulas et praxim assereret.

Exempla Citationem verbalem posse fieri in Ecclesia pag. 55. 4.[1]. [c.126r] Malam fidem defuncti non impedire quominus heres tam primus quam ulterior praescribere valeat 114.20.[2].

Ex Epistola familiari alteri quam ipsi creditori conscripta non insurgere confessionem crediti 132. 24.[3].

Jus iurandi religionem omnino contemni posse, non quidem tradit, sed tamquam ab inconsultis et de puro stylo praestitum nec peccato nec infamia sic iurantes affici ratiocinantur. Pag. 139. 3.[4] ex quo iuramentum ipsum calumniae, litis temere suscipiendi fraenum, meram cerimoniam vocat p. 143. 16.[5].

Piam illam maiorum nostrorum sententiam nemine scilicet morientem praesumi immemore

auctoris malae fidei.

Quoties ipse revera ignarus sit, vel alterius juris alieni, quod in inventario descriptum non sit, minusque in libris, vel in memorialibus, aliisque notulis testatoris penes eum existentibus reperisse constet, adeout revera sit ignarus juris alieni, atque in bona fide versando, credat possidere illa bona tanquam propria, & libera. Tunc videatur subesse congrua ratio, cui ista propositio innitatur. Et tamen non desunt volentes, ut mala fides defuncti praedecessoris, influat non solum in primum, sed etiam in secundum, vel ulteriorem haeredem, qui ex persona propria, novam praescriptionem incipiat, quod minus probabile videtur, cum revera procedat restrictio, quando haeres juvari velit tempore possessionis defuncti, illudque cum suo conjungere, atque in hoc versari videtur aequivocum (p. 54).

[3] Disc. XXIII. *De confessionis Partis. Et qua occasione agitur etiam de interrogatoriis actionibus, sive de Positionibus.*

24. Asperum autem videtur id, quod alias in facti contingentia Rota firmavit, ut scilicet epistola familiaris, quae tertio fiducialiter conscripta sit, atque ab isto, contra leges amicitiae, vel congruentiae, creditori tradita, habere debeat vim confessionis extrajudicialis Parte absente, adeout, ex praedicta aequitate canonica, sufficiens esse debeat ad concludentem probationem (p. 62).

[4] Disc. XXV. *De probatione per juramentum. Et de diversis juramenti speciebus.*

3. Hodie vero, ob nimium frequentem illius usum, id in abusum transivisse recte dici potest, dum in quolibet levi actu, pro Notariorum stylo, vel formulario, sive pro clausulis apponi solitis, illud interponitur, adeout ipsi iurantes, neque sciant, neque cogitent, unde propterea, neque peccare credunt, nullaque de facto infamia, vel turpitu-

salutis aeternae, ut tacita repetitio iam expressae veritatis habeatur, ut leguleicam propositionem vellicat p. 200. 32.[6].

Stylum inveteratum Rotae, condemnandi semper succumbentem in expensis, uti irrationabilem carpit p. 307. 10[7].

Idemque Sacrum Tribunal (quod tamen ipse Sacrum nunquam appellat) Neapolitanum Consilium (hoc potius titulo dignatus p. 314. 4.[8] et alibi) hoc sacrum inquam Tribunal, parum probabiliter fructus a die motae litis victori adiudicare conqueritur. ibid. n. 13.[9].[c.126v] Priusque ad huc invehitur in aliam similium stylum condemnandi ad restitutionem fructuum perceptoni a reo convento ante instructionem suae malae fidei in retinendo rem petitam quam bona fide se possidere credebat, ibid. n. 29.[10].

Stylum pariter substinendi subhastationem quamvis laesivam, dumodo non ultra dimidiam, aperte subvertere conatur, pag. 336, n. 66.[11].

Generatim, praxim omnium Curiarum fori Ecclesiastici Regni Neapolitani incusat, quod formam ritus magnae Civiae Vicariae non admittat, tam super incusatione seu liquidatione instrumentorum, quam in decernendo mandata executiva de facto nulla praevia citatione, in ijs obligationibus, quae penes acta vocantur, pag. 358, n. 28.[12].

Tandem Bullam illam, quam Baronum vocant, sapientissimi Pontificis Clementis 8. per quam omnibus, et praepertim de plebe hominibus adversus praepotentiam creditorum, nec quidem plerumque sponte, pecunias accipientium, sed autoritate sua extorquentium, optime succurritur, eiusdemque Bullae receptam interpretationem per quam creditori integrum est in bonis sive fideicommissarijs, sive liberis pro libito actiones suas exercere, uti nimis onerosam et sine aequitatis assisitentiae traducit. [c.127r]

Haec quoad reformationem eorum quae bene se

dinis nota incuratur. Et per consequens recte intrare videtur praefatum argumentum a cessante causa, seu ratione. Non quidem, ut omnino jurisjurandi religio contemni valeat, vel quod saeculari potestati concedendum sit, illi directe derogare, vel dispensare, cum ea quae generice desuper in jure praesertim canonico statuta sunt, utpote ratione peccati, ac reatus apud Deum disposita, etiam hodie, omnique tempore vigeant. Sed ut ad hujusmodi temporum, ac morum differentiam reflectendum sit pro congrua applicatione (p. 65).

[5] Disc. XXV. *De probatione per juramentum. Et de diversis juramenti speciebus.*

16. Magis ad hanc materiam judicalem pertinet alia juramenti species, quae calumniae dicitur, illudque praesertim in usu est in Regno Neapolitano, ubi ac etiam in Curia, consuetum est Procuratorum formularium, in generalibus protestationibus, quae litis initio fieri solent, opponere de huius juramenti praestatione. Adhuc tamen, ex rationibus supra initio insinuat, iste usus parum commendabilis videtur, atque pro meo sensu aboleri deberet, cum transierit in meram caerimoniam, seu formalitatem, neque forre datur casus, ut illius praestatio terreat, vel avertat a caeptae litis prosecutione, quae propterea ad aliud non servit nisi ad dandam occasionem pejerandi, ac illaqueandi animas.

[6] Disc. XXXII. *De relevantia probationis jam factae per testes, vel per attestationes. Et de exceptionibus, quae testium fidem adimant, vel minuant.*

32. Idem quoque dicendum venit, in illa tacita repetitione, quam lex subintelligit per testis mortem, quae juramentum, aliasque solemnitates supplere videtur, ob leguleicam propositionem, quod nemo moriens praesumitur mendax, ac

habent, et si inmutentur nonnisi in deterius mutari posse usus plurium saeculorum edocuit.

E converso autem dum vetustati ecclesiasticae bellum movet, stylo Tribunalis Secularis favet in decernendo interesse ad favorem illius, qui pecunias credit sine explicita iustificatione requisitorium lucri cessantis et damni emergentis, quae Pauli de Castro communiter dicuntur, pag. 245, n. 36.[13].

Sequitur recensito aliquorum ex innumeris scommatibus, quae contra curiales passim iacit, et per quae vilis, contempnibilis, et scandalosus fit apud externos hic ordo, ex quo quamplurimi ad magistratus et Romanas dignitates quotidie provehuntur.

Et. primo ipsum Doctoratum in studijs aliquibus Italiae dicit meram esse caerimoniam, pag. 30, n. 22.[14].

In hac Curia legalibus Judaismis procedi solere mirum quam frequenter inculcat.

Accessum ad differentiae locum, mercaturam esse Iudicium definit. pag 134, n. 3.[15], ubi cusidicos id suggerentes, excorationem nomine decorat.

Paenas Spirituales contemni, temporalesque tantum afficere nimia horum temporum infamia (quatenus etiam verum foret) affirmat, pag. 189, n. 13.[16]. [c.127v]

Et tamen ipse Author, qui tantam proilitatis curialis iacturam deplorat, mala ex suis operibus exempla praebet, dum inconstantiam suam scribendi modo pro attentatis, modo autem pro illorum excusatione, subministratis generalibus motivis allegat, pag. 83, n. 3.[17]. Itemque modo ad retrotractionem sententiae ad diem termini proservato habiti, modo ad ipsam diem prolationis, ad tuendam seu impugnadam nullitatem, pag. 229, n. 26.[18], quibus in locis se se ad utrumque paratum estendere non verecundatur.

In summa quamvis dicere non ausim librum hunc damnatis propositionibus ita infectum ut tolerari

immemor aeternae salutis. Quoniam (ut alibi quoque advertitur) id procedit, quando illa depositio, serio, ac sincere, citra illam extortionem, quae fieri potest a moribundis, qui a morbo ac mortis cogitatione turbat, non reflectendo quid dicant, omnibus interrogatis annuere solent, juxta distinctione, quam habemus in materia testamenti facti ad interrogationem. [...] (p. 93).

[7] Disc. XXXIX. *De condemnatione, ac restitutione, vel refectioe frustuum, & expensarum, seu damnorum, & interesse etc. Et de sportulis, vel propinis.*

10-11. Rarum vero est de his agere in Curia, praesertim in Rota, dum stylo in quacumque causa, quantumvis dubia, adeout victus iustissimam habuerit litigandi causam, sit condemnatio in expensis. Minusque omitti solet condemnatio ad restitutionem fructum a die motae litis.

Mihi vero nunquam placuit iste stylus, circa expensas, quoniam cum revera ista sit species poena. Hinc irrationabile videtur, ut ei subiacere debeat ille, qui nullatenus delinques, vel criminosus dici potest. Quodque aequalis debeat esse conditio injuste, ac temere litigantis, & ejus, qui ex justa causa, agendo, vel excipiendo ejus jura tueri curavit (p.140).

[8] Disc. XL. *De exequutione rei judicatae, ejusque consumatione tam personali, quam reali, ac etiam spirituali, cum censuris & declaratoriis. [...].*

4. Pro hujusmodiexequutione facienda, & consumanda, mandatum Judicis, ad quem pertinet, in primis expediendum est, quod justa diversos Tribunalium stylos, diversas habet nuncupationes, seu vocabula. In Rota etenim explicatursub nomine exequutorialium, in Tribunalibus vero Auditoris Camerae, Camerarii, Vicarii, Thesau-

nequeat, mederi non possit unicum tamen illud axioma, quod in toto hoc volumine alijsque eiusdem scriptoris sparsum reperitur, inutile scilicet esse studium nostri Juris, quia ut dicitur, pag. 184, n. 21.[19], vari sunt casus, in quibus decisio pendeat a puncto iuris, itaut accimen et ratiocinium abstractum a doctrinella, ut id ais pag. 342, n. 89.[20], utramque paginam faciat; quia caeteoqui subditur pag. 200, n. 27.[21], in hac facultate fere totus mundus redactus videatur ad scientiam Psytacorum: ex sola huius perpetui [c.128r] iurgium inculcatione adversus Legistas, et eorum scientiam, per quam mundus regitur, atque exlegi isto ratiocinio unice commendato censeo librum uti inutilem et legalis studij destructivum esse vel prohibendum, vel saltem suspendendum cum haec fallax, utpote coniecturalis tantum scientia, qui et istam errorem redoleat, quasi sine operibus extrinsecis, et longo labore, ac super chartis ascendi valeat, prout illi nequam homines otiosa et verbali tantum cum Deo unione, a bonis operibus, meditationibus, et corporis mortificationibus inanes, imo etiam vitijjs immersi, perfectionis Christianorum verticem, et sydera ipsa scandere se posse docebant. Illud vero pro caeteris observandum et corrigendum (quatenus librum tolerare magis placet) quod habetur pag. 105, n. 19.[22], ut trahere Clericum vel personam ecclesiasticam ad forum laicalem seu etiam laicum in causa tamen mere ecclesiastica et spiritali etiam in ijs, quae sunt iuris, importet quidem incursum aliarum paenarum, quae per Sacros Canones inflictae sunt, contra huiusmodi trahentes, non tamen dicantur recursus, minusque intrent censurae contentae in Bulla Coenae ista etenim in ea parte, in qua de trahentibus, loquitur, procedit in ipsis Iudicibus et magistratibus, [c.128v] qui iurisdictionaliter et auctoritative trahunt, non autem in partibus, quae trahi curant, vel petunt. Haec enim repugnant

rarii, & in aliis sub nomine mandati exequutivi. Quod etiam in aliis ditionibus & principatibus sequitur, eademque diversitas dignoscitur. Puta (ex. gr.) in pluries enunciato Regno Neapolitano, quod Magna Curia Vicariae, omnesque aliae inferiores Curiae, Regiae, & Baronales, quinimmo etiam illae fori ecclesiastici Episcoporum, & Metropolitanorum adhibent terminum litterarum exequutorialium: Tribunal vero S.C. utitur diverso termino mandati de parendo, cum similibus (p. 147).

[9] Disc. XXXIX. *De condemnatione, ac restitutione, vel refectione fructum, & expensarum, seu damnorum, & interesse etc. [...].*

13. Quo vero ad secundam inspectionem. Posita sc. condemnatione, quid sub ea veniat. Retenta pariter dicta trium specierum distinctione, fructum sc., expensarum mere judicialium, ac damnorum & interesse. Quatenus pertinet ad primam speciem fructum. Ex quo tempore eorum restitutio demandanda sit. Tres abemus opiniones. Unam sc. magis rigorosam, ut illico a die motae litis, adeout nulla admittatur excusatio, ex causis de quibus infra. Istamque opinionem, ex eodem stylo, de quo supra, indistincte sequi videtur Rota & Curia. Sed pro meo iudicio parum probabiliter. Adeoque tenaciter, ac rigorose illius sequaces eam tenent, quod si in locis, in quibus, juxta dispositionem Juris Civilis, intret peremptio instantiae, quae deinde restituatur ex suprema Principis, vel ejus Magistratus potestate, per quandam insufflationem spiritus vitae, adhuc veniunt fructus ab initio, absque eo quod ista peremptio excuset. Idemque a pari in Curia, si adeo diuturnum accedat silentium petitoris, ut probabiliter altera Pars opinari valeat illam desertionem litis, quae datur, etiam attentata dispositione Juris Canonici, ob quam non datur peremptio instantiae, sed desertio, quae raro ad praxim reducitur, ob tot

expresso et literali Bullae contextui ibi 516. Atque etiam eos, qui post ipsorum ordinariorum vel etiam ab eis delegatorum quorumcumque sententias et decreta, aut alias fori ecclesiastici iudicium eludentes ad Cancellarias, et alias Curias seculares recurrunt, et ab illis prohibitiones et mandata etiam poenalia ordinarijs et delegatis praedictis decerni, et contra illos exequi procurant, et quae Author nimis in considerate et pessimo apud Regalistas documento eloquitur, procedunt in terminis 19 Iudicibus tantum directi.

Raphael Fabrettus IVD. Urbinas

requisita quae alibi recensentur. Sive quod possessor reportaverit unam, vel plures sententias favorabiles, per quas juste credere potuerit, bonum jus fovere in ejus possessione. Quoniam si in gradu restitutionis in integrum adversus rem judicatam, vel adversus tres conformes, illae revocentur, adhuc eadem tenetur opinio, ut fructus veniant a die motae litis (p. 141).

[10] Disc. XXXIX. *De condemnatione, ac restitutione, vel refectioe fructum, & expensarum, seu damnorum, & interesse etc. [...]*.

29. Ex hac autem ratione, in facti contingentia, (me tamen in causa non scribente) Rota idem admisit circa restitutionem fructuum, quod scilicet si possessor, postquam ex iuribus, & probationibus petitoris, sufficienter instrui potuit, vel debuit de ejus non jure, adhuc in sustentatione litis continuavit, teneri debeat ad fructus, etiam temporis praecedentis, in quo adhuc sequuta non esset instructio, atque in bona fide persistere potuit, juxta distinctionem, de qua supra. Verum id parum probabile, atque aequivoco laborare visum est, ob claram rationis diversitatem. Ubi etenim agitur de primo casu expensarum, illarum refectio conceditur collitiganti contra negligentem, tanquam per speciem poenae ejus negligentiae, quae illarum causa fuit, & ex quadam non scripta aequitate, quam cessare facit dicta altera circumstantia, ex qua mala praesumptio resultat. Secus autem in isto casu, qui est in oppositum, ideoque illi eadem non congruit ratio, dum effectus perceptionis, & consequutionis fructum est jam perfectus, & consumatus de tempore habili in statu bonae fidei. Et consequenter ista retrahatio non invenit extrema habilia, neque aliquod habet probabile rationis fundamentum (p.143).

[11] Disc. XL. *De exequutione rei judicatae,*

ejusque consumatione tam personali, quam reali, ac etiam spirituali, cum censuris & declaratoriis. [...].

66. Prout etiam commendabilis videtur stylus saliquorum Tribunalium, & praesertim illorum Regni Neapolitani, non regulandi istas venditiones, cum ea laesione, quae datur in venditione conventionali, quae fiat inter majores, qui liberam suorum bonorum administrationem habeant, inter quos de jure licita est circumventio intra dimidium justii pretii, sed quod sufficere debeat laesio ultra sextam. Ac propterea aliquam admirationem Mihi semper intulit, stylus Rotae, & Curiae Romanae, ut istam speciem venditionis judicialis regulet cum dictis terminis venditionis conventionalis. Adeo quodam docto Auditore in una decisione id motivante, cum ea forte intentione, ut paulatim id introduceretur, expresse in aliis id reprobaturum fuerit. Incertum tamen est, quo spiritu id sequatur, cum nimiam probabilitatem haec differentia redoleat. Ex ea ratione quod quando bona alicujus ponuntur sub hasta, tunc poni dicuntur sub legali administratione Judicis, qui propterea assumere debet partes boni viri, ac diligentis patrisfamilias, bonique administratoris, cui non competit illa licentia faciendi implicitam donationem, quam facere potest, ac videtur ille, qui voluntarie pro viliori pretio distrahit ejus bona, quorum liberam habet administrationem, ideoque longa differentia dignoscitur, inter unam, & alteram speciem venditionis (p. 155).

[12] Disc. XLII. *De judiciis executivis in actione personali in causis profanis, vel indifferentibus, in quibus casibus intrent. [...].*

28. Pro ut etiam alibi insinuat est, quod Curia non vult admittere in foro Ecclesiastico cum clericis praxim ritus Magnae Curiae Vicariae Neapolis, super incusatione, seu liquidatione

instrumentorum. Sed pro meo iudicio parum probabiliter. Quoties tamen cum debito modo ille practicetur, tanquam adinstar, rejecta solum praxi poenae criminalis fisco applicandae, ex rationibus pariter ibi insinuat (p. 166).

[13] Disc. XXXV. *De legibus, & auctoritatibus, cum quibus in ordinatoriis, vel decisoriis, judicandum, vel procedendum est.*

36. Fortius vero ubi ipsa causa sit ecclesiastica, vel spiritualis, a qua aliquod incidens, vel emergens temporale resultet, de quo in foro laicali, & inter laicos agi contingat. Puta in materia matrimoniali, sive in materia usuraria, cum similibus, quoniam in jure canonico corrigente, non autem cum civili correcto procedendum est. Et quamvis in materia praesertim usuraria, praxis doceat, quod pleraque Tribunalia saecularia, diversas teneant, ac sequantur opiniones ab iis quas tenent, ac servant Curia Romana, & Tribunalia ecclesiastica. Puta decernendo interesse, etiam sine explicita justificatione requisitorum, quae vulgo dicuntur Pauli de Castro, sive dando interesse fructuum cum similibus. Attamen id non provenit ex eo quod, neglecto jure canonico corrigente, servetur jus civile correctum, sed provenit ex qualitate facti, quod sc. in ea regione, ob ejus mores habeantur pronotoriis, ac probatis illa requisita, quorum in Curia pro quadam formalitate specialis justificatio desideratur, & sic diversitas non est circa jus, sed circa factum, ex quo jus oritur. Adinstar illius indirectae enervationis juramenti, quae potestati, seu legi saeculari conceditur, praesumendo absque alterius probationis necessitate, vim, vel metum, vel dolum, seu errorem, etc. (p. 113).

[14] Disc. IV. *De Assessore, seu Consultore.*

22. Quando vero Judex litteratus, vel illitteratus dici debeat. Hodie ex recepto usu ob incon-

venientia, quae alias resultarent, pendet a qualitate doctoratus in utroque jure civili, & canonico, vel etiam in uno eorum pro causae qualitate. Si enim agatur de Judice temporali, seu laico, qui temporalem, seu profanam causam sit judicaturus, tunc sufficit doctoratus in jure civili, e converso autem si de Judice ecclesiastico, sufficiat doctoratus in Decretis, hoc est injure canonico: Bene verum quod raro, & forte unquam dignoscitur haec differentia in aliquibus Studiis Italiae, in quibus doctoratus redactus videtur ad quandam caerimoniam, ista vero differentia praticari solet in Hispania, ubi cum magna solemnitate ac rigore iste gradus conferetur, cum hac distinctione, unde propterea ad hunc, & similes effectus licentiatura ibi successit loco illius doctoratus, quem in Italia habemus (14).

[15] Disc. XXIV. *De probatione per rei aspectum, seu evidentiam, sive per mappas & tabulas geographicas.*

3. Bene verum quod, quandoque per probos, & Dei timoratos Judices, mercaturam super judicio facere nolentes, gravando Partes gravibus expensis, quas ujusmodi accessus, extra Civitatem, seu locum differentiae importare solent, quando subjecta materia ita patiatur, quod scilicet probatio situationis, vel status rei per testes, & scripturas, vel per mappas geographicas, aliasque species probationis, sufficienter probatus haberi potest, nimium vero conferret, ut judex oculis propriis cerneret, sive saltem unuseorum, quando agatur de causis vertentibus in Tribunalibus Collegialibus, ut aliis referre possit, ut in aliquibus gravibus causis vertentibus in Tribunali Rotae, vel in altero Camerae, ac etiam in illo Auditoris Camerae pluries practicavi. Consueverunt aliqui Judices, sumpta occasione alterius negotii, vel devotionis aut recreationis, in forma extrajudiciali, ad propriam instructionem, secum

adhibitis, vel non, personis peritis in arte, juxta subjecta materiae qualitatem, habendo in manibus probationes hinc inde jam factas, ex quibusde utriusque Partis praetensionibus, ac motivis sufficienter instrui possent, locumdifferentiae inspicere. Stylus quidem nimium nobilis, & commendabilis, ob ingentes sumptus, quos hujusmodi accessus secus trahunt, quando formiter, & publice in formajudicii fiant, dum ultra dietas Judicis, & Notarii, aliorumque ministrorum, ac etiam testium, vel peritorum, conducere quoque oportet Advocatos, & Procuratores, idque pro frequentiori contingentia, citra necessitatem, pro turpi lucro, convertendo judicium in telonium, demandari solet, sive assectari, ut una Partium petat. Ideoque nimium circumspecte per probos, & Dei timoratos Judices in hoc procedi debet, ac solet, id non decernendo, nisi quando praecisa necessitas exigat, quia nempe testium, & scripturarum probationes, vel tabulae, seu mappae geographicae sufficientem informationem non praebeant, ob eorundem testium, vel peritorum, ipsarumque mapparum contrarietatem, vel diversitatem. Et licet huiusmodi inconvenientia cessare videantur, quando id, utraque Parte petente, ac instante sequatur, ex regula quod volenti non sit injuria. Adhuc tamen circumspecteprocedendum est, atque nonnisiin vero casu subsidii ut supra decernendum. Vel quia partium instantia, quae apparenter spontanea, seu voluntaria sit, quam nostri dicunt interpretativam, dum Judice ostendere id desiderare, Partesad ejus benevolentiam captandamid petunt. Vel quia Partibus id suggerant ad propriumturpe lucrum proprii causidici & defensores, quibus excoiatorum potius nomen, vel attributum congruit (p. 63).

[16] Disc. XXXI, *De Remissoriae concessione, vel denegatione; Sive de admissione, vel*

rejectione articulorum, ad effectum probationis per testes.

13. Quinimmo praxis quandoque docet (quamvis rara) ut Rota, etiam ubi agatur de remotis partibus, concedere soleat examen in Curia, illud autem denegare in partibus, quod scilicet ille, qui intendit probationes facere, curet testes suo sumptu traducere ad Curiam, ut ibi examinentur. Istamque cautelam frequenter nimium proficuum ego expertus sum. Quod scilicet, scribendo pro impediendo concessione remissoriae ob suspicionem, quam personarum, vel regionum qualitas induceret. Dicere consuevi, quod licet de stricto jure examen denegandum esset etiam in Curia, adhuc tamen libenter ad tollendam omnem ovvasionem querelae, quod ejus probationes restringerentur, dabam manus, ut faceret examen in Curia, atque ita praetensio siluit.

14. Cum etenimin aliquibus regionibus, vel ditionibus, non de facili, Judicibus ecclesiasticis concedatur usus jurisdictionis temporalis, cum saecularibus. Hinc sequi solet quod isti assecurati, quod per Judicem causae, in persona criminaliter puniri non possunt, non adeo timent ferre falsum testimonium in causis, quae vertantur in Curia, sicuti timere possunt ac debent, quando in eadem Curia id agant. Ac propterea, ex eadem ratione, quandoque adversus hujusmodi petitiones, super examine faciendo in partibus, adhibere consuevi cautelam, dandimanus petitioni, cum restrictione tamen ad examen personarum ecclesiasticorum, super quarum punitione Judex causae in Curia, liberum habeat exercitium etiam cum poenis corporalibus, vel realibus, aut cum privatione beneficiorum, vel cum suspensione ab exercitio ordinum, unde resultet interesse bursale pro amissione emolumentorum, dum humana malitia adeo crevit, quod poenae spirituales censurarum parum timeri soleant, solumque timorem incutiant poenae corporales, vel bursales. Quando itaque

agitur de probatione facienda in partibus, atque ad hunc effectum petatur remissoria, cuius concessio de jure regulariter secum trahit dilationem, seu retardationem cursus causae. Unde propterea sub terminio dilationum id apud aliquos scribentes, theoricos, vel practicos, ac etiam apud sacros canones, explicari solet, adeout frequenter ista petitio calumniose ad hunc solum effectum dilationum, absque animo vere faciendi probationes, sequi soleat. Istaeque dilationes sint magis praejudiciales in causis beneficialibus, in quibus, utpote redolentibus jus personale, seu vitalitium, exceptiones dilatoriae vim peremptoriarum habere videntur. Hinc proinde, in ista materia proceditur cum distinctione inter causas spirituales, & causas profanas, ut in spiritualibus strictius procedatur (p. 88).

[17] Disc. XIX. *De recursibus ad Magistratus saeculares in causis ecclesiasticis, & spiritualibus?*

3. Inter plures etenim poenas, quae per Sacros Canones, & Apostolicas Constitutiones, vel conciliaria decreta, impositae sunt recurrentibus ad Judices, & Magistratus saeculares in causis ecclesiasticis, vel spiritualis jurisdictionis, illas praesertim incursus censurarum, est quoque ista, quae ab attentatis, ac etiam a spolio resultat, denegationis audentiae, quod scilicet recurrens audiri non debet, neque sui juris, vel actionis exercitium, vel prosecutio ei competit, nisi recursuum purgatio praecedat cum eorum renuntiatione (p. 49).

[18] Disc. XXXIV. *De aliis actis inter probationes, & sententiam, vel decretum, pro compilatione processus.*

26. Cumque replicare consueverim de consimili stylo Curiae habendi terminum citationis pro servato, unde propterea duret per idem spatium

decem dierum, in aliis Tribunalibus, & in illo Rotae per quindecim. Quinimmo in ultima Rota, in qua indicuntur vacationes generales aestivae per longius, usque scilicet ad Congregationem generalem expeditionum cum quibusdam maioribus exorbitantiis, quae insinuantur *in relatione Curiae*, agendo de Rota Auditorio. Negari tamen consuevit styli conformitas, quoniam licet in Curia naturaliter, & de facto, sententiae pro frequentiori praxi, proferantur in decimadie, atque bene in ultima hora labentis hujus termini habiti habiti pro servato. Attamen per quamdam retroactionem, adjicituro illa primadies juridica, in qua citatio cadebat, adeout ex tunc sententiatum dicatur cum tali rigore, quod ex illa die currat terminus decem dierum a jure datus ad appellandum, unde propterea contingit illa exorbitantia, quae in praefata rubrica Auditorii Rotae insinuata est, quod scilicet prius sequitur res judicata, quam sequatur sententia. E converso autem, juxta dictum alterum stylum, publicatio, seu lectura sententia, non habet hanc retrotractionem, sed annotatur in ipsadie, in qua revera actus fiat, & consequenter extra terminum cedentis citationis. Quamvis autem, juxta conditionem advocatorum, sustinendi modo unam opinionem, & modo alteram, juxta causarum diversas contingentias. Ego obtinuerim pluries, ac pluries hujusmodi nullitatis canonizationem, stantibus Rotae decisionibus, quae id explicite firmant, adeout quando e converso occasio dedit sustinendi contrarium (quod libentius, & cum majori sensu veritatis agebam utpote praefati styli conscius) non de facili id sustineri fuit concessum, ob auctoritatem decisionum Rotalium, quae contrarium firmant ut supra (p. 105-6).

[19] Disc. XXIII. *De confessione Partis. Et qua occasione agitur etiam de interrogatoriis actionibus, sive de Positionibus.*

21. Primaspecies, praesupposita illius perfecta, & concludenti probatione, adeo ut quaestio solum sit super ejus operatione, vel efficacia, plene & concludenter probat, atque in ea intrat initio insinuatum axioma, quod nulla major probatio, quam proprii oris confessio, attento etiam rigore juris civilis, quod in ista confessione extrajudiciali Parte praesente, non discordat a jure canonico (p. 61).

[20] Disc. XL. *De executione rei judicatae, ejusque consumatione tam personali, quam reali, ac etiam spirituali, cum censuris & declaratoriis. [...]*.

89. Ex eadem distinctione manat decisio alterius quaestionis super fructibus bonorum subhastatorum, vel adjudicatorum medio tempore, in qua deliberatarius, vel adjudicatarius fuerit pacificus possessor, an scilicet, sequuta retractatione actus, respectu ipsorum bonorum, veniat quoque fructum restitutio, vel potius possessor interim suos fecerit. Siquidem regula assistit possessor interim suos fecerit. Siquidem regula assistit possessori, nisi dolus a lege praesumptus, qui resultat enormissima, & excessiva laesione. Sive clara & notoria nullitas, adeo malam fidem inducat, ut restitutionem quoque fructuum operetur. Ad hunc autem effectum, pluries in facti contingentia dicere consuevi (licet quandoque inutiliter, eo quia non haberentur desuper doctrinellae, unde propterea distinctio, pro meo solito fato, grato tamen, referebatur, erroneum sit, cum generalitate dictae distinctionis, sed quod principaliter reflectendum sit ad qualitatem nullitatis; an scilicet illa proveniat ex ipso facto, in quo possessor quantumvis idiota non sit excusabilis, sed potius praesumendus veniat dolosus, vel culposus. Puta ratione excessus, petendo ultra id quod consequi debeat, idque recte faciat, adeo ut justa ignorantia illum non excuset. Sive ratione

illius enormissimae laesionis, quae pariter in ipso principali doli praesumptionem inducit. Hisque & similibus casibus intret mala fides vera, quae producat restitutionem fructuum, quamvis non extantium, sed consumptorum. Secus autem ubi nullitas quidem clara sit, atque incontinenti probata, adeo ut apta reputetur, etiam ad extraordinarium remedium summariissimum maintenance, juxta distinctionem de qua infra, agendo de judiciis possessoriiis. Sed ea proveniat ex subtilitatibus Juris, & ex erroribus Causidicorum, quia nempe deficient aliquae citationes, vel deficiat servatio alicujus formae, vel solemnitatis, adeo ut verisimiliter id non innotescat ipsi principali deliberatario, vel adjudicatario, qui in bonae fidei possessor fuerit. Quamvis etenim regulas generales habemus, quod paria sunt scire, & scire debere, quodque culpa Procuratoris, ubi praesertim consistat in omittendo, praejudicat principali, qui sibi imputet, cur minus idoneum, minusque diligentem, vel minus fidelem Procuratorem deputaverit. Attamen, isti dicuntur legales rigores, sive legales formalitates, ac superstitiones, aptae quidem ad annulationem actus, ne in futurum fortiatur effectum, non autem ad producendum hunc effectum de facto in animo possessoris, qui revera in bona fide interim versatus fuerit, atque fructus ex bonis, tanquam propriis perceperit, & consumpserit (p. 157).

[21] Disc. XXXII. *De relevantia probationis jamfactae per testes, vel per attestationes. Et de exceptionibus, quae testium fidem adimant, vel minuant.*

27. Verum Notarii, vel Causidici, nolunt, vel nesciunt egredi propriae regionis formalitates, cum in hac facultate fere totus Mundus redactus videatur ad scientiam psytacorum, sive per traditiones, aliud non curando (p. 93).

[22] Disc. XIX. *De recursibus ad Magistratus saeculares in causis ecclesiasticis, & spiritualibus?*

19. Dicta vero requisita, ex quibus formalis recursus verificari dicitur, considerari solent ad effectum, ut trahere clericum, vel personam ecclesiasticam ad forum laicale, seu etiam laicum in causa tamen mere ecclesiastica, & spirituali etiam in iis, quae sunt juris, importet quidem incursum aliarum poenarum, quae per sacros Canones inflictae sunt, contra hujusmodi trahentes, non tamen dicantur recursus, minusque intrent censurae contentae in Bulla Coenae. Ista etenim, in ea parte, in qua de trahentibus loquitur, procedit in ipsis Judicibus, & Magistratibus, qui jurisdictionaliter, & auctoritative trahunt, non autem in Partibus, quae trahi curant, vel petunt, quoties non verificentur dicta alia requisita, cum recursus proprie consistere dicantur in impedimentis, quae Judici, vel exequutori ecclesiastico praestantur, ne ejus jurisdictionem, & auctoritatem exerceat, atque sibi incumbentes partes expleat, spectato (ut dictum est) effectum, vel substantia veritatis, non autem immorando in formalitatibus (p. 50).

Doc. II

Report of Giovanni Battista Del Palagio

Report

[c.206r]

Tractis fol 381 super fol 153

Novuum oculis vestris Theatrum exhibetur R.R. E.E. Legales scilicet Clar. Mem. Jois Baptae Cardinalis de Luca consultationes, quae inscribuntur Thetrum Veritatis, et Justitiae.

Et quibus hodie E.E. V.V. Examini subijciuntur, Tractatus de Jurisdictione et Praeeminentijs Jum, et Alter de Judicijs, cui Romanae Curiae eiusque Tribunalium, et Congregationum Relatio forensis annectitur; Eorumdemque Tractatum Appendices in Tomis posterioribus Editae.

Quantum attinet ad Tractatus de Jurisdictione, de Praeeminentijs, et de Judicijs damnatas propositiones complecti nullas videntur, et quamvis aliqua ibi legantur, quae si tippis tradenda forent, potius esset expungere, non huiusmodi tamen ut iam publicae luci evulgatae proscribenda videantur, licet autem aliquae earum prima fronte censurabiles appareant, attamen diligenter per spectae sanae doctrinae non advertantur.

Aiquidem quamvis asserat Citationem Verbalem fieri posse in Ecclesia, vel in loco immuni [1] non videtur in hoc censuram mereri, quia licet commissio de citando sit Actus Judicialis, et pars Processus, neque possit fieri in Ecclesia, non tamen citatio, quae fit per nuncium, cum [c.206v] dicatur solum exequutio facti, ut in his terminis firmat Sperellus Dec. 52, n. 26, Barbos de Jur. Eccl. Lib. 2 cap 3, n. 7. quod si aliqui contrarium senserint, sufficit Classicos Doctores, et quidem Canonistas eam tenuisse ad hoc, ut Auctor non debeat damnari; eo magis, quia ipse Sperellus

Original Text

[1] *Thetrum Veritatis, et Justitiae*, Liber Tertius, Cujus I. Pars de Jurisdictione, & Foro competente.

Disc. XX. *Nazarena, seu Tranen. Jurisdictionis pro Archiepiscopo Nazareno cum Archiepiscopo Tranen.*

16. Contraria vero opinonem tenet feudista Iserniain *cap. primo contro. Investitura inter dominum, & aliumde beneficio numer. 7. & seqq.* ubi exemplificat in Rege Neapolis citante Regnicolamejus subditum in Urbe morantem, Eamdem tenent occasione quaestionis, an iudex laicus citare possit proprium subditum in Ecclesia vel loco exempto, Abb. *in cap. inter alias num. 9. de immunit. Eccles. & caeteri collecti per Alverum Valasc. consult. 81. num. 4. cum seqq.* Rovit. *pragmat. 2. de citat. numer. 12.* de Marin. *resolut. 44. num. I. lib. I. bene Sanfelic. decis. 41. num. I. & 2. late Baron. de citat. quaest. 42. num. 27. cum seqq.* Apud quos distinguitur, an agatur de citatione verbali vel reali, ut haec secunda fieri non possit utpote importans in ipso actu formale ac actuale exercitium jurisdictionis & imperi, juxta dictam primam partem distinctionis, secus autem de prima, quoniam jurisdictionis exercitium non consistit in illo citationis actu, quem exequitur nuntius vel cursor, sed in mandato seu commissione de citando, qui actus sit in territorio proprio, unde propterea Ordinarius vel Superior loco, in quo id explicetur, conqueri non potest de demandante citari, quod suam turbet jurisdictionem; Bene tamen, saltem juxta communem

dicit, quod exceptis Angela Fulgoscio, et Ancarano, coeteri communiter cum hac opinione per transeunt, ut citatio Verbalis possit fieri in Ecclesia.

Quam vis asserat quod supposita Praxi, et observantia (super quo relinquit Locum Veritati) tolerabilem reddi Ritum Magnae Curiae Vicariae Neapolis ut sibi exhibeatur Bullae ad effectum iustificandi Clericatum videtur tamen posse a censura excusari, quia antecederet firmat Regulam, et refert Canones, in quibus disponitur cognitionem Clericatus spectare ad Iudicem Ecclesiasticum, Praefatumque Ritum exorbitantem et Juris correctorium declarat, et in tantum dicit tolerabilem praefactam Vicariae observantiam qua presumit ex beneplacito Apostolico fuisse introductam. Errat tamen aliquantulum in praesumendo Beneplacito Apostolico, quia quando observantia dispositioni Sacrorum Canonum (prout in presenti) expresse contradicit, contraria in [...] praetemptio abusus ex Praepotentia Fori Laicalis, et Regij introducti. [c.207r] Hic tamen silentio praeteriri minime debent ipsius Auctoris Addita in Appendicibus, cuius ipsamet subijcere placuit occasione huius discursus casualiter potius, quam studiose registrati, accusationem, seu reprehensionem consecutum fuisse, Tum apud Regios Magistratus in Curia Neapolitana, eo quod regius, advocatus scripserit contra Jurisdictionem Regis; Tum hic in Urbe apud aliquos zelantes, sed indoctos inferioris tamen sphaerae Ecclesiasticae, qui scandalum conceperunt, ex eo quod hic ritus dictus fuerit in ipso Principali Tribunali Magnae Curiae Vicariae tolerabilis, ut preces pro suspensione Congregationi Indicis porrexerint; in Curia vero haec simplicitas neglecta fuit, ne dicam irrita recte agnoscendo, quod explicite dicitur id esse contra Jus; Atque observantia referenda praesumpto Privilegio Apostolico per quod Ecclesiastica

receptam praxim, justam conquerendi occasionem habet de temeritate ipsius nuntii seu cursoris, huiusmodi actum explicantis in ejus propriadomo seu territorio, ipso irrequisito, unde de facto, ratione dictae temeritatis, quando habetur in manibus, carcerari, & puniri solet (p. 73).

[2] *Thetrum Veritatis, et Justitiae*, Liber Decimusquintus, Cujus I. *Pars de Judicis, & de Praxi Curiae Romanae*

Disc. XIX. *De recursibus ad Magistratus saeculares in causis ecclesiasticis, & spiritualibus?*

19. Dicta vero requisita, ex quibus formalis recursus verificari dicitur, considerari solent ad effectum, ut trahere clericum, vel personam ecclesiasticam ad forum laicale, seu etiam laicum in causa tamen mere ecclesiastica, & spirituali etiam in iis, quae sunt juris, importet quidem incursum aliarum poenarum, quae per sacros Canones inflictae sunt, contra huiusmodi trahentes, non tamen dicantur recursus, minusque intrent censurae contentae in Bulla Coenae. Ista etenim, in ea parte, in qua de trahentibus loquitur, procedit in ipsis Judicibus, & Magistratibus, qui jurisdictionaliter, & auctoritative trahunt, non autem in Partibus, quae trahi curant, vel petunt, quoties non verificentur dicta alia requisita, cum recursus proprie consistere dicantur in impedimentis, quae Iudici, vel exequutori ecclesiastico praestantur, ne ejus jurisdictionem, & auctoritatem exerceat, atque sibi incumbentes partes expleat, spectato (ut dictum est) effectui, vel substantia veritatis, non autem immorando in formalitatibus (p. 50).

[3] *Thetrum Veritatis, et Justitiae*, Liber Decimusquintus, Pars II. *Relatio Romanae Curiae forensis, ejusque Tribunalium, & Congregationum*.

Immunitas, ac Jurisdictio praeservantur. In dicta vero alia Civitate, ille officialis, ad quem ut pote Regiae Jurisdictionis Delegatum hae peculiariter pertinent capere non potuit claram veritatem Proregi a me insinuatam, quod iste scribendi modus verum Regis contineret servitium, et converso autem quod illae prepositiones cum quibus aliqui ex illis officialibus, procedebant Regem potius offenderent, sed id excusabiliter percipere non de facile potuit ex defectu intellectus potius, quam [c.207v] voluntatis, quoniam licet ex consuetudine stultae fortunae iocis ad illius primi Ordinis magistratum ascendisset, longa tamen infra mediocritatem eius mora tenebat, atque in nomine caput album re tamen immature viride habebat.

Heque meretur censuram, dum asserit in disc. 19, de Judic [2]: quod trahere clericos, vel personas Ecclesiasticas ad forum laicale non dicitur recursus, minusque intrare censuras contentas in Bulla Coenae, quia haec constitutio in § 16, dum locuntur de recurrentibus, intelligit de illis, qui post Judicis Ecclesiastici sententias, et ad eludendum Ecclesiastici fori Iudicium, ad curias seculares recurrunt, non autem de illis, qui simpliciter trahunt clericos ad forum secolare, qui nec contra dictum Iudicem Ecclesiasticum recurrunt, nec impediunt executionem sententiae ab eodem latae. Ultra quod ad hoc trahens Ecclesiasticos ad seculare tribunal incurrat excommunicationem, opus est, ut auctoritate Iudiciali hoc faciat, tum quia in textu dicitur, qui ex pretenso officio, vel ad instantiam partis trahunt, vel trahi faciant, aut procurent, tum quia additur in eodem textu ad suum tribunal², audentiam, etc., ex quibus Bonacc., et alij eandem explicite asserunt propositionem, Nempe Partem, vel eius Procuratorem, qui curat personas

Disc. XIV. *De Sacra Congregatione, ac de Tribunali universalis inquisitionis, vel Sancti Officii*.

10. Ut autem tantae importantiae negotia, cum ea qua decet maturitate, coram ipso Summo Pontifice, in cujuslibet habdomadae Congregationes praecedere solent. Siquidem in qualibet feria secunda, in ejusdem Tribunalis loco, seu palatio (quod sancti Officii dicitur) prope Basilicam Vaticanam, in quo continuam habent residentiam Commissarius, Assessor, Fiscalis, Notarius, & alii inferiores ministri; Ac etiam Divinae majestatis, rei, carcerati detinentur; Congregantur omnes praefati Consultores, Praelati, & Religiosi, coram quibus processus leguntur, ac etiam Episcoporum, ac localium Inquisitorum litterae, vel relationes, aliaque examinantur negotia pro majori instructione Assessoris, qui ea relaturus est in alia Congregatione, in qua interveniunt Cardinales. Ista vero sequitur qualibet die Mercurii de mane in Conventu ejusdem ordinis S. Dominici prope Ecclesiam S. Mariae supra Minervam, in aulis ad id destinatis, immutata quandoque die, vel hora, ob festorum impedimenta, vel alia accidentia, ita tamen, ut Congregatio numquam intermittatur.

11. Congregatis itaque Cardinalibus, solus Assessor, stando tanquam minister, negotia currentia refert, processus etiam ac litteras, vel relationes, de verbo ad verbum legendum. Et postquam inter ipsos Cardinales, eis bene visa discussio sequuta sit, in ea admittuntur discreti Consultores, qui interim assistunt, ac expectant, in aula exteriori, eorumque consilium, seu votum expetitur, atque ita determinantur negotia, quae jam mature examinata, & discussa, Sanctissimo proponi debere videantur. Istaque Congregatione expleta, in die Jovis immediate sequenti, pariter de mane

² Sul margine: De Cens. in Bull. Cen. Disp., p.a, Q.e 16, Se, p.a p. 4, n°10 et 11.

Ecclesiasticas trahi ad forum seculare non [c.208r] affici excommunicatione huius canonis, quia idem non agit auctoritate iudiciaria.

His expeditis opus est Animum intendere ad ea, quae in relatione Curiae Forensis [3] habentur, ut sapientissimo Iudicio, ac circumspecta prudentia vestra diudicetur utrum tale censura digna existimentur ut liber proscribendus sit. Quamquam enim nullibi lapsus ullus, aut quidquam in fidei doctrina dissentaneum occurrat plura tamen habentur maiori, quam decet libertate conscripta. Quandoquid sicuti dum in foro versaretur (ut multis ex E.E. V.S. penitus compertum est, qui in agendis causis ipsum Auctorem frequenter audierunt) quod in animo habebat apertius, et plusquam pareret libere declamabat; sic etiam, et in operibus aeditis Genio sub indulgere non destitit, precipue, dum Sac. Congregationum facultates, seu Decreta refert, aut interpretatur ad eo ut quid honor earumdem Congregationum postulat non attendat, et quidem nimia intolerantia sibi ipsi assentitur, suoque calamo, et sententiae tantum tribuit, ac si earumdem Congregationum caput, aut censor extitisset.

Dicit enim de Congregationem Supremae Inquisitionis quod observantia, ut a Decretis³, quae in prima instantia per Assessorem in ulterioribus vero per E.E. Cardinales aut Prelatos ab ipsa Congregatione [c.208v] deputatus in causis prophanis ministrorum, et similium non detur recursus ad signaturam gratiae, sed ad ipsam Congregationem huc usque incertum esse an desuper adsit Apostolicum Privilegium, seu potius ex Consuetudine, deducta ex stijlo S. Officij, quodin causis fidei alius Iudex, vel tribunal in genere nequeat. Non reflectendo ad aequivocum, sive ad differentias inter causas fidei, et istas prophanas in quibus Congregatio extra eius

(quoties accidentaliter impedimenta horae mutationem non exigant) alia habetur eorundem Cardinalium Congregatio coram ipso Papa, cui compendiose, ut decet, referuntur ea quae in externae diei Congregationis votum referendum, ut ipsius Papae oracula recipiantur; Atque in ista etiam Congregatione, post huiusmodi relationem, quando pro negotiorum qualitate, admitti solent praefati Consultores, qui pariter interim in proxima exteriori aula assistunt; Atque ex his resolutionibus prodeunt commissiones, quae localibus Inquisitoribus, vel respective Episcopis dantur, super his negotiis Fidei.

12-13. Ista Congregatio, ac respective huius Tribunalis Commissarius, cumulativam facultatem quoque habent, cum Magistro S. Palatii, & cum Congregationis Indicis, ac respective Tribunal, ejusque Ordinarii Iudices, & officiales ut supra, ultra causas Fidei, quarum cognitio suprema ad hoc Tribunal ubique pertinet, cognitionem quoque habent omnium aliarum causarum indifferentium, civilium, criminalium, & mixtarum, tam spiritualium, quam profanarum, omnium officialium, & ministrorum localium sancti officii, necnon conductorum, vel administrantium bona, & jura, quae pro huius Tribunalis peculio assignata fuerunt, ut ex fructibus, ejus fixi officiales, & ministri, ac etiam carcerati, sustentari possint, aliaeque parari expensae necessariae; Ac etiam super solutione illarum Ecclesiasticarum pensionum, quae pro sustentatione Inquisitorum localium super aliquibus Cathedralibus, vel Metropolitanis Ecclesiis per Apostolicam Sedem reservatae fuerunt, ut in plerisque materiis advertitur super quaestionibus, quas forensi more in eadem Congregatione disputare Mihi occasio dedit.

14. De huius autem Congregationis, vel respective

³ Sul margine: Rel. Cur. Dis. 14.

proprium, et principale Institutum habet quandam accidentalem Economicam Administrationem, ideoque quod in istis ceteri Judices de Jure deberent etiam subiacere signaturae Justitiae multo magis illi Gratiae.

Temere magis, atque inconsiderate obloquitur in Adnotationibus ad Disc. 14.m [4], ubi refert.: quod cum non contigisset casus huiusmodi fori competentiae quamvis ex quodam motivo reverentiae, ac obsequij erga adeo magnum, et qualificatum Tribunal remiserit eidem Congregationi, ut declararet an pretensa declinatoria subsisteret. Attamen dixisse, quod de stricto Jure non videbatur fundata pretensio aliquorum officialium eiusdem Tribunalis quod Auditor Papae vel signaturae non possit in hoc se ingerere quoties agatur de Causis mere prophanis ac indifferentibus, adeout, nulla questio fidei cadat. [c.209r]

Ad quorum probationem Discursum aedidisse eidem Congregationi communicatum ad exquirendam Veritatem. Eumque conscriptum inserit in presenti Adnotatione, ubi precipue, sedulo Auctoris verba sunt perpendenda. Observat enim non agnoscere quanto bono Consilio ex parte S. Officij fundamentum construi in Allegationibus aliquorum Hispanorum, nempe Narbonae Carlevalis, et Formosinsum quia eorum rationes adherent Privilegio Regis, quod in plerisque causis est restrictum, tum etiam quia in similibus contrversijs circa Declinatoriam fori praxis est in Hispania, tam ex parte S. Officij, quam Tribunalis secularis, qum quo est contentio transmittere informationem ad Curiam Regiam, ubi deputatur Congregatio constituta, partim ex officialibus, et Ministri Inquisitionis, et partim ex Consiliarijs Regis, et quando non sunt concordēs decisio remittitur ad ipsum Regem, ad quem patet directas esse Allegationes Formosini hin Auctor admonet potius procedendum esse cum Auctoritatibus

Tribunalis stylis in causarum cognitione, ac procesuum efformatione ipsorum reorum laesae Divinae majestatis punitione, & abjuratione, vel rigoroso examine, meum non est agere, cum pro Curiae stylo in Advocatorum, aliorumque Curialium rubrica insinuato, numquam haec negotia tractaverim.

15. Illud autem certum ac indubitatum est (quicquid ignarum vulgus indebite, & absque fundamento opinetur) quod stylus est nimium placidus, ac benignus, omnique majori charitate, & circumspectione plenus, adeout nonnisi magna urgente necessitate, & quando compertum sit quod exactissimae occultae diligentiae non proficiant, huiusmodi negotia publice pandantur (p.268).

[4] ANNOT. AD DISC. XIV. cum plur. seq.

2. Quatenus vero pertinet ad Congregationem universalis Inquisitionis, de qua in hoc discursu agitur. Cum contigisset casus competentiae Fori, de quo in annot. ad disc. 3. de judic. Quamvis ex quodam motivo reverentiae, ac obsequij erga adeo magnum, & qualificatum Tribunal, remiserim eidem Congregationi, ut declararet, an praetensa declinatoria subsisteret necne; Attamen dicebam, quod de stricto jure non videbatur fundata praetensio aliquorum officialium eiusdem Tribunalis, quod Auditor Papae, vel Signatura non possit in hoc se ingerere, quoties agatur de causis mere profanis, ac indifferentibus, adeout nulla quaestio fidei cadat, atque desuper brevem edidi discursum eidem Congregationi communicatum ad exquirendam veritatem, cujus tenor, est sequitur.

In causa declinationis Fori Auditoris Camerae factae per quendam Cursorem S. Officij; Quaestio non est super justitia, vel injustitia istius declinatoriae, quoniam ex rationibus alias insinuatīs, absolutum videtur illam non intrare, adeout, sive

Italiorum Scriptorum, de quibus apud Del Bene, De Immunit., Tom. p.^o, Cap. 4, Dub. 14, subdens postremo haec in sola forma discursiva dixisse ad ostendendum, quod non essent adeo fundatae conquestiones, quodque non esset ponere os in Coelum desuper manus apponere. Protestantum tamen fuisse integrum [c.209v] relinquere locum veritati.

Resolutum per Sagram Congregationem Concilij favorem Episcopi mutiensis collactionem ordinum, seu concessionem litterarum dimissorialium non competere Archipresbitero Carpi, refert se dixisse aliquibus ex EE. PP. laudare quidem Congregationis intentionem ut potestatis rationabilem resolutionem, ac proprio genio adaptatam, sed presentem resolutionem salvari non posse ab improbabilitate, nisi generaliter, cum comsimilibus inferioribus Praelatis idem practicetur, aut enim dicta ratio subsistit an non, et utroque casu iniustum, atque incongruum est, ut cum uno practicetur, et non cum alijs, itaut unus filius, et alter privignus reputetur, cum eadem omnium sit juris dictio, et auctoritas.

Subdit conscius esse scandalorum, et inconvenientium, quae huiusmodi locis nullius frequenter praticantur.

Preterea tantas Ceremonias, quae in Episcoporum creatione adhibentur, nempe previa diligenti informatione Examine, Processu super natalibus vita, et moribus: in uno Concistorio preconizandi, in altero vero proponendi, ac demum rigoroso juramento super Ecclesiae defensione, et odium sibi commissarum recto gubernio exigendi ideo incongruum censet huiusmodi Munia Episcopalia ad amussimi, et in omnibus exerceri per huiusmodi inferiores [c.210r] Prelatos, in quibus nulla diligentia adhibetur, et quorum Auctoritas pendet, vel ex sola seculari potestate, vel ex aliquorum Regularium electione.

Refert in Sac. Congregatione super negocijs

ad unum, sive ad alterum pertineat declaratio, illa semper semper negativa facienda sit.

3. Minusque agitur de quaestione, de qua proprie agunt Careval. *de Judic. tom. I. ex n. 508. usque ad n. 524.* Narbona *ad leges Regias*, a quo totum desumunt Carleval. & Fermisin. *par. 2. alleg. I. 13. & 16.* Del bene *de immunit. tom. I. c. 4. dub. 14.* & alii apud eos, an scilicet familiares, & Ministri Sancti Officii gaudeant tam in criminalibus, quam in civilibus exemptione Fori, etiam in causis privatis, & indifferentibus, quae non pertineant ad negotia Tribunalis, quoniamneque id ponitur in quaestione, sed potius praesupponitur exemptio omni meliori, ac pleniori jure.

Quia immo in hoc puncto non videtur quantum bonum consilium sit, ut ex parte Sancti Officii constituatur fundamentum in Narbona, & in Carleval. & Fermonsini. aliisque Hispanis, quoniam isti totum fundamentum constituunt in privilegio Regio, quod in plerisque causis est restrictum, unde potius procedendum videtur cum auctoritatibus Italorum, de quibus apud Del bene *ubi supra*, procedentium cum terminis familiarium, & officialium.

4. Sed punctus, de quo agitur est, quando ista quaestio competentiae, vel declinationis Fori oriatur, ad quem pertineat ejus decisio; Atque in hoc pariter malum consilium videtur, ex parte Sancti Officii deducere praefatos auctores Hispanos, quoniam ut patet ex Carleval. *ubi supra n. 524.* illa praxis est, quod tam ex parte Tribunalis Sancti Officii, quam Tribunalis saecularis, cum quo est contentio, transmittuntur informationes ad Curiam Regiam, ubi deputatur Congregatio constituta, partim ex Officialibus, & Ministris Inquisitionis, & partim ex Consiliariis Regiis, & quando non sunt concordēs, decisio remittitur ad ipsummet Regem, ad quem patet directas esse allegationes Fermosini; Ideoque istae auctoritates potius sunt praejudiciales Tribunali,

Episcoporum [5] non admitti recusationes ex capite suspensiones, et quod discreti Cardinales aliquod interesse in causa habentes sponte se abstinent adando suffragio. Quodquae Praxis docuerit, ut quomagis aliquis Cardinalis ex affectione, ratione protectionis in prefata Congregatione interesse curaverit, ut jura, illius partis tueretur, eomagio ab aliorum constanti integritate acriorem succumbentiam passa sit, licet quandoque e converso ista presentia prodesse consueverit iuxta casuum contingentias. Commendabilis esset, ut se abstineret, ut libenter, ac frequenter fieri solet.

De Sacra Congregatione Fabricae eiusque Tribunali p.o scribit, quod quidquid sit de huius tribunalis introductione an laudabilis? In abstracto dicit commendabilem; inferiorum vero ministrorum asperitatem, vel facultatum indiscretum usum censurabilem reddere. Cuius exemplum refert in eo, quod suo tempore praticatum fuit, quod non modicam, nec improbabilem (dicit Auctor) dedisse scandali occasionem. Quod [c.210v] demandante quodam Prelato, qui erat etiam pius sacerdos, ut eius divites, et eque pij Haeredes menstrua scuta quinquaginta omni tempore in septem opera misericordiae erogari deberent, ista sors principalis huius annae perpetuae prestationis fabricae erogata sit.

Examinis Episcoporum [6] introductionem problematicam dicit, et aduch sub Iudice indecisam esse questionem inter viros sapientes, ac zelantes utrum commendatione digna sit nec ne?⁴ Subdit istud examen praticari more scholarium super paucis interrogatorijs ad breve tempus, et presertim in theologia morali, eo modo, quo ipse per plures annos id praticante, etiam in parius civitatibus interrogari solent adolescentes, qui promovendi sunt, ad ordines minores, vel sacro.

utpote admittentes competentiam Principis saecularis in hoc decidendo.

Agendo itaque punctum cum terminis generalibus, atque praesupponendo, quod nulla adsit mixtura fidei, sed quod agatur de causis mere privatis indifferentibus; Quando contentio est inter forum laicum, & Ecclesiasticum, atque in loco alter adest Iudex, vel Tribunal, cui tanquam tertio incumbat huiusmodi quaestiones decidere, & tunc cognitio pertinet ad Forum Ecclesiasticum tanquam dignius, cujus iudicio minus dignum subiacere debet, ut passim habemus in materia cognitionis clericatum, ex deductis in *Theatr. disc. 65. de jurisd.* & alibi plures, vel si sit inter dua Fora aequae Ecclesiastica puta Inquisitorem, & Ordinarium loci, tunc admitti potest, quod ad istam Sac. Congregationem pertineat declaratio, eo quia non adest alter Iudex, vel superior, qui declaret.

Sed si Papa, qui est utriusque Fori, vel Tribunalis Superior, & Princeps deputat aliud Tribunal, vel alium officialem, cui particulariter commissae sint istae partes decidendi quaestiones super competentia Fori, & an causa ad unum, vel alterum Iudicem, vel Forum pertinere debeat, ut in Curia sunt utraque Signatura gratiae, & iustitiae, ac respective Auditoris Papae, & Cardinalis Praefecti; Tunc nulla lex, nullave auctoritas, vel ratio suadere videtur, cur ista declaratio pertinere debeat ad unam partium contententium, cum potius adversentur lex, & ratio, ut unus contententium debeat esse Iudex in causa propria; Atque super hoc cuperem audire aliquam adaequatam responsionem, dum in Hispania inquisitio in hac parte subiacet iudicio Principis saecularis, quod scilicet Signatura Iustitiae in hoc non habeat jurisdictionem, dum nulla lex, nullaue ratio id suadet.

⁴ Sul margine: Rel. Cur. Dis. 21.

Verum ab omni censura a se ipso ipsemet Auctor eximitur.⁵ [7] Dicit enim in adnotationibus aeditis in supplemento. Eaquae in hoc discursu (sunt verba Auctoris). Ex solo zelo melioris directionis insinuantur primo aspectu ita quibusdam malignis insinuantibus in malam partem capta fuerunt, unde propterea istae liber positus fuit sub examine, ac trutina Sac. Congregationis Indicis Librorum, sed compertum fuit malignatum [c.211r] caluniam, vel invidiorum livorem, atque aduch in eodem sensu persisto cupiendi meliorem magis quae proportionatam examinis formam, quod scibicet examinandi debernt interrogari super ijs, quae pertinent ab bonum Ecclesiae, et subditorum Regimen, ac bonam administrationem justitiae, non autem super questionibus theologicis, vel canonicis idealibus, nil ad hoc munus pertinentibus.

De Sacra Congregatione Jurisdictionis, et Immunitatis Ecclesiasticae [8] dicit quodante eius erectionem factam per S. M. Urbanum Octavum insensibiliter, et minus clamorose de controversijs circa immunitatem ecclesiasticam cognoscere solitam fuisse Sacram Congregationem Episcoporum, quae cum regulis prudentialibus (ut aliqui opinantur) melius eadem negocia dirigebat, propterea adhuc sub iudice etiam apud bonos, et zelantes ecclesiasticos remanere questionem an huius Congregationis erectis Ecclesiasticae Immunitati et Jurisdictioni prophicua, vel preiudicialis fuerit? Potissime quia bonus quidem, sed forte indiscretus, et asper zelus aliquorum, qui circa initiam eam regebant [c.211v] aliqua produxit inconvenetia.

In reliquis ad hanc Sac. Congregationem Immunitatis spectantibus generaliter relationem habet ad ea, quae scripserat in Tractatu nuncupato *Miscellaneus Ecclesiasticus* ubi disc. 2° firmatur

5. Et quamvis ista Congregatio videatur habere aliquam maiorem potestatem, tam ratione materiae, de qua tractat, quam etiam quia ipsemet Papa personaliter in ea qualibet hebdomada praesidet, atque nimium urgeat consideratio, quod incongruum est, ut causae pertinentes ad sanctam Inquisitionem audiantur in aliis Foris, & Tribunalibus; Attamen omnes istae considerationes percutiunt casum, in quo agatur de causis fidei, sive ad illam quomodolibet pertinentibus, sed in istis mere profanis, in quibus eadem Congregatio est per accidens Iudex competens, & quod magis est, quod non cognoscunt per ipsam, sed per Iudicem ab ea deputatum, illae nullatenus intrare videntur; Dicebam tamen haec sola forma discursiva ad ostendendum, quod non essent adeo fundatae conquaestiones, quodque non esset ponere os in coelum desuper manus apponere, protestabar tamen integrum relinquere locum veritati (pp.268-269).

[5] Disc. XVI. *De Sacra Congregatione super negotiis Episcoporum, & Regularium.*

6. Non admittuntur autem recusationes ex capite suspicionis, quod etiam in aliis Cardinalibus votare debentibus procedit; Quinimmo si agatur de causa Ecclesiae Cathedralis, vel Monasterialis, cujus aliquis ex Cardinalibus, qui in Congregatione interveniunt, sit Praesul, vel Commendatarius, aut Protector, non inde tamen invitatus a Congregatione excluditur, ut pluries practatum vidi; Est tamen bene verum, quod frequentius discreti Cardinales, aliquod interesse in causa habentes, sive scientes, quod Pars eos habeat suspectos, ex causa, ob quam de juris rigore Iudex recusari posset, sponte abstinere, atque huiusmodi dubitationi ansam non praebent; Idque prudenter sit etiam pro causae servitio, atque ad captandum

⁵ Sul margine: Seq. In Rel. Cur ad Dis. 21

conclusio, quod in dubio contra immunitatem sit declarandum [9].

Haec autem Cardinalis de Luca sententia per extensum refertur a moderno Catalano, Bonaventura de Tristani Tom. p.^o Decisum Cataloniae Decis. 10, n° 94, et sequen., qui etiam si doctor laicus, et in curia laicali, et Regia scripserit refert tamen, cum congressu magnorum senatorum ponderatam fuisse hanc doctrina Cardinalis de Luca, nec esse tenendam, neque sequendam in casibus forsitan evenientibus et sub n° 102 praenarratam doctrinam expresse reicit.

Verum cum praefata conclusio, quod in dubio contra immunitatem, sit iudicandum (ut dixi) non in presenti tractatu Relationis Curiae, sed in Tomo de Miscellaneis scripta comprehenditur, non est presentis examinis; cadet enim sub censuram cum de dictis Miscellaneis serm in hac sacra Congregatione instituitur.

Refert frequentes, et quidem scandalosas controversias [c.212r] discuti per sacrum Ritus Congregationem inter religiosos super praecedentijs statutarum, vel imaginum, sive super habitu ipsarum imaginum, ut de S. Antonio Patavino an haberet capuccinum pyramidatum, vel rotundum, cum similibus emulationibus, seu levitatibus, adeo ut in ultima canonizatione etiam inter ipsos sanctos praecedentiae quaestionem in hac Ritus Congregatione disputatam fuisse.

Hec statim habet asserere facultates EE Archiepiscoporum trium patriarchalium, quo ad cognitiones causarum, et iudicium deputationes non egredere primam, seu unicum instantiam, sed ulterius prosequitur in examine, unde incepit contraria observantia in praeteritum usque in praesens servatas⁶; et inter alias rationes hanc adducit; probabile esse, ut ex eo, quod huiusmodi Archiepiscopatus, ac etiam protectiones pro

illud arbitrium, quod citra iustitiae praejudicium cadere valeat, cum quandoque praxis docuerit, ut iura illius Partis tueretur, eo magis, ab aliorum constanti integritate acriorem succumbentiam causa passa sit; Licet quandoque e converso, ista praesentia prodesse consueverit, juxta casuum contingentias; Commendabilius tamen est, ut abstineant, ut libenter, ac frequenter tam in his Congregationibus, quam in aliis Tribunalibus solet, etiam in casibus, in quibus de stricta juris censura, recusatio non intraret; Hinc proinde illae suspicionis disputationes, quae in aliquibus regionibus, & Tribunalibus adeo frequenter disputantur, pro calumniae fomentoad causas aeternandas, in Curia nunquam, vel nimium raro audiuntur (p. 271).

[6] Disc. XXI. *De Sacra Congregatione Examinis Episcoporum.*

5. Problematica vero, atque adhuc sub Iudice indecisa est quaestio inter viros sapientes, ac zelantes, an ista introductio commendatione digna sit necne; Aliqui enim affirmativam tenet, ex rationibus in praefata Gregoriana Constitutione assignatis, atque ut ita eorum, qui ad tantum munus assumendi sunt, experimentum fiat; Ducto etiam argumento a dicta forma introducta per Sac. C. T. in provisione parochialium; Fortius vero, eoque magis in graviori provisione ejus, qui deputandus est parochus parochorum (p. 282).

[7] ANNOT. AD. DISC. XXI.

1. Ea quae in hoc discursu ex solo zelo melioris directionis insinuantur, primo aspectu, ita quibusdam malignis insinuantibus, in malam partem capta fuerunt, unde propterea iste liber positus fuit sub examine, ac trutina Sac. Congregationis Indicis librorum, de qua *supra disc.*

⁶ Sul margine: Supl. ad Tit. de Jud. Dis. 47, n. 23, 55, ex his.

frequentiori contingentia obtineri consueverunt per nepotes Pontificum pro tempore unde propterea iuxta notorium Curiae Stilum ipsis, vel eorum Ministris istam sibi assummentibus licentiam, et facultatem nemo contradicere ausus est, ac dicere cur ita facis [11].

Reliquum est, ut diligenter inspiciatur, an proscribendus [c.212v] hic liber? Licet enim prima fronte proscribendus videatur ob rationes supra allatus, nihil ominis est profecto cur timeatur, ne damnatus plus officiat, quam si a censura immunis admittatur. Neque enim latet EE VV ita esse homines a natura comparatos, ut in vetitum semper ferantur, et ita fiet haud dubio, ut liber istae, qui iam in Curialium solummodo manibus versatur, tum ob stijli barbariem, cum etiam quia de rebus ad nostrum dumtaxat forum contentiosum spectantibus, tractat; famosus postea prohibitione evadat, et hereticis, alijsque Sanctae Sedi malignis calumniatoribus irridendi Sacra Tribunalia ansam prebeat; presertim quia cuicumque legenti patebit, non ob aliquem in Fide vel circa mores errorem damnatum fuisse, sed solummodo, quod in Romanis Tribunalibus nonnulla tamquam futilia, inutilia, et bono Regimini parum convenientia ex solo (ut putabunt mali affecti homines) veritatis zelo reprehenderit vir tanto tempore in eadem Curia versatus, ac a SS.mo Pontifice eternae laudis, et memoriae Innocentio PP XI tum eius Auditor effectus, tum ad supremam Cardinalatus dignitatem tandem promotus.

Joannes Bapta de Palasio

19. sed compertum fuit esse malignantium calumniam, vel invidiorum livorem. Atque adhuc in eodem sensu persisto cupiendi meliorem, magisque proportionatam examinis formam, quod scilicet examinandi deberent interrogari super iis, quae pertinent ad bonum Ecclesiae, & subditorum regimen, ac bonam administrationem justitiae, non autem super quaestionibus theologicis, vel canonicis idealibus, nil ad hoc munus pertinentibus, etiam ubi agatur de Regularibus, qui Theologiam scholasticam profitentes, super ista examinari petunt, quoniam juxta distinctionem, de qua in opusculo Italici idiomatis, cui titulus est *Il Vescovo pratico* occasione agendi, an Regulares theologia professores ad Episcopatus assumi debeant, necne peritia in theologia scholastica nimium quidem opportuna, imo necessaria est in illis Ecclesiis, quae admixtos habent haereticos, vel schismaticos, sive cum eis confinant, sed in illis regionibus, in quibus fides catholica, omnino pacifica est, adeo officium Episcopi principaliter versetur in regimine civili tam Ecclesiastico, quam profano Ecclesiarum, & cleri, ac populi, & in administratione justitiae, non videtur ad quid deserviat peritia in facultate theologica, vel scholastica, [...] (p. 284).

[8] Disc. XVIII. *De Sacra Congregatione Jurisdictionis, & Immunitatis Ecclesisticae.*

8. De his autem insensibiliter, seu minus clamorose, cognoscere solebat altera Congregatio Episcoporum, de qua discursu proximo praecedenti agitur, eaque cum regulis prudentialibus, quas prae caeteris (commendabiliter quidem) adhibere solet, forsitan (ut aliqui opinantur) melius eadem negotia dirigebat, unde propterea adhuc sub Judice, etiam apud bonos, ac zelantes ecclesiasticos, remanet quaestio, quae vere problematica est, habens hinc inde probabilia argumenta, an hujus Congregationis erectio,

ecclesiasticae immunitati, ac jurisdictioni, proficua, vel praejudicialis fuerit (p. 274).

[9] *Thetrum Veritatis, et Justitiae*, Liber Decimusquartus, Pars IV. *Miscellaneum Ecclesiasticum, de Immunitate Ecclesiastica, locali, reali, & personali [...]*.

Disc. II. *De immunitate Ecclesiarum [...]*.

16. Retenta tamen pro meo sensu eadem insinuata regula, ut in dubio pro immunitatis exclusione, & pro publico favore respondendo sit [...] (p. 233).

[10] *Thetrum Veritatis, et Justitiae*, Liber Decimusquintus, Pars II. *Relatio Romanae Curiae forensis, ejusque Tribunalium, & Congregationum*.

Disc. XVIII. *De Sacra Congregatione Rituum*.

6. [...] Quinimmo, etiam quoad eos, qui jam-recepti sint in Protectores, frequentes, (& quidem scandalosae) controversiae audiri consueverunt, inter religiosos diversarum Religionum, super praecedentia statuarum, vel immaginum; Sive inter illos ejusdem Religionis originariae, quae in plures filiales, vel reformationes divisa sit, super habitu statuae, vel Imaginis illius Sancti, ut praesertim contigit de Sancto Antonio Patavino, an habere deberet capuccium pyramidatum quo utuntur Cappuccini, vel rotundum, seu quadratum, quo utuntur Conventuales, vel Observantes; Sive ad quos in publicis processionibus pertineat illam statuam associare, & praesertim inter calceatos, & discalceatos Carmelitas, circa statuam Sanctae Theresiae, moderna praxis docuit; cum similibus aemulationibus, seu levitatibus; Ideoque etiam pro zelo majestatis ac existimationis Civitatis, & populi, & pro servitio cultus, ac devotionis, prudens, atque commendabile videretur consilium, ut forsitan per saeculum in his omnimodum silentium ibi imponeretur (p. 275-276).

[11] *Thetrum Veritatis, et Justitiae*, Liber Decimusquintus, Cujus I. *Pars de Judicis, & de Praxi Curiae Romanae*

Disc. XLVII. *Romana competentiae fori inter quamplura tribunalia Urbis*

23. [...] Ex his autem constitutionibus patet, quod haec iuridictio non egreditur primam, seu unicam instantiam cum ista tamen praerogativa summarie, & simpliciter sola facti veritate inspecta, & omni appellatione remota. Sed pro ulterioribus instantiis in gradu appellationis, vel recursus, qui frequenter peneque semper in praxi datur etiam a Iudicibus procedentibus appellatione remota nullum fit verbum, atque nullatenus legitur exemptio a iurisdictione Signaturae justitiae, cum subiectione Signaturae gratiae, tantum, minusque legitur facultas habendi Signaturam in corpore, & committendi causas appellationis, vel recursus, in ulterioribus instantiis, ideoque nisi isti Archipresbyteri facultates, aut privilegia habeant per brevia, & indulta particularia, quae hucusque ignota sunt, remanet ista praetensio sine aliquo fundamento. Atque probabile est quod illa observantia, quae de facto practicata fuit, proveniat ex eo, quod aliqui Cardinales Protectores habent istam facultatem in omnibus instantiis ut infra, ideoque cum his exemplis processum est, non advertendo ad diversas species privilegiorum. Ac etiam ex eo quod huiusmodi Archipresbyteratus, ac etiam protectiones, de quibus infra, pro frequentiori contingentia obtineri consueverunt per nepotes Pontificum pro tempore, ut patet ex allegatis Constitutionibus Pauli III. Pauli V. & Greg. XIII. unde propterea juxta notorium Curiae stylum, ipsis, vel eorum ministris istam sibi assumentibus licentiam, & facultatem, nemo contradicere ausus est, ac dicere, cur ita facis (p. 189).

ACDF, C. I., Protocolli 047, ZZ, c.258r.

[c.258r]

Em.mo, e Rev.mo S.r mio S.r Pron. e Col.mo

N X

Tractis fol. 392 sup. fol. 219 et fol. seq.

Invio a V. E. due quinterneti della prima dissertatione, che come vedrà, ho fatta per riferire quello che ho potuto osservare nel consaputo libro, in conformità de suoi riv.mi comandi, e per essa mi conviene di supplicare, come faccio humilissimamente l'E V a compatirmi per quello che ho detto di superfluo, e per quello che ho lasciato. Per il superfluo, perché parlando colle parole di Pio 2 nella Bolla delle sue retrattationi: Docti, et indocti scribunt, et quae scripsit ipse nemo contemnit nisi editionis fervorem tempus aextinxerit; e per ciò se bene ne ho levate molte france, non l'ho sapute levar tutte. Per quello poi, che manca, dirò colla scusa, che fa zonar nella prefazione della sua historia, che ho scritto in loco, dove non posso ricorrere ad altri libri, che ai miei, tra quali non ho ancora i Cardinali Belarmino, e Perone, come ne anco Stapleton, che in quest'occasione mi sarebbero stati di grand'aiuto. Per evitare il superfluo, dopo che V. E. avrà letto i primi §, ne quali osservo i detti del consaputo Autore, può passare al § specialiter, ch'è nell'ultima facciata del primo quinternetto, e seguitare quel che seguita dopo, mentre ciò, c'è posto tra mezo, serve solo per comprovatione generale di ciò che segue. La 2.a dissertatione che concerne materia di giurisdictione, parimente l'ho fatta, ma ci vuol un poco di tempo a copiarla perché sarrà similmente un poco lunga come senza dubio sarrà questa per esprimere tutti gli'errori, che credo V. E. sentirà meco, derivarebbero dalle parole dell'Autore. La 3a poi sarà brevissima, come sarian breve l'altre sopra i seguenti trattati, ma non sopra l'ultimo del Concilio perché se V. E. vorrà, che ci faccia ciò, che credo dovercisi fare, si farà un libro più grosso di quello del medesimo Autore. Et a V. E. con profondissimo inchino bacio humilmente la Sac. Porpora, Todi 7 febraio 1690
DiVEm.za

Hu.mo, De.mo et Ob.mo dd [...]

Giuseppe Vescovo di Todi

Doc. IV

Second letter of Giuseppe Felice Barlacchi (9th february 1690)

Emo. Re. Gio. D. Don. Col. 1694

In via al. C. il terzo quindici, dal quale udorà
 nella r. facciata del foglio 22, che lo comincia a toccare
 il primo errore, che seguirà dal modo di parlare già osser-
 vato nel primo quindici, et lo quito nel margine fatto
 ponde capi: 2. che se bene in principio di ha diffe-
 non è stato posto il primo, e si può porre. Credo, che con
 un altro quindici, i due al più sarà finita questa
 diffe-^{re}za, nella quale se stenderò le parole di Cora: à
 Lapid: anco al luogo E, che dopo a l'guis nel seguente, credo
 che l'imparaggiabil benignità di V. E. si compiacerà di
 riflettere, che lo si è buon fine, che da l'ultime pa-
 role del m. d. nel nascer l'occasione di osservare il primo
 errore; del resto nel regule si possono facilmente saltare in
 gran parte senza pregiud. del resto - Al seg. se non l'ave-
 ro impedim. in via l'altro quindici, e l'altro l'altro
 ed settimana, tutto il resto, se la speranza non m'inganna.
 Et alla V. con profonda inclinazione bacio l'umiliss. la sua. propa.
 MC Jodi 9 feb: 1690

ACDF, C. I., Protocolli 047, ZZ, c.259r.

[c.259r]

Em.mo, e Rev.mo S.r mio S.r Pron.e Col.mo

Invio a V. E. il terzo quinternetto, dal quale vedrà nella 2a facciata del foglio 22, che ho cominciato a toccare il primo errore, che seguitarebbe dal modo di parlare già osservato nel primo quinternetto, et ho quivi nel margine fatto ponere Cap. 2, perché se bene in principio della dissertatione non è stato posto il primo, ci si può porre. Credo, che con un altro quinternetto, o due al più sarrà finita questa dissertatione, nella quale se stenderia le parole di Corn. a Lapid. anco ne luoghi, che dopo allegarò nel seguente, credo che l'impareggiabil benignità di V. E. si compiacerà di riflettere, che lo fò a buon fine, perché dall'ultime parole del medesimo ne nasce l'occasione di osservare il secondo errore; del resto nel leggerle si possono facilmente saltare in gran parte senza pregiud.e del senso. Nel seguente se non haverò impedimenti inviarò l'altro quinternetto, e dentro l'entrante settimana tutto il resto, se la speranza non m'inganna, et all'E. V. con profondissimo inchino bacio humilissimamente la Sac. Porpora.

DVC Todi 9 feb. 1690 Hu.mo, De.mo et [...]

Giuseppe Vescovo di Todi

Doc. V

First censorship of Giuseppe Felice Barlacchi

Censorship

[c. 260r]

De lib. XIV Card. de Luca,
 Ubi quinque tractatus, quorum
 I: de Regul., II: de Matrimon.,
 III: de Decim., IV: Miscellan., V:
 Annot. ad Sac. Conc. Trident.m
 et primo

Ad I: de Regul.
 Praemittenda Praefationis loco.

Primus in hoc libro se offert Tractatus de Regul., in cuius relatione, ne ad instar* observationes meas potius insimul approbandas exhibere, videar, in duas praecipuas dissertationes pro articulorum numer hanc relationem dispertiam, tertiamque addam de ijs, quae per Authorem undique sparsa, eius animum regulis de libris prohibitis de mandato Sac. Concil. Tridentini, ac Summorum Pontificum concinnatis non omino submissum demonstrare possunt; quaeque licet partim in ordine scripturae prius sese obijciant, quamvis apud alios, velut leviora, praeponenda essent^A; apud Peritiores tamen, et scientia non minus, quam honoris praerogativa E. mos, ubi ab ijs dijudicanda sunt, cedere procul dubio debent gravioribus^B, [c.260v] et non nisi, quam his antea, ut dici solet, interiecto velo, discussis*, eo sub

Original Text

[1] *Thetrum Veritatis, et Justitiae, Liber Decimusquartus, Cujus I. Pars de Regularibus, & Monialibus*

Disc. XIV. *Romana seu Vallis Umbrosae conventionis pro generali congregationis vallumbrosanae cum oppositoribus.*

4. [...] Eo modo quo infra hoc tit. disc. 32. & in *Miscell. Ecclesiastico* disc. I & sub. tit. de praemin. disc. I. & alibi plures habemus in persona Summi Pontificis, qui Principatu temporali, ac agendo solum de regimine spirituali, reduplicative consideratur tanquam Episcopus particularis Urbis, & tanquam Episcopus universalis totius Orbis. Atque Generales Duces exercituum, habent particularem cohortem, cujus respectu considerantur tanquam Duces, seu Capitanei particulares, & tamen praesunt universo exercitui, aliisque Ducibus, & Capitaneis, cum similibus, talisque est aliquarum Religionum, seu Congregationum praxis (p. 36).

[2] Disc. XXXII. *Romana haereditatis De Rubeis pro presbiteris congregationis S. Pantaleonis in Montibus cum religione Beati Petri De Pisis.*

10. Et ulterius, ubi etiam haec declaratio (ex imprudenti consilio reorum prodita) sequuta non

* Dis. Lib. 37, et ex eo, ut puto Aerod. rer. Iudic., Lib. 2, tit. 9, de Offic. Magistr., cap. 32, prope finem vers. Contra Pompeio postulante.

^A His igitur 2° Instit. de Just. et Jur.

^B L. quoniam 4. C. de ord. iudic. L. p.ma C. de his, qui accus. non poss.

* Ut inter Const. ones, quae Apostolis tribuuntur Lib. 2, cap. 52.

lato^A; etiam a discedentibus ob ipsorum levitatem possunt ubique definiri^B.

Dissertatio I

De Personis, quae ab Authore tribuunt Summis Pontificibus.

Summo Pontifici Author noster plures personas attribuit, non tam scilicet alteram in spiritualibus, et alteram in temporalibus, pro quibus, cum nulla mihi sollicitudo sit demandata, nullatenus modo exquirendum, puto, quomodo intelligendum sint, quae ad hanc distinctionem adstruendi late congeruntur per Gelasium Primum^C et Gregorium VII^D, aliosque plures.

Quaeque propterea considerari solent, ut inde duplex persona dicatur^E, licet potius vere in hoc etiam sensu quoad Summum Pontificem dici debeat, quod una sit, sed duos gladios habeat^F, sed eum tantummodo considerando in spiritualibus, non quidem secundum eam solam distinctionem, qua, ut privatus, proprius confessario se subiectum reddit, et ab alijs etiam charitatis officio potest admoneri, et secundum hanc considerationem differre videtur a publica persona, qua omnibus in Orbe praest^G, sed eum considerando, secluso Principatu temporali ac

esset, adhuc tamen dicebam scribens pro actoribus, atque in causae decisione firmatur, quod haec licentia non sufficeret, deducendo ea, quae plures alibi insinuata habentur, & praesertim *sub tit. de praeminen. disc. I. & sub tit. de judic. in relat. Curiae*, occasione agendi de Papa, vel de Cardinali Vicario. Quod scilicet in persona Papae multiplices diversae personae formales considerantur. Una scilicet Papae, Chisti Vicari, & Ecclesiae universali Episcopi. Altera Patriarchae Occidentis. Tertia Principis temporalis illius Ditionis, quae sub vocabulo Status Ecclesiastici mediati, & immediati explicatur. Et quarta Episcopi particularis, seu Ordinarii Urbis. Cumque juxta firmata supra in Caesaraugustana, disc. 29. duplex licentia copulative requiratur in novis erectionibus Conventuum, seu Monasteriorum, una scilicet Papae, & altera Ordinarii loci. Hinc proinde dicta licentia concessa per Urbis Vicarium, seu V. Gerentem, referenda erat ad hanc posteriorem concessam ab Ordinario, non autem ad primam Apostolicam (p. 61).

[3] Disc. XIV. *Romana seu Vallis Umbrosae contraventionis pro generali congregationis vallumbrosanae cum oppositoribus.*

4. [...] Eo modo quo infra *hoc tit. disc. 32. & in Miscell. Ecclesiastico disc. I & sub. tit. de praemin.*

^A Ut in L. de submersis 5a, Cod. de naufrag. Lib. II.

^B Ut in L. Non est omnino necesse, et L. Seq. fl. manumiss. vindiet, ubi Gothof. qui etiam plura ad hoc cognerit in L. A procedente 4, hoc verbo Cod. de dilat.

^C In Tract. p.mo de anathem. vincul. Concil., tom. 4, fol. 1232, littera E et sequen.

^D Lib. 8 epistol. 21 ad Epum Metens. Concil. Tom X, fol 269, littera C in fin. et littera D.

^E Stephan. de Jurisd. Lib. 4, cap. 2, n° 56, et sequentibus.

^F Iuxta clarum Textum in vulg. Extravag. unam Sancatm I de Maior, et obed. int. Comm.

^G Ut bene D. Thom. in 4. sentent. Distin. 19, q.e 2, art 3, in corp., seu solut.e eiusdem quaest., post 3.m iuxta impress. Paris cum notis Nicolai Oper., tom X fol. 362, col. 2, et post cum Turre Cremata in Apolog. Eugen. ad Basileens in Concil. Florentin. in respons. ad I Concil. tom 13, fol. 1684 litt. D, in fine et sequentibus, et bene Rosel. de Indulg. N° 457, et seqq. tractat. gen. tom., 14, fol. 157, col. 1, in fin.

agendo solum, ut ipse dicit^H [1] de regimine spirituali, expresse [c.261r] in eo asserit, quod multiples diversae personae formales considerantur; una scilicet, ut ipse loquitur* [2] Papae Christi Vicarij, et Ecclesiae Universalis Episcopi, altera Patriarchae Occidentijs, 3a Principis temporalis, de quo, ut supra, sermo non est, et 4a Episcopi particularis, seu Ordinarij Urbis, seu ut alibi, primo^A [3] reduplicative consideratur, tamquam Episcopus particularis Urbis et tamquam Episcopis Universalis totius Orbis.

Ex qua expressione, quam iuxta sensum Authoris ab omni labe immunem existime, iuxta tamen verborum sonum non parum veror, quin hinc nostrae fidei, seu communionis hostes ad proprios errores confovendos cavillandi occasionem arripiant ad quam evitandam, cum pio viribus abstinere debeamus ab ijs eoiam vocibus, seu verbis, quae alioquin inter nos bene recipiuntur, sed ab ipsis solent in alienum sensum detorqueri^B, ad eout, ne quidem nomina, ut egregie Divus Thomas^C, habeamus cum ipsis communia, nedum Theologi, de quibus S. Doctor, sed, et ipsi I. C., qui etiam de rebus Divinis, et rebus fidei ex iurisprudencia notitiam assequuntur^D pia caeteris cavere debent, ne ijs utantur, dum, ad inodandos plerosque Juris Laqueos, ipsi praecipue vocum origines, atque rationes exquirere tenent^E, et praesertim [c.261v] Romae, ubi Latine loquentibus rem non suo vocabulo demonstrare; ut

disc. I. & alibi plures habemus in persona Summi Pontificis, qui Principatu temporali, ac agendo solum de regimine spirituali, reduplicative consideratur tanquam Episcopus particularis Urbis, & tanquam Episcopus universalis totius Orbis. Atque Generales Duces exercituum, habent particularem cohortem, cujus respectu considerantur tanquam Duces, seu Capitanei particulares, & tamen praesunt universo exercitui, aliisque Ducibus, & Capitaneis, cum similibus, talisque est aliquarum Religionum, seu Congregationum praxis (p. 36).

[4] Disc. XXXII. *Romana haereditatis De Rubeis pro presbiteris congregationis S. Pantaleonis in Montibus cum religione Beati Petri De Pisis.*

10. Et ulterius, ubi etiam haec declaratio (ex imprudenti consilio reorum prodita) sequuta non esset, adhuc tamen dicebam scribens pro actoribus, atque in causae decisione firmatur, quod haec licentia non sufficeret, deducendo ea, quae plures alibi insinuata habentur, & praesertim *sub tit. de praeminen. disc. I. & sub tit. de judic. in relat. Curiae*, occasione agendi de Papa, vel de Cardinali Vicario. Quod scilicet in persona Papae multiplices diversae personae formales considerantur. Una scilicet Papae, Chisti Vicari, & Ecclesiae universali Episcopi. Altera Patriarchae Occidentis. Tertia Principis temporalis illius Ditionis, quae sub vocabulo Status Ecclesiastici mediati, & immediati explicatur. Et quarta

^H In hoc Tract. de Regul. Disc. 14, n°4.

* Hoc Tract. de Regul. disc. 32, n° 10.

^A Scilicet d. disc. 14, n° 4.

^B Ut bene D. Thomas p.ma q.e 31 art. 2 in corpor. 2a 2ae, q.e 11 art. 2 ad 2, et 3 q.e ib art. 8 in corpor., et pluribus in eius comprobationem addvetis, Abell. Theol. tom. p.mo tract. de Incarn. cap. 3, de mod, quo de Myst. Incarn. Loquen. Sect. 3. per. tot.

^C 3a q.e ib. d. art. 8 in corpore, et ex eo Abell., ubi supra.

^D L. Justitia 10, § Jurisprudencia, ubi bene Gloss. verb. Divinarum et melius verb. Notitia, et fatius Gothof. Divinarum ff. de Just., et Jur., et § Jurisprudencia 2 ubi pariter Gloss. in verb. Notitia Instit. eodem tit.

^E Exemplo Labeon Antist. I. C., de quo Gell. noct. Actic. Lib. 13 cap X.

Favorini verbis utar* **non minus turpe est, quam hominem non suo nomine appellare**, atque propterea, si aliqua in eorum scriptis inconsulto proferant, quae non acriter intelligentibus, seu aliter ob malam indictionem, ut supra, quamquam in se bona in Reipublicae perniciem cedere videntur, ut de doctrina, et gestis Epicuri eiusque dissimilibus verbis, unde alia concipiebatur opinio ut etiam ex prophanis haec comprobentur Senec. de vit. beat. cap. 12 in fin., et Latius cap. 13 et ex hoc, aliisque exemplis late Aerod. rerum iudic. Lib. 10, tit. 19 de var. in fine, ac in plerisque alijs eiusdem tituli cap.

Quamobrem, ut domonstrem ex verbis nostri Authoris, ut supra, prolatis, hoc periculum, non solum imminere, quia ipse augere illud videtur dicendo^A [4], quod una scilicet est persona Papae Christi Vicarij et altera Episcopi particularis, seu Ordinarij Urbis; unde, distinguendo iuxta disctinctionis naturam; quae, affirmando aliquid in uno, negat in altero, a quo illud contradistinguit^B, videtur innuere Summum [c.262r] Pontificem, qui est ubique Christi Vicarius ea potestatis plenitudine, propter quamde ipso dicitur cum Psalmista* constituit eum Dominium Domus Suae, et Principem omnis possessionis suae^A esse minus, quam alibi Christi Vicarium in Urbe. unde,

Episcopi particularis, seu Ordinarii Urbis. Cumque juxta firmata supra in Caesaraugustana, disc. 29. duplex licentia copulative requiratur in novis erectionibus Conventuum, seu Monasteriorum, una scilicet Papae, & altera Ordinarii loci. Hinc proinde dicta licentia concessa per Urbis Vicarium, seu V. Gerentem, referenda erat ad hanc posteriorem concessam ab Ordinario, non autem ad primam Apostolicam (p. 61).

Thetrum Veritatis, et Justitiae, Liber Tertius, Pars II, De praeminaentiis, et praecedentiis

Disc. I. *Urbinate juris metropolitici pro episcopo et civitate Eugubii cum archiepiscopo Urbinaten.*

3. Dicebam igitur in discursu desuper habito, Papam, quatenus pertinet ad spiritualia, duplicem personam repraesentare, unam, in qua dicitur Christi Vicarius, militantis Ecclesiae caput visibile, totiusque Orbis Episcopus, ac Ordinarius Ordinariorum, eundem Orbem habens pro dioecesi, damnata prorsus sententia volentium hujusmodi generalem jurisdictionem esse in 4. personas non autem cum jure territorii, quae propositio per aliquos circa annum 1650. in campum deducta, per Sac. Congregationem Inquisitionis, causa mature cognita, tanquam

* Apud eundem Gellium Lib. 4 cap. p.mo paulo ante fin., scilicet post relata verba Q. Scaevolae.

^A Ut in disc. 32 n° 10; huius Tractatus de Regul., ut et alias de praemin. disc. p.mo, n° 3, et seqq; et in relat. Cur. d. disc. p.mo, n° 7.

^B Ut bene Textius in L. Si Procurator 10. et in L. Si martius 21. Cod. de Procurat., et clare desumitur ex L. Cum Praetor 12. ff. de iudic., L. Quod Labeo 13. ff. de compens., L. Cum ita 63. ff. de condit., et demonstrat. et melius ex Platonis Theag. iuxta version. Serran., Tom. p.mo fol. 124. in fine, et seqq., ubi distinguitur inter rationes regendae humanae Societatis, et Latius in Gerog. Lodem tom. p.mo fol. 459, L.ra D, et sequentibus, ubi distinguit inter scientius, et ex Arist. Eticorum 10. cap. p.mo n° 4, ubi distinguit inter voluptates, asseritque propterea, non esse multitudinis bene distinguere.

* Psalm. 104. 20.

^A Ut relatis p.tis Psalmista verbis post D. Bernardum, et Card. Turrecrem. adnotat coram Merlin. d.e 175, n°22, et latissime in praeced., et susseqq., prout, et prius d.e 764, n° 12, et seqq., et passim.

ut cum Magno Leone loquar^B: **Lux veritatis, quae in omnium gentium revelatur salutem, efficacius se ab ipso capere per totum Mundi corpus effundit**, non secus, quam si diceret, quod Vicarij Generales Ep[iscop]orum in ipsa Civitate, in qua eorum Tribunal, minori potirentur, quam in Diocesi, ubi quemadmodum Ep[iscop]i relative ad Romanum Pontificem, ita, et Archipresbiteri, ac Vicarij Foranei sunt, et ipsi in partem sollicitudinis vocati relative ad Episcopum, eiusque Gen[er]alem Vicarium, seu Archidiaconum^C, qui olim Vicarij munere fungebatur^D, atque propterea minus in ipsa Civitate, quam in Diocesi essent eorundem Ep[iscop]orum Vicarij Generales, cum tamen regulariter ex eo a Foraneis distingui soleant, quod ipsi generaliter constituntur in Civitate, ut ipsi, et Diocesi [c.262v] praesint, Foranei vero, ut eorum nomen designat, foris extra ipsam Civitatem in pagis Diocesis*, Romanus, namque Pontifex, qui non puri hominis, sed veri Dei vecem gerit in Terris^A, et ut supra est pleniori modo Christi Vicarius^B, ut pote ab aeterno Sacerdote in consortium indeficiens^C individuae unitatis, seu potius veritatis^D, ac potentiae ipsius assumptus; **Quae ipsi potestate**

temeraria, imo haeretica expresse damnata fuit, ut habetur inter illa mea vota, seu annotationes quas occasione efformandi in hoc puncto votum ad petitionem cujusdam Cardinalis, ex prudentialibus motivis congruit vivere sub tenebris.

5. Altera vero est illa Episcopi particularis Urbis, ubi tanquam Ordinarius loci hanc legem dioecesanam exercet per suum Vicarium, qui proinde in Urbe ejusque territorio dicitur Ordinarius, ac venit sub legibus, aliisque decretis loquentibus de Ordinario loci, Vestr. *in praxi lib. I cap. 7. num. I Scaccia de judiciis lib. I. cap. 25. n. I Sbroz. de off. Vicarii lib. I. quaest. 3. n. 19 bene Rota in Romana haereditatis 28. Aprilis 1659. coram Meltio impress. post collect. Bondeni decis. 62. & habetur nonsemel insinuatam supra in tit. de jurisdictione, & fori competenti. (p. 2)*

Thestrum Veritatis, et Justitiae, Liber Decimus-quintus, Pars II. Relatio Romanae Curiae forensis, ejusque Tribunalium, & Congregationum.

Disc. I. *Proemalia, super significatione vocabuli Curia.*

7. Cum autem Papa, cujus Imperii Aula, seu Curia ista dicitur, quadruplicem pluries enunciatam

^B Serm. 80, alias 1, in Natal. Apost. Petri, et Pauli cap. 3.

^C Juxta clarum Textum in cap. p.mo de offic. Archipresb., et bene Rota d.e 508, n° 41, et seqq. coram Merilno.

^D Cap. ad haec 7, de offic. Archidiac., et Late Thomassin. de vet., et nov. Eccles. Disciplin. iuxta impress. Latin. Tom. p.mo, p.e, p.ma, Lib. 2, cap. 8, et per totum, et praeserim n° 3 in fine.

* Gloss. in Clem., et si principalis 2, verb. Foranei de Rescript., et licet minus plene de hoc etiam ipsa Gloss. in cap. p.mo verb. Foranei de offic. Ordinar. in 6° Pithing. ad Lib. 1, Decretal. tit. 28, de offic. Vicarij sect. 2, § p.mo, n° 27, vers. Secus esse de eo ..., et seqq., et prtum n° 29 vers. Dummodo tamen eos constituat in loco, ubi Sedem habet Episcopatus, et Latissime Fermosin. in cap. Sua nobis 5°, q.e 6, n° 7, et n° 29, de offic. Vicar.

^A Cap. quarta 3°, de translat. Episc.

^B Cap. in Corporalia 2°, et duobus seqq. de translat. Episcop.

^C Sanctus Leo serm. 4, in Annivers. propr. Assumpt., cap. 4.

^D Idem Sanctus Leo epist. 10, alias 89, ad Episc. Provinc. Viennen. cap. p.mo ubi eum in notis n° 4, **a calumnijs Haereticorum vindicat etiam Quesnel. verb. in consortium individuae unitatis qui tamen, ne fateatu ipsius infallibilitatem, legit potius unitatis, quam veritatis, pro ut legendum, putat.** Raynaud. Oper. tom. X, in Corona Aur. Roman. Pontif. in digest. Alphab. iuxta impressionem Lugdun. 1665 fol. 44, ad verb. Consors individuae veritatis.

sunt propria, ut inquit Mag. Leo.^E **habet participatione communia**, et super reliquos Ep[iscop]os qui pro singulis ipsorum Diocesisibus considerantur, tamquam Vicarij Foranei eiusdem Xsti, est, et in Urbe, et in Orbe ipsius Vicarius Generalis, et propterea, ut proprie, prae alijs Vicarius etiam dicitur unicus^F: unde bene idem Magnus Leo, **quamvis enim** (ut ipse inquit^G) **singuli quique Pastores speciali sollicitudine gregibus suis praesint, sciantque se pro commissis sibi ovibus reddituros esse rationem: nobis tamen cum omnibus cura communis est; Neque cuiusquam administratio non nostri laboris est portio: ut, [c.263r] dum ad B. Petri Sedem ex toto Orbe concurritur, ac illa universalis Ecclesiae a Domino eidem commendata dilectio etiam ex nostra dispensatione deprecatur.**

Sed ex abundanti periculum hoc, existimo, imminere, licet non additis his verbo, author noster solum se continuisset in ijs, quod in persona Papae in spiritualibus multiplices diversae personae considerantur; Una scilicet, ut Papae, et Ecclesiae Universalis Episcopi, altera Episcopi particularis, seu Ordinarij Urbis^{*}[5], seu solum dixisset Summum Pontificem duplicem personam formalem repraesentare, alteram scilicet reduplicative, tamquam Episcopum particularem Urbis, alteram tamquam Episcopum universalem totius totius Orbis^A[6], et ad id ostendendum; antequam enumerem pericula, quae hinc derivare

gerat seu repraesentet personam; Unam scilicet jam enunciata Christi Vicarii generalis, & Episcopi Ecclesiae universalis; Alteram Patriarchae occidentis; Tertiam Episcopi particularis Romanae Civitatis, quae particularem dioecesim restrictam habet, attento moderno statu actualiter intra ambitum quadraginta milliarij, qui sub districtus vocabulo explicari solet, habitualiter autem, imo ad certos effectus, etiam actualiter, intra ambitum centum milliarij; ut alibi juxta varias contingentias advenitur; Et quartam demum Imperatoris, vel Principis temporalis Urbis, illiusque Italiae temporalis ditionis, quae sub utriusque mediati, ac immediati Status ecclesiastici nomine explicatur; Ac etiam Beneventanae civitatis intra viscera Regni Neapolitani, quod de dicto Statu mediato, ratione directioni domini dicitur; Nec non Avenionensis Civitatis, & venaisini comitatus in Gallia (pp. 220-221).

[5] *Thetrum Veritatis, et Justitiae*, Liber Decimusquartus, Cujus I. *Pars de Regularibus, & Monialibus*

Disc. XXXII. *Romana haereditatis De Rubeis pro presbiteris congregationis S. Pantaleonis in Montibus cum religione Beati Petri De Pisis.*

10. Et ulterius, ubi etiam haec declaratio (ex imprudenti consilio reorum prodita) sequuta non esset, adhuc tamen dicebam scribens pro actoribus, atque in causae decisione firmatur, quod haec licentia non sufficeret, deducendo ea,

^E In Serm. 3, in Annivers. d. Assumpt. cap. 2, et de hac particip. ne, seu Societate loquitur etiam in praecedenti sermone 2°, cap. 3, et d.o serm. 4, cap. 4.

^F Ut post Card. Reginal. Pol. de Concil., q.e 23, iuxta quest. 75, Concil. tom. 14, fol. 1980, in fine, et seq., iuncto fol. 1715, L.ra C, in fine, et seqq. Bene ac late Raynaud, d. tom. X, in Coron. Aur. Roman. Pontific., in digest. Alphab., ad verb., Vicarius Christi, fol. 125, col. p.ma, infine, et seq.

^G Serm. 4, in Annivers. d. assumpt. cap. 2.

^{*} Ut in d. disc. 32, n^o10, huius Tractatus, ubi ratione primae addit d.a verba, Christi Vicarij, Ecclesiae universalis Episcopi.

^A Ut in d. disc. 14 huius Tractat. n° 3 in fine vers. Ideoque nihil implicare, ac n^o sequen.

possunt, ex ponendum, censeo, quod licet vere Summus Pontifex sit Urbis Episcopus, Patriarcha Occidentalis, et Episcopus Episcoporum, eorumque omnium Primas, quemadmodum supra Sanctus Leo, habeatque propterea omnes eas facultates, quae ijs nominibus designantur, [c.263v] attamen dici nequit, quod multiciples personae formalis in eo considerentur, ut clare ad generalem probationem desumitur, ne fallor, ex verbis D. Cypriani de unit. Eccles. Quae sunt hoc* **Loquitur Dominus ad Petrum: ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, et super istam petram aedificabo Ecclesiam meam 8C [sic.] & super unum aedificat Ecclesiam suam**, et quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tributatur, tamen, ut unitatem manifestaret, et unitatis eiusdem originem ab uno incipiente sua autoritate disposuit, hoc erant utique, et caeteri Apostoli, sed exordium ab unitate proficiscitur. Primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia, et Cathedra una monstretur. Et Paulo post. Quam unitatem firmiter tenere, et vindicare debemus, maxime Episcopi, qui in Ecclesia praesidemus, ut Episcopatum quoque ipsum unum atque indivisum probemus. Episcopatus unus est, cuius a singulis in solidum pars una tenetur. Ecclesia quoque una [c.264r] est, quae in multitudinem Latius incremento fecunditatis extenditur: quomodo solis multis radij, sed Lumen unum (ex quibus, et segg. partim praemissa probantur), et rami arboris multi, sed robur: et cum de fonte uno rivu plurimes defluunt, numerositas licet diffusa videatur, exundantis

quae plures alibi insinuata habentur, & praesertim *sub tit. de praeminen. disc. I. & sub tit. de judic. in relat. Curiae*, occasione agendi de Papa, vel de Cardinali Vicario. Quod scilicet in persona Papae multiplices diversae personae formales considerantur. Una scilicet Papae, Chisti Vicari, & Ecclesiae universali Episcopi. Altera Patriarchae Occidentis. Tertia Principis temporalis illius Ditionis, quae sub vocabulo Status Ecclesiastici mediati, & immediati explicatur. Et quarta Episcopi particularis, seu Ordinarii Urbis. Cumque juxta firmata supra in Caesaraugustana, disc. 29. duplex licentia copulative requiratur in novis erectionibus Conventuum, seu Monasteriorum, una scilicet Papae, & altera Ordinarii loci. Hinc proinde dicta licentia concessa per Urbis Vicarium, seu V. Gerentem, referenda erat ad hanc posteriorem concessam ab Ordinario, non autem ad primam Apostolicam (p. 61).

[6] Disc. XIV. *Romana seu Vallis Umbrosae contraventionis pro generali congregationis vallumbrosanae cum oppositoribus.*

4. [...] Eo modo quo infra *hoc tit. disc. 32. & in Miscell. Ecclesiastico disc. I & sub. tit. de praemin. disc. I.* & alibi plures habemus in persona Summi Pontificis, qui Principatu temporali, ac agendo solum de regimine spirituali, reduplicative consideratur tanquam Episcopus particularis Urbis, & tanquam Episcopus universalis totius Orbis. Atque Generales Duces exercituum, habent particularem cohortem, cujus respectu considerantur tanquam Duces, seu Capitanei parti-

* Iuxta impress. cum notis Pamel. Antuer. 1589, fol. 231, in fine et seq., Unde aliquibus omissis Text. in cap. loquitur 18.24. q.e p.ma. Adnotandum, quod haec verba, et alia, quae grandiori charatere designabuntur, leguntur in d. Impressione cumnotis Pamel., et ut in Decreto Graziani cap. Superior citat., brevitatis causa fuerunt ommissa, ab Haeretici falso addita dicuntur ingratiam Romanae Sedis, ut in impress. Oxon. 1682, in quibus Joannes Pseudoepiscopus Oxoniensis post alios parum fidos in Pamel., et contestos, ac in ipsam Romanam Cathedram potissimum fede debacchatur, fol. 206, et seqq.

copiae largitate, unitas tamen servatur in origine. Avelle radium Solis a corpore, divisionem lucis unitas non capit: ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit: a fonte praecide rivum, praecisus arescet. Sic, et Ecclesia Domini, luce perfusa, per Orbem totum radios suos porrigit: unum tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur: ramos suos in universam terram copia ubertatis extendit; Profluentes largiter rivos Latius expandit: Unum tamen caput est, et origo una, et una mater facunditatis successibus copiosa.

Praeterire nolui aliqua ex praedictis verbis [c.264v] quae inter prima omitti poterant, ut ex ijs deprehendatur, quod, sicut boni Catholici ea plene student exprimere, ut inde comprobetur Primatus Summi Pontificis, et defluxio ab ipso Jurisdictionis Ecclesiasticae in alios Ecclesiae Praelatos*, et considerando, ut supra, Romanum Pontificem inter caeteros Praelatos Ecclesiae, sicut Solem inter radios, fontem inter fluvios, qui ab eo dimanant, et radicem, seu stipitem arboris inter ramos, qui ab eo dimittuntur, et caput inter membra, quae ab eo reguntur, de necesse supponunt huius capitis in se ipso individuitatem, quamvis emittendo quodammodo plures radios, fluvios, et ramos, ac regendo plura membra, ut sunt, maiores, vel minores fluvij, minores, vel maiores radij, et maiora, seu minora, ac magis proxima, seu magis dissita membra, vel loca, quae sunt radijs illustranda, diverso modo proprias facultates exercent, et ex hac individuitate in hoc ipso capite colligunt, quod non aliter omnes alij Episcopi, seu Praelati quocumque ampliori nomine, seu praeminentia praefulgeant, ullam habere possunt in Ecclesia Jurisdictionem, aut splendorem, nisi ab hoc unico Sole, fonte, radice,

culares, & tamen praesunt universo exercitui, aliisque Ducibus, & Capitaneis, cum similibus, talisque est aliquarum Religionum, seu Congregationum praxis (p. 36).

[7] *Thetrum Veritatis, et Justitiae*, Liber Decimusquartus, Pars V, *Annotationes practicae ad S. C. Trid.*

Disc. VII. *Ad Sessionem septimam de Reform.* Cap. 2.

4. Isto vero casu non intrans inconvenientia, quae in alio urgent, quoniam committuntur personae in Episcopali ordine constitutae, cum onere residentiae, adeo ut matrimonium spirituale vere intercedat, ipseque provius, verus pastor dicatur, seu vir, non plurium, sed unius uxoris quoniam quoad Episcopum unio habetur, ac si esset incorporativa, et perinde, ac si ex duabus unica diocesis affecta esset, quamvis quoad singularum Capitula, ac fines, & praerogativas, ex pluries alibi enunciata natura, seu qualitate unionis aequae principalis, dicantur inter se ita distinctae, adeo ut quaelibet proprium, ac antiquum statum retineat, cum id percutiat quosdam diversos effectus praeminentiales privilegiativos, potius Sede vacante, quam plena. Quamvis etiam sub utriusque Episcopo adhuc plures resultent effectus diversitatis, non tamen quoad regimen naturale, quod vere fixum, ac unicum est, atque quo ad ipsum Episcopum ambo habentur pro unica, jure potius incorporationis (pp. 347-348).

[8] Disc. VII. *Ad Sessionem septimam de Reform.* Cap. 2.

5. Ut enim plures advertitur plures species unionis in jure habemus. Alia enim est subjectiva, vel

* Quemadmodum post alios, quos referet Pamel. ad d. tractat. D. Cypriani de unitat. Eccles., n° 11, et seqq.

atque [c.265r] capite ijs communicetur*: Ita etiam vicissim eisdem bonis Catholicis, et Ecclesiae adversantes eadem verba, vel subtrahere, vel mutilare, nituntur, exponendo, quod in dicto Tractatu D. Cyprian. de unit. Eccles., non agitur de Primatu, aut Principatu Petri, sed solum de unitate Ecclesiae, et quod propterea verba Primatus fuerunt in eo absurde a Catholicis inserta, prout etiam impudentissime, quod imo inde destruitur unitas Primatus; nam qui unus est, is non primus, neque postremus, sed solus est^A, sic apertes cognoscentes, atque demonstrantes, quod, si fateantur unitatem, debent de necesse confiteri etiam, quod omnes alij ab hoc uno Jurisdictionem accipiant, quod ipsi partim impugnant, et propterea ad evertendam hanc derivationem Jurisdictionis a Summo Pontifice in reliquos Episcopos, addere non erubescunt, quod inviolata manet Sacerdotij, et Ecclesiae unitas, non a Monarchico Dominatu, sed a fraterna charitate^B: sic eam Monarchiam in Summo Pontifice improbare conantes, quam firmis-[c.265v] simam [sic.] agnoscunt omnes ij, qui eundem Summum Pontificem iuxta praenunciata per Hierem: a Deo constitutum supra gentes, et regna* Dei vicem, ut supra plenarie agere in Terris^A; et non secus, ac Deum in ijs viventem^B

accessoria, per quam una Ecclesia omnino extinguitur, atque sit alterius nudum membrum accessorium, seu praedium. Alia e converso est aequae principalis, quae ambas relinquit in primaevo statu, cum omnimoda independentia unius ab altera, per inde ac si unio facta non esset. Et tertia per incorporationem seu jure cujusdam coaequalis societatis, seu communionis, per quam duae, vel plures personae eorum patrimonia, vel aliqua bona in communione ponunt, unicum sociativum corpus constituendo, seu unicum negotium sociale, quod ab omnibus insolidum pro eorum quotis obtineri dicitur. Ista siquidem duae posteriores species sunt inter se compatibles pro respectum diversitate, ut scilicet quoad singularum praeminentias, ac privilegia, & jura, unio dicatur aequae principalis juxta tertiam speciem, pro effectu praesertim distincti regiminis Sede vacante, vel impedita, ut advertitur *ad sess. 24. de reform. cap. 16.* cum similibus. Sed quoad ipsum Episcopum, juxta secundam, adeo ut censeatur (ut dictum est) unica Ecclesia, vel dioecesis (p. 348).

* Ut, adductis praedictis D. Cyprian. verbis, et Text. ex eo superius citat., latissime Turrecrem., in respons. ad primum art. Basiliens., n° 29, 31, et 56, Concil. Tom. 13, fol. 1679, litt. D, et T, ubi praesertim, ac seqq., ubi praedicta verba referet, et fol. 1698, littera A.

^A Ut in praedictis notis Oxonien ad D. Cyprian., fol. 106, column. 2, ad verb. Tu es Petrus.

^B Ut in notis eiusdem Oxonien. ad d. Tract. D. Cyprian. fol. 108, column., 2, prope fin. vers. Inviolata ergo.

* Ut bene cap. solitae 6, de maior., et obed., et Latius in Epist. Innoc. III, unde sumitur ut in collect. p. ma eiusd. Decretal. per Rayner. tit. 2, apud Baluz., tom. I, Epist. Eiusdem Pontificis fol. 549, et in respons. ad Nunc. Philippi Duc. Suens in registr. sup. neg. Imper. apud eundem Baluz. d. tom. p. mo fol. 692, col. 2, in medio vers., Dictum est etiam Rebus. in proem. Franc. I Reg., ad concord. iuxta impress. Rovil. post prax fol. 512, col. 2, verb., Sanctissimo vers., Quando quidem habetur de eo ...

^A D. Thomas 2., sesh. distinct. 44, q. e 2, art. 4, ad primum, et passim alijs.

^B Ut bene Text. in cap. Satis distinct., 96, et in epist. Nicol. I, unde sumitur D. Bernard. Lib. 4, de consid. Lib. II, et post alios Solorz., de Jur. Jnd., tom. p. mo, lib. 2, cap. 23, n° 71, vers. Quinimo, et sit Deus unius in Terris et post

honore debito venerantur^C quique pariter ex ea deducunt hanc capitis unitatem, et distinctionem solum in potestate, seu ipsius usu, adeo ut propterea, sicut Ecclesia unius, et unice unum corpus, ita etiam sit unum, et non divisibile caput Christus, et Christi Vicarius Petrus, Petrique pro tempore Successor^D. Et quidem, ut dictum est, non tam unius, quamunice, ut per per hanc dictionem, quae refertur ad unicum, et indivisibile caput, et restringit magis, quam, si diceretur unum, ideo dicatur vere unicum, quia non habet aliud, nec sperat ulterius habere aliud^E, ac propterea ibi unicum habet, **ubi**, ut olim Gelas^F **Dominus Ecclesiae totius posuit Principatum**, ut relatis eisdem verbis, bene in specie Turrecrem:^G qui etiam ex doctrina sui Doctoris Angelici^H inferendo^I; quod Summus Pontifex, qui [c.266r] superiori modo habet apicem utriusque dignitatis, et spiritualis, et Saecularis, ut verbis utar eiusdem D.Thomae* se habet in tota Ecclesia et propterea in Universo quoad alios Prelatos, ut Imperator in propria monarchia quoad Ministros

plures, quos refert Latissime Raynaud. Oper. Tom. 10, in Coron. Aur. Roman. Pontific., in digest. Alphab. ad verb. Deus in Terris iuxta d. impress. Lugd. fol. 46, col. p.ma, et seqq.

^C Iuxta scilicet d. Extravag. Unam Sanctam 1, de maior., et obed. inter comm., ad cuius mentem videntur praeeloqui Greg. VII, lib. 4, epist. 2, et lib. 8, epist. 21, ad Epist. Meten. Conc., tom. 10, fol. 149, littera D, et seqq., et fol. 268 in fine, et seqq.; D. Bernard. lib. 2, de consider., cap. 9, et lib. 4, cap. 11; D. Thomas in 2 Sent. Distinct. 44, q.e 2, art. 4, et lib. 4, contr. gent. cap. 76, n° p.mo, et seqq., fere per totum, ubi Franc. de Silvestr. Ferrar. in Comment. § Secundo ad unit. Eccles., ac seqq., usque ad fin., et alij, qui antea, vel post d. Extravag. scripserunt, inter quos late Turrecrem. ad d. art. 1, Basiliens., Concil., tom. 13, n° 17, et seqq., et n° 29, et seqq., et fere innumeri, quos refert, et sequitur Solorz. de Jur. Jnd. Tom. p.mo, lib. 2, cap. 22, n° 17, et plur. seqq., et cap. 23, n° 50, et plur. seqq., et partim n° 71, ac seqq., 109, et seqq., et cap. 24, n° 1, et seqq.

^D Ut his verbis Text. in d. Extrav. Unam Sanctam 1, § Igitur Ecclesiae unius, et unice inter comm. de maior., et obed., ubi latissime Gloss. per totum.

^E Ut optime Gloss. in d. Extravag. Unam Sanctam d. § Igitur Ecclesiae unius eodem verb. vers., Notandum etiam, quod dicit unius, et unice de maior, et obed. inter comm.

^F Epist. 9, ad Episcops Lucan. de nonnull. Eccles. Instit. cap. 9, Conc. Tom. 4, fol. 1190, littera D.

^G Ad art.1, Basiliens. n° 17, vers. Item hac ratione, B. Gelas. Concil. tom. 13, fol. 1673, littera D.

^H In 2 sent. d. distinct., 44, q.e 2, art. 4, in corpor.

^I Ad d. art. primum Basiliens. n° 27, d. tom. 10, Concil. fol. 1178, littera D, et seqq.

* Ubi supra in 2 scilicet Sent. d. distin. 44, q.e 2, art. 4, in fine.

sibi subditos, et hinc proinde, quod quemadmodum in ipsa Urbe, partim olim Imperator, qui ad se traxerat omnia Magistratuum munia^A, licet laborum parte in levioribus gauderet, ab eisdem exonerari, erat nihilominus ibi, ut in reliquis Orbis Romani partibus ille unicus Princeps, a quo maius aliquod, et excelsius debet postulari^B ita etiam Summus Pontifex, qui longe amplius in ea, et ubique per Orbem regali Sacerdotio praececellit antiquo Haebreorum Pontifici^C gaudetque potiori modo omnibus illius Juribus^D, est is absque dubio, de quo ad eandem ipsius monarchiam probandam Cardinalis Turrecrem:^E iuste asserit intelligi Deuter:^F verba, quae ipse sic refert. Si difficile, et ambiguum(dicit Gloss: Interlinearis hoc quoque in Ecclesia observandum est) et Judicium inter portas tuas videris verba variari, surge, [c.266v] et ascende ad locum (Gloss. p.ma Ecclesiam) quem eligit Dominus Deus tuus, veniesque ad Sacerdotes Levitici generis (Gloss. p.ma Legitimos), et ad Judicem (Gloss. p.ma Pontificem), qui fuerit illo tempore, in quem sensum ostendendo, ipsam urbem esse locum a Deo, ut supra, electum, et proinde Romanum Pontificem esse eandem formalem personam Summi, et Universalis Pontificis clarius eadem verba videtur accepisse Innocent: III, qui, postquam eadem retulit*, sic prosequitur. Locus enim, quem elegit Dominus, Apostolica Sedis cognoscitur: cum enim Petrus, Urbem fugiens, exivisset, volens cum Dominus ad

^A Tacit. Ann. 1, cap. 2, et Ann. 11, cap. 5.

^B Ut his fere verb. Tiber. apud Tacit. Annal. 3, cap. 53, n° 3, et 4.

^C Ut omnium optime S. Jo. Chrysost. De dignit. Sacerd. Lib. 2, cap. 14, et duobus sequen., late Sac. Expositores Exod. 19.6°, ubi praecipue Corn. A Lapid. Fol. 478, littera C, § quaerunt hic vers., ac respondent p.mo Raynaud d. tom. 10, in Coron. Aure. Roman. Pontif. Ad verb. Moyses fol. 76, col. p.ma, vers. Tamesti vero nulla fuit proportio inter typicum moysis ...

^D Iuxta Textum in cap. translat. 3, ubi Gloss. p.ma, de constit.

^E In respons. ad 2m articul. Basilens. n° 24, Concil. d. Tom. 13, fol. 1716, littera A.

^F 17:8, et sequentibus.

* Cap. Venerabilem 13, qui filij sint. legit.

locum, quem elegerat, revocare, interrogatus ab eo; Domine, quo vadis? Respondit. Venio Romam iterum crucifigi; Quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reversus; Sunt autem Sacerdotes Levitici generis fratres nostri, qui nobis Jure Levitico in executione Sacerdotalis Officij Coadiutores existunt. is vero super eos Sacerdos, sive Judex existit, cui Dominus inguit in [c.267r] Petro: quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum, et in coelis. Eius Vicarius, qui est Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech, constitutus a Deo Judex vivorum, et mortuorum: ad eundemque finem eadem praecitata Deuter: verba repetijt antiquus Author de Primatu Romanae Ecclesiae*, qui post ea plura congerit, ex quibus depraeenditur, quod individua sit, ut supra, persona Romani Pontificis, et Supremi Ecclesiae Praesulis, et quod una, eademque persona Summi Pontificijs, ex electione Urbis in Cathedrae Locum, sit Petri Successor, tam in Urbis Episcopatu, quam in Suprema Ecclesiae monarchia, ex Sanct. Iren:**, cui addi potest S. Optat. Milevit.^A, et ex D. Cypriano, ubi supra, desumit Reding a Baron.^B, et ut caetera omittam, bene probatur ex Conc. Sardic.^C, ex quo clare apparet, quod idem est Romanus Episcopus, et Episcopus, qui universae Ecclesiae praest, et melius ex epist. 8 Nicol. I ad Michael. Imperat.; ubi praeter alia congruentia haec proferet^D, **etiam ipsa sola Romana Urbs ... Suscepit ergo, ac continet in se Romana Ecclesia, quod Deus universalem Ecclesiam suscipere, et continere praecepit ...** [c.267v] Specialiter propterea in hoc

* Post not. Bin. ad vit. D. Petri, Conc. tom. p.mo, fol. 65, in fine, et seqq.

** Advers. Haeres. lib. 3, cap. 3, Biblioth. Patr., tom. 2, fol. 278, littera G, et seqq.

^A De Schism. Donatist. ad.s Parmen. Lib. 2, Bibliot. Patrum Tom. 4, fol. 347, littera C, et seqq.

^B Advers Otti. Ann. 68, § p.m, n° p.mo, et 2, fol. 531, col. p.ma, et 2, et prius ex iisdem D. Cyprian. verbis, et alijs anno 45, § p.mo, et seqq., ubi latissime, partim n° 11, in fine, ac alibi plures.

^C Silicet Canon. 4, 5, et 7, unde Text. in cap. Si quis Episcopus 36, ubi annot. marg. refert concord. 2, q.e 6.

^D Conc. Tom. 8, fol. 317, littera A, in fine, et littera B, ubi partim, ac plur. fol. Praecedd.

articulo, ut tandem his fundamentis super ex tollam fabricam; quam meditor, egregie Card. Caietan., qui Novatorum artes, atque fallacias bene noverat post praemissam quaestionem; An Petrus ex Christi institutionem successorem habuerit in Pontificatu Ecclesiae Catholicae*, et in ea haec verba^A, firmato Petri Pontificatu Ecclesiae Catholicae oportet de Successore eius tractare et ut intelligatur manifeste differentia inter Catholicos, et Schismaticos, praenotandum est, in quo convenimus, et in quo dissentimus. Concorditer siquidem fatemur, Petrum Apostolum Principem ... fuisse Romanum Pontificem, sicut Jacobus Apostolus fuit Pontifex Hierosolymitanus, et propterea quemlibet Romanum Episcopum Successorem esse Petri in Pontificatu Romanae Ecclesiae, sicut quilibet Hierosolymitanus Episcopus successor est Jacobi in Pontificatu Hierosolymitanae Ecclesiae, concorditer quoque affirmamus, Hierosolymitanum Episcopum non succedere Jacobo, nisi Hierosolymitanae Ecclesiae Episcopatu, non enim succedit Jacobo in autoritate Apostolatus. Sed statim dissentimus, cum inferre conantur [c.268r] Romanum Pontificem non succedere Petro, nisi in Episcopatu Romanae Ecclesiae, fatentur enim **Catholici Romanum Pontificem succedere Petro, non solum in Episcopatu Romanae Ecclesiae, sed etiam in Pontificatu Ecclesiae Catholicae** ubi, si perspicaciter scrutati fuerimus, videbimus duo superesse tractanda; an scilicet Petrus habeat Divino Jure Successorem in Pontificatu Ecclesiae Catholicae, et an huiusmodi successor sit Romanus Pontifex. Schismatici enim negant, Romanum Pontificem Episcopum esse Ecclesiae Catholicae, et pernegant oportere institutione Divina aliquem unum succedere Petro in

* Tom. p.mo Tract. 3, de Rom. Pontif. Instit., cap. 12.

^A In princ. scilicet d. cap. 12.

Regiminae totius Ecclesiae.

Et post absolutam primam quaestionem, in qua plene probat, non modo Petro, sed Successoribus Supremum Pontificatum intota Ecclesia Catholica, secundam aggrediens, an scilicet Romanus Pontifex succedat Petro in Pontificatu totius Ecclesiae* post proposita de more argumenta in contrarium, et in corporae plura egregie congesta ad ostendendum ab eodem Petro Supremum Episcopatum totius [c.268v] Ecclesiae Catholicae fuisse Romano Pontifici appropriatum; ut ipsi dicit, sic prosequitur = Quo circa, ex eo, quod appropriatione firmata, Romana Ecclesia Petri Pontificatui addicta est, inde ortum est, ut Romanus Pontifex Petro succedat. Appropriationem autem firmatam dicimus, quia Petri morte firmata est: et quia Christi autoritate robur firmitatis obtinuit. Nam (ut Ecclesia cantat, et Ambrosius ..., et ante ipsum Egisippus volenti Petro ex Urbe Roma discedere, obvians Christus iussit, ut Romae mortem pateretur, eidem dicendo ...; ut non nuda Petri mors Romae: sed Roma firmaret Romanam Sedem in Petri Successione, si ad ortum itaque, utque initium successionis mani Pontificis Petro spectes rationem succedendi, invenies, fuisse Ecclesiae Romanae appropriationem ad Pontificatum Petri firmatam, et Petri morte, et Christi morte. Cum autem dicimus Petrum, et Romanum Pontificem, et Pontificem Ecclesiae Catholicae, non duos intelligas Pontificatus: non enimsunt duo in actu, sed in potentia tam hoc est, quia potuissent esse duo [c.269r] ut patet ex dictis. Unde non se habent, sicut duo **Episcopatus uniti**: non erat siquidem in Romana Ecclesia Episcopatus ante Petrum; sed ipse Petrus Romanam Ecclesiam evexit in Pontificatum, non alium, quam suum quem secum vehebat: ita quod Pontificatus Petri, quem a

* Scilicet cap. 13, d. tom. p.mo, tract. 3, de Roman. Pontific. Instit.

Christo habuit relatum ad Ecclesiam Catholicam, retulit Petrus ad Ecclesiam Romanam, appropriando sibi illam. Confert autem non nihil: **haec Pontificatus unitas, ad hoc, ut idem sit Romanus Pontifex, et Pontifex Ecclesiae Catholicae, non solum unitate Personae, sed identitate Pontificatus**; In cuius signum non dantur Romano Pontifici duo pallia, sed unum tantum ..., quod etiam postea late pluribus rationibus comprobatur. Confirmarem modo Caiet[ano]. dicta plurium autoritate, sed quia magis opportunum axistimo eos adducere, dum errores exponentur, qui ex hoc modo loquendi nostri Authoris procedere possunt, nunc tantummodo in eorum comprobationem deducam, [c.269v] quod, quemadmodum anima rationalis, quae in homine ita unica est, ut aliter absque haeresi asseri nequeat*, non multiplicatur per virtutes, seu potentias, quas habet etiam sensitivae, et vegetativae, licet has potentias exercent solum in corpore, cum quo ita unicam personam constituit, ut separatas ex iisdem conflare, ne quidem fabulae finxerit^A, potentiam vero rationalem, seu intellectualem exercent etiam a corpore separata^B, seu etiam extra proprium corporis ad directionem, et regimen aliorum, ita pariter Romanus Pontifex, qui vere solus Sede est Apostolicus, et in Apostolica Sede est constitutus^C, licet habeat in se coniunctas potentias, et virtutes, per quas in alijs singillatim distinctas in Episcopali Sede clauditur

* Ut in Concil. Constantinop. 4, alias 8, gener. Canon. 11, et ibi late Lupus; scilicet Tom. 2, fol. 1203, ut bene D. Thomm. I, q.e 56, art. 3, ubi Nicol. ad ultima verba, quae legantur in corpore, plura late, ac egregie confert, et art 4.

^A Ut adductis his fere verb. Ephraem. Anthiochen. Thomass. de Incarn. Lib. 3, cap. p.mo, et est vulgatissimum de quo D. Thomas I, q.e 29, art. 4 in corpor. § ad evidentiam, et in 3 sentent., distinct. 5, art. 2, in corpor., ubi Nicol. adnotat contrariam sententiam magistr. Esse propterea ex ijs, quae damnata fuerunt. Scotus pariter in 3, distinct. p.ma, q.e 1, n° 8, et alij passim, et in Jure desumitur ex Text. L. Item, si unus 17, alias 19, § P.naliter 6, vers. Sed usitatum est, ibi, si non consentiant 3am certam personam eligere ff. de recept. arbitr.

^B Ut bene D. Thomas I, p.a quaest. 77, art. 8, in corpor., et D. Bonavent. Oper. Tom. 7, in compend. Theolog. verit. de nat. Dei, lib. 2, cap. 32, iuxta impress. Lugdun., anno 1668, fol. 713, col. 2, littera D, et E.

^C Ut late Raynaud in Coron. Aur. Rom. Pont., in digest. Alphab., verb. Apostolicus Oper. Tom. 10, fol. 31, et seqq.

Episcopalis autoritas, in Archiepiscopali Archiepiscopalis, et in Patriarchali Patriarchalis, ita in hac Apostolica Sede Romana ipse Romanus Pontifex, qui autoritate Apostolica omnibus, ut supra, supereminet, [c.270r] eminenter in se continet virtute propriae; et individuae dignitatis has omnes inferiores, nec proinde multiplicatur eius persona, sed unica est, ut bene Idem Caiet[ano]* qui propterea, non utique Palinodiam canit, dum ad 7. argumentum quo in contrarium infertur, quod primitiva Ecclesia errasset, cum, ad huc non existente Romano Pontifice, sub eius obedientia non fuisset, ipse, negando sequelam, rationem assignat, dicendo, Quoniam tunc adhuc non fuerat appropriatio Ecclesiae Romanae ad Petrum: qua praesupposita, Pontifex Romanus praest omnibus sufficebatque siquidem tunc (ut ipse ibidem prosequitur) quod tota Ecclesia recognosceret Petrum, ut totius Ecclesiae Pastorem: post appropriatam autem Romanam Ecclesiam, oportet recognoscere Romanum Pontificem, Successorem Petri, Pastorem totius Ecclesiae, non quatenus est Romanus Pontifex, sed quatenus est (ut subdit) Successor Petri **per se, et formaliter**, loquendo. His [c.270v] enim postremis verbis, ut clare constat ex alijs ipsius superius relatis, nihil aliud intellexit nisi, quod Episcopatus Urbis, quando erat in potentia*, antquam appropriaretur Petro, nullo modo per se, et formaliter poterat considerari, tamquam caeteris superior, sed solum post dictam appropriationem, quod, cum fieri non potuerit nisi, vel quia vere ut ipse in corpore supponit, Episcopatus Urbis,

* Ubi supra, scilicet Tract. 3 de Rom. Pontif. Instit., cap. 13, in corpor., et praesertim vers. Nam, si ex sola successione ad personam Apostoli, et melius postea vers. Et confirmatur quia sicut in Episcopali Sede elauditur Pontificia autoritas.

* Ut idem Caiet. in eodem cap. 13, in corpor., vers. Cum autem decimus Petrum, et Romanum Pontificem, et Pontificem Ecclesiae Catholicae, non duos intelligas Pontificatus, non enim sunt duo in actu, sed in potentia tantum, hoc est, quia potissent esse duo.

priusquam appropriaretur Petro, non erat adhuc in rerum natura, et quatenus fuisset per appropriationem ipsius ad Superiorem potestatem, quae inferiorem, si quae in eo erat, ut virtualiter in ipso contentam, non secus, ac flumen alterius maioris, in quo minus nomen perdit, seu maris ad instar, absorbendo, abstulisset, eaque se extincta, ipsa superior sola de novo dici poterat, adesse per se, et formaliter^A, ut servando propositam animae similitudinem ad verba D. Thomae, qui ad argumentum, quo impugnatur conelo [sic], quod anima inhomine sit unica, deducendo, quod embrioprius est animal, quam homo, nec hoc [c.271r] esse posset, si esset eadem essentia animae sensitivae, et intellectivae, respondet, et ipse Caiet. de more subtiliter comprobando Text. Angelic. Magistr.*, qui sic loquitur, embrio habet animam, quae ablata, advenit perfectior anima, quae est simul sensitiva, et intellectiva, ut postea idem Angelicus plenius ostendit^A.

Nec piget hanc similitudinem afferre, licet ex potentijs animae, Duce Augustino^B desumatur exempla ad delineandam pro tenui hominum intelligentia distinctionem personarum ineffabilis Trinitatis, dum ipsa per eas se cognoscit, et amat^C, ex ipsa namque huius Sancti, et Magni Doctoris explicatione clare comprobatur inducta superius pro unitate personae Summi Pontificis, et Episcopi Urbis, dum ipse Magnus Augustinus ad ostendendum, in quo exemplum desumptum ex anima potentijs, licet in parte distinctionem

^A Ad late tradita de anim. de qua, ut supra, proponitur similitudo per D. Thom. I, q.e 18, ad 2.

* P.ma quaest. 76, art. 3 ad 3.

^A Scilicet eadem prima d. quaest. 118, art 2 ad 2 ubi supra.

^B Scilicet ex eiusdem Sancti Doctoris libro contra Sermonem Arrianorum cap. 16, Oper. ipsius iuxta modern. impress. Paris. Tom. 8, fol. 635 in fine, et seq., et de Trinitate lib. 14, cap. 8, fol. 954 in fine, et seqq., et lib. 15, cap. 20, scilicet n° 39, fol. 994, et seqq., ubi plene, unde haec desumuntur per Magistr. Sentent., lib 1, distinct. 3, § nunc restat ostendere, et § nunc vero, ubi latissime D. Thomas, et alij omnes.

^C Idem D. August. de Trinit. d. lib. 14, cap. 8, et seqq., et lib. 15, cap. 20, ubi supra, et inde Sentent. Magist. 1, distinct. 3, § nunc vero ad ea, et omnes Scholastic.

personarum Trinitatis, ut supra, delineet, [c.271v] eam tamen plene repraesentare non possit, sic prosequitur*. Ista ergodici possunt ab una persona, quae habet haec tria, non ipsa est hae tria. In illius vero summae simplicitate naturae, quae Deus est, tres tamen personae sunt, Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus (et postea immediate), Aliud est itaque imago Trinitatis in realia, propter quam imaginem simul, et illud, in quo sunt haec tria, imago dicitur; Sicut imago dicitur simul, et tabula, et quod in ea pictum est. Sed propter picturam, quae in ea est simul, et tabula nomine imaginis appellatur; **Verum in illa summa Trinitate, quae incomparabiliter rebus omnibus antecellit, tanta est inseparabilitas, ut cum Trinitas hominum non possit dici unus homo; in illa unus Deus, et dicatur, et sit, nec in uno Deo sit illa Trinitas, sed unus Deus. Nec rursus, quemadmodum ista [c.272r] imago, quod est homo habens illa tria una persona est; ita est illa Trinitas, sed tres personas sunt ...** sed Latius per eum.

Sed, ne ultra nostri Authoris, et meam etiam Juris crepidam diutius divagari videar, asserere non vereor, quod haec superius deducta non aliter in Jure considerari possunt; Quod, ut assequar, observandum exposeo, quod personae nomen ad designandam distinctionem personarum Sanctissimae Trinitatis, tunc primum per Theologos fuit assumptum, cum Sabelliana haeresis emerisset; adeo [sic] propterea D. Augustini temporibus, qui floruit imperantibus maioris Theodosij filijs non diu esse, ipse asseverit^A, quod haec personarum expressio in usum venerit. Assumptum vero fuit, loquendi necessitate, quia, cum cona-

* Scilicet d.o Lib. 15 de Trinit., cap. 22, n° 42 in fine fol. 996, littera B, et seqq.

* Facund. Hermanen pro defens. trium capit., lib.p.mo, cap. e, Biblioth. Patr., tom. 10, fol. 7, littera C, in fine, et ex eo Thomassin. de Incarnat., lib. 3, cap. p.mo, fol. 155.

^A De Trinit. Lib.7, cap. 6, iuxta postrem. impress. Paris, Tom. 8, fol. 862, littera C.

retur (ut idem Augustinus ait^B) humana inopia loquendo proferre ad hominum sensus, quod [c.272v] in secretario mentis pro captu tenet de Domino Creatore suo, sive per piam fidem; sive per qualemcumque intelligentiam, timuit dicere tres essentias ne intelligeretur in illa summa aequalitate ulla diversitas; ideoque, ut alibi subdit* dici tres personas, vel tres substantias, non, ut aliqua intelligatur diversitas essentiae, sed, ut, vel uno aliquo vocabulo respondere possit, cum dicitur, quid tres, vel quid tria, tantamque esse aequalitatem in ea Trinitate, ut non solum Pater non sit maior, quam filius, quod attinet ad Divinitatem, sed nec Pater, nec Filius simul aliquid maius sint, quam Spiritus Sanctus, aut singula quaeque [c.273r] persona quaelibet trium minus aliquid sit, quam ipsa Trinitas; unde, cum alia nomina non omnino excludant aliqualem superioritatem vel subordinationem, fortassis, ut ipse Augustinus fuit piaie locutus* **commodius dicuntur tres personae, quam tres substantiae.** Persona namquam nomen Juris est quod in se ipso plenam libertatem demonstrat, unde bene Paschas. Card. Diacon.^A Dei quidem, et hominis duplex substantia est, sed tamen una persona. Quam ob rem? Quia, dum formam servi accipiens, famulo Deus iungitur, minoris humilitas intra reverentiam maioris absconditur, et superioris lumine exinanita consumitur ac sic proprietatem [c.273v] personae Divinitate obumbrante, vel eminente non obtinet. Ibiergo potest esse personarum parilitas, ubi meritorum, ac dignitatum consistit aequalitas. Et ideo Spiritum Sanctum cum Patre, et Filio

^B d.o lib. 7, de Trinit., cap. 4, n° 9, fol. 860, littera B, et C.

* Scilicet lib. 8, de Trinit., cap. p.mo, fol. 865, littera B, in fine, et littera C.

* Scilicet d.o lib. 7, de Trinit., cap. 5, in fine fol. 861, littera C, vers. Fortassisigitur.

^A De Spirit. Sanct. contra Macedon., lib. 2, cap. 4, Biblioth. Patr., tom. 8, fol. 815, littera B, et C, cuius dicta leguntur approbata per Concil. Francofort sub Adrian. I, et Carolo Magno in Epist. Synodic. ad Praesulos Hyspan. Concil., tom. 7, fol. 1040, littera A, et leguntur apud Thomassin. de Incarn., lib. 3, cap. 3, n° 8.

unum maiestatis noveris possidere privilegium, quem personae vides obtinere Jus proprium. Quod, si aliquis apponat, et dicat: Si in Christo Deo pariter, et homine duas substantias dicimus, quare non duas simili ratione credamus personas. Non ita est. Nam; qui duas personas in Christo facit, impietatem quaternitatis introducit, quam penitus rerum natura non recipit. De duabus rationalibus, diversisque substantijs, praesertim de Dei, et [c.274r] hominis, de Creatoris, et creaturae una fieri non potest, de duabus vero personis, una fieri potest; sicut legimus caput, et corpus, Christum, et Ecclesiam unam tenere personam. Erunt enim (inquit) duo in carne una. Et sicut apud nos homines filius Patrem, vel Servus iuxta Dominum personae propriae locum non habet, ita in Deo, et homine, gemina quidem substantia, sed non gemina persona est, quia persona personam consumere potest, substantia vero substantiam consumere non potest. Siquidem persona res juris est, substantia res naturae. Et quidem ex hac ratione Juris persona dicitur, quia etiam apud antiquos Juris Consultos, cum ad huc Respublica staret, [c.274v] soli homines ad bestiarum distinctionem personis a natura dicerentur induti eo, quod, ut ait Cicero* qui utique potest inter Juris Consultos recenseri^A, omnes participes sumus rationis, praestantiaeque eius, qua antecellimus bestijs; Et ex hac ratione Hugo de S. Victore^B Anima quippe, in quantum est Spiritus rationalis ex se, et per se habet esse personam, et quando corpus ei associatur, non tantum, quantum in personam apponitur ..., in quantum ergo corpus cum anima unitum est, una persona cum anima est; sed tamen personam esse anima ex se habet, in quantum est rationalis spiritus: corpus vero ex

* Liber p.mo de offic., cap. 30, vers. Intelligendum est etiam.

^A Ut ex Ipsius lib. p.mo de Leg., cap. 3, in fine, et seq, ubi praesertim.

^B Apud Thomassin. de Incarn., lib. 3, cap. 3, n° 2, fol. 163, col. p.ma, et seq.

anima habet in quantum unitum est rationali spiritui, eo quia, ut [c.275r] prosequitur Thomassinus,* penes animam, velut penes superiorem summa autoritatis, et personae Maiestas, et totius dispositio est; quo vero ad alios homines ab ipsa persona distinctos ex Jure gentium, seu Jure Civili, accidentaliter dominium exceret, nec enim mea anima, ut verbis Rustici Cardinalis pariter Diacon.^A idem Thomassinus subdit^B alterius corpus per semetipsam, vel primo gubernat, etiamsi secundum accidens, velut filios, aut servos dicimurgubernare, et hinc secundum Juris regulas servus de Jure quidem naturali, uti non alteri subditus, dicitur, personam habere^C. De Jure vero gentium, quo quis domino alieno per servitutem contra natura subijcitur^D, vel de Jure Civili non dicitur habere personam^E, imo, ut etiam dicunt J. C., nec dicitur ha- [c.275v] bere caput*, unde sequentibus saeculis invaluit, ut inter liberos homines nobiliores personae velutper Anthonomasiam; personae dictae sint^A, et omni tempore

* Ibidem fere per totum, et praesertim n° 10.

^A In disput. contra Acephalos. Biblioth. Patr., tom. 10, fol.362, Littera C, vers. nec enim, et apud Thomassin., de Incarn., qui eius verba refert d.o lib.3, cap. 3, n° 13.

^B Ibidem, d.o n° 13.

^C Ut bene distinguendo Textus in L. quod attinet 32, ubi late Gothof. verb. Aequales sunt ff. de regul. Juris, et alijs adductis Harpprec. in princ. Instit. de Jur., person., n° 27, et seqq., et praesertim n° 31, vers. Jure namque solummodo Civili Vult. de Jurisprud. Rom., lib. 1, cap. 8, § Persona in annot. marg. ibi cui opponitur naturale, quod etiam servi habent.

^D § Servitus 2, Instit. de Jur. person., et L. Libertas 4, § Servitus 1, ff. de Stat. homin.

^E L. Libertas 3, in fine ubi late Gothof. verb. quia servile caput nullum Jus habet ff. de cap. minut., et in l. quod attinet 32, ubique Gothof. ubi supra ff. de regul. Jur., et clarissime in Novell. Jun. Theodos. et Valentin. 44, de competit., Tom. 6, Cod. Theodos. post indic., fol. 19, ibi servos namque, nec ab initio quasi nec personam habentes in Judicium admitti iubemus, bene Cassiodor. var. Lib. 6, formul. 8, comit. privat., ubi Scholiast. verb. Personam non habent, Theophil. in princ. Instit. de Stipul. Serv., Harpprec., in princ. Instit. de Jur. Personarum n° 30, et 31 vers. Jure namquae solummodo civili, Cuiacc. ad L. p.ma Cod. Si per vim, vel alio modo perturb. absen. Posses. Oper. tom. 9, seu posthum. 5, fol. 1207, littera C., Vult. de Jurisprud. Roman. Lib. p.mo, cap. 8, § Personam autem est homo habens caput civile, Gonzal., in cap. ex parte 12, n° 3, de rescript.

* d. l. liberos 3, in fin. ff. de cap. minut. L. Sevus x, ff. pro empt., ibi pro capite suo, id est pro libertate, ut declarat text., in l. sequitur 4, § de illo 16, ff. de usurp., et usucap., et colligitur ex Plaut. Pseud., art. 1, scen. 1, vers. 37, ubi Scholiast. verb. Procapite.

^A Ut adnotat idem Gonzal. In d.o cap. ex parte eodem n° 3, vers. Inde sequentibus Saeculis de Rescript.

generaliter receptum fuit, quod quoties ei, qui potitur Jure principali, coniungitur accessorium, eorundem Jurium ratione una tantum persona dicatur^B. Imo quoties etiam Jus Juris accedit, vel per Jus non deferescendi, vel per Jus accrescendi^C, unde, quemadmodum noster Author, propterea, ubi duo Episcopatus uniti sunt per unionem aequae principalem, eo quia quod Episcopum eadem unio habetur, ac si esset incorporativa, et perinde, ac si ex duabus unica Diocesis effecta esset, Episcopus, quia ijs praest, omnino dicitur unus, et eius persona individuata^D[7], ita, et multo magis hoc dicere debuisset ratione Summi Pontificis, cum Ecclesia Romana per dictam appropriationem multo magis, quam per unionem, ut supra accessit^E, [c.276r] et per ipsam, cum debeat, ut supra considerari, non ad instar Ecclesiae, seu Episcopatus, qui alteri unitur, sed uti Ecclesia, quam ipse Petrus in Pontificatum non alium equidem evexisse, dicendum est, quam suum, quem secum ipse vehebat, ut his fere verbis Cardinal. Caiet. dicto tom. I, tractat. 3. de Rom. Pont. Instit., c. 13, in corpore vers. unde non se habent uti duo Episcopatus uniti.

Per unionem namque, sive consideretur, ut aequae principalis, de qua etiam Author noster asserit, ut supra, quod licet Dioeceses unitae inter se distinctae remaneant, tamen quoad Episcopum considerantur, eiusque persona individua, sive consideretur, ut accessoria, et subiectiva, per quam, ut ipse adnotat^{*}[8], una extin- [c.276v] guitur, et efficitur membrum, et praedium alterius, quia, cum ita ex pluribus iam a[...] existentibus efficiatur unica per unionem, quae denuo dissolvi

^B Ut in l. Si Reus 13, ubi Gloss. verb. Parimi ff. de duob. Reis.

^C Bellon. De Jur. Accresc. Cap. 9, q. e 45, n° 67, et 68.

^D Ut in annot. ad Sac. Concil. disc. 7, n° 4, et in alijs de quibus ibi in marg.

^E Ut late Caiet. ubi supra scilicet d. o tom. p. mo, Tract. 3, de Roman. Pontif. Instit., cap. 13, in corpore.

^{*} d. disc. 7, ad Sac. Concil., n° 5, et in designatis ibi in marg., ac in alijs passim.

potest per reductionem ad pristinum statum, nullo modo per ipsam unionem potest ita dici unica, ut est Ecclesia Romana cum ipse Petri Pontificatu ratione dictae appropriationis, per quam, ut supra factam ex eodem Pontificatu, qui actu existebat, et ex Urbis Episcopatum qui solumerat, vel debet considerari, ac sifuisset tunc tantum in potentia, ex praemissi evasit unum ens per se, quae numquam efficitur, iuxta vulgatum Philosophorum axioma*, ex duobus actu existentibus^A. Detraheret enim honori, et ipsius Petri, ac Supremi eius Pontificatus, et Urbis per ipsum in Sedem principalem [c.277r] erectae, si haec appropriatio consideraretur, tamquam unio subiectiva, et Petri quidem, eiusque Successorum, dum indistincte sub eorum dominio sunt omnes Ecclesiae, universaeque eorum bona, et Jura quaequumque*, et eorum Sacerdotium vere Regale, atque Monarchicum ex eo potissimum dignoscitur, quia Petrus Urbialioquin omnium potentissimae maiora est elargitus. Unde tantum abest, quod eius Jura minuerit, quod imo, ut bene D. Leo^A **Civitas Sacerdotalis, et Regia per Sacram Beati Petri Sedem caput Orbis effecta Latius praesidet Religione Divina, quam dominatione**

* Caiet. ad D. Thom. 1, q.e 76, d.o art. 13, in 3 argum., § Circa hanc rationem, ubi quod hoc principium tamquam commune a Scoto etiam recipitur, et comprobatur ex Juris regula, quod actusgesti servitutis, vel subiectionis tempore, qui, si distincti sint, non coniunguntur cum alijs ab eis distinctis tempore libertatis ad obligandum pro illis gerentem. Coniunguntur vero, si propter connexionem administrationis, huius, ratione considerari possunt, tamquam unam cum alijs, qui voluit in potentia simul coalescunt tempore libertatis, ut claris verbis Text. In L. Eum actum 17, alias 18, ff. de negoc. gest., et l. Si Cognat. 21, Cod. eod.

^A Ut bene idem Card. Caiet., ubi supra scilicet d.o Tom. p.mo, tract. 3, cap. 13, in corpor., vers., Cum autem dicimus Petrum et Romanum Pontificem, et Pontificem Ecclesiae Catholicae, non duos intelligas Pontificatus, non enim sunt duo in actu, sed in potentia.

* Cap. Licet Ecclesiarum 2, ubi Gloss. verb. In dignitatum, et verb. Pertinere de Praeben. in 6 Clement. p.ma, in fine, ut lite pendente, et in alijs concord., Rota d.e 2194, n° 10, et seqq., ubi quod est Dominus omnium Ecclesiarum, et habet plenariam dispositionem Jure Monarchico, quod apud eum residet, in universum corpus Ecclesiae, et singula eius membra coram Merlin., et passim in alijs.

^A Serm. 80, in Natal. Apost. Petr., et Paul., cap. 1, in fine, et consonat S. Prosper., in carm. De ingratis, p.e 1, cap. 2, vers.3, et seqq., scilicet ibi, Sedes Roma Petri, quae Pastoralis honoris facta caput mundi quidquid non continet armis, Religione tenet.

terrena; Quamvis enim multis aucta victorijs Jus Imperij [c.277v] sui terra, marique protulerit, minus tamen est (nec ipsi ullo modo aliquid detractum censeatur) quod ei bellicus labor subdidit, qua[...]d pax christiana subiecit.

Dicendum igitur, quod unus Episcopatus, quia, ut bene ubi supra Card. Caiet., Petrus, ut cum Psalmista* loquatur, eam elegit in habitationem sibi, et Christi Domini, mandato retinuit, ut esset eius requies in saeculum saeculi, ibique habitaret, quoniam elegit eam^A, et per consequens elegit, ut prosequar cum Jsai.^B **In Civitatem solemnitatis nostrae, habitationem opulentam, [c.278r] tabernaculum; quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur clavi eius in sempiternum, et omnes funiculi eius non rumpentur, quia solummodo ibi magnificus est Dominus noster. Dominus enim Judex noster, Dominus legifer noster, Dominus Rex noster: ipse salvabit*.**

Nec utique dubitandum, quod Petrus, sic eam in habitationem eligendum, suam fecerit, dum ex praemissis augendo ipsius imperium, in eam universalem Monarchiam evexit, propter quam, ut eo Musarum astro, quo Poetae, dum falsa proferunt, quandoque vera vaticinantur^A, de Romanis Pontificibus dictum equidem intelligi [c.278v] potest*. His ego, nec matas rerum, nec tempora pono, Imperium sine fine dedi, sic etiam, et de

* Psalm. 131:13, et seqq.

^A Ut adnotat le Blanc ad eundem Psalm. Lect. 2, et ult. q.e unica art. 2, Tom. 6, fol. 937, vers. Nota, et seqq., per totum, ac fol. Seq., et bene desumitur ex Caiet., ubi supra, et ex praecitat. Text. in cap. Per venerabilem 13, § Sane cum Deuteronomium, seu § Locus enim, qui fil. sint legit.

^B 33:20, et 21, ac seq.

* Ut bene adnotat idem le Blanc ubi supra, scilicet in d.o Psalm. 131, sect. 2, et ultim. q.e unic. d. art. 2, d.o Tom. 6, fol. 938, in princ. In sequelam p. torum foliorum praecedd.

^A Plat. in Phaedr., seu de palchr., in 2, Socrat. Oratione secundum version. Serran., Tom.3, fol. 244, littera C, et seqq., et praesertim fol. 245, ubi de 3, isania, et mentis excessu ex Musis, et seqq., et bene D. Augustin., de Civit. Dei lib. 10, cap. 27, iuxta postrem. Impress. Paris. Oper. Tom.7, fol. 262, littera B, in fine, et C.

* A Virgil. Aeneid. 1, vers. 278, et seqq.

ipsa Romana Ecclesia, quae sic Petro iuncta est cum Psalmista^A ut detur dici posse **Astitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate^B**.

Ad ipsum namque directa benevidentur, quae leguntur in Canticis^C Sexaginta sunt Reginae, et adolescentularum non est numerus; una est columba mea, perfecta mea una est Matris suae, electa Genitricis suae, idest multae Ecclesiae Patriarchales, Primates, Metropolitanae, et Episcopales, et Parochialium, et caeterum non est numerus.

At supra has eminet Cathedra Sancti Petri, [c.279r] puta, Ecclesia Romana quae Reginarum est Regina, totiusque Ecclesiae caput, et Princeps, quae caeteras omnes moderatur, et regit*. Sive igitur propterea in Ecclesia Romana Petrus consideretur, ut Sponsus, dum eam sic per dictam appropriationem eligendum accederet, seu verbis, seu mente, videtur protulisse^A, Connubio iungam stabili, propriamque dicabo, iuxta eam receptam conclusionem, qua secundum Canonistas inter Episcopum, et Ecclesiam contrahitur spirituale coniugium, quod difficilius solvitur, quam corporale^B, et ut sponsa, tantique per Orbemconsors Imperij ut Lepide dictum legitur^C Aulaesiam se Regina superbis aurea [c.279v] composuit sponda,

^A Psalm. 44:10.

^B Ut bene adnotat le Blanc. in eundem Psalm. q.e 1, art 1, Tom.3, fol. 759, § Quartus denique usque in finem et praesertim versic., At supra has eminet Cathedra S. Petri puta, Ecclesia Romana.

^C 6:7.

* Ut bene his verbis Cornel. a Lapid. Cantic. d.o cap. 6:7, et 8, in primo sensu adaequato fol. 275, colum. 1, in fine, et seq., per totum, et le Blanc. in d.o Psalm., 44, q.e 1, art. 1, d.o Tom. 3, fol. 759, ubi supra.

^A Ut apud Virgil. Aeneid. I, vers. 73.

^B Cap. int. Corporalia 2, de translat. Epis., et de hoc coniugio loquuntur Calest. I, epist. 2, ad omn. Gall. Episcop., cap. 3, Concil. Tom. 1, fol. 614, littera A, Paschal. 2, Epist. 96, ad Henric. Reg. Angl. Concil. Tom. X, fol. 703, littera D, et seqq., et passim, de vet. et nov. Eccles. discipl. iuxta Latin. impress. Tom. I, p.e 1, lib. 2, cap. 58, n°3, et late advers. Graec. calumn. Lup. Tom. 3, in dissert. De Sanct. Leon. IX, act. calumn. 10, fol. 839, et seqq.

^C Verb. Scilicet Virgil. Aeneid. I, vers. 697, et seq., a Cornel. A Lapid. In Cantic. 3:9, 10, in 3 sens. princip. fol. 155, colum. 2, littera B.

mediamque locavit. Sive per eam consideretur Petrus, ut Paranijnphus et custos, donec ad coelestem sponsum deducatur*, sive, ut amicus caelestis sponsi, ut ad idem inferendum observavere Nicol. I^A, et Sanctus Bernardus^B, et cum nihil hoc detrahat, quin propterea possint Episcopi, et praecipue Summus Pontifex hoc nomine insignari, dum, et ipsi sunt sponsi ministeriales, ut Ecclesia filios Deo pariat, prout optime S. Thom.^C. Recte namque confortium meretur, et operis^D; Et hinc Petrus absque dubio, vel Ecclesiae sponsus, qualis Joseph Mariae, vel custos, qualis Joannes eiusdem gloriosissimae Virginis^E; Ex [c.280r] hoc utique potius Ecclesiae Romanae maiesta augetur, dum proinde, ad Summum Pontificem videtur dici posse; Si amicus es sponsi (ut loquar Bernardi verbis*), ne dixeris dilectam eius Principem meam; sed Principem ... idest non Principemhuius Domus, seu huius Urbis tantummodo, sed Principem universalem, Dominamque cunctarum gentium, ut

* Iuxta sensum Jvon. Carnot. epist. 200, ad Daimbert. Archiepisc., Senon. in princ., iuxta impress. Paris 1647, fol. 86, col. P.ma, post medium ubi Juret. in observ., fol.186, remissive declarat quod hoc nomine intelligatur, quod colligitur etiam ex eiusdem Ivon. Epist., 209, fol. 89, col.2, et ex Text. in cap. 1:4, et 5:30, q.e 5, ac ex traditis ibi per Dartis fol. 311, littera B, vers. Item a Paranympis, et littera C, et seqq., et per Baluz. fol. 541, vers. Paranympis, ac item ex Capitular. per Ipsum impress. Tom.1, lib.7, cap. 179, fol. 1063, in princ., et in pluribus alijs, et in not. Tom. 2, fol. 1242, verb. Paranympis, et passim, et alijs.

^A Epist. 10, ad Cler. Constantinop. cap. p.mo Concil. Tom. 8, fol. 357, littera D, epist. 11, ad Phot., fol. 271, littera C, epistol. 49, ad E.pos in Regno Lothor. constitut. Fol. 430, littera D, et epist.42, ad univers. Episc. Gall. insert. in Concil. Rom. 7, sub eodem in princ. Eodem Tom.8, fol. 797, littera D, et seqq.

^B Epist. 237 ad Eugen. III, registr. per Manriqu. Annal. Cisterc. Tom.2 ad ann. 1045, cap. 2, n° 3, in princ. ibi, Si amicus sponsias, Raynaud. Oper. Tom. 10, in Coron. Aur. Rom. Pont. in digest. Alfab., verb. Sponsus in princ. fol. 122.

^C Opuscul. 19, nunc vero iuxta postrem. impress. Paris. 34, cap. 4, in fine Oper. Tom. 20, fol. 160, littera A, et B, quem refert, et sequitur Raynaud, ubi supra.

^D S. August. Serm. ib. de Sanct., cap. 1, vers. Recte consortium, seu ipsius sit, seu S. Ambrosij, aut Maximi, ut dubitant monachi S. Maur. qui postrem. edit. Paris. S. August. curarunt, et collocant hunc sermonem in appendic., scilicet Tom. 5, p.e 2, in fine, serm. 192, fol. 320, littera B, infine, Reding., ad Baron. ann. 29:30 et 31, § 8, n° 13, fol. 69, prope finem, ubi refert hac verba.

^E Ut bene Card. Reginal Pol. de Concil. q.e 23, in fin., Concil. Tom. 14, fol. 1681, littera C, in fine, et D, ubi praesertim.

* Ubi supra, scilicet d. epist. 237d. n° 3.

clare demonstrant Sacri expositores, qui, declarando, cur Deus dixerit Abrahae, Sarai Uxorem tuam non vocabis Sarai, sed Sara^A, fere unanimiter explicant, quia Sarai idem significat, quod Domina mea, vel Princeps mea, Sara vero absolute significat Principem, ac Dominam universaliter, idest plurium, imo cunctarum [c.280v] gentium per Jsaac, ex quo Christus, qui Pater omnium fidelium*. Unde bene videtur deprachendi quod, sicut per Beatos Apostolos Petrum, et Paulum, qui, tamquam duo luminaria magna coeli, ut scripsit Nicol. I^A in Ecclesia Romana divinitus constituti totum Orbem splendore fulgoris sui mirabiliter illustrarunt, et Occidens, eorum praesentia, veluti rutilante Sole, tam per nitore dante, quamper discipulos suos, quasi quosdam radios lucis micante factus est Oriens, et propterea Romana Ecclesia, ut vere per B. Petri Sedem semper immunis ab erroribus, cui aliae subiacuerunt, est vere illa Hierusalem, de qua legitur^B Surge, illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, et gloria Domini [c.281r] super Te orta est: quia ecce tenebrae operient Terram, et caligo Populos; super Te autem orietus Dominus, et gloria eius in Te videbitur, et ambulabunt gentes in lumine tuo, et Reges in splendore ortus tui leva in circuitu oculos tuos, et vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filij tui de longe venient ...*. Ita etiam in ea, in qua Praelati

^A Genes. 17:15.

* Ut ibi Liran. et Menoch. Bibl. Maxim. Tom. 1, fol. 160, column. 1, in annot., et Cornel. a Lapid. fol. 172, column. 1, littera D, unde cecinit Marc. Victor ΑΛΗΘ. Lib. 3, vers.604, et seqq. Innumeras gentes prpria de Stirpe creandas, hoc ipsum, ut resonent, commutans nomina dixit, litterate renovet, se syllaba plena reformat, ut non Sarai tibi coniux, sed Sara vocetur, et tu non Abram, sed nomine clarior aucto, Abraham Populis post hac vocitere futuris.

^A Epist. 8, ad Michael. Imper. Concil. Tom. 8, fol. 314, littera D, in fine, et seq.

^B Isai. 60:1, et seqq.

* Ut bene Card. Reginal. Pol. de Concil. q.e 67, fere per totum, et praesertim paulo post princ. Concil. Tom. 14, fol. 1078, littera E, et seqq., et Latius q.e 69, praesertim fol. 1510, littera E, et seqq., iuncta ad probationem q.e 59, fol. 1701, littera D, in fine, et littera E, et late, sed in genere Stephan. Archiepisc. Patracen., et Epus Torcell. in orat.

debentesse ad custodiam, tamquam murus^A, ipse Summus Pontifex, qui debet custodire atrium suum, ut cuncta in pace sint posita, idest, ut is, in quem cum pleniori modo, ut supra translatus sit veteris Haebreorum Pontificis sacerdotium^B debet, ut ille, ut caeteris prospiciat, praecipue custodire hanc Ecclesiam^C, fixumque propterea habere in [c.281v] mente non omettere caput rerum* idest urbem, unde ut aiebat Tyberius^A, in omnia regimen, unde, scilicet, Apostolici Spiritus oracula reserantur^B, seu, ut verbis Magni Leonis utar^C, Lux veritatis, quae in omnium gentium revelatur salutem, efficacius se ab ipso capit per totum Mundi corpus effundit, et ut dignos in dies filios pariat, quos praecipue iuxta praenunciata per Psalmistam^D, pro Patribus suis vere Principes constituet super omnem Terram^E.

Cap. 2. Primus error [sul lato del foglio]

Non mirum igitur videri debet, quod Haeretici, ut tandem errores aggrediar, qui a praedicto loquendi modo profisci possunt, quod, inquam, nedum Scismatici, de quibus supra Caiet.^F, sed, et ipsi (repetam), impudentiores Haeretici pro [c.282r] viribus destruere satagant hanc identitatem Episcopi Urbis, atque universalis in eadem

habit. in Concil. Tom. 14, fol. 264 in fine, et seq., ubi tamen generaliter bene Le Blanc in d. Psalm. 131 vers. 14, scilicet d. sect. 2, et ultim. q.e unic. art. 2, Tom. 6, fol. 938, in princ.

^A Ut ex Hug., quem refert Cornel. a Lapid. in Thren. Jerem. 2:8, fol. 850, col. 2, in fine vers. Symbolice.

^B Gloss. in cap. Translato 3, eodem verb. de constit.

^C Ut in d.o cap. per Universalem 13, § Sane cum Deuteronomium, seu § Locus enim, quem elegit Dominus, qui fil. sint legit.

* Tacit. Annal. I, cap. 47, n° 1.

^A Ut apud Tacit. Annal. 3, cap. 47, n° 2 in fine.

^B Ut in epist. Ceret., Salon., Veran., Episc. Gall. ad S. Leon. I inter eius epistolas 198, alias iuxta impers. cum notis Quesnel. post epistolam 76, cap. 1, in fine.

^C D.o Sermon. 80, in natal Apostol. Petr., et Paul., cap. 3, cum quo consonat d. epist.8, Nicol. I, Concil. d. Tom. 8, fol. 314.

^D Psalm.44, vers. 17.

^E Ut ad eundem psalm. bene Le Blanc. q.e 1, art. 7, n° 253, Tom.3, fol. 810, vers. 4°, denique, et Card. Reginal. Pol. de Concil., q.e 67, Concil. Tom.14, fol.1709, littera B.

^F d.o Tom. 1, tract. 3, de Rom. Pont. instit., cap. 12, in princ.

persona Supremi Pontificis. Calvinus namque, in cuius, et nomen expuo, ut referet Cornel. a Lapide, sic proinde nos deridere nititur*. Hinc colligi potest, quam ridiculi hodie sint Romanenses, qui Cathedra Petri Ecclesiam affigunt, ac si nusquam domicilium in toto Orbe reperire possit Deus, quam in Romana Sede. An ne ulla huiusmodi promissio Romae data est, qualis Hierosolymae? Aaec requies mea in saeculum saeculi, hic habitabo, quoniam elegi eam Psalm.131.14. Quod, si data esset, non ne videmus, quid [c.282v] de Hierosolyma pronunciet Jsaïas? Deum scilicet expelli, ubi doctrinae locus non est, ubi cultus Dei corrumpitur? Quid igitur Roma, quae nullum testimonium habet?

Ad quae verba equidem, non minus putida, quam os, unde procedunt, licet Cornelius a Lapid. post ea relata* bene prosequatur; Insulse inquam, aliud est enim Roma aliud Romana Ecclesia, et Cathedra Petri, tamen, cum postea subdat, fatemur Romam aequae, ac Hierusalem, everti posse, ac saepius eversam esse, ac postea immediate optime quidem Firma enim, et clara est Christi promissio Petro, eiusque Sedi et Successoribus data: Tu es Petrus, et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam [c.283r] et Portae Inferi non praevallebunt adversus eam Matth. 16:18. Ecclesia vetus, et Judaica audivit a Deo, haec est requies mea in Saeculum Saeculi, quamdiu nimirum durabit mosaica lex, et vetus rerum umbrarumque Status. Nam Hierem. 13:31, et alibi docet ... abrogandam per Christum at vero nulla Scriptura docet, Ecclesiam Christi abrogandam per aliam ... imo ... perennem planeque perpetuam. Porro Ecclesia est Monarchia Christi, qui suo loco in Monarchia hac caput, et Vicarium suum constituit Sanctum

* Apud eundem Cornel. a Lapid. In Jsaï., 29:2, fol.262, littera B.

* Ubi supra, scilicet in Jsaï. 29:2, fol. 262, littera B, in fine, et C.

Petrum, eiusque Successores ... ergo, si aeterna [c.283v] est Ecclesia Christi, aeternus quoque est Pontifex Romanus ...: aeternus quoque Spiritus Sanctus utriusque director, ne in fide, et Religione erret.

Cum tamen idem Cornel. in Cantic.* haec verba proferat:

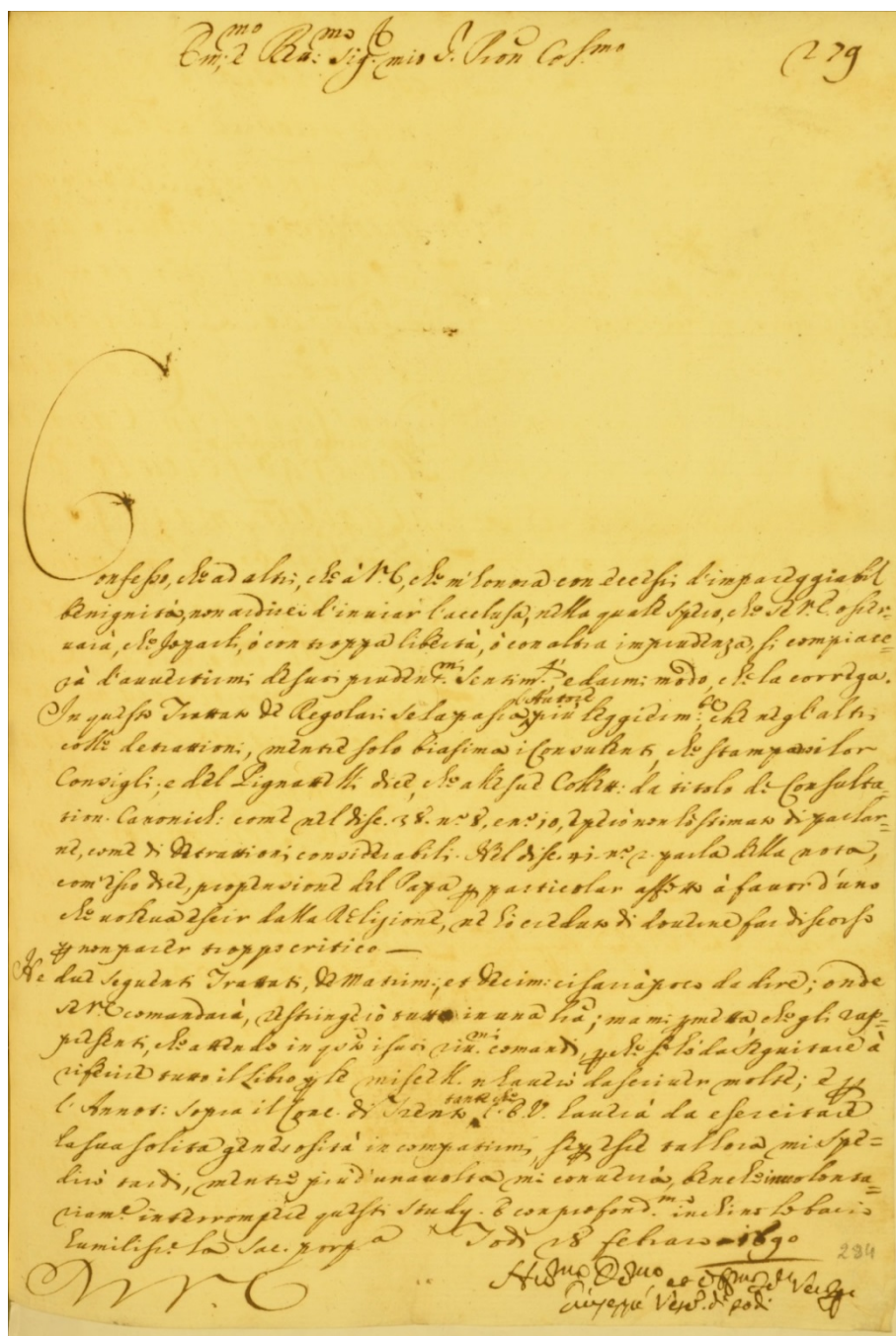
Hoc ergo ferculo depinitur magnificentia Ecclesiae Romanae, simul quoque voce ferculi innuitur Cthedram Pontificiam, et Ecclesiam Romanam non esse alligatam Urbi Romae; sed mobilem esse, ac instar ferculi posse alio transferri, uti ante 200 annos translata est Avenionem, ibique haesit per sexaginta annos, atque sub finem Mundi, cum Roma ad Gentilismum revertens [...].

[on the side of the sheet]

qui si nota che il Cardinale Carpegna sperse il rimanente del voto consistente in altri 4 fogli.

* 3:9, et 10, in primo sens. ad aequat. de Christ., et Eccles., fol. 152, littera A.

Third letter of Giuseppe Felice Barlacci (28th february 1690)

ACDF, C. I., Protocolli 047, ZZ, c.284r.

[c.284r]

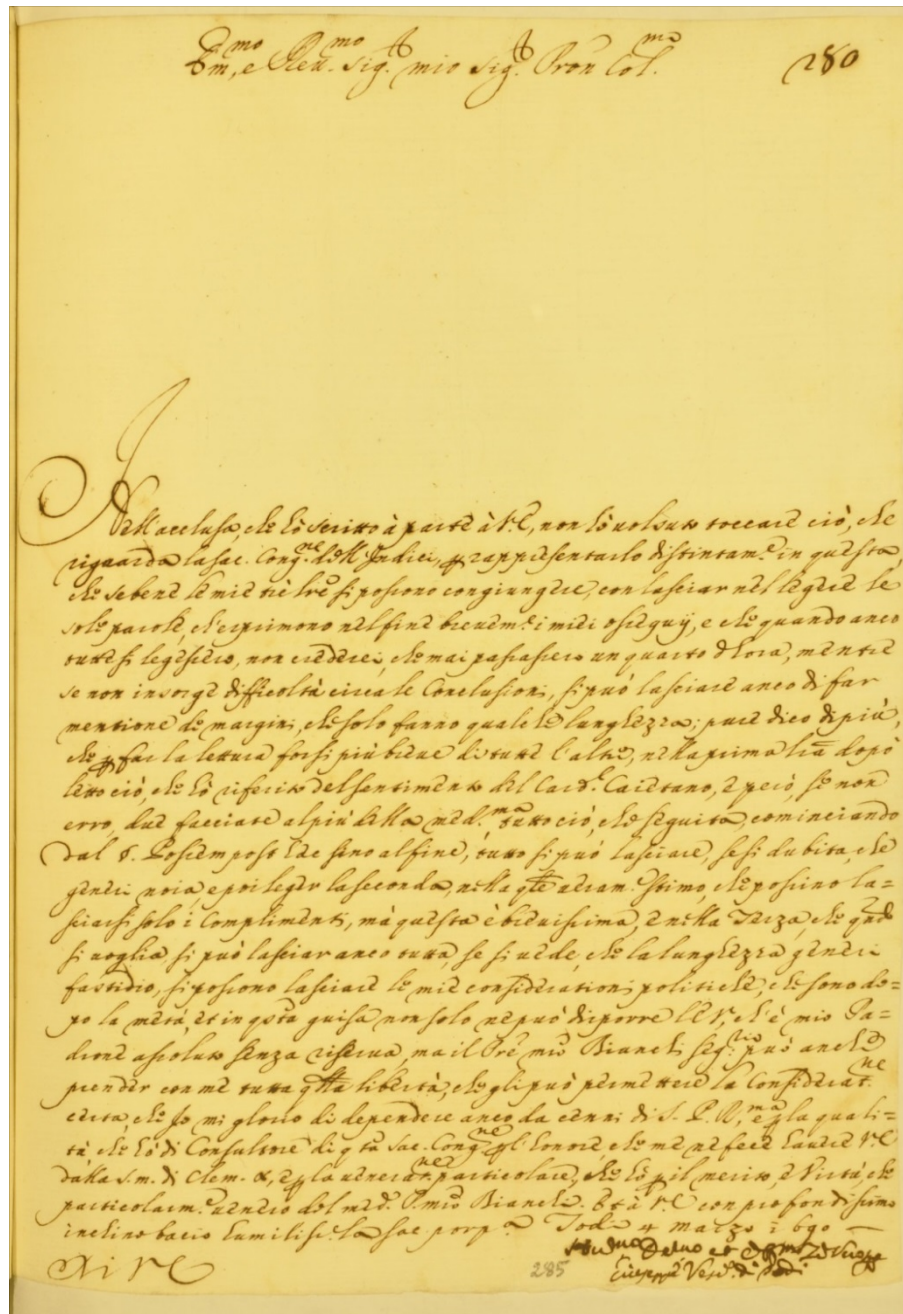
Em.mo, e Re.mo Sig.r mio S. Pron Col.mo

Confesso, che altri, che a V. E., che m'honora con eccessi d'impareggiabil benignità, non ardirei d'inviar l'acclusa, nella quale spero, che se V. E. osserverà, che io parli, o con troppa libertà, o con altra imprudenza, si compiacerà d'avvertirmi se suoi prudentissimi sentimenti, e darmi modo, che la corregga. In questo Trattato de Regolari se la passa l'Autore in leggiermento, che negl'altri colle detrattioni, mentre solo biasima i Consulenti, che stampa i lor Consigli, e del Pignatelli dice, che alle sue Collett. da titolo de Consultation. Canonich. come nel disc. 38 n° 8, e n° 10, e però non ho stimato di parlarne, come di detrattioni considerabili. Nel disc. 41, n° 2 parla della nota, come esso dice, propensione del Papa per particolar affetto a favor d'uno che voleva escir dalla Religione, ne ho creduto di doverne far discorso per non parer troppo critico.

Ne due seguenti Trattati, de Matrim., et decim. ci sarrà poco da dire; onde se V. E. comandarà, restringerò tutta in una lettera; ma mi permetta, che gli rappresenti, che attendo in questo i suoi riverendissimi comandi, perché se ho da raguisare a riferire tutto il libro per le miscell. n'haverò da scriver molte; e per l'Annot. sopra il Conc. di Trento, tanto che l'E. V. haverà da esercitare la sua solita generosità in compatirmi, se per esse tal hora mi spedirò tardi, mentre più di una volta mi converrà, bene che involontariamente interrompere questi studij. E con profondissimo inchino le bacio humilmente la Sacra Porpora.

Todi 28 febraro – 1690
Hum.mo De.mo, et Obl.mo Ser.re
Giuseppe Vescovo di Todi

Doc. VII

Fourth letter of Giuseppe Felice Barlacchi (4th march 1690)

ACDF, C. I., Protocolli 047, ZZ, c.285r.

[c.285r]

Em.mo, e Rev.mo Sig.r mio Sig.r Pron Col.mo

Nell'acclusa, che ho scritto a parte a V. E., non ho voluto toccare ciò, che riguarda la Sacra Congregatione dell'Indice, per rappresentarlo distintamente in questa, che sebene le mie tre lettere si possono congiungere, con lasciar nel legere le sole parole, ch'esprimono nel fine brevemente i miei ossequij, e che quando anco tutte si legessero, non crederei, che mai passassero un quarto d'hora, mentre se non insorge difficoltà circa le conclusioni, si può lasciare anco di far mentione de margini, che solo fanno quale la lunghezza; pure dico di più, che per far la lettura fossi più breve di tutte l'altre, nella prima lettera dopo letto ciò, che ho riferito del sentimento del Cardinale Caietano, e però, se non erro, due facciate al più della medesima, tutto ciò, che seguita, cominciando dal § Possem post hac fino alla fine, tutto si può lasciare, se si dubita, che generi noia, e poi legar la seconda, nella quale veramente stimo, che possino lasciarsi solo i complimenti, ma questa è brevissima, e nella terza, che quando si voglia si può lasciar anco tutta, se si vede, che la lunghezza generi fastidio, si possono lasciare le mie considerationi politiche, che sono dopo la metà, et in questa guisa non solo ne può disporre l'E. V., che è mio Padrone assoluto senza riserva, ma il Padre Maestro Bianchi Segretario può anche prender con me tutta quella libertà, che gli può permettere la consideratione certa, che io mi glorio di dependere anco da cenni di S. P. R.ma, e per la qualità, che ho Consultore di questa Sacra Congregatione per l'honore, che me ne fece havere V. E. dalla S. M. di Clemente X, e per la veneratione particolare, che ho per il merito, e virtù, che particolarmente venero del medesimo Padre Maestro Bianchi. Et a V. E. con profondissimo inchino bacio humilissimamente la Sacra Porpora.

Todi 4 marzo 1690
Hum.mo Dev.mo, et Obl.mo Ser.re
Giuseppe Vescovo di Todi

Doc. VIII

Second censorship of Giuseppe Felice Barlacchi

Censorship

[c.287r]

Em.mi, et Rev.mi Patres

Dispersit in Tractatu de Regul. Card. de Luca, ultra ea, quae in praeteritis exposita fuere, alia plura, quae, tamquam obiter expressa, breviter etiam discutienda videntur. Unde in eo non insistam, quod enunciata resol. quadam Sac. Cong. Rit*. Postea subdat = Quod tamen mihi non placet, parumque probabile videtur, ut in propria Sede etc [1]. Quamvis enim hinc agnoscam intempestiva hac expressione post contradicendi tempus, inconsulto se tanti Senatus emendatorem constituisse^A, nec satis observasse, singulos equidem integra re dissentire fas esse, peracta, quod pluribus placuisset, cunctis tuendum^B, non alia tamen ratione praedictam expressionem coercendam censeo, quam, ut lubricum linguae^C, quod uti contemnendum^D, expedit, ut plurimum, quodet toleretur, et relinquantur, ne agnitum dici possit^E.

Digrediar propterea hinc ad monita, quibus Ecclesiarum Praelatis nititur^F, [2] ut conniventibus oculis permittant Monasterijs, tam virorum, quam mulierum Saeculares Magistratus adire, ut alijs prohibitiones obtineant, ne a vicinis

Original Text

[1] *Thetrum Veritatis, et Justitiae*, Liber Decimusquartus, Cujus I. *Pars de Regularibus, & Monialibus*

Disc. I (III), *De controversiis inter Regulares, & Parochos, aliosque clericos saeculares*.

55. Altera vero quaestio est, an hoc jus officianti in propria Ecclesia locum habet, quando in funere intervenit Capitulum Cathedralis. Non quidem repraesentando parochum tantum ratione curae, quae annexa sit Ecclesiae Cathedrali, sed tanquam Capitulum Cathedralis contradistinctum a parochia ratione majoris pompae, vel solemnitatis, & isto pariter casu favore Regularium, quandoque S. Congregatio Rituum decrevit. Quod tamen Mihi non placet, parumque probabile videtur, ut in propria fede particulariter actum est (p. 8).

[2] Disc. I (VI), *De controversiis inter Regulares, & privatos Saeculares, super rebus temporalibus, & aliis*.

107. Huiusmodi autem provisiones per hanc Sacram Congregationem indefinite adhibentur, sive vicini sint personae Ecclesiasticae aequae regulares, vel saeculares in temporali Ditione Ecclesiae, in qua, uterque gladius spiritualis & temporalis in eadem manu est. Extra vero hanc ditionem, in Principum saecularium dominiis,

* In hoc Tract. disc. 1, n° 55.

^A Ut bene Celsus Praetor apud Plin. Lib. 6 epist. 5.

^B Idem Plin. d. lib. 6, epist. 13.

^C De quo in L. famosi 7, § hoc tamen crimen 3, vers. nec lubricum linguae ff. ad L. Juliam Maiest., et in L. Unica C. Theod., et Just. Si quis Imperat. Maledix; ubi uterque Gothof.

^D Ut bene id. Plin. d. lib. 6, epist. 13, et in dd. II [sic.].

^E Ut bene apud Tacit. Ann. 4, cap. 34, n° 9.

^F Eod. disc. 1, n° 107.

in eorum perniciemeleventur muri, vel fenestrae aperiantur quibus in ea prospici possit, cum sic, ut ipse putat, absque Jurisdictionali controversia facilius eisdem Monasterijs consulatur; et licet inter caetera sic dispersa, hoc praecipue observandum, existimen, breviter nihilominus exponam, quod, non solum haec cognitio spectat ad Ecclesiasticos de Jure Canonico*, et ex dispositione Sac. Conc. Trident.^A, sed etiam de Jure Civili, dum in Auth.^B, in qua Justinianus Archiepiscopo, seu Patriarchae Constantino-politano rescribit de modo, quo monasteria extruenda sint, non solum ad impediendas separata Monachorum habitationes haec verba proferet^C. Si autem aliqua habitacula sint inquolibet Monasteriorum sub tua constitutorum sanctitate etc. Sive a nobis [c.288r] ipsis aedificatis, sive ab alijs seorsum habitata, haec omnibus modis deponet, sed praecipue ad custodiam Monialium haec praecisa subdit*, et requirat etiam vicinos, ne forte aliquid nequam in aliquo Monasteriorum proxime fiat, et hoc universa castiget, et competenti digna faciat providentia. Sed etiam unius cuiusque Civitatis Episcopus huius rei providentiam habeat qui mittant haec requirentes, et servantes, et non sinentes quidquam fieri extra quam decet: sed, et si quid fiat, velociter hoc emendare. Hoc autem, ut ibidem, et alibi^A, apparet constituisse ad distrahendos Monachos, atque Moniales, non tam a mutua, quam praesertim a laicorum conver-

circumspecte procedi solet, ubi agatur de puris laicis, qui in hac prohibitione Rei censendi sint. Quamvis etenim de stricta juris censura, Sacrorumque Canonum, & Conciliorum, seu Apostolicorum decretorum, dispositione attenta, plurimum DD. sensus sit, ut etiam loci Ordinarius, saltem cum remedio spirituali censurarum, ita inhibere valeat. Attamen quia juxta id nonde facili per saeculares Magistratus permittitur, idcirco, quicquid sit de hoc, super quo relinquitur locus veritati, prudens consilium reputatur, pro faciliiori, ac celebriori hujus finis assequutione, rem cum delicatis questionibus jurisdictionalibus non involvere, atque ita potius desideratum effectum impedire, sed conniventibus, uti psa Monasteria, sive sint mulierum, sive virorum, a saecularibus Magistratibus, contra laicos hujusmodi petant provisiones, pie, ac prompte in aliquibus Principatibus dari solitas, ita expresse disponentibus eorum legibus particularibus, ex quibus juris communis dispositionem ampliata, aliqui DD. credunt, ut ita facilius, etiam favore virorum, idem recipiendum sit (p. 12).

* Ut in cap. Significantibus 3, de nov. Oper. Nunciat., ubi de iudicio 10, per Canonicos S. Opportunae Parisiensis Civitatis ex hac causa coram Vicario Parisiensi adversus Civem.

^A Ut clare depraehendi es sess. 21, cap. 7 de ref., ubi etiam adversus Laicos tribuitur Episcopis facultas eos compellendi ad ea, quae pro Ecclesijs sunt necessaria, quaquumque appellatione, exemptione, et contradictione remota, ubi Barbos., n° 15, et 16.

^B Scilicet Novell. 133, quomodo oport. Monach. viver.

^C Eadem Novell. 133, cap.1.

* Ead. Novell. 113, c. 4.

^A Scilicet in Novell. 5, de Monach., c. 3, Novell. 123, de Sanctiss. Epis., cap. 36.

satione, ne ipsorum confundatur honestas, ad quam praeservandam praesertim voluit, earum lites tantummodo ab Ecclesiasticis definiri, a quibus, ut credidit, Civiles Iudices impediri posse, ne ipsi, aut eorum Ministri intra loca [c.288v] sancta tentent accedere, sic etiam ab eisdem litibus paterna charitate ipsos Claustrales celerius liberari, ut sacris operibus obsecudent*.

Non tamen Imperialis, seu Canonica Sanctio ad hos abusus coercendos idonea fuit, ob conniventiam plurium Episcoporum, qui magis Regibus, quam Deo placere student^A; quique propterea non considerantes, quod in his causis Ecclesiae, et Monasteria, quae Reorum in ijs partes substinent, ne a laicis propria privilegia infringantur, eorum praesertimope, ab iniurijs, quae ad.s eadem privilegia inferunt, debent vindicari^B, adeo in hoc parte tepidi, imo adeo negligentes, et oscitantes fuere, et forsitan adeo collaudantes laicos, ut ijdem laici audaciores hinc facti, non solum causas huiusmodi, et eas ipsas, quarum Jurisdictio in hac materia litteraliter per Sacrum Concilium Tridentinum Episcopis est attributata, sibi privative adscribant^C, sed etiam omnes alias quotquot [c.289r] sunt, quae aliquomodo ad laicos compescendos etiam in materijs Ecclesiasticis excitantur, possunt aliquo modo abusive considerari, tamquam mixti fori, eas sibi ita plene asserant*, et proinde absque dubio soli procedant, accessusque ad id necessarios, quod maxime improbandum, in

* Ut bene Novell. 79, apud quos oport. Caus. Dicer. Monach., et Ascaetrias in praefatione, et c. 1, et 2, ubi late per totum.

^A Ut passim inter Epistolas S. Thomae Cantuar., et paecipue in Epist. Lexovien. inter eas, Lib. 1, epist. 85, fol.127, et seqq., et in alijs, quae pariter plurias deducuntur in Tract. de ver. Libert. Gallic., et de regal. Sacerdot., et praesertim Em.um Aguir in defens. Cathed. S. Petri, et in alijs similibus.

^B Ut in vulg. cap.2, ubi Gloss., et D. Dres de privileg.

^C Ut late Fras. de Reg. Patron. Ind. Tom. 2, c. 82, n° 62, in fin.

* Ut in Regn. Pragm. de Jurisd. invicem non turban., ubi Rovit. n° 1, relative ad Baiard., ad Clar., § final., q.e 37, n° 2, qui clare de hac Pragmat., et ipsius prax.

consequentiam licitas sibi credant, ubi de his disceptatio est^A. Ex quibus satis liquet, quod indistincte hoc Episcopis suadere nihil est aliud, quam ijs insinuare, ut ubique sinant perniciose hac exempla in alias regiones derivari, et Magistratus Laici eorum finibus audacius extendant, dum Ecclesiasticorum debilitatem agnoscentes^B, quodmodo de facto usurpant, imposterum proprijs Juribus, ac dignitati debitum contendunt, licet, nec rationi conveniat, ne consentiat aequitati^C.

Non ita tamen Loquor, eo, quod credam ea, qua in plerisque partibus fixa videntur, modo mutare posse, aut alterari, sed, ne ulterius ad alias scilicet Ditiones extendantur, cum in ijs, in quibus quodammodo immutabilia sunt satius existimem [c.289v] sufferre adulta, et praevalida vitia, quam hoc assequi, ut ijs corrigendis impares videamur*.

Et ex hoc principio, ut reliqua omittam, quae leviores quasdam detractones in privatos Authores concernunt, quas decet, ut a publicis semotas, ipsi privati privatas redarguant^A, ut tandem muneri mihi demandato satisfaciam, liberrime proferam, libros conquiri lectitarique donec, cumpericulo parantur, licentiam vero, seu conniventiam, ut ijsdem retineantur, temporis progressu eorum oblivionem afferre^B. Nec enim metuendum puto, quod ab aliqua, quae, ut in praeteris, de personis, vel alijs rebus incaute noster Author dixit, legentes offendantur, dum legali scientiae dediti, de similibus, quae materias

^A Ut late patet ex deductis per Rovit. in pragm. 2, de monial., et per Adden., ibi ac per ipsum Rovit., d.e 92, per totum, per Capic. Latr. d.e 50, et ibi per Adden. per totum, et passim per alios.

^B Ut bene in expositione propria causa S. Thoma. Cantuar. Lib. 1, epist. 30, Tom. 1, fol. 45 in medio vers. Ideoque credidi firmiter resisten.

^C Ut in Epist. eiusdem S. Thom. Lexoviens. ad eundem d. lib. 1, epist. 85, d. Tom. 1, fol. 130, in fin., et seq. in princ.

* Ut in litteris Tiber. apud Tacit. Annal. 3, cap. 53, n° 2, et 3.

^A Ut bene apud Tacit. Tiber. Annal. 3, cap. 12, n° 3, et 4, et in eundem sensu adversus AEliaui maledicta optime Augustus, ut Svetonius in eo cap. 51, praecipue fin.

^B Ut bene apud Tacit. Annal. 14, cap. 50 in fine, ubi de lib. Vientonis [Fabricius Veiento], qui, multa, et probrosa in Patres, et Sacerdotes composuerat.

non legales non concernunt, parum curant, parumque observant. Haeretici, vero, prout et Catholici alijs scientijs addicti, nisi haec per nos agnita, ut supra videantur, potius ea sperunt, tamquam eas Jurisconsultorum ineptias^C, quas ut Haeretici rident^D, ita et nostri [c.290r] Theologi, ubi extra propriam spheram loquuntur, pariter parvipendunt*. At, si libri huiusmodi hac de causa prohibeantur, Haeretici passim, tunc omnia observantes, ac irridentes, clamitabunt, frustra praesenti potentia extingui sequentis aevi memoriam, et punitis ingegnijs, gliscere ipsorum authoritaem, et, ut dedecus prohibendibus, ita et illis ex hac prohibitione gloriam insurgere^A, nec aliter in libris seavitum, quam, ne quid usquam honestum occurreret^B.

Verum quia per ipsum scripta contra Jurisdictionem, Immunitatem, seu Libertatem Ecclesiasticam, a laicalis potestatis assertoribus saepe in contrarium deduci possent ut haec facultas ipsis auferatur, quia difficillimum esset eandem diligentiam adhibere, qua tam bene confutatus fuit Tractatus Historicus Mainburgi de potestate, atque praerogativis Ecclesiae Romanae, saltem compliari poterunt, et in unum edi repro- [c.290v] bationes conclusorum, quae male ab ipso in hac materia publicatae leguntur una cum huius Sacrae Congregationis censura, et generaliter

^C De quibus loquitur Cicero in oratione 23, pro Murena c. 11, et seqq., et Senec., de benefic., lib. 6, cap.5, vers. Jurisconsultorum istae acutae ineptiae sunt.

^D Ut de Erasmo Cornel. a Lapid. in Epist. ad Tit. 3:10, et 11, fol. 824, col. 2, littera A, vers. nec hoc Sarcasmo contentus.

* Turrecrem. in respons. ad art. 1, Basiliens. N° 50, Concil. Tom. 13, fol. 1695, in fin. ibi quod conventus; Advocatorum; et Latus Episc. Torcel. in orat. habit. in Conc. Later. 5, sess. 10, Conc. Tom. 14, fol. 264, littera D, vers. nec denique in Babilone philosophan. de corde suo, ac Juris humani peritorum, ubi omnis confusio, et littera C, infine ibi = Et Jurista in scientia mundi.

^A Tacit. Annal. 4, c. 35, in fin.

^B Idem Tacit. in Agricol. 1:2.

exprimi, ut a Laicis ipsis fieri solet*, libros esse ad evitandum Impressorum, et librariorum damnum solum tolerari, licet per easdem conclusiones author, alioquin acutissimus, ut de Scaevol. Patre, et Filio, qui Maximi Ethnicorum Pontifices, bene Cicero^A Juris Civilis Laqueis, quibus nimium implicatus, seu addictus erat, Canonicum subvertere perperam nixus sit, et E. E. V. V., quas humillime veneror diuturnam precor faelicitatem. E. E. V. V.

Tuderti prid. Martij 1690

Humillissimus, Dedit.mus, ac Devot.mus
Servus
J. E.pus Tud.

* Ut in ult. impress. decis. Sperell., et contro. Pignatell. apud Venet., in illis scilicet Tom.1, post Elenc. decis., in admonit. ad lector., in his vero Tom. 1, post Indic., Consult. in simil. admonit.

^A Lib 2., de legib. cap. seu n° 21.

Doc. IX

Fifth letter of Giuseppe Felice Barlacci (14th february 1690)

Em^o R^{mo} C^{mo} B^{mo} V^{mo} Gio: Felice Barlacci
 1690

L'ordine infeguito a R. E. e alla sua benig^{na} m^a la si fuggia
 da un R. E. e, nel quale si dice a guisa di coloro che l'auendo nella
 Guardia d'ella m^a e d'ella c^{ma}, e d'ella d'adina di p^a e d'ella d'quali potèbbero pa-
 gare i loro debiti, non ci si fanno c^{ma} e d'ella d'quali potèbbero pa-
 re col mandare d'effettua non gli si fanno i suoi d'ella d'quali potèbbero pa-
 mente uolo bene e d'ella d'quali potèbbero pa-
 uolo e d'ella d'quali potèbbero pa-
 un c^{ma} e d'ella d'quali potèbbero pa-
 comandi, e d'ella d'quali potèbbero pa-
 dando quella d'ella d'quali potèbbero pa-
 sione, e d'ella d'quali potèbbero pa-
 p^a e d'ella d'quali potèbbero pa-
 giura d'ella d'quali potèbbero pa-
 ti ordinari. Non uolo e d'ella d'quali potèbbero pa-
 molti di R. E. e d'ella d'quali potèbbero pa-
 stampa, e d'ella d'quali potèbbero pa-
 approuati, e d'ella d'quali potèbbero pa-
 fu promesso al fardinalato, e d'ella d'quali potèbbero pa-
 h^a, e d'ella d'quali potèbbero pa-
 facile d'ella d'quali potèbbero pa-
 no quale d'ella d'quali potèbbero pa-
 d'ella d'quali potèbbero pa-
 d'ella d'quali potèbbero pa-

14 feb. 1690
 Giuseppe Felice Barlacci

ACDF, C. I., Protocolli 047, ZZ, c.292r.

[c.292r]

Em.mo, Rev.mo Sig.r mio S.r Pron Col.mo

Rendo infinite grazie a V. E., che colla sua benignissima m'ha risvegliato da un letargo, nel quale io ero a guisa di coloro che havendo nella Guardarobba molte cose, colla vendita di parte de quale potrebbero pagare i lor debiti, non ci si sanno risolvere, perché tutte gli piacciono, finché col mandato esecutivo non gli si levano i cavalli dalla carrozza; mentre vedo bene che adulandomi della ferragine di tutto ciò, che volevo ponere nella mia dissertatione, non mi sarei risoluto a farne un ristretto, se V. E. non m'havesse honorato a questo fine de suoi riveritissimi comandi, ne quali ricognosco al solito la mia fortuna, perché rivedendo que lche già avevo dettato, ci ho osservato con mia confusione, che oltre lo sbaglio di molti numeri, s'erano dalla penna scorse alcune parole, che sono necessariissime per comprenderne bene il senso. L'ho fatto pertanto in esecuzione de medesimi, benché la posta sia giunta tardi, e gli l'invio accluso, come farò dell'altri ne seguenti ordinari. Non creda pertanto l'E. V., se bene io così non approvo molti dei detti del s.r Card.l de Luca, sij di sentimento, che dopo la stampa, che se n'è fatta, si mostri la precedente connivenza in approvarli colla seguente prohibitione, particolarmente dopo che fu promosso al Cardinalato, e però come forsi sarò per dire nella terza lettera, stimo, che si debba pensare a qualche altro espediente, come facilmente all'hora mi diplicarò, se prima non ne havrò in contrario qualche cenno di V. E., a quale con profondissimo inchino bacio humilissimamente la Sacra Porpora.

Todi 14 feb. 1690

Hum.mo, Dev.mo, et Ob.mo Serv. [...]

Giuseppe Vesc. di Todi

Doc. X

Third censorship of Gieseppe Felice Barlacchi

Censorship

[c.293r]

E.mi, et Rev.mi Patres

Summo Pontifici, seclusa etiam temporali potestate, pro qua cum spirituali duos gladios habere dicitur in Extravag. unam sanctam 1, de maior., et obed., in solis etiam spiritualis Card. De Luca multiplices personas formales attribuit*, unam scilicet Papae Vicarij Christi, et Episcopi Universalis, alteram vero Episcopi peculiaris, et Ordinarij Urbis etc [1], non secus, ac si diceret ex distinctionis natura, quae quod in uno ad distinguendum affirmat, in altreo negat^A, quod Summus Pontifex, qui etiam in omnibus Orbis Diocesisibus, in quarum singulis Episcopi relative ad ipsum sunt tantummodo, velut Foranei Christi Vicarij, esset in ijs solum, non autem, ut est indistincte, et in Urbe, et in Orbe, generalis Christi Vicarius, ut praeter alios, qui ad id adduci possunt^B, egergie de more S. Leo Magnus sermon. 4 in Annivers. suae assumpt. cap. 2.

Aucta hinc proinde dubitandi occasione, non parum vereor, quod hic loquendi modus sit ex ijs, qui, ne a Fidei, aut nostrae communionis hostibus in pravum sensum detorqueantur, ad confovendos scilicet ipsorum errores, iuxta praeclara Angelic. monita^C, praecipue debent evitari. Praedictam

Original Text

[1] *Thetrum Veritatis, et Justitiae*, Liber Decimusquartus, Cujus I. *Pars de Regularibus, & Monialibus*

Disc. XIV. *Romana seu Vallis Umbrosae conventionis pro generali congregationis vallumbrosanae cum oppositoribus.*

4. [...] Eo modo quo infra hoc tit. disc. 32. & in *Miscell. Ecclesiastico* disc. I & sub. tit. de praemin. disc. I. & alibi plures habemus in persona Summi Pontificis, qui Principatu temporali, ac agendo solum de regimine spirituali, reduplicative consideratur tanquam Episcopus particularis Urbis, & tanquam Episcopus universalis totius Orbis. Atque Generales Duces exercituum, habent particularem cohortem, cujus respectu considerantur tanquam Duces, seu Capitanei particulares, & tamen praesunt universo exercitui, aliisque Ducibus, & Capitaneis, cum similibus, talisque est aliquarum Religionum, seu Congregationum praxis (p. 36).

Disc. XXXII. *Romana haereditatis De Rubeis pro presbiteris congregationis S. Pantaleonis in Montibus cum religione Beati Petri De Pisis.*

10. Et ulterius, ubi etiam haec declaratio (ex imprudenti consilio reorum prodita) sequuta non

* Ut in hoc Tract. De Regul., disc. 14, n° 4, et in disc. 32, n° 10, et alibi, ut in margin.

^A L. Si Procurator 10, et L. Si maritus 21, Cod. de Procurat., cap. qualis. 4, ubi Gloss. verb. Negatur distinct. 25, et passim apud Philosophos.

^B Ut late apud Raynaud Oper. Tom. 10, in Coron. Aur. Rom. Pont., in digest. Alfab. ad verb. Vicarius Christi § Confirmant vers. Quamquam aliquando alij Antistites, et praesertim in versis: Sed Romanus Antistes iuxta postrem. impress. Lugd. fol. 125, col. 1, post med., et colum. 2, in fine, vers. Recte solus, et seqq.

^C I, q.e 31, art. 1 in corpor., 2:2, q.e 11, art. 2 ad 2, et 3a, q.e 18, art. 8, un corpor.

namque attributionem diversarum personarum formalium Summo Pontifici Episcopi scilicet, universalis, et peculiaris Urbis ..., Card. Caiet. eximus Sossecla [sic.] eiusdem Angelici Doctoris post factam dinumerationem articulorum, in quibus Catholici a scismaticis dissentimus^D, ubi hanc propositionem proterea recensere videtur inter Scismaticas^E, amplissime deinde probat, Summos Pontifices dici non posse

[c.293v] in Summo Ecclesiae Pontificatu Successores Petri, nisi per appropriationem, ut ipse loquitur, Ecclesiae Romanae Summo ipsius Pontificatui, non tam ex facto huius Apostolorum Principis, quam tam ex Christi Vicarij mandato, per quam Episcopatus Romanus, qui tunc solum erat in potentia, fuit adeo identificatus, et factus unus cum eodem Supremo Pontificatu, ut unus solus dici possit, et adeo unica persona Romani, et Universalis Pontificis, ut multo magis ipsius ratione sit unicus Episcopatus, quam Episcopatus uniti ratione Episcopi, qui etiam in fortioribus, ubi unio est tantummodo aequae principalis, etiam secundum sensum eiusdem Card. de Luca* est omnino unicus, et individua eius persona [2].

Et optima ratione quidem multo magis, quam in ipsis quoque unionibus accessoris, et subiectivis, dum in istis Episcopatus unicus, qui conflatur ex duobus actu existentibus, quique per dissolutionem unionis iterum distingui possunt, iuxta Philosophorum axioma^A, non posset fieri unum per se, prout est Supremus ipse Pontificatus, et Episcopatus Urbis, qui tamquam tunc solum in pothentia potuit fieri unus, et idem per se cum

esset, adhuc tamen dicebam scribens pro actoribus, atque in causae decisione firmatur, quod haec licentia non sufficeret, deducendo ea, quae plures alibi insinuata habentur, & praesertim *sub tit. de praeminen. disc. I. & sub tit. de judic. in relat. Curiae*, occasione agendi de Papa, vel de Cardinali Vicario. Quod scilicet in persona Papae multiplices diversae personae formales considerantur. Una scilicet Papae, Chisti Vicari, & Ecclesiae universali Episcopi. Altera Patriarchae Occidentis. Tertia Principis temporalis illius Ditionis, quae sub vocabulo Status Ecclesiastici mediati, & immediati explicatur. Et quarta Episcopi particularis, seu Ordinarii Urbis. Cumque juxta firmata supra in Caesaraugustana, disc. 29. duplex licentia copulative requiratur in novis erectionibus Conventuum, seu Monasteriorum, una scilicet Papae, & altera Ordinarii loci. Hinc proinde dicta licentia concessa per Urbis Vicarium, seu V. Gerentem, referenda erat ad hanc posteriorem concessam ab Ordinario, non autem ad primam Apostolicam (p. 61).

[2] *Thetrum Veritatis, et Justitiae*, Liber Decimusquartus, Pars V, *Annotationes practicae ad S. C. Trid.*

Disc. VII. *Ad Sessionem septimam de Reform.* Cap. 2.

5. Ut enim plures advertitur plures unionis in jure habemus. Alia enim est subjecta, vel accessoria, per quam una Ecclesia omnino extinguitur, atque sit alterius modum membrum accessorium, seu

^D Tom. primo Tract. 3, de instit. Sum. Pontif., cap. 12, in princ.

^E Scilicet in seq. dap. 13, in corp. d. Tract. 3, de quo supra.

* Ut in annot. ad Concil. Disc. 7, n° 5, et 6, et in alijs remissive per ipsum ibi in margine indicat.

^A De quo idem Caiet. Ad D. Thomam 1, q. e 76, art. 3, § Circa quam rationem, vers. 3° deficit ibi **Dum quotidie resonamus, quod ex duobus existentibus in actu non potuit fieri unum per se ens: sed ex actu, et potentia**, quod confirmari potuit, si bene observetur ex verb. Text. In L. Eum actum 17, alias 18, ff. de negat. gest., et L. Si cognati 21, cod. eod.

ipso supremo Pontificatu (ut bene idem Caiet.^B) eiusdem [c.294r] Apostolorum Principis, qui sic Ecclesiae Romanae Juribus nihil detraxit, sed imo effecit, ut bene Magn. Leo*, ut ipsa Urbs per Sacram eius Sedem caput Orbis effecta, Latius praesideret Religione Divina, quam Dominatione terrena.

Unde bene viedatur dici posse, quod quemadmodum anima, rationalis, quae, sublata embrionis vegetativa, dum ea infunditur, ut bene idem Angelicus^A. In homine sola remanet, non aliter absque haeresi^B dici potest, quam unica, licet virtutes, et potentias vegetativae, et sensitivae, quas eminenter in se continet, exercent in corpore, et intellectuales, seu rationales etiam a corpore separata^C, et ad aliorum directionem, ac regimen etiam extra corpus, ita pariter Summus Pontifex, qui eminenter in se continet virtutes, et potentias, quas singillatim Patriarchae in Patriarchatibus, Archiepiscopi in Archiepiscopatibus, et Episcopi in Episcopatibus, licet etiam extra Urbem, unde, ut in omnia regimen extendat^D, Apostolici Spiritus oracula reservant^E, omnia per Universum, et regat, et moderetur, absquedubio, et in Urbe, et in Orbe unicus apparet, et unica eius persona, ut bene prosequitur idem Caiet.^F, qui licet postea in [c.294v] respon. ad 7m dicat, quod

praedium. Alia e converso est aequae principalis, quae ambas relinquit in primaevo statu cum omnimoda independentia unius ab altera, perinde ac si uno facta non esset. Et tertia per incorporationem seu jure cujusdam coaequalis societatis, seu communionis, per quam duae, vel plures personae aeorum patrimonia, vel aliqua bona in communione ponunt, unicum sociativum corpus constituendo, seu unicum negotio sociale, quod ab omnibus insolidum pro eorum quotis abtineri dicitur. Ista siquidem duae posteriores species sunt inter se compatibles pro respectuum diversitate, ut scilicet quoad singularum praeminentias, ac privilegia, & jura, unio dicatur aequae principalis juxta tertiam speciem, pro effectu praesertim distincti regiminis Sede vacante, vel impedita, ut advertitur *ad sess. 24. de reform. cap. 16.* cum similibus. Sed quoad ipsum Episcopum, juxta secundam, adeo censeatur (ut dictum est) unica Ecclesia, vel dioecesis (p. 348). 6. Hinc proinde manat, quod (ut alibi advertitur) Episcopus in qualibet parte unius earum residentiam habere potest, cum unico Tribunali, & unico Vicario generali. Atque in iis temporibus, in quibus a Concilio demandatur praecisa residentia apud Cathedralē, sufficit id explere in una earum, cum ita quoad Episcopum, cuius persona

^B d.o tom. p.mo, Tract. 3, de Rom. Pont. Instit., pradieto cap.13, in corpore vers. **Cum autem dicimus Petrum, et Romanum Pontificem, et Pontificem Ecclesiae Catholicae, non duos intelligas Pontificatus.**

* Sermon. 80, alias 1, in natal. Apost. Petri, et Paul. cap. 1, prope fin.

^A 1, q.e 76, art. 3, per totum, et praecipue ad 3, ubi plene idem Caiet., et Latius idem Angelic. Doct., eadem prima q.e 118, art. 2, ad 2.

^B Ut in Concil. Constant., 4 alias 8., Gener., Canon. 11, et ibi late Lup., scilicet Tom. 2, fol.1303, et 1304, et bene D. Thom., 1, q.e 74, art. 2, ubi Nicol. ad ult. verb. quae leguntur in corp. plura late, ac egregie congerit, et art.4.

^C Ut bene D. Thom. 1, q.e 77, art. 8, in corp., et D. Bonavent., oper. Tom. 7, in compend. Theol. veritat. de nat. Dei, lib. 2, cap. 32, iuxta impress. Lugd. anni 1668, fol. 713, col. 2, littera D, et E.

^D Ut apud Tacit. Tyberius Ann. 3, cap. 45, num.o 2, in fine.

^E Ut in Epist. Ceret. Salon., et Veran., Episc. Gall. ad S. Leon. I, inter eius epistolas 98, alias iuxta impress. cum notis Quesnal. post epist. 76, cap. 1, infine.

^F Eodem cap.13, in corpor. vers. Nullus si quidem Christianus dubitare permittitur, et seq. vers. Et [...] usque adeo a Parum est.

primitiva Ecclesia non erravit, recognoscendo tantummodum Petrum in Primatem, antequam scilicet Urbis Ecclesia ei appropriaretur, prout erraret post dicta appropriationem, nisi Romanum Pontificem recognosceret, ut hac praesinentia insignitum, non quatenus est, ut subdit, successor Petri per se, et formaliter loquendo, non aliud utique, salvis praemissis, intellexit, nisi quemadmodum iuxta praedictum animae exemplum, si quis diceret, quod quilibet homo post infusam animam rationalem, est rationalis, tamquam habens eandem animam per se, et formaliter, per quam ipsius corpus, et anima insimul efficiunt unicam personam, ut pluris singulis, ut verbis aliorum utar*, nec ipsae quidem fabulae finxerint. Possem post haec omittere errores, qui ex hoc loquendi modo confoveri videntur, dum satis hinc depraehenduntur. Eos nihilominus, ne in publica commoda peccem, breviter referendo, primum colligi, puto ex verbis, quae referat Cornel. a Lapid.^A impudentissimi Haeresiarcae Calvinii, qui effutire non erubuit, **quam ridiculi hodie sint Romanenses, [c.295r] qui Cathedrae Petri Ecclesiam assignunt, ac si nusquam domicilium in toto Orbe reperire posset Deus, quam in Romana Sede**, ut aliam omittam, dum omnia abominor. Postquam enim idem Cornelius hanc impudentiam breviter post relata eadem verba praestrinxit, et alibi considerando Summos Pontifices, nec persecutionum tempore, nec eo, quo per tot annos Avenionum moram traxere, aliter ubique se gessisse, quam, ut insimul, et identice Romanos, et Universales Episcopos, solum expressit* **An autem Pontifex cum**

individua est, intrare, seu verificari dicatur illa propositio, quae pluries in meis casuum particularium annotationibus enunciata habetur, quod scilicet quamvis Ecclesia Cathedralis formalis unica, & individua sit, attamen ea repraesentari, seu efformari potest a pluribus quodam sociativo jure, idem ac unicum corpus constituentibus (p. 348).

* Ut adductis verb. Ephraem. Anthiochen., Thomass. De Incarn., Lib. 3, cap. 1, n° 4, in fine, et est vulgatissimum, de quo D. Thomas 1, q. e 29, art. 4, in corp., § ad evidentiam, et in 3, Sentent. Distinct., 5, art. 2, in corp., ubi Nicol. adnotat contrariam sententiam magistri esse propterea ex ijs, quae damnata fuerunt, et passim alij.

^A In Isai. 29:2, fol. 262, col. 1, littera B.

* Apocalyps. 17:6, fol. 265, col. 2, littera B, vers., An autem Pontifex.

consensu Ecclesiae Pontificatum Roma in aliam Urbem transferre possit, si Ecclesiae necessitas id poscerit, ut cesent Belarminus, Suar. Loco citat., et alij, non est praesentis loci.

Postea maturius ponderando^A, quod ij, qui militant pro transaltionis affirmativa, **censent** (ut ipse refert) **quod Pontificatus S. Petro collocatus sit Romae, iurissete humani, non divini**; adducta postrem negativa^B, quae ab ipso propterea censetur verior [sic. Vereor]^C, ad se penitus extricandum a Juris quaestione, pluribus postea-rationibus demonstrat hoc nullo modo contingere posse.

Quamobrem, ne gravioris criminis impetere videar, Authores pro affirmativa, e quibus praecipuos, quos maxime veneror, cum hic videre non possim [c.295v] loqui tantummodo existimo, supposita necessitate adeo praecisa, ut, quemadmodum dici solet, legem non habeat*, non autem, quemadmodum alij male putant^A, ubi etiam extra Urbem retineri potest idem Episcopatus, ut tempore persecutionum^B, et seditionum^C, et aliorum quorumcumque excessum^D, ne, inquam, eosdem Authores gravioris criminis arguam, satis existimo, quo cum Azor:^E dicatur, eandem opinionem non utique haerticam

^A Idem scilicet Cornel. a Lapid. in Apocalyps., eod. cap. 17:17, fol. 271, col. 2, littera A, vers. Porro an Pontifex Romanus, Roma ab Antichristo occupata, et devastata, Sedem in aliam Urbem, et Provinciam translaturus sit, aut transferre possit, quaestio est ..., et seqq. Late.

^B Idem scilicet d. fol. 271, col. 2, littera B, vers. Licet contrarium, et seqq.

^C Juxta Text. in L. Possideri 3, § Neratius 3, ponderando dicta ibi a principio, et post ea partim in fine, vers. Quidam putant ..., de acquir. poss.

* Gloss. in L. unica verb. Expedire ff. de offic. consult., in L. 1, verb. penuria ff. de excusat. Tutor., et in L. 1, verb. Cogebaris, vers. nota etiam ... quod necessitas non habet Legem Cod. de Oper. Libert.

^A Ut Barbos. post alios, quos refert de Jur. Eccles. Univers., Lib. 1, cap. 32, in med.

^B De quibus Cornel. a Lapid. ubi supra.

^C De quo Sanct. Petr. Clunicacen., lib. 1, epist. 1, ad Innoc. II, in fine Biblioth. Patr., tom. 22, fol. 826, col. 2, littera G, vers. nulla certe mutabilium rerum permutatio ..., et seq.

^D Ut bene Gloss. final. in cap. Felicis final. da paen. in 6.

^E Instit. Moral. p.e 2, lib. 4, da 4, Decal. praecept., cap. 11, in 2 q.e, post 4, opposit. Soti, § Sed quaerat aliquis, iuxta impress. 1608, fol. 271, col. 1, in fin., et seqq.

esse, sed erroneam, cum pro contraria manifeste probatur appropriatio praedicta Ecclesiae Romanae ad Supremum Pontificatum ex ordine praeciso Christi Domini, non solum ex Textu in cap. Omnes I, distinct. 22, quo, et similibus generaliter loquentibus innituntur Theologi, qui negativam uti veriore[m] [sic. Vereorem], et communio[n]em [sic. comminor] substinet, sed etiam ex litterali textu, qui praecise ipsam comprobatur in Cap. Per Venerabilem 13.

Sane cum Deuteronomium vers. Locus [c.296r] enim, et vers. Cum enim Petrus Urbe fugiens, qui fil. Sint legit., ut observat Card. Iacobat*, cuius sententiam plurime, qui eam sequuntur communem, et communissam asserunt. Et addere posse absque dubio existimo ex Apostolica decisione in hoc ipso articulo verissimam, dum Nicolaus I, ad Michael. Imperat. ita expresse scripsit^A, **Ecclesiae Romanae privilegia Christi ore in B. Petro firmata ... nullatenus commutari, et paulo post clarius^B, divinitus radicata, atque plantata sunt, evelli non possunt ..., et quousque Christianum nomen praedicatum fuerit illa subsistere non cessabunt immutata.**

* De Concil., lib. 5, art. 6, n° 8, et seqq., et praesertim n° 22, vers. Istam eandem, ubi affert in text., et seqq., Tract. gener. Tom. 13, p.e 1, fol. 1333, col. 4, et seq. fol., et iuxta postrem. impress., in 2 apparat. Concil., fol. [...], col. 1., littera C, vers. et ad praemissa, et seqq. eodem fol., ac seq., scilicet 381 per totum, et praesertim col. 2, littera A, vers. Is[...]⁴ eandem rationem, cumque ultra lat. per ipsum Azor, et Cornel. a Lapid. [...]ent Simanc. de Catholic. instit., tit. [...]4, de Eccles., n° 19, et seqq., et praesertim n° 23, et seqq., et clarius Add. ad Cosm. ad Pragmat. tit. de collat. § cui rei verb. ad Romam Curiam, vers. Quod sit, quia ibi Sedes Ap.ca dispositione divina est collocata ... [...] de re benefic., lib. 1, q.e 46, n° 19, et seqq., et alij fere innumeri per Barbos. in cap. Rogamus 15, n° 2124, q.e 1, et iterum de offic., et potest Episc., Tom. 1, q.e 1, cap. 3, n° 13, de Jur. Eccles. Univers., lib. 1, art. 1, n° 32, late Raynaud Oper. Tom. 10, in Prolegom. subnot. 2, § final., scilicet fol. 8, col. 2, et praesertim infin., et melius, ac Latius subnot. 3, fol. 9, col. 2, § quod vero Romae vers. Sicut enim S. Petrus non ex suo mero arbitrio, sed ex Christi Imperio ..., et in Epilegom. disput. 1, subnot. 2, verit. 4, fol. 38, col. 1, § Priorem sensum, ubi dicit eam potius supponere, quam discutere, ut **Communissimam**, et optime adversus errores Card. de Cusa, qui nimium Basilensibus blandiebatur, Pater Lup. dd dictat. S. Gregorij VII, Canon. 1, Tom. 4, fol. 342, et seqq.

^A Epist. 8, Conc. to. 8, fol. 314, littera B.

^B Scilicet ibidem littera C.

Ex his autem desumi potuit periculum comprobandum alios eorum errores^C, qui, vel haeresum, vel Schismatum fuerunt Authores, aut Sequaces; ex hac namque multiplicitate personarum insurgit, ut supra, quaestio; an humano, et quatenus, ex defectu d. appropriationis de ordine Christi, concedatur de Jure humano, excitantur Haeretici ad dicendum, quod Petrus etiam, quatenus Romae fuisset, quod ipsi negant, ibi non fuit, ut Cathedram affigeret, sed, ut in ipsa Urbe, prout alibi, ordinaret in peculiare Episcopos Linum, et simul, seu successive Cletum, et paulo ante mortem Clemente^D [c.296v] maleque propterea celebrari festum Cathedrae Romanae*, quod pariter mussitant alij male affecti^A, et hinc Graeci, qui p.mo Patriarchatum affectarunt, ut, eodem modo ob maiestatem Imperialij Urbis ipsa Concilij, prout antea eb eisdem Concilij Ecclesiae Romanae asservere concessum, ut in Capit. 28 Concil. Calcedonen.^B quem clanculo edicurarunt, postquam Legatis Apostolici a Patrum concessu ea die recesserant, quique Canon propterea, ut vulgatum est, et ab eisdem Legatis et a Magn. Leon, et Gregor; prout, et ab alijs praecipue fuit impugnatus postea, crescente cupiditate, Primatum ex eodem principio, Photis, ac deinde Michaelis Cerulario praesertim Autho-

^C De quibus P. Lup. ad d. dictat. S. Gregor. VII, Can. 1, tom.4, fol. 339, et seqq., et canon. 2, fol. 344, et seqq., ac passim in alijs, et late To. 3, in dissert. de S. Leon. IX, act. cap. 26, fol. 937, et seqq., et prius ad Canon. 1, Concil. Quintilinoburg. Tom. 3, fol. 727, et seqq., et passim in alijs et locis.

^D Ut late Otti. Advers. Baron. ann. 45, § 5, et seqq., et ad ann. 69, § 17, et seqq., ut apud Rading., qui eius dicta utrobique refert, ac bene reprobant.

* Ut id. Otti. d. ann. 45, § 1, et seqq.

^A Ut patet ex deductis per Quesnal in not. Ad S. Leon. Magn. post prima verba ipsius, Si Serm. 961, n° 1, adversus quem Tomass. licet supponat non reperiri Sermonem S. Leon. in ferto d. Cathedra, tamen pro eodem ferto plura deducit in Tract. de celeb. testorum, lib. 2, cap. 10, per totum.

^B Concil. Tom. 4, fol. 796, litterae A, et B, ubi fol. praeced. observanda sunt, quae ibi in fin. notantur, et apud Lup. Tom. 1, fol. 511, et seqq. Ubi Sequentia late observat, et praesertim fol. 612, § 2° falsum est, et seqq.

ribus, sibi ad scribere non erubere^C, et deinde, ut demulcerent Aures Imperatorum, a quibus praecipue ad hanc audaciam provehebantur, in eis agnoscere non extimere supremam auctoritatem et Jurisdictionem in spiritualibus, ac Ecclesiasticis; Ex quibus postea, ut in favorem Conciliorum Basiliensium temeritas, qui sibi subiectum, et propterea non supremum in Ecclesia, nec infallibilem in materijs fidei Summum Pontificem asserere conabant.^D, et error Card. De Cusa, qui, Eugen. III tunc Summi Pontificis invidia, eorum auribus pruriebat^E, ita ex gestis eorumdem Imperatorum Friderici superbia^F, et demum, quod non absque Laches misreferri potuit, Anglicanum, non tam Schisma, et deinde haeresis, quam somnium de Suprema Regum suorum potestate in Ecclesia spiritualibus, atque Ecclesiasticis^G, et E. E. V. V., quibus sequentibus litteris exponam; quae in eodem Tomo 14, Card. De Luca observanda, censeo, quasque humillime veneror, diuturnam praecor faelicitatem E. E. V. V.

Tuderti 16 Kali martij 1690
Humillimus, Ded.mus, atque Devenet.mus
Servus
J. Epus Tuderos

^C Ut patet ex d. epist. Nicol. I ad Michael. Imperat. in ordin. 8, Concil., Tom. 8, fol. 313, littera E, et seqq., fol. et clarius ex epist. 70 ad Hinchmar., et caeter. Episc. in Regn. Carol. d. Tom.8, fol. 471, littera C in fine, et seq., et ex epist. eiusdem Hinchmar. ad Oddon. episc. Bellouac. de obiect. Graecor. in ord. 51, To. 2, fol. 809, et seqq., et ex epist. Leon. IX add. Michael. Cerular. Patriarch. Constantinop., praesertim c. 23, et 24, Concil. Tom. 9, fol. 963, littera B, et seqq., seq. fol. 964, ubi praesertim littera A haec verba profert, **non erubescit, aut veretur Primatum arrogare est** latissime Lup. d. To. 3, in dissert. de S. Leon. IX act. c. 16, fol.937, et plurib. seqq.

^D Ut late in Bulla retract.nis Pij II, Conc., Tom. 13, fol. 1407, et seqq., et latissime, in respons. Card. de Turrecrem. eod. To. 13, fol. 1662, et plurib. seqq.

^E Ut credit Lup. ubi sup. scilicet ad dictat. S. Gregor. VII, d. Canon. 1, fol. 342, in fin., ubi, et seq. eius d. Card. verba, et postea vers. Respondeo ipsius Lupianim adversio, et responsio.

^F De qua Baron. anno Christi 1159, n° 7, To. 12, iuxt. impress. Plantin. Fol. 413, littera A.

^G Ut bene observat Lup. d. To. 3, in dissert. de S. Leon. IX, act. d. c. 16, praesertim fol. 945, in med. vers., Ex aodem fonte prodijt Anglicani Schismaticis Somnium de Suprem. potest. Regis in Eccles.

ACDF, C. I., Protocolli 047, ZZ, c.298r.

[c.298r]

Em.mo, e Rev.mo Sig.rmio S.r Pron Col.mo

Invio a V. E. nell'acclusa il 2.do mio ristretto sopra ciò, che nel Trattato de Regul. credo, che il s.r Card.le de Luca habbi scritto contro la giurisditione Ecclesiastica, quanto ad esso dico l'espresi già più diffusamente in una scrittura di più fogli stampati, nella quale mostrai, come in questo ristretto, che d. s.r Card.le ha voluto più dare a Secolari, di quello, ch'essi han volsato [sic.] per le loro ll. [leggi] Civili, et in effetto consideratasi questa in Spagna, da quella Corte fu scritto a Milano, che si lasciasse ogni cosa all'Arcivescovo, come mi disse il s.r Gio. Battista Bosio Agente all'houra del s.r Card. Litta, che di Venticinque, o trenta copie stampate, che subito fatta la stampa mi diede della scrittura come s.a da me fatta immediatamente dopo che tornai d'Avignone ad istanza di d. s.r Card.le Litta; venne poi a poco a poco per parte di S. E. a domandarmi di d.e copie per mandagliele, e darle a diversi, che a me n'è restata solo quella prima che si corregge, quando si stampa, con infinità di scassi, e correctioni.

Le leggi da me allegate son tutte ne Testi colle note di Gottofred. Nella seguente lettera, che sarrà l'ultima sopra il Trattato de Regolari parlerò brevemente delle Invettive, detrazioni, et irriverenze dell'Autore per Dottori, Personaggi, e Tribunali, e l'espedito, che crederò possi prendersi, mentre stimo, che non torni di proibire i suoi libri, ma prima goderei di sentire i prudentissimi sensi dell'E. V., che se giudicarà, che nel principio con alludere alla mia precedente lettera, habbi fatto male di poner le parole, = multiplicasti personas, invece di gentem (come dice Jsaia) sed non multiplicasti latitiam, si compiaccia V. E., in caso, che stimi, che habbino a levarsi, di rimandarla, che per levarle, ne farò fare un'altra copia. E con profondissimo inchino le bacio humilissimamente la sacra porpora.

Todi 21 feb.o 1690

Hum.mo, De.mo, et Ob.mo [...] Ser.re

Giuseppe Vescovo di Todi

Doc. XII

Fourth censorship of Giuseppe Felice Barlacchi

Censorship

[c.299r]

Em.mi, et R.mi Patres

Disc. 50 de Regul.

Post ea, quae in praeteris ex Tractat. De Regul. Card. De Luca E.E. V.V. Exposui de Personis, utinam propter alia, quae postea in eodem Tractatu scripsit* adversus Jurisdictionem Ecclesiasticam, ei piaie animi maerore objicere non cogere = Multiplicasti personas, sed non magnificasti laetitiam^A. Praemissis namque verbis, quibus ipse passim declamare solet, quod Assertores utriusque potestatis, Ecclesiasticae scilicet, et Saecularis, Divinum oraculum contemnentes, quo quae Caesaris Caesari, quae Dei Deo reddenda sunt, factionariorum ad instar, adulationi potius student, quam veritati, totumque propria arrogantes, alteri omnia negant^B[1], utrique deinde pro veritate consulturus, ut profitetur, in Conservatorio Mediolani Mulierum poenitentium S. Valeriae ex decem articulis, quos sibi discutendos proponit^C[2], respondens in duobus tantummodo favore Archiepiscopi, pro visitatione scilicet, et regimine spirituali Ecclesiae exterioris, et pro animarum cura, et administratione Sacramentorum, in reliquis omnibus, nedum contra praescripta Sacrorum Canonum, sed etiam legum Civilium, regimen, atque Jurisdictionem adscribendam censuit saeculari

Original Text

[1] *Thetrum Veritatis, et Justitiae, Liber Decimusquartus, Cujus I. Pars de Regularibus, & Monialibus*

Disc. L. *Mediolanen. Conservatorii pro gubernatoribus domus piaie mulierum poenitentium*

3. In hoc itaque secundo responso, assumendo potius partes respondentis de jure pro veritate, quam scribentis more Advocati ad causae opportunitatem, ne alias consimilia resultarent inconvenientia. Visis utriusque partis fundamentis deductis in quibusdam Mihi communicatis informationibus. Dicebam idem, quod pluries infra in *Miscellan. ecclesiast.* agendo de controversiis jurisdictionalibus, vel de ecclesiastica immunitate advertitur, quod scilicet, ut bene praticari posset celeberrimum Divinum Oraculum, reddendi quae sunt Caesaris, Caesari, & quae sunt Dei, Deo. Quod verbis quidem, per ora defensorum utriusque potestatis quotidie volitat, factis autem fere nunquam servatur, dum iidem defensores, factionario more, de consuetu extremorum vitio peccantes, atque adulationi potius quam veritati studentes, totum pro se volunt, totumque alteri negant, unde propterea dixi, quod procedendum esset cum debita casuum, sive cum diversorum effectum distinctione, qua mediante, utrique parti posset esse bene consultum, praefatumque oraculum bene praticari (p. 93).

[2] Disc. L. *Mediolanen. Conservatorii pro*

* Scilicet disc. 50, in Mediol. Conserv.

^A Ut ex eisdem fere verbis Jsai. 9:3

^B Ut in eodem disc. 50, n° 3.

^C Ut n°5.

Potestati, quae propterea ex ingentia pietate, perpensis ijs, quae inferius ex civilibus legibus exponenda existimo, non minus, quam olim D. Ludovicus^D [c.299v] haec munia respuens, quae absque animi periculo assumi nequeunt, ut postmodum audiui, ex Hispaniarum Regia rescripsit, ut omnia prorsus Archiepiscopo relinquerentur.

Non enim eidem Archiepiscopo ex dispositione Juris Caesarei negari poterat Jurisdictio intra Sacra mulierum coenobia, Monastrias scilicet, et Ascetrias, et eas etiam, quae non videntur*, prout, nec regimen oeconomicum, seu temporale, quod pariter ipsi ab eisdem legibus conceditur^A, eoque minus in ijs, quae respiciunt clausuram, tam materialem, quam formalem, accessumque proinde, atque colloquutionem cum eisdem mulieribus^B, etiam eorum, qui laicalis Magistratus

gubernatoribus domus piaie mulierum poenitentium

5. Quatenus igitur ad istum casum pertinet, decem distinguebam diversos casus, vel effectus. Primo nempe circa visitationem, ac regimen spirituale Ecclesiae exterioris, cui Populo pateat accessus ad Divina, ac etiam Ecclesiae interioris, si quae adest, in qua Divina Paragantur. Secundo circa administrationem Sacramentorum, aliorumque iurium Parochialium, cum ipsismet mulieribus in isto Conservatorio viventibus. Tertio circa visitationem semel il anno, vel in illis temporibus, in quibus universalis visitatio Civitatis, & Diocesis fieri solet. Quarto circa regulas meram spiritualitatem concernentes. Quinto circa regimen oeconomicum, seu mere temporale. Sexto circa regimen mixtum super electione scilicet Priorissae, aliarumque Officialium. Septimo circa

^D Rebuff. in proem. Concordat. verb. Optabamus vers. Et cum Legatus Regis S. Ludovici post prax. iuxta impress. Lugdun. Rovill. 1609, fol. 515, col. 1. paulo post princ., et post alios Spendan. ann. 1254, n° 14, Victorell. ad Ciaccon. in vita Alexandri III, tom.2, fol. 134, littera A, verb. Ludovicus VIII, et alij, quos refert, et sequitur Franc. variar. cap.16, n° 235, et seqq.

* Ut his verbis Imperator in c. 1 seu § propterea, Novell. 79 sive Auth., apud quos oportet caus. dicer. Monach. et Aschetr. Ibi = Aut mulieribus omnino in monasterijs consistentibus, et melius in Auth. causa, quae inde sumitur de Episc. et cleric. ibi = Vel cum muliere qualibet in Monasterio consistente, et bene deprehenditur ex ijs quae late leguntur in c. 4, per totum cap. 7 vers. Providente quippe his ante alios omnes ipso Sanct.mo Patriarcha, Novell. 59; seu Ath. de debit. impens. exequijs, et in alijs relatisque verbis, quae possunt ex ijs desumi, D. Gregor., ex quo textis in c. de persona 38, ubi Card. Turrecrem. ante n. 1, ad verb. Aut Ascetria 11, q.e 1, et in spiritualibus admittit etiam ipse Card.de Luca de Jurisd. Disc. 45, n°8 vers. male autem.

^A d. c. 4, ibi = Licentiam esse per tempus Sanct.mo Patriarcae, non solum exigere Deo amabiles Oeconomos debitum cum d. usura sed etiam dare eos cogere quaecumque Decreta sunt, et (si voluerit Sanctissimus Patriarcha) expellere eos a gubernatione praediorum horum omnium sollicitudinem ponente pro tempore Beatissimo Archiepiscopo, et Patriarcha, sub quo sunt Deo amabiles Oeconomi ..., et cap. 7, ubi supra d. Novella. 59, de debit. impens. in exequ. late in c. Oeconomos, 23, Novell. 123 de Sanctiss. Episc., et in c. oportet 5 § neque enim Imperium ibi = Neque contra loci Ep.um, et sub eo positos Defensores Ecclesiae; Novell. 133 quomod. opor. Monachos vivere, et bene deprehenditur ex deductis per S. Jo. Chrysost. (Crisostomo) de dignit. Sacerdot., lib. 3, c. 17, in fin. iuxta veter. impress. Venet. t. 1. fol. 11.

^B Ut ex Graec.Const. L. Sanctissimarium in princ., et praesertim vers. Necessarijs autem responsis ibi = a Deo amantissimo Civitatis Episcopo segregari, et in seq. §, sed, et observatione 1, vers. Quod non aliter continget, quam si Deo amantissimi eiusque Civitatis Episcopi inspiciant diligenter ... Cod. de Episc., et Cleric., c. in omnibus 36, et cap. Si Monachus 421, Novell. 123, de Sanctissim. Episc., ubi late et optime praecaeteris in c. Quia vero 4, et seq. c. oportet 5, Novell. 133 quomod. opor. Monach. viver., ubi plenissime.

dignitate praefulgent^C, electionemque Priorissae, quae ipsis praest^D, ac earundem mulierum tonsuram, susceptionem habitus, et promissionem, quae tunc ab ipsis fieri solet^E, dum praesertim [c.300r] agitur de mulieribus paenitentibus, quarum receptio, et admisio ad vitam conventualem cum alijs, cum exigit praecedentem ipsarum reconciliationem, et absolutionem, prae alijs praecipue fieri nequit, nisi per Episcopum vel, de ipsius ordine, per Presbitero*.

Cum enim haec omnia a Justiniano praescripta legantur ad evitanda pericula mulieribus incontinentiae^A, multo magis, ut idem Imperator praescripsit, eadem servanda videntur in mulieribus paenitentibus^B, de quarum castitate, cum ob peccandi consuetudinem maior lubricitatis formido^C maiorem etiam, ut supra, cautionem suadeat, ut bene a Justiniano consultum fuit, extruendo eis Monasterium ab hominum fre-

licentiam egressus ipsarum mulierum a domo, vel ingressus aliarum in eandem. Octavo circa potestatem dimittendi ad domo easdem mulieres. Nono circa cognitionem causarum ipsius Conservatorii in universum. Et decimo circa cognitionem aliarum causarum civilium, criminalium, & mixtarum singularum personarum in dicto Conservatorio viventium, vel aliarum, quae in eo, vel ejus occasione delinquant (p. 93).

^C Ut erudite deducendo, quod proinde apud Ethnicos templum Vestae consecratum non fuit, ne Senatus, qui solum in augurali loco convenire solebat, non Pontificalibus illorum temporum infulis, sed saecularibus fascibus saeculari more illius accederet, bene Rota d.e 472, n° 3, et seq. eorum Coccin., et post eam Rinciull. Lucub. Eccles. Lib. 4 de Confrat. cap. 3, n° 4, et 5, et Franc. de Cathedral. cap. 25, n° 248, et seqq., et clare deprehenditur ex generali prohibitione, de qua in LL, et Novell. praecis.

^D Ut in Graeca L. Sacris 47 iunctis insimul pro contextu, tam ipsius L. princ., quam § manifesta 1, et § his omnibus 2, Cod. de Episc. et Cleric., c. Ordinationem 9, ibi = Sed Deo, amabilem locorum Episcopum, iuncto eiusdem cap. § quarum qua 1, ibi, et in faeminis, et monasterijs, Asceterijs, Nvell. 5, de monach., et in c. Jubernus 34, ibi = Et Sanctissimum Episcopum, et in fine ibi = Et in venerabilibus faeminaerum monasterijs, et Ascetarijs Novell. 123, de Sanctiss. Episc., et bene S. Jo. Chrysostom. de dignitate Sacerd. Lib. 3, cap. 19 prope finem vers. Cum vero ei iuxta imperss. veter. Venet. fol. 11.

^E Quae omnia etiam per LL. Imperiales Ecclesiasticis demandantur, ut in cap. hinc autem 2, per totum, iuncto final. epilog. Novell. 5, de Monach., et multo magis per Sac. Canon. iuxta quorum dispositionem, nec etiam recipiet a Muliere, quae Monasteris praeficitur, ut in cap. Statuimus 3, ac penult. 20, q.e 2.

* Ut in cap. Si iubet 1, et seqq. 26, q.e 6, et plene Altaserr. dissert. Jur. canon. Lib. 2, cap.8, et cap. 11.

^A Ut in Constit. Graec., de qua in d. L.Sanctissimum 44, Cod. de Episc., et Cleric., et lata d. cap. quia vero 4, et seq. cap. oportet 5, Novell. 133, quomod. opor. Monach. viver., et observat idem Card. de Luca de Jurisd. disc. 45, n° 8, vers. male autem, et n° 9, et seq.

^B Ut in dic. Oportet 5, vers. Si vero maior culpa sit modus, ubi et observanda intra Parenthesim verba = Et in mulieribus conversis, Novell. 133, quomod. opor. Monach. viver. et in cap. Si quis rapuerit 43 ibi = Talem vero mulierem, ubicumque est, in Monasterio recondi, in quo cautius custodiri possit, ut non rursus in eodem crimine reperiatur, Novell. 123, de Sanctiss. Episc.

^C Ut patet ex verb. Apost. 1 ad Timoth. 5:11, et seqq.

quentia prae caeteris remotum^D, et adeo, ut supra, iuxta ipsius leges custoditum, ut nimij [c.300v] proinde rigoris insimuletur*, ita, et a praecipua Summ. Pontificum pietate melius provisum fuit^A. Nec aliter ex eiusdem etiam Juris Civilis dispositione responderi poterat in causis pecunarijs^B, eoque minus in criminalibus mulierum^C, ratione quarum, si quae de Jure antiquo inerant dubitandi occasio, ea procul dubio sublata fuit per notissimam Frederici constitutionem^D. Quamvis etenim mulieres istae solita Regularium vota non emitterent, et, relictas claustra, possent ad Saeculum redire, dum tamen in ea persistunt, ex claris earundem legum Civilium verbis, in eas pariter illaesa subsistit, et Ecclesiastica Jurisdictio^E, prout, et in Canonis. Licet earum Institutum Sedes Apostolica non approbet^F, et in

^D Procop. (Procopii Caesarensis), Lib. 1, de aedific. Justinian., cap. 9, et du Cang. (Du Cange) in Constantinop. Christian. Lib. 4 cap. 15 de Monast. suburban., n° 28.

* Ut in eiusdem Procop. Hist. Arcan. cap. 17.

^A Ut in Bulla Cleme. VII, et Paul. III, de quibus apud Tambur. de Jur. Abbatiss. disput. 7, post quaesitum 6, iuxta impress. Lugdun. 1668, fol. 37, in fine, et seqq., et praesertim fol. 38, in fine, et in pluribus alijs subseqq. Pontif., et testatur post Giballin., quam refert, Lainens. in prax. Regular. Tom. 3, tract. 3, q. e 20, n° 2, et praesertim in fine.

^B Ut in d. Auth. causa Cod. de Episc., et Cleric., et in corpor. unde sumitur, scilicet in proem., et cap. 1, Novell. 79, apud quos oport. caus. dicer. Maonach., et Ascetr., et in alijs.

^C Ut bene in cap. Si quis contra 21 praesertim eiusdem cap. § Si vero crimen. 1, Novell. 123, de Sanctiss. Episc., ubi quod, nec de antiquo Jure Civili huiusmodi causae cognosci possunt per laicos, nisi ubi est degradationi, seu deiectioni locus, et post eam factam ab Episcopo, et comprobatur ex optima ratione text. in L. ex eo final. vers. quod multo magis ibi = absurdum est enim, ut in eius salutem, vel existimationem valeat quisque proferre sententiam, cuius de nulla re possit pecuniaria iudicare, C. de agent. in reb., lib. 12.

^D In Auth. Statuimus, ubi Gloss., et Gothof., et passim alij C. de Episc., et Cleric.

^E Ut ind. Auth. causa C. de Episc., et Cleric., ibi = Cum muliere qualibet in Monasterio consistente, et Latius in corp., unde sumitur, scilicet in praefat., et cap. 1, ac in Epilog., d. Novell. 79, apud quos oport. caus. dicer. Monach., et Ascetr., et bene in cap. Si quis autem 35, paulo ante finem = donec tamen deget in Monasterio Novell. 123, de Sanctiss. Episc.

^F Ut in vulgat. cap. Indemnitatibus 43, § Supradicta de elect. in 6, et in Clem. attendentes final. § illas quoque mulieres de Stat. Monach., et bene in proposito Text. in c. Dilecta 12, de maior, et obed. ubi optime ad decis. huius articuli Felin., n° 2, praesertim vers. dicit tamen, et vers., et hanc distinctionem sequitur Rota, scilicet in d. e 1, vers. Licet aliqui usque ad finem, ubi quod ita eadem Rota tenet de Regular. in antiqu., quod etiam videtur repetitum in d. e 8, de Jurepatr. pariter in antiqu., et in d. e 2, in fine de sent. excomm. in antiquior. Bisignet., et ita passim distinguunt omnes, ut Bolognett., cons. 22 a n° 29, et praesertim n° 38, vers. tamen donec in Monasterio vivunt, et seq., et

Ascetrijs, quarum nomine de Jure Civili ex ipsis Canonistis eae praecipuae intelliguntur, [c.301r] quae, velut Praeficae in funeribus fidelium psallendo de more, ut Ecclesia solet, pias naenias praecinebant*. Unde publici etiam paenitentes, de quorum foro acris est disputatio^A, absque dubio subiacent Ecclesiastico, ubi et quousque cum-habitu ab alijs distincto collegialiter vivunt^B, ut istae mulieres^C.

Non utique propterea obstare poterat, quod haec mulierum Congregatio erecta non probaretur Apostolica auctoritate, et a principio fuisset instituta sub auspicijs tunc Ducis Mediolanensis, dum ad hoc, ut ead mulieres collegialiter viventes dicantur de foro Ecclesiae, sufficit, quod ipsa Ecclesia eas de Jure respiciat, uti Ecclesiae addictas, atque subditas in easque Jurisdictionem exercent, licet earum Institutum expresse non approbet, sed toleret ut in Canonistis, Ascetrijs, et paenitentibus [c.301v] de quibus supra, et in fortioribus, in musicis Cathedralis*, et in ijs, qui solent in Regno Neapolitano appellare Clerici, seu Diaconi Selvatici^A, ac, ut notissimum est, in familiaribus, et Colonis Episcoporum, dumin servitio persistunt, ex clara etiam Juris Civilis dispositione, per quam omnes ij, qui ecclesiasticam militiam, ut supra deserere possunt,

post alios Barbos. de Jur. Eccles. Univers., lib 1, c. 39, § 2, n°42, vers. ad discursum, ubi late, et seq., n° 43, ubi specialiter de mulieribus sic paenitentibus, et alij fere communiter.

* Ut in cap. 2, et 4 ubi Gothof. verb. et Ascetrijs, et Canonicis, scilicet n° 15, et melius cap. 7, Novell. 59, de debit. impens. in exequ. Defunct., et ibi etiam Cuiaci, tom. 2, p.e 2, fol. 512, littera A, in fine vers. Definitur etiam numerus Ascetiarum, et de diversis tempor. praescript., et termin. cap. 18, tom. 1, fol. 531, littera B, vers. Ascetriae psallabant quasi Praeficae olim.

^A Pro intelligentia scilicet cap. aliud 34, inter eius Gloss., et DD.res quos ibi refert Barbos n°1:11, q.e 1.

^B Ut admittit etiam Simanc. in simplicibus terminis contrariae opinionis Assecla de Catholica Institut. Tit.47, de paenitent., et convers., n° 21, Tract. gener. Tom. 11, p.e 2, fol. 184, column. 4, et post alios bene distinguendo Barbos de Jure Eccles. Univers. d. lib. 1, cap. 39, § 2, n° 42, vers. ad disc., et praesertim n° 43.

^C De quibus, ut supra distinguendo in specie Barbos. de Jur Eccles. Univers. Lib. 1, cap. 39, § 2, n°43.

* Ut in Decreto Sacrae Congregationis Immunit., de quo Lantusc. in illius indic. hoc verb.

^A Ut in Oritana, et Hieracen, de quibus idem Lantusc. hoc verbo.

quousque in eius castris mereri nondefiniant, et habitu Ecclesiastico, velut sago eiusdem militiae utantur, considerantur, ut hac qualitate insigniti, et solum post desertionem, tamquam saeculares^B.

Verum praeteriri poterat haec obiectio, dum in facto impossibile prorsus erat, quod huiusmodi conservatorium erectum vere fuisset sub protectione tunc Ducis Mediolanensis, non tam quia, nec sub Regum protectione erigi potuisset [c.302r] absque Ordinarij consensu*, ex vulgata etiam Juris Civilis regula, ne aliter absque Ordinarij approbatione erigi possit^A, adversus quam ex eiusdem pariter Juris praescripto, nec Imperialis cupido, nec iussio attendi debet^B, quam, et praesertim ex eo, quia praedictum Conservatorium uti constructum, et erectum ex priorum largitionibus, et elaemosynis, non tam cura vigilantia, atque auctoritate Archiepiscopi^C, quam, et sub illius Jurisdictione censetur erectum^D, ad exclusionem cuiuscumque etiam Regiae protetionis^E.

Sed ne diutius in hoc insistam, constabat utique declara huius Conservatorij approbatione per Sedem Apostolicam, non tam ex Bulla Pauli III, quam noster Author commemorat^F, quam ex Privilegio eidem Conservatorio concessio, ut peculiarem Sacerdotem haberet ad obeunda [sic.]

^B d. cap. Si quis autem 35, in fine Novell. 123, de Sanctiss. Epis ibi = Tunc det ei schema, et nullus sit ei postea molestus propter fortunam, donec tamen deget in monasterio, et postea = Si quis autem memoratarum personarum reliquerit monasterium, et ad saecularem venerit vitam, aut Civitatibus, aut in agris circumiens propriae reddatur fortunae, et prius in c., sed neque 15, eadem Novell., unde sumpta est Auth. sed neque Cod. de Episc. et Cleric., et Gloss. in d. c. Duo sunt 7, v.º conversi vers., et licet conversi usque in fin. 12, q.e 1.

* Ex resolut. Sacrae Congregationis apud Nicol. in Floscul. v.º Conservatorium, nº 1, vers. quae tamen.

^A De quain c. 1 Novell. 5, de Monach., et c. 7, Novell. 131, de Ecclesist. titul.

^B Ut in c. illud 2, § in alijs autem omnibus p.mo Novell. 3, ut determ. sit numer. Cleric., ibi = Et licentias sit Beat.mo Archiepo contradicere, licet iussio de palatio veniat.

^C Ut in Graec. Constit., de qua in L. Sancimus 46, in princ., et § Sin autem 1, Cod. de Episcop. Et Cleric.

^D Federic. de Sen. cons. 111, nº 3, vers. ad hoc dico, et bene observat idem Card. de Luca disc. 42, nº 3 de Jurisd.

^E Ut in resolut. apud Nicol. in Floscul. verbo Ecclesia nº 6.

^F In princ. eiusdem disc. 50, de Regul., et alibi saepe in eodem.

ibidem munia Parochialia^G, quod necessario implicat declarationem, quod huiusmodi [c.302v] Conservatorium sit Ecclesiasticum*, et ex unionibus, quae ei factae fuerunt de Beneficijs Ecclesiasticis^A, quae, cum in Laicorum commodum de Jure cedere non debeant^B, ne subreptitiae censeantur, eadem mulieres, quae ab eisdem Beneficijs propriam substantationem consequuntur, praeditae absque dubio Ecclesiastica qualitate dici debent, ac de foro Ecclesiae^C, dum praesertim habitu, ut supra, Ecclesiastico ab Archiepiscopo, a quo tantummodo eo possunt insigniri, decoratae conspiciuntur^D, et semper, ut audiui, ut olim antea, ita et hodie, ni fallor, Archiepiscopo subiectae sunt.

Ex his autem, quae consequentia deduci debeat, post Sac. Concilium Tridentinum, ut idem noster Author agnoscit^E, satis utique compertum est; et E.E. V.V., quas humillime veneror, diuturnam praecor faelicitatem.

E.E. V.V.
Tuderti 9°
Kalend. Martij 1690

Humilissimus, Dedit.mus, atque
Devineat.mus Servuus
J. E.pus Tuderti

^G Ut in disc. 50, in princip.

* Ut bene Mart. vot. 169, n° 4.

^A Ut in eodem disc. 50, n° 17, vers. 2°, ob unionem.

^B Ad Text. in cap. Sanctorum 14, et seq. X, q.e 1, et in cap. Si quis Basilicam X, de consecrat. distinct. p.ma

^C Ut ex scriptis per D. Gregorium lib. 2, epist. 44, bene desumpsit Altaserr. in not. ad eand. epist. 44, fol. 109, et Latus Mart. d. vot. 169, n° 6 in fine, et 7.

^D Ut late Ricciull. Lucub. Eccles. Lib. 3, cap. 3, n° p.mo, vers. Secundus, et Lib. 4, cap. 2, n° 1, in fine vers. Caeterum cum usu, et ex ijs, quae generaliter ibidem tradit cap. 4, n° 4 Franc. de Cathedral. c. 25, n° 56, vers. Cum usu vero, et n° 57.

^E Eodem disc. 50 de regul., n° p.mo col. 2, § Cum autem in fine, et seq., § Cumque in hoc statu.

Doc. XIII

Report of Giulio Maria Bianchi, secretary of the Congregation of the Index

[c.304r]

Il vescovo di Todi nella lettera scritta all'Em.mo Carpegna li 21 febbraio 1690 nel discorso 50 de Regularibus solamente riferisce queste parole senza censurarle quod Assertores utriusque potestatis, Ecclesiasticae scilicet, et Saecularis, Divinum oraculum contemnentes, quo quae Caesaris Caesari, quae Dei Deo reddenda sunt, factionariorum ad instar, adulationi potius student, quam veritati, totumque propria arrogantes, alteri omnia negant [Doc. XII, c.299r]. La qual propositione detta così generalmente è per lo meno scandalosa, e temeraria; abbraccia D. PP., detti di prima clesse che hanno scritto a favore della Chiesa, o de Papi, et è stata censurata nel Launoio, e Natal Alessandro.

Questo discorso fu fatto dal Cardinal di Luca con occasione d'una lite in Milano a causa d'un Conservatorio de Convertiti nata controversia tra l'Arcivescovo e il Governatore a chi apparteneva la direttione di detto Conservatorio, e di dieci Articoli due soli concede all'Arcivescovo, cioè la direttione spirituale delle chiese e quello concerne alla cura dell'anime [c.304v] e amministrazione de sacramenti.⁷

Qui doveva Monsignore esprimere i otto Articoli, che attribuisce alla podestà laicale per sapere in che pregiudica alla giurisdizione Ecclesiastica, porta molte leggi civili di Imperatori, a favore della Chiesa rispettive a simili Conservatorij, e reconciliattione de penitenti, in particolare trattandosi di tal Conservatorio che ha l'approvazione di Paolo 3°, che si sostenta d'elemosine de fedeli, al quale sono stati uniti molti Benefici ecclesiastici benché la sua prima fondatione habbi havuto origine da duchi de Milano, portano le Convertite habito distinto, hanno la loro superiore, vivono serrate onde pare che all'Arcivescovo tochi il pensare alla clausura, e buona direttione del suddetto Conservatorio. E perciò la Corte di Spagna fece il rescritto che omnia prorsus Archiepiscopo relinquerentur [Doc. XII, c.299v] dal che si vede l'insustintenza della dottrina dell Cardinal de Luca.

Il Vescovo non censura questa opinione ma solamente dice che doppo il Concilio di Trento è manifesto che conseguenza [c.305r] si debba dedurre.

Nella seconda lettera scritta li 14 febbraio danna come pericolosa certa dottrina del Cardinal di Luca de Regularibus disc. 14, n° 4, disc. 32 n° 10, et alibi de Pontificem plures personas attribuit, unam Papae Vicarij Christi, et Episcopi Universalis, alteram vero Episcopi peculiaris, et Ordinarij Urbis, non secus, ac si diceret ex distinctionis natura, quae quod in uno ad distinguendum affirmat, in altro negat. Adest Pontifex, qui est indistincte, et in Urbe, et in Orbe, generalis Christi Vicarius [Doc. X, c.293r],

Da questa distinttione come pericolosa prova che tutti i heretici hanno inserito le loro heresie contro il Primato del Pontefice Romano.

Ne monsignore da altra censura, che il nome di plures personae sij meno congruo nel Vescovo espone e ciò afferma, facilmente su può provare che sijno due formalità diverse unità inseparabilmente ex institutione Christi l'assericono i autori de Monsignore citati, ma bisogna vedere se il Card. Di Luca asserisce

⁷ On the side of the sheet: "Che si ponga in ogni Tomo una dichiarazione che si permettono i libri, ma non per questo si approvano le dottrine contrarie alla giurisdizione ecclesiastica. Quanto al Trattato de Regularibus.="

che il rapresentare il Papa questi due personaggi sij nel medesimo separabile, e [c.305v] ciò dipende solamente da institutione humana.

Che poi i heretici habbino cavato da queste distinttioni pessime conseguenze è effetto della loro perversa volontà.

È l'esempio dell'articolo più tosto prova le due formalità distinte, benché inseparabili con autorità humana =

Nella 3a scritta li 28 febbraio insinua che nel discorso 41 n° 2 parla della nota come esso dice propensione del Papa per particolar affetto a favori d'uno che voleva uscir dalla Religione. La qual propositione poteva detto Cardinale tenere come ingiuriosa al Papa.

Soggionge che nel trattato de Matrimonio et decimis havrà poco da dire, ma nella Miscellanea, e nelle annotationi al Concilio di Trento ci sarà molto che dire =

Nel Trattato de Regularibus discorso primo n° 55 doppo aver referito un decreto della Congregatione de Riti dice quod tamen mihi non placet, parumque probabile videtur, ut in propria Sede ...[Doc. VIII, c.287r], questo modo di parlare d'un Cardinale indisponde, da occasione a i emuli della Corte di Roma che fuori con la medesima [c.306r] libertà parlino de decreti della Congregatione.

Riferisce come contraria alla giurisdictione ecclesiastica un documento che da a Vescovi ut conniventibus oculis permittant Monasterijs, tam virorum, quam mulierum Saeculares Magistratus adire, ut alijs prohibitiones obtineant, ne a vicinis in eorum perniciemeleventur muri, vel fenestrae aperiantur quibus in ea prospici possit, cum sic, ut ipse putat, absque Jurisdictionali controversia facilius eisdem Monasterijs consulatur [Doc. VIII, c.287r-v]. Porta molte leggi civili, e canoniche che ciò aspetta al giudice ecclesiastico.

E veramente pare che si concede con questa opinione troppa auttorità al laico, che in suo Episcopato possa in una casa tutta della chiesa, andar a reconoscer come se fosse casa laicale il laico medesimo, e da questo poi ne segue che il laico dilata la giurisdictione sua, e pretendere poterlo fare di propria auttorità, per altro parla molto castigato, che è connivente, utile alla causa del Monastero.

Ne il Vescovo censura questa dottrina formalmente, ma virtualmente dice che è [c.306v] pericolosa, e pregiudiziale alla giurisdictione ecclesiastica.

Conchiudendo il voto a tutte le sue censure con dire che i libri si possono tollerare perché non possono far gran pregiudicio ne a legisti, ne a heretici, ne a Theologi, e con la prohibitionem si eccita l'attenzione de tutti a considerarli.

Ma perché dice alcune cose contro la giurisdictione et immunità Ecclesiastica, e si potrebbero addurre le sue conclusioni a favore della potestà laicale, da per consiglio che si compilino, e raccogliano insieme le conclusioni che meritano censura, e si censurino, con publicare la loro censura, e che nel resto si permettono i libri a causa de librari che li hanno stampati, come fanno i Magistrati secolari.

Nella lettera di 7 febraio, dice haver notato molti errori nel Trattato de Regularibus.

Poi fa una dissertatione sopra se si possa attribuire al Papa plures Personas alteram in spiritualibus, alteram in temporalibus, la dissertatione è dotta e da stamparsi, ma non è voto [c.307r] e perché di sopra già se ne è parlato, non replicherò l'istesso.

Questo è ben vero che manca qualche altro quinterno, ma io non ho avuto altro che questi tre concernenti la medesima materia.

Doc. XIV

Censorship of Scipione Zanelli

Censorship

[c.332r]

Em.mi et R.mi D.ni

Emin.rum Vrarum iussu perlegi duos ex tractatibus recol. me. Cardinalis de Luca, quorum alter De Matrimonio, alter Adnotationes practicae ad S. C. T. in rebus concernentibus reformationem, et forensia inscriptus est, et quantus ingenuj mei summa tenuitas patitur, in primo pauca, in 2° plura animadversione digna comperi.

Exordiendo itaque a primo tractatu de Matrimonio, Author in disc. Primo [1] non acquiescit decreto per S. Congregatione Concilij contra ipsius scripra aedito in Romana Matrimonij 23 septembris 1667, quinimo illius insubsistentiam pluribus medijs probare conatur, et in disc. decimo sexto [2], qui est primus in supplemento respue non solum non acquiescit decreto ab eadem S. Congregatione aedito in alia Romana Matrimonij 30 septembris 1673, verum etiam nimis libere lacessit virum, qui matrimonium contraxerat appellans eum indignum natalibus, quae seu casu, seu ex consueta stultitia fortunae nobilissima sortitum fuisse asserit, et licet nomen, et cognomen dicti viri retineat, attamen ultra quod ex recensitis facti circumstantijs facillime colligi potest de quo loquatur, si quis ad indicatum Sac. Congregationis Decretum recurat, ex eo statim percipiet, virum hunc fuisse Principem Amatricis. Deveniendo nunc ad 2m tractatum, illius titulus aliquam pati videretur difficultatem, attentis Sedis Apostolicae prohibitionibus, ne ullus Doctor audeat [c.332v] interpretari Sacrum Concilium,

Original Text

[1] *Thetrum Veritatis, et Justitiae*, Liber Decimusquartus, Pars II. *De Matrimonio, Sponsalibus, & Divortio*.

Disc. I. *Romana nullitatis Matrimonii*

2. Verum ex rescripto Sanctissimi, stante mulieris paupertate, causa summarie pro stylo decidenda remissa fuit Sac. Congreg. Concil. Trid. interpretum, a qua *sub die 23. Aprilis 1667*. prodiit resolutio pro matrimonii validitate, non sine tamen magna votorum scissura, ideoque concessa fuit nova audentia, quae tamen sine effectu remansit, dum superventa mors viri, controversiae finem dedit (p. 141).

[2] Disc. XVI. *Romana Matrimonii pro A. cum B. et C.*

1. In arcto, diuturnoque carcere ex causa uxoricidii existens B. pro humano loquendi usu, ac fortunae consueta stultitia, vel casus irrationalitate, ex antiqua Illustri familia immeritos habens natales, immeritamque Magnatitiam qualitatem, ingravi etiam aetate constitutus (quod crimen auget) indignum cum populari muliercula absente, per istius epistolae organum, in ipsomet carcere, coram Parocho, & testibus matrimonium contraxit, idque (ut decebat) nimium aegre ferente A. ejus filio in magnatitio quoque constituto ordine, causam nullitatis matrimonii summarie a Sanctissimo cognoscendam committi obtinuit Sac. Congregationi Concilii, a qua ipsa die pereuntis mensis Septembris 1673. affirmativa pro matrimonii validitate, cum aliqua votorum discordantia resolutio prodiit (p. 166).

[3] *Thetrum Veritatis, et Justitiae*, Liber Deci-

nisi haec cessante tam ex omnibus verbis ipsius tituli simul iunctis, et ex amplissima protestatione ab Authore praemissa in exordio tractatus, quam ex ipsa materia tractata, quae non nisi circa quaestiones practicas, et forenses ab omni Decretorum Concilij interpretatione alienas, vere versatur.

Caeterum in eodem tractatu nonnullae adsunt propositiones notatu dignae, quas in duas classes distinguere non incongruum arbitror.

Aliae enim nimia libertate, nec sine plurium dedecore, ne dicam iniura prolatae sunt.

Aliae vero vel Sacrarum Congregationum decretis adversantur, vel ipsius Sacri Concilij dispositioni parum conformes apparent.

Quoad propositiones primae classis Author in disc. 2, n. 7 Ecclesias Regni Neapolitani de nimia frequentia paupertate, et angustis finibus notat quod et alibi pluries repetit, et praecipue in disc. 48, ubi quod dignitas Episcopalis hac de causa quodammodo vilescere asserit, et in disc. quinquagesimo, ubi quod eadem de causa datur aliquando casus, ut viris parum dignis, et infimae conditionis Episcopatus conferantur [3].

In disc. 36, n. 6 asserit Episcopum Venusinum, ob cuius obitum ipse Author electus fuit Vicarius Capitularis, erat ita benignae naturae, ut ineptiae speciem redoleret [4]. [c.333r]

In disc. 37, n. 4 firmat Praesidentiam in Capitulis Regularium esse speciem violentiae, ut eligatur ille, quae vult Praeses [5].

In disc. 6, n. 2, usum Pontificalium absque exercitio Jurisdictionis in nudo fumo consistere asserit [6].

In disc. 24, n. 25, et 26, testatur, Clericos in minoribus, ac etiam Presbiteros in Urbe comam deferre more saecularium praecipue togatorum absque scandalo, stante consuetudine inibi vigente [7].

In disc. 14, n. 9, dicit, promotionem per saltum

musquartus, Pars V. *Annotationes practicae ad S. C. Trid. in rebus concernentibus reformationem, & forensia.*

Disc. II. *Ad sess. 5. de Reform. c. I. & sess. 24. de Reform. c. 8.*

7. Quia vero, praesertim in Italia, ob Ecclesiarum Cathedralium nimiam frequentiam, ac paupertatem, exiguosque fines, non de facili hujus praebendae theologiae erectio sequi potest. Hinc proinde per probos, ac zelantes Episcopos, aequipollens modus introductus est, quos scilicet qualibet hebdomada, sive pro locorum usu, quibuslibet statutis diebus, fiant congregationes, seu conferentiae casuum conscientiae, in quibus vel unus proponat, alii vero da formam academiae discurrant alternatim, vel cum eadem alternatione aliqui discurrant, & reliqui auscultent, adeout nemo gerat personam continui, ac fixi Lectoris, juxta hujus decreti dispositionem (p. 338).

Disc. XLVIII. *Ad eandem Sessionem 25. cap. 12. 13. & 14.*

[...] Quandoque autem in Rota audiri consueverunt istae quaestiones in clericis ultra montes, occasione privationis beneficiorum, ad quam procedi solet, cum ista licentia in clericis ibi quandoque usurpati soleat ob eam potentiam, quae resultat a Capitulorum exemptione, sive a conspicua qualitate possessorum illarum dignitatum, & canonicatum magnam figuram facientium, ac forte eandem, & aliquibi majorem, quam in Italia ob nimiam frequentiam, & Ecclesiarum paupertatem, quodam modo viluisse videatur. [...] (p.426).

Disc. L. *Ad Sessionem 25. de Reform. Cap. 17. 19. & 20.*

In primo istorum decretorum injungitur Episcopis, ut dignitatis majestatem tueantur, atque saecularibus obsequia indecentia, vel famulatum non

hodie praticari ob nimiam facilitatem Sedis Apostolicae in concedendis dispensationibus [8].

In disc. 19. n° 4, vocat Commissarius Spoliorum R. C. A. inutiles, raro bonos, et extortores, atque in modum latronum, et bannitorum quandoque irruentes, quos perinde abolendos censet [9].

Atque in disc. 3, n° 6, et 7, et disc. 14, n° 30 asserit quosdam adesse episcopos, qui non sunt pastores, sed mercenarij, et institore, ac pyratibus similes, qui subditorum excoactioni solummodo student, nec non improbi, et simoniaci, qui Sacros ordines per corruptelas, et munera conferunt, et pro requisitorum vestificatione emolumenta indebita percipiunt, addens ulterius, quod ob parum facilem recursum subditorum ad Sacras Congregationes Urbis forte magis expedit subditos pati huiusmodi concessionem, quam recursum tempus, et incommoda subire [10]. [c.333v]

Quoad propositiones 2a classis Author in disc. 31, n°17 impugnat resolutionem Sac. Congregationis Concilij [11].

In disc. 14, n° 35 firmat admissionem ad participationem massae in Ecclesijs numeratij, vel non numeratis, ex qua admissus expelli ne quia esse sufficientem titulum ad assumendos ordines Sacros; sed contrarium [...] decrevit Sac. Congregatio Concilij in marsicen 16 Maij 1682 [12].

In disc. 15, n° 7, inter coetera firmat Canonico associantur Episcopum in visitatione dioecesis deberi distributiones quotidianas, cuius contrarium pluries decrevit eadem Sacra Congregatio, cum illae debeantur solummodo associanti Episcopum Sacra Limina visitantem [13].

In disc. 13, n° 5, asserit, quod in Canonicis Regularibus videtur adesse specialitas, at iidem praefici possint Ecclesijs Saecularibus Curatis [14].

At licet haec specialitas alias esset vera ex

praestent. [...] De primo non pertinet ad forenses agere. Bene tamen cordi esse debet Sedi Apostolicae, & SS. Congregationibus, desuper invigilare, praesertim in Italia, ob Ecclesiarum cathedralium nimiam frequentiam, & pauperitatem, unde propterea cum viris parum dignis, ac infimae conditionis Episcopatus conferri, quandoque casus praebat, hinc de consequenti praxis docet hujus decreti abusum, seu violationem. [...] (p. 426).

[4] Disc. XXXVI. *Ad Sessionem 25. de Regular. cap. 4. & 5.*

10.[sic.] [...] Ideoque cum in mea patria ob Episcopi praedecessoris nimium benignam naturam, quae quandam ineptiae speciem redolere videbatur, aliquam licentiam sibi assumpsissent laici frequentandi Monasteria monialium, Ego electus Vicarius Capitularis, optimam expertus fui hanc medicinam curandum, ut eodem tempore, quo rigorosa edicta publicavi sub comminatione censurarum, per Magistratum saecularem alia rigorosa edicta cum comminatione poenarum temporalium publicarentur pro exequutione, ac observantia *Regiae Pragm. primae de Monialibus* (p. 409).

[5] Disc. XXXVII. *Ad sessionem 25. de Regular. c. 6. & 7.*

4. [...] Siquidem, ubi (ex. gr.) agitur de electione superioris provincialis, seu localis adesse solet praesidentia superioris Generalis, vel alterius per eum deputati, cui Praesidentis nomen congruit, cum aliqua superioritate, adeo pro frequentiori contingentia (ut quotidiana praxis docet) quamvis etiam ista forma conciliaris per vota secreta exacte servetur, adhuc tamen quaedam species violentiae adesse videtur, ut eligatur ille, quem Generalis velit, & sic respective in electionibus localibus in illis Religionibus, in quibus in usu sit

dispositione Sacrorum Canonum, hodie tamen sublata fuit ex pluribus decretis tam SS PP, quam Sac. Cong. Concilij, et Episcoporum, et Regularium et Signant.e in novissimo decreto ab hac aedito iussu S. M. Clementis X, sub die 18 martij 1670.

In disc. 39, n° 6, et 40, n° 4, firmat habitum Regularem suscipi posse etiam per duos, vel tres annos ante aetatem necessariam ad professionem quod expresse repugnat decreto a S. Congregatione super statu Regularium aedito, atque impresso 16 maij [c.334r] 1675, ~~qua cavetur~~ [15].

Porro in disc. 30, n° 6, et disc. 46, n° 9 asserit synodi convocationema S. Concilio damandatam singulis annis esse superfluum, quinimo incommoda dispendia, et quodcumque inconvenientia parere, adeout de facto ista frequentia non sit in usu [16].

In disc. 2 stante introductione conferentiae casuum conscientiae non necessariam, et opportunam putat provisionem Concilij praecipientis, quod dum Praebenda Theologalis vacat, interim assumatur clericus saecularis, vel regularis, qui expleat munus lectionis Theologo iniunctae [17].

In disc. 24, n° 13 licet protestetur non intendere quidquam firmare, attamen iudicium suum profert, quod Beneficium simplex absque onere, et actuali servitio Ecclesiae, vel alio exercitio Ecclesiastico non suffragetur ad effectum, ut Clericus gaudeat privilegio fori, quod sane nunquam requisivit Sac. Concilium [18].

In disc. 25, n° 10 posita regula tradita a Concilio quod Beneficia, seu Commenda Sac. Religionis Hierosolymitanae non teneantur contribuere Seminario, eam limitat in casu, quo conferantur Clericis Saecularibus, et pueris, attento quod tunc cessat motivum habitum a Concilio, quae quidem limitatio non legitur in textu Concilij [19]. [c.334v]

praesidentia eiusdem Generalis, vel Provincialis, seu deputati ab uno eorum [...] (p. 410).

[6] Disc. VI. *Ad sessionem sextam de Reformat.*

2. Ista igitur alienae jurisdictionis usurpatio, vel turbatio, cum exercitio pontificalium, aliorumque actuum jurisdictionalium, & Episcopali in aliena dioecesi, plures habet partes. Primo nempe, circa illum pontificalium usum, qui mere caerimonialis, ac honorificus est, absque jurisdictionis positivo praeiudicio Dioecesani, puta, solemniter celebrandi cum baculo, & mitra, & cum vestibus pontificalibus, ac deferendi mozzettam, & impartendi benedictionem, cum similibus, quae in effectu consistunt in nudo fumo, vel simplici honorificentia, absque eo quod Dioecesano aliquid tollatur, vel impediatur. [...] (p. 346).

[7] Disc. XXIV. *Ad sessionem 23. De Reform. cap. 6.*

26. Idem quoque circa tonsuram, quoniam in plerisque partibus, per clericos in minoribus, praesertim nobiles, seu alias qualificados, quinimmo (ut praesertim in Urbe frequens praxis docet) etiam per illos in sacris, ea negligi solet. Ac etiam circa usum comae, quae in aliquibus locis, & praesertim in Urbe etiam per clericos in sacris more saecularium, praesertim togatorum, absque aliquo scandalo geritur. In aliis autem locis, in clericis etiam in minoribus, omnino illicita, & scandalosa est, tanquam signum quod contradistinguat saeculares a clericis, unde propterea locorum Ordinarii antiquorum canonum rigorem in hoc bene adhibent (p. 376).

[8] Disc. XIV. *Ad sessionem 21. de reformat. cap. 1. & 2. & sessionem 23. cap. 8. ac etiam sessionem 14. cap. I. 2. & 3.*

29. [sic.] Pro ordinibus autem sacris, statuta sunt

Et denique in disc. 31, n° 34, asserit, quod nimiam Episcoporum facilitatem in concedendis dimissionis, oportebit illarum concessione generaliter prohibere Episcopis, prout non nullis particularibus prohibitum fuit [20].

Cum ergo memoratae propositiones prodierint a viro, qui propter eminentiam doctrinae, et dignitatis, ac munera, quae apud S. Me. Innocentium XI exercuit, sublimem aestimationis gradum adeptus est, et in sensu veritatis scribere passim protestatur, vereor ne apud Lectores praesertim externos scandalum pareant, atque reverentias Episcopis, Sacrarum Congregationum Oraculis, totique Romanae Curiae debitam minuant, et demum personis eidem Curiae inf[er]re alloquendi materiam praebeant, unde sicuti prolatae fuissent ab extero Authore, nequaquam tolerarentur, ita ab hoc Authore probatos duos tractatus, unum minimum suspendendos puto, donec corrigantur, ut inde clarius effulgeat huius Sacrae, et Sapientissimae Congregationis iustitia, quae opera non solum alibi, sed etiam in ipsa Urbe impressa aequa lance, nullaue habita Authorum exceptione, cum opus fuerit, reprobatur.

Salvo F. Ita sentio Ego Scipio Zanellus in Romana Curia Advocatus

certa anni tempora, extra quae sine Apostolica dispensatione Episcopus ordinationes, quae ita solemnes, ac publicae dicuntur, tenere non potest, atque non nisi unus ordo sacer, uni eidemque personae conferri potest, solaque potestas dispensandi, quae Episcopo in his interstitiis conceditur, est circa illud spatium anni, quod ab hoc Sac. Concilio praescribitur inter diaconatum & presbyteratum. Ac etiam promoti ad unum ordinem, non debent ad alium sacrum promoveri, nisi prius in eo ministraverint. De facili autem ista promotio per saltum hodie practicatur ob nimiam facilitatem concessionis Apostolicae dispensationis super his interstitiis, quodque in tribus diebus festis omnes ordines obtineri possint (p. 362).

[9] Disc. XIX. *Ad Sessionem 22. cap. I.*

4. Majores itaque controversiae, quae desuper oriri solent, percutiunt materiam mercaturae, seu negotiationis, super qua solent quidem aliquando Ordinarii locorum inquirere, frequentius autem Dioecesis cursitare solent camerales officiales, vulgo commissarii nuncupati, stantibus Apostolicis Constitutionibus applicantibus Camerae Apostolicae ea, quae per clericos ex illicita negotiatione facta sint, quod juris communis dispositioni innixum est, ut sc. Fiscus tanquam ab indigno auferat omnia, quae turpiter, ac illicite quaesita sint. Verum commendabilius videretur, ut huiusmodi commissariorum usus prohiberetur, quoniam forte absque ulla, veni nimium exigua Camerae utilitate, magna inconvenientia audiuntur, magnaeque fieri solent extortiones, adeo sine praejudicio proborum, qui rari sunt, videatur species irruentiae latronum, seu banditorum (p. 370).

[10] Disc. XIV. *Ad sessionem 21. de reformat. cap. 1. & 2. & sessionem 23. cap. 8. ac etiam*

sessionem 14.cap. I. 2. & 3.

30. Aliud est praecipuum requisitum a Sacro Concilio enixe desideratum, ut ordinum quorumcumque etiam minorum collatio gratis, & absque aliqua mercede etiam a sponte dantibus fieri debeat. Verum hoc Decretum parum servatur, quoniam ultra munera & corruptelas, quibus improbi, ac simoniaci Episcopi nimium vacant. Adhuc etiam publice & sub specie licitae rei, ex ordinationibus notabilia obtinent emolumenta sub nomine actorum judicialium, quae facere oporteat pro justificatione vitae, ac morum, & legitimorum natalium, aliquorumque requisitorum, & praesertim sufficientis beneficii, vel patrimonii, idque causa est, ut Episcopi cum tam magno abusu sint adeo faciles, & frequentes in ordinum collatione, ac etiam dictorum requisitorum verificationem frequentius cum exacta diligentia affectare solent pro notabilibus emolumentis actorum, quae pro majori parte tendunt ad ipsorum Episcoporum utilitatem. Vel quia Cancellariam locant pro annua, vel menstrua pensione. Vel quia eorundem emolumentorum quotam obtineant, reliqua dimissa Vicario, & Cancellario loco salarii, seu mercedis, & consequenter collationes ordinum, isto decreto non obstante, recenseri solent inter corpora redditum, eodem modo quo recensentur procuraciones, ac alimenta visitationis, non obstantibus plerisque decretis, ac provisionibus Sac. Congregationis, quoniam punctus est circa observantiam, quoniam cum non facilis sit continuus subditorum recursus ad Sac. Congreg. atque magis forte expediet istas pati concussionem, quam recursuum incommoda & dispendia. Hinc secluso remedio timoratae conscientiae, ac honestatis ipsorum Episcoporum, quorum plures qualificati Praelati exacte id servant, ista remedia non prosunt (p. 362).

[11] Disc. XXXI. *Ad Sessionem 24. de Refor-*

matione, cap. 16.

17. Verum, reflectendo ad veritatem (Partibus pro stylo insinuatam) nimium dubitabam, quoniam dictio *saltem*, praeferre [sic.] videtur, quod Concilium utrumque doctoratum in effectu exigere voluerit. Cum etenim illud in magna parte ex Italia Cardinalibus, Episcopis, & Praelatis constaret, ita secundum Italiae mores, sensisse visum est, quodque ad minus desideratus fuerit Doctoratus, in decretis tanquam praesuppositus necessarius, mysteriose forsitan non facta mentione doctoratus in legibus, eo quia plures Canonistae & Morales in sensu antiquorum Canonum, illicitum reputant in clericis studium legum civilium sine licentia Papae, vel *saltem* Episcopi, unde propterea prudenter gradus, ac peritia in eis, sub silentio relictas fuerunt, ne canonizaretur id, quod reputatur prohibitum. Verum quia casus erat novus, numquam adhuc in specie decisis, idcirco Iudex remisit oppositores ad S. Congr. Concilii, quae (me tamen non scribente) inhaerendo antiquis declarationibus, ut doctoratus in Theologia, vel in aliis scientiis ad hunc effectum non sufficiat in concursu Doctorum in decretis, rescripsit hunc doctoratum non sufficere, atque ita etiam implicite respondit, oppositorem, qui erat Doctor in iure canonico, atque a minori parte fuerat electus, censi Vicarium legitime electum, ita tamen, ut id non influeret ad nullitatem gestorum per electum, minusque ut iste teneretur ad emolumentorum restitutionem, dum controversia non habebat tractum successivum, ex quo jam Ecclesia provisa erat de Episcopo. Eodem tamen veritatis sensu retento, dicebam quod prima pars resolutionis in genere, sive in abstracto videbatur probabilis, quod scilicet, ubi habeantur in Capitulo Doctores in utroque iure, vel *saltem* in canonico, digni, & idonei, atque in tali numero, quod recte remaneat exercibilis electionis libertas, non debeat eligi non doctor, quamvis sit graduatus in Theologia, vel

in alia facultate, quae a munere reputetur extranea, ut in clericis, & officiis Ecclesiasticis reputatur illa legum civilium tantum, nisi quatenus deserviant professori Canonum pro eorum meliori intelligentia, & praxi (p. 389).

[12] Disc. XIV. *Ad sessionem 21. de reformat. cap. 1. & 2. & sessionem 23. cap. 8. ac etiam sessionem 14. cap. I. 2. & 3.*

34. [sic.] Adhuc tamen in hac specie distinctio est, an de illa cappellania, vel alio servitorio manuali mungere agatur, qui famulatus speciem redoleat, ut in illis clericis contingit, qui ex alicujus Ecclesiae administratorum deputatione illius servitio sub menstruo, aut annuo, seu diurno stipendio adscribuntur, secus autem, ubi licet nullus specialis, vel personalis titulus accedat, attamen provomendus tale jus habeat, ut titulo aequipolleat, adeout illud servitium, etiam ex parte recipientis necessarium sit, neque libera competat dimittendi facultas, juxta frequentem praxim, non solum parochialium, sed etiam collegiatarum, & cathedralium, ad quarum servitium ex consuetudine cum numero praefinito, vel sine, loci cives, seu nationales, qui certas habeant qualitates, recipiuntur ad quandam massam, seu participationem, ut in capitularium rerum fede, ac notis advertitur, quoniam ad huius servitii titulum, promotionem fieri posse receptum est, cum beneficio, vel titulatae perpetuae cappellaniae, spectato effectui, id aequipolleat (p. 362).

[13] Disc. XV. *Ad sessionem 21. de Reformat. cap. 3. sessionem 22. cap. 3. & sessionem 24. cap. 12.*

7. Quinimmo etiam si agatur de exercitio curae annexae eidem Ecclesiae Cathedrali, vel Collegiatae, ubi Canonicatus annexam habeat vicariam cum ejus congrua distincta a participatione mas-

sae distributionum ratione canonicae, quoniam tunc non poterit utrumque lucrum facere, nisi ubi, (ut ex provisione Sacrae Congregationis frequenter practicum vidi) in congruam computetur participatio massae, cum tunc punctari non debeat (p. 364).

[14] Disc. XIII. *Ad sessionem 14. cap. 10. & 11.*

5. In Canonicis autem regularibus, adesse videtur quaedam specialitas, ut servitio Ecclesiarum saecularium curam animarum habentium addici valeant (p. 358).

[15] Disc. XXXIX. *Ad eandem sess. 25. de Regular. Cap. 15. & 17.*

6. Quamvis autem pro frequentiori usu, juxta ejusdem decreti conciliaris monitum, expleto anno probationis, novitius, vel novitia ad professionem admittatur, vel dimittatur. Non tamen id praecise, ac de forma necessarium est, quoniam habitus religiosus etiam antea suspici potest, dummodo, juxta ejusdem Concilii decretum, puellae ante annum duodecimum ad illum non admittantur. Et consequenter etiam in Religionibus claustralibus non implicat, ut persistatur in statu novitii, etiam per duos, aut plures annos, quamvis bonus ordo, juxta Religionum varia instituta, id non de facili exigat, vel fi fiat, non sit circumstantia annullativa (p.412).

Disc. XL. *Ad eandem sess. 25. de Regul. c. 16.*

4. Potissime vero, quia (ut *disc. praec.* Advertitur) quamvis hodie ad profitendum completa aetas annorum sexdecim praefinita sit, non tamen praefinita est illa suscipiendi habitum, & ingrediendi novitiatum, cum in puellis tantum provisum sit, ne ad habitum monasticum ante annum duodecimum admittantur. Unde propterea non implicat, ut quis in statu novitii persistat duobus, ac tribus annis, immo pluribus, donec legitima aetas perficiatur, cum annus integer, &

continuus praefinitus fuerit, ne sufficiat spatium minoris temporis, sed prohibitum non est majus. Licet enim ejusdem Sacri Concilii sensus videatur, ut expleto novitiatus anno, novitius, vel admittatur ad professionem, vel dimittatur. Attamen id consilium potius quam praeceptum annullativum actus redolet, ut *disc. praec.* (p. 413).

[16] *Disc. XXX. Ad sessionem 24. de Reformation. cap. 2.*

6. Quo vero ad Synodum dioecesanam, pariter usus parum recipit hujus decreti observantiam circa tempus, ut scilicet singulis annis celebrari deberet, cum ista frequentia, nedum Episcoporum, sed etiam subditorum, superfluum incommoditatem, aliaque inconvenientia potius producere videatur. Ideoque rara pariter est praxis, ut scilicet Episcopus, pene unica synodo, toto tempore praesulatus contentus esse soleat, atque plures omninoabstineant, demandando observantiam Constitutionum Synodaliū praedecessorum (p. 387).

Disc. XLVI. Ad Sessionem 25. de Reform. cap. 10.

2. [sic.] Quatenus vero personas ita deputatas, deficere, vel abesse contingat, in eodem decreto disponitur, ut ab Episcopo, cum consensu Capituli, aliorum suffectio fieri debeat, quod ex rationis identitate intelligendum videtur eodem modo quo supra *sess. 24. cap. 18.* dictum est de examinadoribus synodalibus, ut scilicet ista provisionalis suffectio extra synodum recte intret infra annum, secus autem eo elapso, ex eadem ratione ibi insinuata, quod scilicet Episcopo imputandum est cur ad ejusdem Concilii praescriptum non congregaverit synodum singulis annis congregandam (p. 419).

[17] *Disc. II. Ad sess. 5. de Reform. c. I. & sess.*

24. de Reform. c. 8.

Ad Ecclesiasticorum operariorum pietatem, ac idoneitatem inducendam, & conservandam, duo in primo istorum Decretorum demandantur. Primo nempe lectio Sac. Scripturae & Theologiae facienda in Ecclesis Cathedralibus, vel Collegiatis, ac etiam Regularibus per Canonicum, vel alium Beneficiatum, seu respective Monachum Sacrae Theologiae professorem, injungendo locorum Ordinariis theologialis praebendae, ubi ea non adsit, erectionem etiam cum aliquorum beneficiorum unione, quando alias id sequi non valeat (p. 338).

[18] Disc. XXIV. *Ad sessionem 23. De Reform. cap. 6.*

13. Posita vero dicta qualitate beneficii, illud etiam simplex, quod nullum annexum habeat servitium, vel residentia onus, etiam exigui redditus sufficere videtur, ex magis communi sensu Scriptorum. Ideoque non audeo desuper aliquid in contrarium asserere, vel firmare. Verum relinquendo locum veritati, insinuare cogor, quod ista opinio, Mihi nullatenus placet, cum ita non impleatur laudabilis finis a Concilio desideratus, ut clerici in minoribus, beneficium, vel alio modo populo innotescat, quod ipsi sint clerici, non autem laici, atque ita a saecularibus distinguantur. Et consequenter de illis beneficiis Concilium sensisse videtur, quae alicujus Ecclesiae administrationem, seu actuale servitium annexum habeant, cuius occasione pernecesse, in illis saltem functionibus, quae praedictae administrationi, vel servitio annexae sunt, faciant figuram clericorum, atque ita eorum qualitas, saltem aliquibus anni temporibus, ad populi, ac Magistratuum saecularium notitiam deveniat, unde propterea sequatur dictorum requisitorum implementum per aequipollens. Secus autem ubi de illis parvis, ac omnino ignotibus beneficiis

agatur, qua, etiam in remotis Dioecibus existentia, affectate procurantur, facilis obtentionis, ob exiguitatem, quia pene derelicta sint, adeout quodammodo titulus beneficii de pertica eis congruat, ut frequentissima praxis docet. Sive quod illi, qui licentiosam, & criminosam vitam ducere volentes, in habitu, ac statu de facto mere laicali, a saeculari tamen Foro se assecurare volunt, curant, vel directe per seipsos, vel per eorum conjunctos, fundari cum redditibus, alicujus derelicti praedioli, vel cum aliquo exiguo censu, aliquod ideale beneficium, ad meram fraudem, ac formalitatem. Et consequenter pro meo judicio, id intelligendum est, de illis beneficiis, quae residentiam, vel saltem aliquod personale servitium, ita annexum habeant, ut ista occasione, ita illa publice dignoscatur clericus apud populum, ac apud Magistratus (p. 375).

[19] Disc. XXV. *Ad Sessinem 23. de Reformat. cap. 18.*

9.[sic.] Solumque ab hac regula, ex Apostolicis indultis, excepta sunt regularia beneficia Hierosolymitanae Religionis, quae sub Commendarum, vel Prioratum, seu Bajulivatum vocabulis explicari solent, quamvis possessor, in eo quod consueta Religionis onera excedit, causam lucrativam favore dicatur. Istud autem privilegium, congruam quidem habet rationem, quia nempe hujus militiae professores commendas, & dignitates, non obtinent per viam gratiae, ac benevolentiae superiorum, sed per viam justitiae, cum ordine antianitatis, ac benemerentiae, praevio implemento requisitorum nempe, servitii in caravanis, ac residentiae conventualis, aliorumque Religionis munerum pro beneficiorum qualitate. Unde propterea, quando casus praebeat, quod hoc ordine interverso, clericis saecularibus istae commendae, vel dignitates, & quandoque etiam pueris in com-

mendam, vel in administrationem concedantur, tunc tanquam ex cessante privilegii causa, vel ratione, huic contributioni locus esse deberet (p. 379).

[20] Disc. XXXI. *Ad Sessionem 24. de Reformatione, cap. 16.*

34. Quinimmo (ut alibi advertitur) ob nimiam facilitatem, quae forte in abusum transit, oportebit etiam Episcopis id prohibere generaliter, eo modo quo hodie cum aliquibus singulariter, quandoque praticari solet (p. 390).

Doc. XV

Report of Francesco Brunacci

Report

[c.416r]

Relatio forensis Romanae Curiae eiusque Tribunalium, et Congregationum Cardinalis de Luca sub examine revocatus.

Assertit Author in supplemento dictae Relationis alias dictum librum ob aliquas oppositiones fuisse sub examine huius Sacrae Congregationis positum, sed fuisse compertum eas esse malignantium calumnias, vel Invidiorum livores [1].

Nomine Curiae Romanae intelligit Author Curiam Papae, quia Pontifex cum habeat totum Orbem pro Diocesi, vel Teritorio in quacunque Orbis parte resideat, eius Curiae prime cum Vocabulum non immutatur, et sicut in una persona Papae materiali consideratur plurium personarum formalium cuncursus scilicet Vicarij Christi,

Original Test

[1] *Thetrum Veritatis, et Justitiae*, Liber Decimusquintus, Pars II. *Relatio Romanae Curiae forensis, ejusque Tribunalium, & Congregationum.*

ANNOT. AD. DISC. XXI.

1. Ea quae in hoc discursu ex solo zelo melioris directionis insinuantur, primo aspectu, ita quibusdam malignis insinuantibus, in malam partem capta fuerunt, unde propterea iste liber positus fuit sub examine, ac trutina Sac. Congregationis Indicis librorum, de qua *supra* disc. 19. sed compertum fuit esse malignantium calumniam, vel invidiorum livorem.[...] (p. 284)

[2] Disc. I. *Proemialia, super significatione vocabuli Curia; Et ex quibus Romana Curia constituatur [...].*

7. Cum autem Papa, cujus Imperii Aula, seu Curia ista dicitur, quadruplicem pluries enunciatam gerat seu repraesentet personam; Unam scilicet

Patriarchae occidentalis, Episcopi Urbis, ac Principis temporalis, ita pro negotijs diversis ad eum spectantibus, interdum cum mistura [c.416v] Jurisdictionum plures habentur Congregationes, et Tribunalia de quibus Author in hac Relatione agit [2].

In hoc libro tria mihi videtur esse ponderanda, nempe questiones super autoritate, et exercitio jurisdictionis illarum personarum, quae in Papa considerantur; 2° ea, quae Author dicit esse exorbitantia in Tribunalibus, et 3° ea, quae Author dicit a quibusdam opponi supradictis Tribunalis, et Congregationibus.

Circa quaestiones, quas movent Legistae, Canonistae, et Morales super potestate, et exercitio jurisdictionis personarum quae in Papa considerantur, licet Auctor declaret se nil super eis defenire, tamen tot rationes, et dictiones interdum novas, sed ex dispositione Juris deductas, et bene applicatas in medium affert, ut legens cogatur assentiri opinionibus Romanae Curiae, ut E. G. [Episcopo Giuseppe Barlacci] quando refert ea, quae in Concilio Constantiense gesta fuere, ait Concilium non deposuisse [c.417r] Pontifices in ratione autoritativa, sed in ratione declarativa aperiendo scilicet, quod nullus ex electos, bene occuparet Sedem Papalem, quia scilicet Benedictus non esset legitime electus, alij vero duo, scilicet Gregorius, et Joannes, qui in Concilij Judicium consenserant, effecti remanserunt obligatione, quamfecerant, renuntiandi; quam dictionem non nemini me legisse in alijs Authoribus, qui pro Curia scripserunt, ita eodem modo agit magistraliter in alijs questionibus semper favore illius opinionis, quam tenet Romana Curia.

In hac igitur parte si doctrina spectetur, nec sanior, nec favorabilior Papiae [sovraposto Curiae] optari posse mihi videtur; simodus scribendissemper Author in qualibet questione

jam enunciata Christi Vicarii generalis, & Episcopi Ecclesiae universalis; Alteram Patriarchae occidentis; Tertiam Episcopi particularis Romanae Civitatis, quae particularem dioecesim restrictam habet, attento moderno statu actualiter intra ambitum quadraginta milliarium, qui sub districtus vocabulo explicari solet, habitualiter autem, imo ad certos effectus, etiam actualiter, intra ambitum centum milliarium; ut alibi juxta varias contingentias adveritur; Et quartam demum Imperatoris, vel Principis temporalis Urbis, illiusque Italiae temporalis ditionis, quae sub utriusque mediati, ac immediati Status ecclesiastici nomine explicatur; Ac etiam Beneventanaecivitatis intra viscera Regni Neapolitani, quod de dicto Statu mediato, ratione directioni dominii dicitur; Nec non Avenionensis Civitatis, & venaisini comitatus in Gallia (pp. 220-221).

[3] Disc. XXXVII. *De Senatore Urbis, aliisque officialibus fori Capitolini.*

14. Hujus autem inconvenienti origo, seu causa est extravagantia prexis istius fori. Siquidem illius auctores, vel introductores ex eodem antiquariorum sensu, vel humore malenconico, ex quo, citra omnem rationem, in ea Civitate, quae est residentia Papae, ac Metropolis utriusque ejus Pontificii, & temporalis principatus, per ejus statuta induxerunt, ut juris civilis potius, quam canonici dispositio attendi debeat, quod sequutum est ob diversitatem temporum, & circumstantiarum, cum id originem traxerit, quando Romanus populus ita illorum temporum conditione exigente, cupiens primaevum libertatis statum assumere, pontificiam dominationem adhorrebat (ipsius Ecclesiae scissuris & schismatibus hujusmodi sensu confoventibus). Sed male hujus praxis auctores, & introductores ita currarunt, antiquas juris civilis rigorosas, & superstitiosas judicarias formulas restituere, ob

dicit se nil super ea defenire, cum hocconveniat privato scriptori; exemplum sane [c.417v] edificationis, et moderationis, dignum ut ab omnibus immitetur, nostra enim etate omnes fere Legistae, Canonistae, et Morales partes Legislatoris, quam scriptoris potius assumere mihi videntur, unde Author huius libri potius laudem, quam Censuram mereri in hac parte mihi videtur. Quoad ad 2m, quae Author dicit esse exorbitantia in Tribunalibus, presertim stylum in aliquibus Sacrae Rotae, Cammerae, et Gubernatoris, cum vere sit dictus stylus exorbitans, et Author se contineat intra terminos a lege permissos censuram mihi non videtur pariter mereri, quamquam ea, quae ab Authore deferantur debeant alia ratione tollerari, et admitti [sic.], et licet in reprobando stylo Curiae Capitoli ex quo non servat dispositionem Juris Canonici, dicat, hoc provenisse ex humore malenconico statuentium servandi superstitiosas iudiciarias formulas antiquas, tamen hic modus loquendi videtur res parvi [c.418r] momenti [3].

Quo ad 3.m, circa ea quae Author dicit a quibusdam opponi supradictis Tribunalibus, et Congregationibus habent aliquid consideratione dignum, nam obiectis postea non satisfacit in omnibus [4].

In Relatione Sacrae Congregationis Episcoporum, et Regularium problematicum ait, et adhuc sub Judice indecisa quaestio inter viros sapientes, et zelantes an introductio examinis Promovendorum ad Episcopatum commendatione digna sit, ex quo hodie pro frequentiori praxi restricta videatur super Theologia tantum morali, ac more Scolarium super aliquibus paucis interrogatorijs, et sicut interrogari solent adolescentes, qui promovendi sint in ordines minores, vel sacros, vel ad sacramentum Penitentiae, et similia, et licet postea addat, suum non esse desuper proferre iudicium, sed [c.418v]

temporum diversitatem. [...] (p. 350).

[4] Disc. XXXVII. *De Senatore Urbis, aliisque officialibus fori Capitolini.*

15. Quare curialium, ac senatorum virorum majori, ac saniori parti, admirationem praebat, hujus praxis tolerata continuatio. Commendatione siquidem digna est continuatio ipsius fori, vel Tribunalis, pro majestate Romani populi, ita antiqui Capitolii, adeo magnae potentiae, & existimationis, memoriam, vel reliquias retinendo. Sed commendatione dignum non reputatur, istam exorbitantes, ac imperceptibilem praxim retinere, cum unica, & commendabilis Auditoris Camerae (p. 350).

[5] Disc. XXI. *De Sacra Congregatione Examinis Episcoporum.*

5. Problematica vero, atque adhuc sub Judice indecisa est quaestio inter viros sapientes, ac zelantes, an ista introductio commendatione digna sit necne. Aliqui enim affirmativam tenent, ex rationibus in praefata Gregoriana Constitutione assignatis, atque ut ita eroum, qui ad tantum munus assumendi sunt, experimentum fiat. Ducto etiam argumento a dicta forma introducta per Sac. C. T. in provisione parochialium. Fortius vero, eoque magis in tam graviori provisione ejus, qui deputandus est parochus parochorum.

6. Alii vero inclinare videntur in negativam, quasi quod duplex ita inferri dicatur injura, tam ipsi Pontifici eligenti, quam Curiae Romanae, immo toti Italiae litterarum floridissimae, quo scilicet Itali, qui ad Episcopatus, & Archiepiscopatus assumendi sunt, atque per ipsum Papam eliguntur, (paucis exceptis Ecclesiis, quae sint ad Principum nominationem) exponi debeant huic examini, quodque ab eo exempti sint illi aliarum nationum ultra montes, qui ut plurimum per Prinipes saeculares, vel per Capitula eliguntur, seu

sibi videri probabilior opinionem, quod debeat ritineri hoc formale examen, sed quod aliud esset habendum rigorosum super rebus ad munus Episcopale, et politicum Ecclesiasticum spectantibus, tamen mihi videtur, quod haec omnia potius Auctor debeat representare Pontifici, non vero publico scripto edere, cum aliqua potius ex his oriatur sinistra opinio Romanae Curiae.

Acriori modo procedit in Relatione Sac. Congregationis super fabrica S. Petri, in qua licet asserat, quod facultates illi concessas nullam prebeant exorbitantiam, tamen subdit illam provenire ex indiscreto usu huiusmodi facultatum, vel ex earum mala intelligentia, et refert aliqua exempla, ex quibus aliquis rigor in Iudiciis huius Sac. Congregationis dignoscitur.

Maiores ait oriri exorbitantia, vel scandala resultantia, qui vulgo Commissarii dicuntur, praesertim [c.419r] ob facilem usum, vel abusum Censurarum, more Piratarum, vel Crassatorum per dioceses, et Provincias cursitare profiteantur ad proprium lucrum, et extorsiones absque eo, quod ipsa pia opera impleantur in quibus si animus Auctoris spectetur, ipse eum declarat, ea dicere bono animo, et Zelo erga sedem Apostolicam, referendo id, quod alij licent, ut inconvenientibus occurratur nihil desuper firmando; at si effectus huius modi referendi consideretur, certe redolet quamdam speciem declamatoriae Orationis contra Curiam.

Occasione restrictionis facultatibus dictae Sac. Congregationis Fabricae respectu legatorum piorum, quae fiunt pauperibus in genere, dum isti sunt semper certi ex dicto salvatoris pauperes semper habebitis addit, quod conquerentibus Ministris, quod exinde magnum resultaret preiudicium [c.419v] forteque magis afflagitante nimium sumptuoso opere Theatri Columnarum prodierit quaedam moderatio, seu declaratio Pontificis, quae primam provisionem, fere ad

nominantur. Fortius vero quia, non exinde obtinetur finis, vel intentum, ut scilicet idonei, ac habiles ad tantum munus assumantur, ideoque adesse videtur malum, absque compensatione boni, dum istud examen practicati solum videtur more scholarium, super aliquibus paucis interrogatoriis, ad breve tempus, & praesertim in theologia morali, ad quam illud pro frequentiori praxi ut supra, restrictum videtur, eo modo quo, me per plures annos id practicante, etiam in parvis Civitatibus, & locis, interrogare solent adolescentes, qui promovendi sint ad ordines minores, vel sacros respective, aut illi qui approbandi sint ad Sacramentum poenitentiae ministrandum (p. 282).

[6] Disc. XX. *De Sacra Congreg. Fabricae, ejusque Tribunali.*

23. Majores autem exorbitantiae, vel scandalosa resultant illis inferioribus ministris, qui vulgo commissarii dicuntur, praesertim ob facilem usum, vel abusum censurarum, adeout, adinsar eorum, quae alibi de commissariis Nunciorum, & Collectorum Apostolicorum insinuantur, more pyratarum, vel grassatorum, per dioceses, ac provincias cursitate profiteantur, ad proprium lucrum, & extorsiones, absque eo ad ipsa pia opera impleantur. Licet enim superiores, nimium justas, beneque regulatas instructiones praebant, adeout theoria sit optima, optimaque, sancta superiorum intentio. Praxis tamen mala, & scandalosa est ob malitiam, & improbitatem inferiorum operariorum, ita humana conditione exigente. Quae tamen omnia ita discursive dicta sint, ex bono animo, ac zelo erga sedem Apostolicam, referendo id quod alii dicunt, ut inconvenientibus occurratur, nihil desuper firmando (p. 280).

32. Alterum caput incertitudinis, ab Alexandro VII. sui Pontificatus initio, magnam recipit

nihilum redigit, ex quo noto, cur Auctor dicat hanc moderationem prodijisse potius ex conquesta Ministrorum, vel opere Columnarum, quam ex aliquo alio Juris motivo, seu principio in quod mihi videtur quod Auctor non servasset quodammodo debitam reverentiam [6].

In Relatione Sac. Congregationis Ritorum, in qua solvebantur Propinae, seu Sportulae, ait apud probos, et zelantes viros problematicam esse quaestionem, an iste usus, quamvis antiquus, atque destricta Juris censura licitus, adhiberi debeat nec ne, multisque dicat placere opinionem affirmativam ad tollendas occasiones oblocutionum Vulgi ignari, et maligni, ac emulorum Romanae Curiae, dum ex [c.420r] dicto Apostoli Sapientibus, et Insipientibus debitores sumus, et licet hac non videantur censura digna, tamen prebet aliquam materiam adversariis malignandi.

In eadem Sac. Congregatione ait audiri frequentes, et quidem scandalose Controversiae inter Religiosos diversarum Religionum, ut de Sancto Antonio Patavino, an habere deberet Cappuccium pyramidatum, quo utuntur Cappuccini, vel rotundum, seu quadratum, quo utuntur Conventuales, et aliae questiones circa statuam S. Theresiae ad quos pertineat illam associare cum similibus emulationibus, seu levitatibus, ex quibus oriri videtur invidentibus Romanam Curiam, occasio irridendi [7].

De Sac. Congregatione Jurisdictionis, et Immunitatis Ecclesiasticae ex quo refert, quod hac materia in Sac. [c.420v] Congregatione Episcoporum insensibiliter, sed minus clamorose, cognoscebatur, adhuc propterea sub Judice, et apud bonos, et zelantes ecclesiasticos remanet quaestio, quae vere problematica est, habens hinc inde probabilia argumenta, an huius Congregationis erectio ecclesiasticae Immunitatis, ac Jurisdictioni proficua, vel praejudicialis fuerit, praebere videtur quodammodo occasione Principibus

restrictionem, respectu legatorum, quae fierent pauperibus in genere, dum resultaret praejudicium, ac facultatum restrictio. Fortaque magis efflagitante nimium sumptuoso opere Theatri columnarum, quod in ejusdem Basilicae atrio, seu platea ipse Pontifex assumpsit, peneque perfecit, quaedam ejusdem Pontificis prodiit moderatio, seu declaratio, quae primam provisionem pene ad nihilum redigit (p. 281).

[7] Disc. XVIII. *De Sacra Congregatione Rituum*.

18. In ista vero negotiorum specie, quidam habetur antiquus stylus singularis, qui in aliis Congregationibus non viget, quod scilicet Cardinalibus Congregationis, aliisque officialibus, ac operariis, ratione magni laboris, qui desuper adhibendus est in studio, ac revolutione valde voluminosorum processuum, super probationibus, solvuntur propinae, seu sportulae, aliaque emolumenta. Ideoque apud probos, ac zelantes viros, problematica est quaestio an iste usus, quamvis antiquus, atque de stricta juris censura licitus, aboleri debeat necne. Multisque placet opinio affirmativa, ad tollendas occasione oblocutionum vulgi ignari, vel maligni, ac aemulorum Romanae Curiae, dum ex dicto Apostoli, *sapientibus, & insipientibus debitores sumus*. De hoc autem, meum non est agere, ideoque totum reservatur iudicio eorum, ad quos pertinet (pp. 276-277).

6. [...] Quinimmo, etiam quoad eos, qui jam recepti sint in Protectores, frequens, (& quidem scandalosae) controversiae audiri consueverunt, inter religiosos diversarum Religionum, super praecedentia statuarum, vel Imaginum. Sive inter illos ejusdem Religionis originariae, quae in plures filiales, vel reformationes divisa sit, super habitu statuae, vel Imaginis illius Sancti, ut praesertim contigit de Sancto Antonio Patavino, an habere deberet cappuccium pyramidatum quo

Secularibus fulgendi eorum quaerimonias contra hanc S. Congregatione [8].

Cum igitur hic liber non opponatur Dogmis S. Fidei, nec bonis moribus, nec in substantialibus laedat Curiam Romanam, sed tantum per indirectum adsit periculum scandali, mihi videtur, quod aliqualis censura condonari possit caeteris meritis huius benemeriti Auctoris, contra quem tamensi rigore agendum esset, hic liber erit suspendendus donec corrigatur.

Ita sentio Franciscus Brunaccius I. V. D., et S. Theologiae, ac Philosophiae licent.s [...].

utuntur Capuccini, vel rotundum, seu quadratum, quo utuntur Conventuales, vel Observantes. Sive ad quos in publicis processionibus pertineat illam statum associare, & praesertim inter calceatos, & discalceatos Carmelitas, circa statuam Sanctae Theresiae, moderna praxis docuit; cum similibus aemulationibus, seu levitatibus. Ideoque etiam pro zelo majestatis ac existimationis Civitatis, & populi, & pro servitio cultus, ac devotionis, prudens, atque commendabile videretur consilium, ut forsitan per saeculum in his omnimodum silentium ibi imponeretur (pp. 275-276).

[8] Disc. XVII. *De Sacra Congregatione Jurisdictionis, & Immunitatis Ecclesiasticae.*

8. De his autem insensibiliter, seu minus clamorose, cognoscere solebat altera Congregatio Episcoporum, de qua discursu proximo praecedenti agitur, eaque cum regulis prudentialibus, quas prae caeteris (commendabiliter quidem) ahibere solet, forsitan (ut aliqui opinantur) melius eadem negotia dirigebat, unde propterea adhuc sub iudice, etiam apud bonos, ac zelantes ecclesiasticos, remanet quaestio, quae vere problematica est, habens hinc inde probabilia argumenta, an huius Congregationis erectio, ecclesiasticae immunitati, ac jurisdictioni, proficua, vel praejudicialis fuerit (p. 274).

10. Potissime vero, inter alia multa, hodierna Congregatio non laudat antiquum sensum immunitatem localem, in illis casibus in quibus agatur de criminibus exceptuatis, de stricto jure non cadant, sed scandalosa sint, publicaeque quieti praejudicialia, unde propterea non possint confuentes libere tradi Curiae saeculari, minusque debeant relinqui in libertate, sed potius ad extraordinariam poenam triremium tanquam per speciem detentionis, & custodiae pro publica quiete condemnari (p. 274).

SECTION II

First attempts of censorship

Doc. I

Censorship of *Theatrum Veritatis, et Justitiae* dated 1680ACDF, CENSURA LIBRORUM
1680-1682

Censorship

[c.207r]

F. 9

1680

Annotationes Censoriae in Librum R. P. D. Luca editum Roma sine approbatione, inscriptum Quarta pars supplementi, etc.

Nullum invenitur decretum

[c.208r]

Fu visto alla luce un certo libro intitolato 4a pas de supplementi di Mons.r di Luca stampato in Roma senza licenza di Mons. Vicelegato, ne con approbatione del P. M. del Sacro Palazzo.

In questo libro Mons.r de Luca ha voluto ostentare di haver fatto da Giustiniano, e che Roma in sostanza sino à qui sia stata un bosco di ladri più fini, che vi siano, e che li Papi, Cardinali, e Giudici ci hanno tenute le mani.⁸

Questo libro è stato composto a causa delle mormorazioni che si sono fatte del suo modo di procedere nel giudicare, e per il lamento fatto di lui delle Congregatione Cardinalitie, e da altri.

fol. 3. Comincia questo libro nelle annotatione al disc. 2, che vi fu controversia d'una causa col

Original Text

[1] *Theatrum Veritatis, et Justitiae*, Liber Decimusquintus, Pars I. *De Judiciis, & de Praxi Curiae Romanae*.

Auctoris Annotationes ad Disc. II.

2. Super puncto, de quo in hoc discursu, quisnam sc. principaliter interessatus, cui tribuatur facultas declinandi Forum privilegiatum. In casus contingentia, cum per acta Auditoris Camerae sequuta esset subhastatio domus deliberatae cuidam mulieri creditrici, vel tertiae oblatrici, quae decedens puellam haeredem instituit, atque contra istam ille, qui subhastationem passus erat coram eodem Judice, & per eadem acta iudicium reintegrationis instituisset, ob enormissimam laesionem, aliosque praetensos defectus, praefatae puellae reae conventae posseditricis pater, cum esset Cursor Tribunalis S. Officii, Forum declinando curavit causam reassumi per Assessorem ejusdem Tribunalis Judicem ordinarium in prima instantia, quare altera parte ad me recurrente tanquam Auditorem Papae decrevi remissionem causae ad Judicem subhastationis, circumscribendo dictam reassumptionem, cumque Sacra Congregatio de hoc conquereretur, quasi quod violaretur ejus jurisdictio, quodque id ipsam declarare, & decernere pertineret, an ab uno, vel altero Judice causa cognoscenda esset, absque eo

⁸ On the side of the sheet: "Si legga questo poco".

Cursore del S. Offizio, lo dovesse conoscersi dall'A.C. (Auditor Camerae) o dalla Congregatione, che haveva riassunto, esso Mons.re dice: circumscribendo dictam reassumptionem [1], che li haveva rimessa all'A. C. (Auditor Camerae); e che lamentandosi la Congregatione dice far male, mentre non ha giurisdizione se non nelle cause di fede, non nelle profane, et Indifferenti.

Nell'annotatione al disc. 3, che lui fa' de competentia dice: Quoniam in Romana Curia ob nimiam, forteque monstruosam, et irregularem multiplicitem Judicum, et Tribunalium frequentes, et quotidianae sunt quaestiones competentiae fori, dice aver fatto il disc. 47 a basso [2].

fol. 4. Parlando della recusatione de Giudici, che si fa in Roma così facilmente = enunciatus Romanae Curiae stylus solet frequenter calumniarum, ac subterfugiorum fomentum parte, quoniam callidi litigantes, vel causidici etc., e seguita a dire impertinenze [3].

Annotazioni ad disc. 4. Discorrendo degli Assessori, che si danno ne Tribunali trattando della distinctione, che si fa da Dottori del procedere [c.208v] de Voto, et cum Voto, dice = Superficiales pragmatici a quelli, che pongono differenza tra De, et cum, e che = videri distinctionem idealem, et merito connumerari inter ineptias legales, et quod fatuum, et irridendo dignum reputari meretur hoc rescriptum cum formali disputatione [4].

fol. 5. Annotationi ad disc. 5. Dice haver dato per ordine al Stroliardo si tiri ogni sera la linea: Idque ad occurrendum fraudibus committi solitis, ne ex intervallo sub diversa die adjiciantur protestationes, vel alia acta Judicialia [5].

fol. 7. Annotationi ad disc. 6. Dice haver provisto agli originali degli Avvocati, e Procuratori, e che dando questi a giovani, e copisti pareva assurdo, che pigliassero più questi, che l'Avvocato, oltre

quod utraque Signatura gratiae, vel justitiae, sive Auditor Papae in causis istius Tribunalis se ingerant (p. 3).

[2] Annot. ad Disc. III.

1. Agitur in hoc discursu de Judice, quando sit competens necne, & quoniam in Curia Romana ob nimiam, forteque monstruosam, & irregularem multiplicitem judicum, & tribunalium numium frequentes, & quotidianae sunt quaestiones competentiae Fori, & an causae ad unum, vel alterum pertineant Judicem, quod ut plurimum calumnioso affectari solet pro subterfugio ad protrahendum cum hujusmodi disputationibus causas in longum, & defaticandum colligantem, idcirco postquam ratione muneris Auditoris Papae ad me pertinuit de hujusmodi controversiis cognoscere, non quidem animo, & intenzione praejudicandi aliquo modo Judicibus, & Tribunalibus praesertim particularibus privilegiatis, sed ad eruendam veritatem, atque occurrendum hujusmodi calumniis pro justitiae cursu, rectaque administratione particularem, atque praeter stylum prolixum desuper edidi discursum, qui habetur infra in *hoc eod. tit. disc. 47. ubi videndum est* (p. 12).

[3] Annot. ad Disc. III.

3. Circa vero Judicum recusationes ex capite suspicionis, ibidem enunciatus Romanae Curiae stylus esse solet frequenter calumniarum, ac subterfugiorum fomentum, quoniam callidi litigantes, vel causidici disputare solent, etiam per menses, forteque annos coram uno Judice, nullum tamen faciendo actum judiciale, ad hoc, ut illum jam instructum motivantem contra eos, valeant etiam in hoc statu recusare, ideoque Me proponente Congregationem reformationis decretum fuit, quod postquam unica disputatio in contradictorio super meritis, non autem super

che si scriveva si largo, che si adattava = Apparent rari nantes in gurgite vasto [6].

Venendo poi alla provizione fatta de salarii, et spese di Dottori, et Avocati che si prescrivito per un anno: Idque ne liceret facere cumulum cum supplantatione clientum, et cum magis fraudibus, Experientia namquam docuit quod de super magnae fierent fraudes. E più abasso = hinc frequenter contingit, quod nec Deum, nec honorem mundi timentes aliqui causidici, nec aestimantes, mortuis clientibus, etiam molestare solent haeredes, petendo salaria; e perché Zacchia *de salario* dice si prescrive per 30 anni lo taccia con queste parole = Id etenim revera continet leguleicam simplicitatem, sive ineptiam [7].

fol. 10. Annot. ad disc. 39. venendo a discorrere delle sportule, e propine de Giudici di Roma comincia: Inter Curiae abusus etc., quem omnino [c.209r] abolere forte sanctius esset pro recta administratione iustitiae [8].

Più abasso poi, che per pigliar propine anco nelle Cause essecutive, et oblighi Camerali si da il mandato essecutivo ad prima die, et ad 2am la sentenza exceptiones non competere: cuius introductio, a moderno tempore inter multos alios abusus, qui irrepserant cum quadam turpi mercatura sequuta est sub eo specioso praetextu etc [9].

Seguita poi a dire, che non si debba la propina etiam quando in questi casi si da la sentenza assoluta = quoniam semper cadere potest suspicio, quod animus, vel intellectus aliquam patiatur allucinationem ob interesse proprium, cuius ratione meliora videantur motiva illius partis, quae solvere debet propinam, quam alterius, quae non solveret.

Viene poi a dire che nelle cause di mantenimento si da il mandato di mantenimento ad prima diem, e la sentenza ad 2.am diem = Turpis etenim, et scandalosa videtur illa passim usu recepta praxis

aliqua exceptione declinatoria habita fuit. Multo vero si magis si plures disputatum esset, non debeat esse licitum facere hanc recusationem, quamvis de consensu in actis non appareret (pp. 12-13).

[4] Annot. ad Disc. IV.

1. De Assessoribus, & Consiliariis agitur in hoc discursu, super cujus materia cadere praesertim solet quaestio ibidem insinuata. An, & quando Judex votum Assessoris, vel Consultoris teneatur sequi. Super quo superficiales Pragmatici procedere solent cum distinctione in discursu pariter deducta.

2. An iudici injunctum sit, ut procedere debeat cum, vel de voto alterius, quasi quod ubi adsit dictio, *de*, pernecesse teneatur sequi consilium, seu votum, atque alias gesta sint invalida, secus vero, ubi adsit dictio, *cum*, ut tunc sequi non teneatur, ibidemque advertitur istam videri distinctionem idealem, forte unquam in judicialibus practicatam, & merito, ac propterea inter legales ineptias id recenstur in *conflictu legis & rationis in hoc tit. par. 3. post tit. de succes. sub hoc eod. tit. de Judic.* Tunc etenim ille, cui injunctum est, ut cum voto, seu consilio alterius procedat, quando id a lege, vel a consuetudine generaliter disponitur ex quadam ratione congruentiae, & honestatis pro meliori administratione, ac regimine Principatus, vel Praelatura in forma extrajudiciali, [...] (p. 15).

[5] Annot. ad Disc. V.

2. Primo nempe per me ipsum occasione visitandi officia Notariorum A. C. aliorumque Tribunalium cum assistentia quatuor Procuratorum Collegii a me electorum decrevi, quod illi illi codices, vel quinterni, qui boliardi nuncupantur in quibus quotidie scribi solent Partium comparitiones, & protestationes, vel decreta, aliaque acta currentia,

etc., practicando illud inconueniens mendaciorum, ac fictionum productivum, quod resultat a stylo habendi terminum pro servato etc [10].

fol. XI. Iste autem stylus, vel potius abusus non solum producit dictum absurdum mendaciorum, et fictionum etc., sed plura alia mala, et inconuenientia [11].

Seguita poi a dire, che questo nasce da litiganti, che depositano la propina per paura = ista abusus fuit originatus a timore amittendi totam causa [12].

fol.12. Viene poi alla pluralità delli decreti, e sentenze, colla pluralità delle propine nelli casi, che bruttamente enuncia, e che questo s'affitti da Giudici: quo nihil turpius, nec detestabilius [13]. [c.209v]

Passa in questi termini alla Rota, e dice che ogni giorno nasce disputa sopra la quantità, e valore della Causa, e che la Rota ha il Tassatore, e poi = atque in hoc opportunam crederem aliquam provisionem, ut aliqui, unus, vel plures deputarentur, ad quos possit habere recursus, ne etiam interponi dicatur iudicium in puncto, in quo habetur proprium interesse ob probabilem suspicionem [14].

Seguita poi a raccontare il Caso di uno di Polonia, che non poteva pagare la propina, e che da lui fu ordinata la spedizione, e racconta il fatto con parole molto sfacciate [15].

fol. 13. Annot. ad disc. 40. discorrendo della cautela d'Angelo, che non nascevano dalle occultationi: huic morbo in Curia nimium grassanti adhibui medicinam etc. In proposito item dictae cautelae Angeli, cum quidam qualificatus prelatus suppellectilem habens notabilis valoris, et qui creditores ex causa pensionum non ex impotentia, sed ob aliquas praetensiones impedire, ac defatigare satagebat ad effectum impediendi, etc. Dice che haveva allegata la causola d'Angelo ad istanza del Nepote portando la vendita: cum

quolibet die compleri debeant, ita taliter, ut postmodum ex intervallo nil penitus addi valeat, sed in spatiis albis apponantur lineae, idque ad occurrendum fraudibus committi solitis, ne ex intervallo sub diversa die adjiciantur protestationes, vel alia acta praejudicialia [...] (p. 17).

[6] Annot. ad Disc. VI.

2. Postquam vero dictam personam publicam pregi, ut aliquibus quae sum expertus, consulatur inconvenientibus, duas provisiones circa eos per Congregationem reformationis fieri curavi. Primo nempe quod eorum amanuenses, vel scriptores pro mercede primae copiae Informationum facti, vel juris, quae sub originalis vocabulo ad differentiam aliarum, quae sunt per copistas, explicari solet, non possit exigi ultra decem julios, idque ex ea ratione quod cujusdam vere turpis lucri gratia affectabatur, ut illa informatio quae commode scribi posset in una charta extenderetur in decem, stante usu solvendi unum julium pro qualibet, adeout litteris in qualibet charta contentis congrueret illud vulgare dictierum *apparent rari nantes in gurgite vasto*.

3. Ac propterea sequebatur absurdum vere damnatione, ac irrisione dignum quod honorarium scripturae Advocati, vel procuratoris compositae cum magno studio, magnoque labore, esset viginti quatuor juliorum juxta usum, de cuius ratione, & origine agitur d. disc. 46. in relatione Curiae. Merces autem amanuensis, vel scriptoris esset quandoque in duplo, vel triplo plus quod nil incongruentius, ac turpius (p. 20).

[7] Annot. ad Disc. VI.

4-5. Et secundo, quod advocatis, Procuratoribus, & sollicitatoribus, aliisque causidicis, vel negotiorum judicialium gestoribus pro eorum mercede, vel honorario non competeret actio nisi pro un anno citra montes, & duobus ultra, & pro expensis

evidenti calumnia, ideoque habui actum pro patenter simulato [16].

fol. 16. annot. ad disc. 45. Registra in un discorso degli attentati, dove taccia gli Inconvenienti della Corte Romana in materia d'attentati, e la quantità di Tribunali.

fol. 17. Venendo alli *non gravetur* dice = quos aliqui Iudices, et praesertim Auditor Camerae concedere de facili solent. Ideoque assumptus ad munus Auditoris Papae, agnoscensque calumnias ob praedicta, et alia similia in magno excessu crevisse, atque per Iudices [c.210r] et Tribunalia, a quibus extirpari deberent, coli, et foveri, curavi etc.

Viene poi alle Inhibitioni di Grazia Fide, dice haverle levate tutte = atque alias esset confovere calumniam manifestam etc.

fol. 18. Venendo a quello si dovrà fare da Giudici, et altri: Sed quando Princeps, vel eius consilarii, et ministri agnoscunt, quod huiusmodi inhibitiones deserviunt pro fomentu calumniarum, et impedimento justitiae etc., essi devono fare, che si toglino [17].

Viene poi più a basso a dire = atque comperto quod praestatio alimentorum debitoribus carceratis calumniarum quoque fomentum producebat.

Ripete di nuovo li non gravetur contro l'Auditor Camerae ex quodam antiquo usu, vel abusu. Seguita poia dire haver ritrovata sopra ciò l'osservanza della Riforma = et sic huic abusu consultum fuit [18].

Viene a fare il disc. 47. in ratione motivandi sopra tutti li tribunali di Roma, e quali habbiano la Signatura in ventre, e quali non l'habbino.

fol. 26. Chiama Iddio in testimonio haver fatto il discorso presente = ad extirpandas, vel quantum humanae conceditur imbecillitati, resecandas calumnias, et iniquitates omni prorsus neglecto praeiudicio propriae fortunae.

Si milanta haver fatigato per un anno per

non competeret actio nisi usque ad summam scut. 50. idque ne liciter facere cumulum cum supplantatione clientum, & cum magis fraudibus, atque alias sibi imputent, cur continuent patrocinium, vel faciant de proprio majores expensas. Experientia namque docuit quod desuper magnae fierent fraudes. Cum etenim huiusmodi mercedes, vel honoraria solvi soleant in dies, & tempora, manualiter in pecunia, vel in victualibus, aliisque rebus satisfieri soleant, absque eo quod solventes per seipsos, vel per famulos, aut ministros solliciti sint de receptaper scripturam, vel de alia specie probationis, hinc frequenter contigit, quod nec Deum, nec honorem mundi aliqui causidici timentes, & aestimantes, mortuis clientibus, etiam molestare solent haeredes, petendo salaria, vel honoraria per longissimum tempus, in quo litibus peractis concludenter docebant de servitio, atque inveniebantur inepti Iudices, quibus cum leguleico irrationabili, ac indiscreto rigore procedentibus, videbatur quod haec actio non praescriberetur, vel per spatium triginta annorum adinstar aliarum actionum personalium ex deductis apud Surd. *dec. 24. & Zacchiam de Salario, q. 105.* id etenim revera continet leguleicam simplicitatem, sive ineptiam, ut in hac materia procedendum sit cum terminis generalibus praescriptionis actionum personalium, ac propterea reddatur licita petitio ob annis triginta citra, [...] (p. 20).

[8] Annot. ad Disc. XXXIX.

1. Inter Curiae abusus connumerari meretur iste circa sportulas, vulgo propinas, de quibus in hoc discursu agitur. Quicquid itaque sit circa istum usum in genere, quem omnino abolere forte sanctius esset pro recta administratione justitiae, cum qua nunquam congruit mixtura pecuniae, ac interesse proprii in Iudice, ubi praesertim iste

rimediare alle calunnie de litiganti = ob quae Justitia magnum quidem in ista Romana Curia patitur detrimentum, etc., et opus pene impossibile, ob illam potissimum causam adeo ecessivae, peneque monstruosae, ac fine exemplo in toto Orbe multiciplitalis Tribunalium universalium, magis vero particularium, contra omnes regulas utriusque politici, et civilis regiminis Reipublicae [19]. [c.210v]

Viene poi a dire, che molti Tribunali pretendevano non esser soggetti al Giudizio della Signatura Giustitia, dice però che da principio non se ne faceva gran caso = ex eo quod calumniatores, ac Rabulae, toti dediti erant aliis calumniarum, ac subterfugiorum speciebus, nempe inhibitionibus fidae, grasciae, et agriculturae, etc., ma che poi levate queste Inhibitioni cominciò qualche pretensione d'essenzione de Tribunali della Signatura Giustitia [20].

fol. 27. Viene poi a dire che ordinò leggere un solo Notaro, e che cominciò a rimettere le cause di questi pretentori alla signatura di Giustitia Jure Delegato, ma che questo = magnam causavit commotionem in sacris praesertim Congregationibus Cardinalitiis, illisque Tribunalibus universalibus, vel particularibus, quae praetendunt se non subiacere Judicio signaturae Justitiae [21].⁹

fol. 28. Che li privilegi non hanno fundamento alcuno, e che però lui fa il Discorso per motivo, quale dice haverlo comunicato ad Auditori di Cardinali, et d'altri per sentire il loro parere [22].

Viene poi a discorrere in genere sopra le Congregationi, e della Bolla di Sisto sopra l'erettione di esse, e che la signatura di Giustitia suole conoscere da per se quando quaestio est inter partes etiam tra le Congregationi [23].

fol. 29. Quinimo, ubi etiam resolutiones prodierint, si revera adset defectus jurisdictionis, et

unicus est, adeout de collegiato Tribunali non agatur, quo casu res est magis tolerabilis. Quando etiam non sit abolendus, sed ejus continuationem permittere videtur. Adhuc tamen in Congregatione reformationis proposui examinandam istam materiam ad effectum capiendi opportunas provisiones, quas sequuturas spero super pluribus punctis, adhuc tamen, dum haec scribo, non discussis, nec resolutis (p. 145).

[9] Annot. ad Disc. XXXIX.

3. Secundo quod in judiciis exequutivis quando contingat decerni mandatum ad favorem creditoris nullo pacto fiat locus illi propinae, cuius introductio, a moderno tempore inter multos alios abusus, qui irrepserant cum quadam turpi mercatura sequuta est sub eo specioso palliato praetextu proferendi eodem tempore sententiam diffinitivam per cedulam, absolvendo ipsum creditorem ab exceptionibus debitoris, ac declarando illas non obstare, ipsumque creditum canonizzando, quo nil turpius (p. 145).

[10] Annot. ad Disc. XXXIX.

4. Quinimmo meus sensus esset quod etiam quando in hujusmodi judiciis exequutivis videatur per sententiam absolvere debitorem ab impetitis, quia creditum non sit bene probatum, aut quod constet de solutione. Sive quia sit exceptio elidibile, adhuc pro ista sententia non debeat accipi propina, quoniam semper cadere potest suspicio quod animus, vel intellectus aliquam patiatur allucinationem ob interesse proprium, cujus ratione meliora videantur motiva illius partis, quaeolvere debet propinam, quam alterius, quae non solveret.

5. Tertio quod idem respective ex eadem ratione servari debeat in judiciis possessoris, & prae-

⁹ On the side of the sheet: "fu sbachettato dalla Congregatione de Vescovi malamente in causa tutta".

incompetentiae, quia nempe indebite procedant, vel exigat processum etc., tunc non videtur quid prohibeat, quin Signatura Justitiae [sic.] manus apponere valeat, remittendo causam ad Judicem competentem implicite circumscribendo Congregationis resolutiones, quia nunc non cognoscit [c.211r] Justitiam, sed superioritatem etc., non curata dignitate etc [24].

fol. 30. Seguita poi a dire, che non vi è differenza tra l'una, e l'altra signatura, e dice di quella di giustizia = quamvis aliquando de facto (licet male) practicatum videri soleat contrarium, quod signatura Justitiae magis rescribat, et operetur more Supremi Principi, quam faciat Signatura Gratiae, in reliquis Signatura Justitiae repraesentat Papam [25].

Ritorna alla Congregatione del S. Offizio, e dice, che in causis fidei non rescrive se non essa Congregatione, e non si ingerisce la Signatura di Gratia, ma in quanto all'altre profane, e di ministri, coloni, servitori, e Patentati non ha la Giurisdictione alcuna, e che se bene Mons.re Assessore conosce, e la Congregatione deputa in gradu appellationis, e che mai le cause escono da quel Tribunale = Hucusque tamen incertum est, an desuper adsit privilegium speciali, vel potius proveniat ex aliqua consuetudine deducta ex eo quod in causis Sancti Officii alius Judex non potest se ingerere non reflectendo ad aequivocum, sive ad differentiam inter causas fidei, et istas profanas, ac indifferentes, in quibus eadem Congregatio, extra eius proprium, ac principale institutum, habet quandam accidentalem oeconomiam administrationem, ideoque isti iudices in nihilo differre videntur ab aliis Curiae Iudicibus, et Tribunalibus, atque propterea de jure deberent etiam subiacere Signaturae justitiae [26].

fol. 31. Di nuovo con parole assai dannabili, e temerarie ripete la distinzione tra le Cause di fede, profane, e miste [27].

sertim in summario retinendae, seu manutentionis, quod hodie in praxi est frequentius ex rationibus, de quibus *dicto discurs.* 46. *hoc eodem titulo.* Turpis etenim, ac scandalosa videtur illa passim usu recepta praxis, quod Iudices quamvis agnoscant decretum super manutentione, vel associatione, seu exequutivum petendi debitum esse, attamen recusent dare, nisi expediatur etiam causa in petitorio, seu bono jure per sententiam, practicando illud inconveniens mendaciorum, ac fictionum productivum, quod resultat a stylo habendi terminum pro servato, quoniam citari solet ad videndum manuteneri ad primam, & ad secundam sententiam, atque in utraque citatione habendo terminum pro servato, inspecta naturali veritate, instantanee, eodemque momento sit utrique expeditio decreti, & sententiae (p. 145).

[11] Annot. ad Disc. XXXIX.

6. Iste autem stylus, vel potius abusus non solum producit dictum absurdum mendaciorum, quae etiam in privatis, & in actibus extrajudicialibus continet damnable malum, multo magis in Iudicibus, & magistratibus, & in actibus judicialibus, in quibus veritas, & bona fides longe magis exuberare debet, sed pleraque alia mala, & inconvenientia producit (p. 145).

[12] Annot. Ad Disc. XXXIX.

8. Et quoniam iste abusus originatus fuit ex timore amittendi totam causam per commissionem appellationis etiamsi in solo devolutivo a decreto manutenendi, vel alio simili, dum ita devolvitur tota causa, idcirco opportunum videretur providere, seu verius declarare id quod est de jure, quod sc. appellatio, quae interponitur ab hujusmodi decretis, non deberet dictum effectum operari, nisi quoties clare de gravamine constaret, juxta ea, quae generaliter in jure disposita sunt super appellatione a decretis interlocutoriis,

fol. 32. Viene alla Congregatione del Buon Governo doppo havergli fatto un libello [c.211v] contro circa il Giudicare, e Giurisdizione dice, che l'assunta forma di giudizio = Adeout exinde sequutum sit quod ista Congregatio quodammodo deservit illud munus, illasque partes, pro quibus vere, et proprie, ac principaliter erecta fuit, oeconomicae rectae administrationis communitatum, atque assumpserit partes Judicis, et Tribunalis contentiosi pro decisione causarum judicialium, contra mentem Pontificum, qui illam erexerunt [28].

fol. 33. Et per consequens pro justitiae cursu rectaque, et celeri administrationes congruit, ut Signatura Justitiae subijciatur etc [29].

e che congrue reassume la Congregatione tra le Comunità = ne adeo magna temporis, et pecunarium jactura, quam lites de earum naturam in magnis praesertim Civitatibus producant [30].

fol. 34. Dice esser stata eretta, acciò spedisca forma summaria, ne assumat parte di Giudice = cum id omnimodam videatur habere incongruentiam [31].

fol. 34. Viene a li Cardinali Arcipreti, e dice non havere giurisdizione alcuna = Nisi isti Archipresbyteri facultates, aut privilegia habeant per breviam, et indulta particularia, quae hucusque ignota sunt, remanet ista praetensio sine aliquo fundamento.

Dice poi = Archipresbyteratus, et Protectiones, de quibus infra, pro frequentiori contingentia, per nepotes Pontificum pro tempore regnantium. Unde propterea juxta notorium Curiae stylum, ipsis, vel eorum ministris istam sibi assumentibus licentiam, et facultatem nemo contradicere ausus est, [c.212r] et dicere, cur ita facis [32].

fol. 35. Venendo al Cardinale Decano dice non havere Giurisdizione = et si quando aliquis Episcopus deputavit Judices in ulterioribus instantiis, tamen id sequutum est de facto, et quia

quoniam ita tolleretur occasio istius abusus, tot malorum, totque inconvenientium productivi (p. 145).

[13] Annot. ad Disc. XXXIX.

10. Quinto super omnia providendum quod idem Judex in eadem causa ex quocumque colore, vel praetextu nullo pacto obtinere valeat nisi unicam propinam totum, dum non infrequenter praxis docet, quam judicum partes ac personam gerunt, ab utraque parte duplicatas satagunt exigere propinas, & quandoque etiam ab eadem ob diversas sententias, vel decreta, quae super diversis punctis proferre, vel interponere affectent, quo nil turpius, nilve detestabilius, ideoque omnino prohibendum (p.145).

[14] Annot. ad Disc. XXXIX.

11. Et sexto cum in Tribunali Rotae propinarum taxa ex eadem Reformatione Pauli V. varia sit, quia regulatur a valore, seu aestimatione bonorum, vel jurium, quae sunt in lite, nempe usque ad summam scut. 1000. sit decem scutorum, ab ista ad illam scutor. 10. m. sit scutorum 25. ab ista ad illam 20. m. scutor. 50. & ab ista ad quacumque, scutor. centum, & non ultra, aliaque sit pariter varia taxa in causis beneficialibus, nempe quod in beneficiis, quae non excedant 100. ducatos sit scutorum decem, a 100. ad mille sit 25. a 1000. ad 3000. sit 50. abinde vero supra sit centum, in causis autem quae non recipiant facilem aestimationem, ut ex. gr., sunt causae jurisdictionales, vel praeminentiales, de quibus *sub tit. de jurisd. & sub altero de praeem.* & alibi, tunc recipiantur sportulae moderatae, ac proportionatae, a pauperibus autem generaliter non recipiantur, hinc frequenter audiri solent Partium conquestiones adversus taxam, quam faciat ille causarum patronus, quem Rota deputare solet depositarium, ac taxatorem

nemo contradixit ex eodem motivo, et respectu, de quo supra [33].

Viene poi a parlare de Cardinali Protettori = Quoad illos Religionum ista non cadit inspectio, quia huiusmodi protectiones nullam tribuunt jurisdictionem, nisi illam, quam Pontifex per speciale indultum alicui protectori, quem particulari dilectione prosequatur concedat [34].

fol. 39. Passa a discorrere del Cardinale Camerlengo, e lo invia nell'Inhibitione di Grazia, fide, et altro = Ideoque huiusmodi inhibitiones, quae in magno excessu usque ad intolerabilem abusum creverant initio suscepti muneris, cum decreto generali abolere, easque non afficere, nec attentata producere declaravi [35].

e più abasso dice = sed quia affectabatur ambiguitas calumniosa ad causas protrahendas. etc., dice haver fatti altri decreti.

fol. 40. parlando della provizione da lui fatta = remanet consultum cursui, et administrationi justitiae, et ne ista detrimentum, etc. Ideo parum videtur rationabiles conquestiones [36].

Se ne viene al Tribunale di Campidoglio = ad evitandas ambages illius praxis, quae inextricabilem redolet calumniarum labyrinthum.

Seguita a dire volerlo riformare, e venendo a raccontare le pratiche di quel Tribunale delle restitutioni in integrum principaliter, [c.212v] incidenter etc = cum similibus illius Fori cabalis, et superstitionibus [37].

fol. 41. Dice che sebene il Campidoglio, et Consolato dell'Agricoltura non siano soggetti alla signatura di Giustizia ha rimesso ivi le cause Jure Delegato, e seguita = cum multiplicitas Tribunalium sit Justitiae Reipublicae praejudicialis, atque magnum producat fomentum calumniarum, idcirco expedit quo magis fieri potest tribunalia restringere, sive (ut vulgo dici solet) apothecas claudere, adeout si in mea repositum esset potestate, huiusmodi multiplicitem delerem;

propinarum, vel quia praetendatur quod valor bonorum, ac respective beneficiorum non sit tantus, quantus a dicto taxatore praetenditur, vel & frequentius circa taxam illorum jurium, quae certam non recipiunt aestimationem, ac etiam circa paupertatem, quando ejus probatio sufficiens adesse dicatur necne, atque in hoc etiam opportunam crederem aliquam provisionem, ut aliqui, unus, vel plures deputarentur, ad quos haberi possit recursus, ne ita interponi dicatur iudicium in puncto in quo habeatur proprium interesse, ob probabilem suspensionem, adinstar eorum quae habentur ab Episcopo alias de jure competente in causis ejus mensae, sed recusabili ob suspensionem a proprio interesse resultantem, cum similibus (pp. 145-146).

[15] Annot. ad Disc. XXXIX.

12. Occasione autem cujusdam causae spiritualis ultra montes quae praesupponebatur de majoribus, cum illa pars, cui denegabatur expeditio ob non factum depositum propinae scutorum centum auri, non admissa excusatione paupertatis, vel impotentiae, ex eo quod rigorose non adesset perfecta, & concludens ejus probatio, recursum habuisse ad Papam, ob munus Secretarii memorialium potius quam Auditoris, occasione referendi supplicem libellum de super datum, consuli, atque Papae placuit consilium, quod demanderetur expeditio ne in remotis regionibus ultra montes magnam habentibus mixturam haereticorum, & schismaticorum, ac etiam vicinitatem infidelium, scandalum conciperetur de tota Curia Romana, quod denegaretur administratio justitiae, vel ejus exequutio impediretur ob defectum pecuniae, ad quam pars declarabat se impotentem, quod magnam habebat verisimilitudinem, providendo quod scriberetur Nuntio Apostolico in illa regione residenti, quod de allegata paupertate se informaret, & quatenus

quoniam habita proportione populi tria, vel quatuor Tribunalia sufficerent, ac superabundarent [38].

Viene al Maggior Domo = ex quadam consuetudine, velpontificia permissione potius quam ex aliquo explicito privilegio, ac etiam dilatando fimbrias in exercendo eandem jurisdictionem cum omnibus illis, qui in propriis Dominibus, vel apothecis per Urbem viventes Palatio etc., adeut ista jurisdictio, quae prius nimium modica erat, atque vix cognita, a moderno tempore nimium creverit, magnumque efformaverit Tribunal productivum quoque inconvenientium justitiae praejudicialium ob calumniarum, subterfugiorum fomentum. Quare, ita mandante, ac laudante Pontifice, cui adeo cordi est justitiae administratio, et calumniarum resecatio, oportuit quoque etc.

E che sebene vi sono li testi, che porta a favore del Palazzo del Principe, e suoi ministri = Quamvis etenim fabulosum pro meo iudicio videatur directe attendere huiusmodi legum [c.213r] dispositionem, ob nimium immutatos mores, longeque diversos singulorum principatum stylos, adeo ut irrisione digni reputari mereantur illi, qui huiusmodi leges ad litteram attendunt etc., adeout inter simplicitates, ac ineptias legales id recenseri mereantur.¹⁰

Dice poi = ac etiam infra agitur occasione agendi de familiaribus Oratorum Principum, vel Cardinalium.¹¹

Seguita poi del Maggior Domo = Sed quando iste usus, qui a moderno tempore irrepsit efformandi Tribunal judicarium, et contentiosum, etiam cum usu sportularum, quod abusum quidem redolere videtur etc., unde ista jurisdictio in ulterioribus instantijs, nulli probabili fundamento innixa

ea non adesset, attamen adesset impotentia pecuniae numeratae manualis, cum possit haec bene simul stare, non adesse sc. paupertatem, sed adesse dictam impotentiam, tnc curaret ex primis effectibus illorum bonorum, quae erant in lite istas expensas detrahi (p. 146).

[16] Annot. ad Disc. XL.

1. Super eo quod concernit cautelam *Angeli* circa exequutionem faciendam contra tertium, sive contra uxorem debitoris profitentem possidere bona viri pro dotis cautela, obtinendo de super, ut vulgo dicitur, chartam dotalem, cum haec frequentis continere soleant fraudes, & calumnias, ad impediendam tunc exequutionem ad effectum, ut interim donec creditor curat obtinere declarationem non afficere, interim bona occultentur, vel distrahantur. Hinc morbo in Curia nimium grassanti adhibui medicinam enunciatam *disc. 45*. eodem titulo occasione agendi de attentatis; quod licet huiusmodi cautelae, ubi agitur de bonis mobilibus, vel se moventibus, vel de fructibus pendentibus, vel similibus, quibus eadem congruat ratio occupationis, vel dissipationis, non impediunt exequutionem, ad effectum tamen describendi bona, & relinquendi penes illum, qui se faciat tertium possessorem sub obligatione exhibendi ad omne mandatum Judicis, quando judicaretur cautelam non justificari, ita namque in casu non justificationis duo resultant effectus, unus nempe jam dictus impediendi occultationem, vel dissipationem, & alter quod ex tunc bona dicuntur posita sub exequutione, atque effecta pignoris praetorii, & comperii, quod fuerit opportuna medicina, dum pene incredibile est, quam notabiliter imminutus fuerit numerus huiusmodi cautelarum *Angeli*, & chartarum

¹⁰ On the side of the sheet: "fol. 42".

¹¹ On the side of the sheet: "se n'è scordato".

videtur, sed potius de facto, et per abusum radicata, che però deve andare per appellationi alla signatura di Giustizia [39].

fol. 44-45 Seguita poi in più luoghi scorrendo de Tribunali colle parole = ne alias detur ansa fraudibus, et calumniis [40], poi = Verum hanc praetensionem parum fundatam atque calumniarum, et subterfugiorum nutritivam etc., poi = ut illud calumniosum subterfugium permitti debeat etc., poi = patet, quod de hoc ad solam calumniam objicitur etc. [41], e poi = sed ut plurimum, immo semper ista sunt subterfugia etc., e poi = Istamque fraudem, et malitiam etc., e poi = quod citra fraudem, et calumniam, ipsorum succumbentium unquam, vel nimium raro est in praxi verificabile etc. [42].

Parlando poi dell'Abbazie di Farfa, di Oreste, e Subiaco, dice, [c.213v] = Ipsaeque Commendari soleant Cardinalibus qualificatis, atque pro frequentiori praxi illis, qui sunt nepotes Pontificis protempore regnantis. Hinc inolevit idem usus, ut Cardinalis Commendatarius gerat Signaturae [43]. fol. 47. Venendo alli sei Cardinali Vescovi, et agl'altri del Distretto di Roma dice = ideoque Vicarius Urbis habet in his locis, etiam in prima instantia ordinaria, et coaequalem jurisdictionem cum singulis praedictis Episcopis, Episcopi autem sunt potius tot vicarii particulares [44].

Passa alla Legatione d'Avignone, e dice = ex aliquibus prudentialibus motivis a diuturno tempore citra consueverit committi Cardinali in Urbe, etc., Nepote, Segretario di Stato, e sopraintendente [45].

Viene alli Governi di Fermo, Tivoli, Capranica, e Benevento, e dice, che questi stanno soggetti alla Consulta, A. C. (Auditor Camerae), et Signatura, e dice = resolvi videtur in quandam super suprintendentiam pro aliquorum emolumentorum participatione [46].

fol. 48. Atque ex his liquet quam magna sit istius

dotalium, vel similium subterfugiorum.

2. In proposito item dictae cautelae *Angeli*, cum quidam qualificatus Praelatus suppellectilem habens notabili valoris, & qui creditores ex causa pensionum non ex impotentia, sed ob aliquas praetensiones impedire, ac defatigare satagebat ad effectum impediendi in dictis suppellectilibus exequutionem relaxatorum mandatorum, curasset obtineri in eis inhibitionem dictae cautelae per quendam ejus nepotem absentem, qui se faciebat tertium possessorem ex titulo venditionis per Patrum sibi factae, censui illam afficere non debere, ob circumstantiam continuationis in possessione; & alteram conjunctionis sanguinis cum absentia emptoris, & cum evidenti causa simulandi, ideoque habui actum pro patenter simulato (p. 160).

[17] Disc. XLV. *Romana attentatorum.*

3. [...] Item inconueniens resultata quibusdam inhibitionibus generalibus quae concedi solent per Tribunalia fidae, vel grasciae [sic.], velagriculturae, & similia, ac etiam ab illis dilationibus, quae vulgo in Curia dicuntur *non gravetur*, & quas aliqui Judices, & praesertim Auditor Camerae concedere de facili solent, aut a chartis dotalibus & a cautela *Angeli*, sive a citationibus super recursu ad utramque Signaturam gratiae, vel Justitiae.

4. Assumptus itaque ad munus Auditoris Papae, agnoscente calumnias ob praedicta, & alia similia in magno excessu crevisse, atque per Judices, & tribunalia a quibus extirpari deberent, coli, & foveri, curavi quantum humani intellectus imbecillitati conceditur eas evellere cum plerisque provisionibus desumptis ex variis Constitutionibus summorum Pontificum, & praesertim Pauli III. Julii III. Pii IV. & Pauli V. ac etiam ex dispositione, vel intentione juris communis, atque in locis publicis de more affixo sequentes feci

Civitatis monstruositas circa tot tribunalium, et jurisdictionum multipliciter damnatione vere dignam, et per consequens exigentem aliquam reformationem [47].

declarationes.

Primo nempe, quod inhibitiones, quae concedi solent per aliqua Tribunalia privilegiata eorum ministris, vel dependentibus, ne in aliis Tribunalibus, vel cor. aliis Judicibus conveniri possint, ut exempli gratia sunt Tribunal Camerarii pro illis Tribunalibus Grassiae [sic], vel Annonae, & similium, suffragentur quidem ad limites constitutionum Apostolicarum, ac privilegiorum, quando exhibeantur in principio causae, & antequam consentiatur in Jurisdictionem illius Judicis, cor. quo praetensi privilegiati conveniantur, ita Forum declinando, non autem postquam eis citatis, & intimatis, relaxatum est mandatum quandoque canonizatum etiam a Signatura Justitiae, atque suscepto etiam termino, dum ita consentiendo in illum Judicem, renunciasset censetur eorum privilegio, atque alias esset confovere calumniam manifestam, potissime vero, quia frequentius, ac vere semper illi, qui hujusmodi inhibitiones obtinent, non sunt affidati, seu vere artem agrariam non exercent, sed studiose se munire satagunt cum hujusmodi inhibitionibus indebite exortis ad effectum ita repellendi exequutores, ac impediendi executionem personalem, & realem cum gravi, & irreparabili praejudicio creditorum, quoniam impedita illa executione, quamvis creditor postmodum obtineat moderationem inhibitionis, nil ei prodest, eo quia persona debitoris interim fugam arripit, sive in loco tuto se reponit, ac bona mobilia dissipat, vel occultat, ideoque declaravi, atque decrevi quod huiusmodi inhibitiones imposterum non afficerent ad impediendum executiones faciendas, vel ad retractandum jam factas, neque attentatorum vitium causare, quoniam conclusio quod inhibito sive justa, sive injusta est timenda, in ea ratione fundatur quod non debet esse repositum in arbitrio partis interessatae sibi ipsi jus dicere, seque constituere

Judicem in causa propria super injustitia inhibitionis, sed quando Princeps, vel ejus consilarii, & ministri agnoscunt, quod hujusmodi inhibitiones deserviunt pro fomento calumniarum, & impedimento justitiae, debent ipsi occurrere cum eorum provisionibus, ex quibus potiusquam ex partium contemptu provenit inhibitionum inefficacia (pp. 180-181).

[18] Disc. XLV. *Romana attentatorum.*

7-8. Factis itaque hujusmodi provisionibus, atque comperto quod praestatio alimentorum debitoribus carceratis calumniarum quoque fomentum producebat, curavi ut in Congregatione reformationis firmaretur id, quod habetur *sub tit. de credito, disc. 153. & in relat. Curiae, disc. 29.* agendo de Congregatione visitationis. Cumque aliqui Judices, & praesertim Auditor Camerae, ex quodam antiquo usu, vel abusu enunciato, ac prohibito per Constitutiones Clement. VII. Pauli III. Julii III. & Pii IV. & aliorum Pontificum essent nimium faciles in concedendo illas dilationes, quae vulgo in Curia *non gravetur* appellantur, quod non modicum producebat impedimentum justitiae, ac fomentum dictarum calumniarum, quoniam si creditor curabat carcerari facere debitorem efficiebatur creditor, atque carcerare faciebat creditorem, non sufficerent autem provisiones desuper captae per Constitutionem Pauli V. super reformatione tribunalium, quod non darentur hujusmodi *non gravetur* nisi in vim termini, eoque durante, quodque unus judex non concederet adversus mandata relaxata per alium Judicem sub poena nullitatis, ac liciti spretus, eo quia stante dicto usu praetendebatur, quod habentes *non gravetur* a Judice solito cognoscere, versarentur in bona fide publica, qua elusi remanere non deberent, hinc licet praetensa bona fides de stricta juris censura non subsisteret, cum dicta constitutio sit impressa

in Bullario, ideoque omnibus pateat, & per consequens non possit allegari ignorantia juris, attamen ad removendum omne dubium, tollerandumque omnem praetextum, aliud publicavi edictum impressum in locis publicis de more affixum, in quo infertus fuit tenor dictae Constitutionis de verbo ad verbum in illis partibus in quibus de hujusmodi dilationibus, & *non gravetur*, agitur, ut ita non posset allegari ignorantia, atque ita magna parte huic abusi consultum fuit (p. 181).

[19] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

1. Quamvis (Deo teste) ex solo motivo, & amore veritatis, & justitiae ad extirpandas, vel quantum humanae conceditur imbecillitatis, resecandas calumnias, & iniquitates omni prorsus neglecto praejudicio propriae fortunae, quam pro veritatis, & justitiae cultu negligere, atque pedibus calcare constanter profiteor, per annum, cum omni fervore, ac non modico labore, curaverim occurrere illis calumniantium subterfugiis, ob quae justitia magnum quidem in ista Romana Curia patitur detrimentum. Comperii tamen huic malo in totum occurrere, esse opus pene impossibile, ob illam potissimum causam adeo excessivae, peneque monstruosae, ac sine exemplo in toto Orbe multiplicitatis Tribunalium universalium, magis vero particularium, contra omnes regulas utriusque politici, & civilis regiminis Reipublicae; molto si quidem iudicio, quantumvis exequutivo, ac summario per actorem coram illo iudice, qui juste competens reputetur, sub pretextu habendi proprium iudicem privilegiatum, qui non subiacet iudicio Signaturae justitiae, declinatur forum, ac procuratur reassumptio causae per proprium praetensum iudicem, qui ad illam absque aliqua cognitione promptus, nimiumque facilis esse solet, ac

propterea magna resultat temporis, ac sumptuumjactura, tam super puncto competentiae, quam etiam super attentatis, quae praetenduntur reassumptionem, & inibitionem; adeout magna pars causarum ista suffocata remaneat cum evidenti justitiae oppressione (p. 185).

[20] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

2. Expertus autem sum, quod id frequentius a mera calumnia provenit, quoniam in primis mensibus mei muneris, nimium raras, peneque ulla audiui quaestiones hujusmodi, ex eo quod calumniatores, ac Rabulae, toti dediti erant aliis calumniarum, ac subterfugiorum speciebus, nempe inhibitionibus fidae, grasciae [sic.], & agriculturae, ac illis quae ob non praestationem alimentorum, sive ex eo quod essent filiifamilias, aut ob defectum archiviationis, vel dilationibus quinquennalibus, quae nimium de facili sine debitis requisitis concedebantur, ac etiam inhibitionibus dotalibus, aut cautelae *Angeli*, & similibus studebant. [...] (p. 185).

[21] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

3. Ad occurrendum itaque huic alteri calumniarum, ac subterfugiorum fonti, vel mineriae (Sanctissimo approbante) duo adhibui remedia, unum restringendi adeo effraenatum numerum fere quinquagenarium Notariorum, qui hujusmodi citationes in audentia legere solebat, mandando quod omnes citationes recipi, atque legi deberent per unum peritum, ac probatum Notarium Auditoris Camerae, ab eodem Sanctissimo deputatum Notarium Palatii Apostolici, vice tamen, ac nomine omnium Notariorum, per quorum acta essent causae, adeout nullum in emolumentis pararetur eis praejudicium, atque ut vulgo in Curia dicitur ad referendum. Tum ob

maiores securitatem super alteratione decretorum. Tum etiam ut idem distinguere sciat triticum a palea, atque non recipiat tot improprias, ac impertinentes citationes, quae prius legebantur, quod nimium proficuum esse comperii.

5. Sed quoniam pro humana imbecillitate, cui non conceditur perfectio in ejus operibus, non datur in hoc Mundo determinatio, quamvis prudens, & matura, quae aliquod non producat inconveniens, vel quod aliquibus pro interesse, vel pro ingeniorum varietate non displiceat. Idcirco ista posterior provisio remittendi determinationem dictarum controversiarum Signaturae Justitiae, magnam causavit commotionem in sacris praesertim Congregationibus Cardinalitiis, illisque Tribunalibus universalibus, vel particularibus, quae se praetendunt esse privilegiata, & non subjecta, nisi Signaturae gratiae tantum, non autem huic justitiae, ac propterea quotidie conquestiones audiuntur dictorum Tribunalium privilegiatorum, quod praefatum Tribunal Signaturae in eorum causis, & negotiis se ingereret, vel ejusdem Tribunalis Signaturae, quod in his causis apponere manus quandoque prohibeatur [...] (p.185).

[22] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

6. [...] Si etenim ad proprium respicerem interesse, confovere potius deberem hujusmodi Tribunalium, quae se praetendunt privilegiata, praetensiones, ut ita major esset mei muneris auctoritas, & praerogativa. Sed quoniam agnosco id esse justitiae cursi, ac administrationi praejudiciale, idcirco istum contra proprium commodum assumpsi laborem, de singulis agendo Congregationibus, & Tribunalibus, ad solum finem inquirendi veritatem, & ad quem effectum hunc discursum communicavi plerisque Auditoribus, & ministris Cardinalium Archi-

presbyterorum, & Protectorum, ac aliis, ut difficultatibus satisfaciant, atque veritas inquiratur, cum propositum non sit, neque inminimo praejudicare, sed potius ubi possibile sit augere Cardinalium jurisdictiones, & praerogativas, justitia tamen salva, quae apud me obtinet principatum, atque omnibus anteponitur (p. 186).

[23] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

De Sacris Congregationibus Cardinalium.

7. Nullibi pro mea notitia cautum est, an Sacrae Congregationes Cardinalium uni, vel alteri subiaceant Signaturae. Et merito quoniam revera dici non merentur Tribunalia contentiosa, quae cum ordinaria, vel delegata jurisdictione causas in forma judicii disputent, ac decident cum sententiis, vel decretis, praevio formali processu. Illae siquidem, ut patet ex deductis *in relatione Curiae disc. 14. cum pluribus seqq.* per diversos Summos Pontifices, praesertim vero pro majori parte per Sixtum IV. [sic.] in ejus Constitut. 74. erectae fuerunt, non quidem, ut in forma Judicum, & Tribunalium, cum processu ac tela judiciali causas contentiosas decident cum sententiis, vel decretis, ac propterea ab eis interponendae sint appellationes, super quibus cadat quaestio, an admittendae sint ad utrumque effectum devolutivum, & suspensivum, vel ad solum devolutivum. Aut quod intrent quaestiones & variationis fori, sive primae, vel ulterioris instantiae, aut majoris competentiae fori ratione originis, vel domicilii, sive rei sitae, vel loci contractus, aut delicti, cum similibus, de quibus pluries agitur *sub tit. de jurisdict. & foro compet.* & de quibus pertinet ad Signaturam Justitiae regulariter agere, ut *d. disc. 31. in relatione Curiae* (p. 186).

[24] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori*

inter quamplura tribunalia Urbis.

8. [...] Quinimo, ubi etiam resolutiones prodierint, si revera adset defectus jurisdictionis, & incompetentiae, quia nempe indebite una partium post jam introductam causam in forma judiciaria cor. Judice competenti aliquam sui natura exigit processum, & telam judiciariam, & non accedat consensus alterius partis, ac propterea Congregatio sit incompetens, atque non possit in ea causa manus apponere valeat juxta dictam declarationem ejusdem Sixti V. tunc non videtur quid prohibeat quin Signatura Justitiae manus apponere valeat, remittendo causam Judicem competentem, ad quem juridice pertineat, implicite circumscribendo Congregationis resolutiones, quoniam non est cognoscere de justitia, vel injustitia resolutionum, neque jurisdictionum, ac superioritatem exercere cum ipsa Sacra Congregatione, sed cum ipsis partibus contententibus, et cum illa praesertim, quae indebitum habuit recursum ad Judicem incompetentem, cujus factum proinde quoad ipsum recurrentem haberi debet pro infecto, non curata dignitate, vel majestate illius, ad quem fiat recursus, quoniam attenditur ipse actus, ac persona, quae illum procurat, non autem illa, quae facit. [...] (p. 186).

[25] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

9. [...] Nihilominus hujusmodi differentiae percutiunt diversos effectus, illum praesertim, quod in Signatura Gratiae Papa non tenetur sequi vota Praelatorum, prout tenetur Praefectus in Signatura Justitiae, ut supra. Et alterum magis considerabilem, quod Signatura Justitiae tenetur rescribere prout de jure, atque ita intelligenda sunt ejus rescripta, neque potest rescribere contra jus vel illi derogare, ut facere potest Signatura Gratiae ob consensum, & praesentiam Supremi Principis, quamvis aliquando de facto (licet male) prac-

ticatum videri soleat contrarium, quod Signatura Justitiae magis rescribat, & operetur more Supremi Principis, quam faciat Segnatura Gratiae. In reliquis autem Signatura Justitiae est Tribunal, quod etiam repraesentat Papam, & nomine ac mandato Cardinalis Praefectus signat commissiones, ac facit rescripta, ideoque nullum adest inconueniens (pp. 186-187).

[26] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

12-13. Ac etiam est Congregatio universalis Inquisitionis, vulgo nuncupata Sancti Officii, non quidem quod causas fidei, de quibus proprie, ac principaliter ad ipsam Congregationem agere pertinet, quoniam in istis, neque Signaturae gratiae se ingerit, illaeque dicuntur esse omnino extra forum contentiosum, & extra alia Tribunalia Curiae, atque ad ipsam omnino privative pertinent, sed quoad causas profanas privatas, ac indifferentes ministrorum, & colonorum, aliorumque inservientium, & patentatorum ratione culturae, vel conductionis, aut administrationis praediorum, & bonorum ejusdem Tribunalis Sancti Officii, cui per Summos Pontifices concessa fuerunt, ad effectum, ut cum eorum fructibus, & redditibus sustentare possit Commissarium, Assessorem, Notarium, ejusque substitutos, vel scribas, necnon carceratos, & carcerum custodes, aliosque ministros. Ac etiam in causis privatis indifferentibus ministrorum, & patentatorum, quoniam Judex ordinario in prima instantia in forma judiciali, et contentiosa est Assessor, in ulterioribus vero instantiis, quando causae sunt de earum natura appellabiles, ipsa Congregatio, cum praesupposito, quod habeat Signaturam in ventre, deputat Praelatos, vel Cardinales de eodem corpore in Judices ut supra, qui pariter in forma judiciali, & cum formali processu proferunt sententias, & decreta.

Observantia vero praebeat, quod ab hujusmodi sententiis, vel decretis non detur recursus ad aliud Tribunal, & sic neque ad Signaturam gratiae, sed solum ad ipsam Congregationem, de cujus voto, quando ipsi Judices sententias, & decreta proferre solent, quoniam eadem Congregatio cognoscere solet, an admitti debeat necne ulterior appellatio, & ad quem effectum, an sc. ad utrumque devolutivum, & suspensivum, vel devolutivum tantum, adeout hujusmodi causae ipsam Congregationem non egrediantur. Hucusque tamen incertum est, an desuper adsit Apostolicum privilegium speciale, vel potius proveniat ex quadam consuetudine deducta ex quod in causis Sancti Officii alius Judex, vel Tribunal non potest se ingerere, non reflectendo ad aequivocum, sive ad differentiam inter causas fidei, & inter istas causas profanas, ac indifferentes, in quibus eadem Congregatio, extra ejus proprium ac principale institutum, habet quandam accidentalem oeconomicam administrationem, ideoque isti Judices in nihilo differe videntur ab aliis Curiae Judicibus, & Tribunalibus, atque propterea de jure deberent etiam subiacere Signaturae justitiae, multo magis illi gratiae, ut advertitur in annot. *ad disc. 14. in rel. Curiae* ubi videndum est (p. 187).

[27] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

15. [...] Ideoque in facti contingentia, de qua supra in annot. *ad eundem disc. 2. & d. disc. 14. in relat. Curiae* post haec scripta, dicebam, quod quando sit quaestio competentiae fori inter Inquisitorem, & Ordinarium super cognitione causae, praesertim criminalis, ut (ex. gr.) contingit crimine blasphemiae, vel in altero sacrilegii, & simili, an sit tale quod tangat fidem necne, & tunc ista cognitioan sit causa fidei, pertinet ad Congregationem, neque se ingerit Signatura Justitiae, vel gratiae, aut Auditor Papae. Sed si agatur de

causa indifferenti, praesertim civili bursali inter ministrum, seu patentatorum, & alteram partem, adeout materia fidei nullam habeat mixturam, & tunc etiam Signatura Justitiae videtur competens ad hanc quaestionem decidendam (p. 187).

[28] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

17-18. Frequentiores autem quaestiones circa fori competentiam, ut experientia medocuit, sunt inter Congregationem boni regiminis, & alia Tribunalia, vel respective Congregationes. Cum etenim ista Congregatio per Clem. VIII. erecta, & Paulum V. ampliata fuerit pro bono regimine communitatum Status Ecclesiastici, ut insinuat *disc. 26. relat. Curiae*, atque patet ex tractatu quem desuper composuit *Choellius*. Hinc a moderno tempore inolevit, quod ista Congregatio ad se trahere consuevit omnes illas causas quantumvis contentiosas, ac requirentes processum, & telam judicariam, in quibus communitates aliquod etiam indirectum haberent interesse, unde propterea ejusdem Congregationis secretarius erexit formatum Tribunal tanquam Judex primae instantiae, proferendo sententias diffinitivas, etiam cum sportulis, vel faciendo decreta, in ulterioribus vero instantiis ipsa Congregatio rescribere solet de appellatione, vel restitutione in integrum. Atque praesertim istae controversiae cadere solent quando sit quaestio cum clericis, & personis ecclesiasticis, an teneantur necne ad aliqua onera, vel cum appaltatoribus, & ministris cameralibus, an aliqua jura pertineant ad Cameram, vel Communitatem. Sive ubi communitas sit actrix, vel rea pro aliquo censu, vel alio debito. Sive quod cum alia communitate, aut cum Barone, vel cum privatis contendat super jure pascendi, & ligandi, aliisque similibus, adeout exinde sequutum sit quod ista Congregatio quodammodo deferuerit illud munus, illasque

partes, pro quibus vere, & proprie, ac principaliter erecta fuit, oeconomicae rectae administrationis communitatum, atque assumpserit partes Judicis, & Tribunalis contentiosi pro decisione causarum judicialium, contra mentem Pontificum, qui illam erexerunt (p. 187-188).

[29] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quampura tribunalia Urbis.*

21. Et licet praxis praebeat quod haec decisio fieri consuevit per Auditorem Papae tanquam repraesentantem Signaturam gratiae. Attamen adest inconueniens, quod ita oportet acquiscere iudicio unius viri, absque illo recursum ad signaturam plenam, qui datus adversus iudicium Cardinalis Praefecti Signaturae Iustitiae, atque recursus ad Signaturam gratiae producit superius enunciatum inconueniens impracticabilitatis, quoniam illa raro tenetur, atque habet praefinitum numerum causarum, quae debent esse super iis, in quibus praecisae necessaria sit auctoritas Principis supremi, quia jurisdispositio resistat. Et per consequens pro iustitiae cursu rectaque, & celeri administratione congruit, ut Signatura Iustitiae huiusmodi quaestiones cognoscat, ac decadat (p. 188).

[30] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quampura tribunalia Urbis.*

21. [...] Et tunc proprie intrat competentia istius Congregationis, quae proinde iuste reassumit huiusmodi causas, quando in aliis Tribunalibus introducuntur, cum non congruat, ut adeo gravatae communitates cognaturlites in forma judiciali, & contentiosa sustinere cum adeo magna temporis, & pecuniarum jactura, quam lites de earum natura in magnis praesertim Civitatibus producant, dum potius materia celeritatem, promptamque provisionem in forma summaria, & extrajudiciali desiderat, sed pariter non incongruit quod

Signatura Justitiae hujusmodi remissionem faciat (p.188).

[31] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

22. [...] Hinc sequiturut omnino incongrua sit incompetentia hujus Congregationis, quae adinstar aliarum prius erectarumut supraerecta est ad hoc, ut in forma summaria, & extrajudiciali celeriter, ac prompte tanquam per modum summariae provisionis communitatum contingentes dubitationesdecidat in iis quae earum regimen, ac administrationem percutiunt, non autem ut assumatpartes Judicis contentiosi, & ordinarii, cum id omnimodam habere videatur incongruentiam, ideoque hujusmodi causas ordinariis Judicibus remittere consuevi, nullaque dignosci videtur prohibitio, vel incongruentia, ut Signatura Justitiae desuper manus apponat, eodem modo quo in aliis causis privatis, & indifferantibus (p. 188).

[32] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

De aliis Cardinalitiis Tribunalibus, & judicaturis nempe de Cardinalibus Archipresbyteris trium Basilicarum Patriarchalium, [...].

23. [...] Ex his autem constitutionibus patet, quod haec jurisdictio non egreditur primam, seu unicam instantiam cum ista tamen praerogativa procedendi summarie, & simpliciter sola facti veritate inspecta, & omni appellatione remota. Sed pro ulterioribus instantiis in gradu appellationis, vel recursus, qui frequenter peneque semper in praxi datur etiam a Judicibus procedentibus appellatione remota nullum sit verbum, atque nullatenus legitur exemptio a jurisdictione Signaturae justitiae, cum subjectione Signaturae gratiae tantum, minusque legitur facultas habendi Signaturam in corpore, &

committendi causas appellationis, vel recursus, in ulterioribus instantiis, ideoque nisi isti Archipresbyteri facultates, aut privilegia habeant per brevia, & indulta particularia, quae hucusque ignota sunt, remanet ista praetensio sine aliquo fundamento. Atque probabile est quod illa observantia, quae de factopracticata fuit, proveniat ex eo, quod aliqui Cardinales Protectores habent istam facultatem in omnibus instantiisut infra, ideoque cum his exemplis processum est, non advertendo ad diversas species privilegiorum. Ac etiam ex eo quod hujusmodi Archipresbyteratus, ac etiam protectiones, de quibus infra, pro frequentiori contingentia obtineri consueverit per nepotes Pontificum pro tempore, ut patet ex allegatis Constitutionibus Pauli III. Pauli V. & Greg. XIII. unde propterea juxta notorium Curiae stylum, ipsis, vel eorum ministris istam sibi assumentibus licentiam, & facultatem, nemo contradicere ausus est, ac dicere, cur ita facis (p. 189).

[33] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

26. [...] Immo ejus negativam evidenter comprobatur praxis sex Cardinalium Episcoporum, quoniam excepto Episcopi Hostiensi, de quo infra in eorum Dioecesibus considerantur tanquam Episcopi, & ordinarii locorum, ut habeant solum primam instantiam, qua consumpta pro ulterioribus appellatur ad Auditorem Camerae, aliosque Judices ordinarios Curiae, vel per Segnaturam Justitiae committuntur causae appellationis, vel recursus, ac restitutionis in integrum, & si quando aliquis Episcopus deputavit Judices in ulterioribus instantis, attamen id sequutum est de facto, & quia nemo contradixit ex eodem motivo, vel respectu, de quo supra (p. 189).

[34] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

27. Descendendo autem ad Cardinales Protectores Religionum, & piorum locorum. Quoad illos Religionum ista non cadit inspectio, quoniam hujusmodi protectiones, vel protectoriae nullam tribuunt jurisdictionem, nisi illam quam Pontifex per speciale indultum alicui protectori, quem particulari dilectione prosequatur, concedat, ut advertitur in ead. ralt. Curiae disc. 42. ac etiam disc. I. de Regularibus. Ideoque illam habere solent causarum cognitionem, quam Pontifex, vel Sacra Congregatio Regularium eis speculater committat. [...] (p. 189).

[35] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

De Cardinali Camerario, aliisque Officialibus, & Judicibus Cameralibus, [...].

41-42. Cum eadem distinctione procedendum videatur in omnibus aliis enunciatis Judicibus, & Tribunalibus cameralibus, in quorum potestate, ac libito repositum esse non debet avocare omnes causas eis bene visas, in quibus non habeant certam privativam, sibiique jus dicere, quamvis alias regulariter essent competentes, quoniam ob consensum illius privilegiati, qui istos Judices camerales habet, potest alter Judex ordinarius esse competens juxta insinuata disc. 45. hoc eod. tit. quod sc., ex. gr., affidati dohanae, vel inservientes grasciae, vel annonae, & similes citati cor. alio Judice, quem possunt declinare, id negligant, ejusque jurisdictionem prorogent, atque coram eo litem pro frequentiori contingentia diu sustinent, atque collitigantem defatigant, postquam vero succubuerunt, vel quod imminens succumbentiam probabiliter timent, ad proprium privilegiatum Judicem recurrere satagunt, inhibitiones ab eo obtinendo. Id etenimutique manifestam redolet calumniam non permittendam. Ideoque

hujusmodi inhibitiones, quae in magno excessu usque ad intolerabile abusum creverant initio suscepti muneris, cum decreto generali abolere, easque non afficere, neque attentata producere declaravi, ut habetur *d. disc. 45. hoc eod. tit.* (p. 191).

[36] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quampura tribunalia Urbis.*

43. Sed quoniam ista declaratio generalis non erat sufficiens medicina, unde in dies audiebantur citationes in magno numero super hujusmodi inhibitionibus, & super attentatis exinde resultantibus, dictique decreti generalis declaratione, non quidem, quod illa necessaria esset, sed quia affectabatur ambiguitas calumniosa ad causas protrahendas. Idcirco ex rationibus initio supra insinuat, visum est hujusmodi quaestiones, jure saltem delegato in casibus, in quibus ordinariae facultates tribunalis non intrarent, remittere Signaturae Justitiae, quoniam cum ista declaratione, quod istud Tribunal procedat jure delegato, & sine aliquo praepjudicio privilegiorum, consultum remanet aliis Tribunalibus privilegiatis, eodemque tempore remanet consultum cursui, & administrationi justitiae, & ne ista ob hujusmodi subterfugia detrimentum patiat. Et per consequens provisio justa, & rationabilis videtur, parumque rationabiles videntur conquestiones (p. 191).

[37] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quampura tribunalia Urbis.*

De aliis Judicibus, & Tribunalibus, quae se praetendunt privilegiata, [...].

44. Forum Capitolinum, quamvis sit Judex ordinarius inter cives, & incolas saeculares Urbis, in causis mere saecularibus, & profanis private ad alios Judices, aliaque Tribunalia, quoties ratione obligationis cameralis non intrat com-

petentia Auditoris Camerae, cui magis, ac proprie competit dictae obligationis exequutio, & ob quam causam istud Forum pene annihilatum remanet, sive quia in causis gravibus partes concorditer in idem Tribunal Auditoris Camerae consentiunt ad evitandas ambages illius praxis, quae inextricabilem redolet calumniarum labyrinthum, unde propterea reformatione omnino digna est, non subjacet Signaturae Justitiae sicuti subjacent alia Tribunalia ordinaria Auditoris Rotae, quoniam in gradu appellationis adest proprius judex, qui ex hoc denominationem desumit, nuncupatus Capitaneus appellationum. Et quando in ulterioribus instantiis, quae sub nomine restitutionis in integrum, quandoque in magno excessu multiplicatae practicantur, oportet deputare alios Judices, id sit per Senatorem, penes quem dicitur adesse Signatura, cum deputationibus consultorum, aliisque solitis formalitatibus, quas, ut supraadvertitur, melius esse abolere. Verum adhuc intrat eadem distinctio, quod scilicet, aliud est agere de causis, quae extra controversiam sunt capitolinae, quia in eo foro jam legitime introductae sint, ac pendeant, in quibus contingat interponi appellationem, vel peti recursum, sive peti restitutionem in integrum principaliter, vel incidenter, cum similibus illius Foricabalis, & supersitionibus. [...] (pp. 191-192).

[38] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quampura tribunalia Urbis.*

46-47. [...] Attamen es eisdem rationibus, de quibus supra, pro meliori cursu justitiae, & resecatione calumniarum, & subterfugiorum, rationabile censui id remittere eidem Signaturae in praefata ratione delegata, quoniam cum ut supra, multipluritas Tribunalium sit justitiae Reipublicae praejudicialis, atque magnum producat fomentum calumniarum, idcirco expedit quo magis

fieri potest tribunalia restringere, sive ut vulgo dici solet apothecas claudere, adeo ut si in me repositum esset potestate, huiusmodi multipliciter delerem, quoniam habita proportionem populi tria, vel quatuor Tribunalia sufficerent, ac superabundarent (p. 192).

[39] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

48. Praefectus Palatii Apostolici ex quadam consuetudine vel pontificia permissione potius quam ex aliquo explicito privilegio, quod pro mea notitia non adest, duplicem per se ipsum, vel per ejus Auditorem, sive Locumtenentem respective exercet jurisdictionem, unam nempe cum familiaribus Papae, aliisque ministris, & viridariis, pro servitio Papae, sub eodem palatio cadentium, & alteram in Civitate Tusulana, & in Arce, seu Castro Gandulphi, quasi quod sint loca destinata Pontificis delictis, & recreationibus, quando rusticari velit. Ista vero jurisdictio, ad instar illius Archipresbyterorum, & Protectorum, ut supra, nimium palatium ampliata est, tam in dicta praerogativa non subjacendi Signaturae justitiae, vel Auditori Camerae, aliisque iudiciis appellationum, vel recursuum, quam in altera habendi signaturam in ventre, & committendi, vel cognoscendi per se ipsum causas in ulterioribus instantiis, quamvis ejus Auditor, vel Locumtenens in prima instantia judicaverit, ac etiam dilatando fimbrias in exercendo eandem jurisdictionem cum omnibus illis, qui in propriis dominibus, vel apothecis per Urbem vieventes, aliquo modo inserviant Palatio, ut sunt venditores mercium, & victualium, & artifices, alique similes, adeo ut ista jurisdictio, quae prius nimium modica erat, atque vix cognita, a moderno tempore nimium creverit, magnumque efformaverit Tribunal productivum quoque inconvenientium justitiae praejudicialium ob calumniarum, & subterfugiorum fomentum.

[...] Quamvis etenim fabulosum pro meo iudicio videatur directe attendere huiusmodi legum dispositionem, ob nimium immutatos mores longeque diversos singulorum principatuum stylos, adeo irritatione digni reputari mereantur illi, qui huiusmodi leges ad litteram attendunt, atque palatium antiqui Imperatoris Romani, sive ejus Praefectum, tam juxta mores Romanorum pro tempore quo sedes imperialis in Urbe Roma fuit quam juxta mores Graecorum pro alio tempore, quo residentiam habuit in Urbe Constantino-politana, ejus antiqua magnitudine, ac potentia, ac majestate durante, regulare sicuti palatia modernorum Principum, quos in orbe Christiano adeo dispares majoris, vel respective minoris magnitudinis, ac potentiae habemus cum tot diversis, imo frequenter oppositis legibus, ac stylis, & moribus, adeo inter simplicitates, ac ineptias legales id recenseri mereatur. Adhuc tamen huiusmodi leges aliqua consideratione dignae sunt, ad effectum inspiciendi quod haec jurisdictio non est nova, neque exorbitans, sed aliquod habet juris fundamentum. Ea tamen restringenda videtur (prout Pontifice mandante restrictam esse declaravi) ad illos tantum, qui veri, & actuales familiares, vel servientes dici merentur, id est qui in palatio continuo vivunt, ejusque servitio cum stipendio annuo, vel menstro, pro toto, vel pro majoriparte temporis eorum vitae addicti sunt, non autem in illis mercatoribus, vel venditoribus mercium, & victualium, sive artificibus, qui more reliqui populi in eorum domibus, vel apothecis viventes, omnibusque de populo in eorum munere inservientes, ita accidentaliter inserviunt palatio, juxta distinctionem, de qua *disc. 33. de jurisd.* occasione agendi de familiaribus, seu inservientibus Almae domus Lauretanae, ac etiam infra agitur occasione agendi de familiaribus Oratorum Principum, vel Cardinalium, quoniam alias pene universum

populum ista jurisdictio complecteretur, eaque major esset quam illa iudicum ordinariorum. [...] Sed quando iste usus, qui a moderno tempore irrepsit efformandi Tribunal iudicarium, & contentiosum, etiam cum usu sportularum, quod abusum quidem redolere videtur, tolerandus esset, adhuc tamen in prima solum, sive in unica instantia id recipiendum esset, per quam, postquam per seipsum, vel ejus vicarium iudicatum est, jurisdictio expirare dicitur, ex eadem ratione Cardinalibus Archipresbyteris, ac Proctetoribus assignata, quod isti Vicarii, vel Iudices particulares ad certum causarum genus deputati, quoties Principis privilegium non accedat, non debent esse melioris conditionis, neque majorem habere jurisdictionem, ac potestatem, quam habeant Iudices, & Magistratus majores, & ordinarii ad universitatem causarum deputati, ut propterea in ulterioribus instantiis, appellationis, vel recursus, aut restitutionis in integrum, per Signaturam justitiae rescribatur, eodem modo, quo rescribitur in sententiis, & provisionibus praedictorum majorum Iudicum, & Magistratum. Clarius vero haec restrictio ad solam primam instantiam terminatam cum sententia ejusdem Praefecti, vel ejus Auditoris, aut Locumtenentis, ex regula, quod Episcopus, & Vicarius unum, & idem constituat Tribunal, neque ab uno ad alium datur appellatio, vel recursus, procedere debet in praefats guberniis Tusculi, & Castri Gandulphi, quoniam iniis consideratur tanquam Gubernator eodem modo, quo sunt alii Gubernatores, ac etiam Episcopi aliarum Civitatum longe major, magisque qualificatarum, a quibus appellatur ad Auditorem Camerae, aliosque ordinarios Iudices appellationis, vel per Signaturam Justitiae causae committuntur in gradu appellationis, vel recursus, aut restitutionis in integrum, unde ista jurisdictio in ulterioris instantiis, nulli probabili fundamento innixa

videtur, sed potius de facto, & per abusum radicata, eodem modo, quo supra in aliis advertitur (pp. 192-193).

[40] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

51. [...] Verum in casuum contingentiis dicere consuevi, quod aut agitur de veris, ac propriis militibus, quales sunt praesidarii, ac alii vulgo nuncupati *di leva*, & qui more militari vivunt sub menstruo, vel diurno stipendio sub disciplina militari, & obedientia Capitanei principaliter illi ministerio addicti, ac semper prompti servitio, & tunc id recte procedat, secus autem ubi agitur de illis, qui vulgo dicuntur de militia, quoniam isti potius de populo electo, quam veri milites dici merentur juxta deducta *eod. disc. 33. de jurisd.* nisi privilegia expersse, ac particulariter alias disponant, ut ita populi alliciantur ad arma, atque in occurrentiis prompti sint ad militandum. Et nihilominus ut etiam isto casu nimium circumspecte procedi debeat, ne alias detur ansa fraudibus, & calumniis, cum privilegium ne capi valeant de persona, non nisi veris militibus de jure competat (p. 193).

[41] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

52. [...] Verum hanc praetensionem parum fundatam atque calumniarum, & subterfugiorum nutritivam reputare consuevi, ideoque ubi ad me habiti fuerunt recursus, exequutiones sustineri declaravi, quoniam eo ipso quod privilegiatus, qui evocatus coram alio Judice istum declinare neglexit, sed illius jurisdictionem prorogando, litem sustinuit, atque succumbentiam passus est, cum relaxatione mandati redacti ad terminum exequutionis, tunc nulla lex, nullaque ratio saudet, ut istud calumniosum subterfugium permitti debeat, dum quoad illum contra quem relaxatum

est mandatum, habendum est ac si ille Judex privilegiatus non adesset, solumque id admit-tendum venit in mandatis suspicionis fugae, quae sine citatione relaxantur. Considerando quod istud exequatur tendit in damnum potius quam ad commodum, & favorem personae privilegiatae, contra quam relaxatum est mandatum, quoniam pro ejus concessione facere oportet aliquas expensas, quas reus reficere tenetur, ideoque ad aliud id non servit nisi ad incommodum actoris, & majus damnum rei succumbentis. Et per consequens ad evidentiam patet, quod de hoc ad solam calumniam objicitur, ut habemus in materia aemulationis in faciente novum opus, quoniam si istud nullam praebet utilitatem, vel commoditatem, sed potius damnum, atque vicino praejudicat, tunc aemulatio, malusque animus adesse dicitur, sia a pari. [...] (p. 193).

[42] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

53. [...] Ut (ex. gr.) quando Regulares, vel etiam saeculares exemptis habentes proprium Praelatum inferiorem prorogant jurisdictionem ordinarii loci, coram quo pendeant, vel pendere possint illae jurisdictionales controversiae, de quibus habetur *sub d. tit. de jurisd.disc. I. cum multis seqq.* Secus autem in casu, & ad effectum, de quibus agitur, quoniam tunc hujusmodi retiones probabiliter non intrans, sed ut plurimum, immo semper ista sunt subterfugia solum ipsorum principalium, qui mandatorum relaxationem passi sunt ad impediendam, vel retractandam exequutionem. Istamque fraudem, & malitiam, juxta exemplum aemulationis, de quo supra, comprobatur illa consideratio damni notabilis, quod resultat eidem succumbenti, qui mandatorum relaxationem passus est, quoniam ubi etiam proprio Judici, & Superiori conceditur avocare pro ejus jure, & interesse hujusmodi causas, quamvis jam finitas,

atque in hoc statu positas (quod citra fraudem, & calumniam, ipsorum succumbentium unquam, vel nimium raro est in praxi verificabile) adhuc tamen ipsi succumbentes tenentur reficere victori omnes illius judici expensas, dum etiam in clericis conventis coram Judice laico, qui non solum est incompetens, sed omnino incapax, habemus quod ubi clericatus non sit omnino notorius, adeout actor, qui illum convenit, sit excusabilis, si clericus negligit allegare, & probare clericatum, illudque forum declinare, tenetur quando declinatoria sequitur, reficere omnes expensas, quoties actor post allegatum, & probatum clericatum abstinet a prosecutione judicii coram laico, *ut in eod. tit. de jurisd.* & alibi advertitur. Et per consequens ista ratio nihil valet ad effectum, de quo agitur (p. 194).

[43] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

56. Ultra praemissa, aliqua similia Tribunalia ipsius Urbis, in eadem edese videntur quaedam alia pro locis, & personis estra eam, ut (ex.gr.) sunt Commendarii adjacentium Abbatiarum Farfae, & S. Edicti vulgo S. Oreste, & Sublaci & similium. Cum etenim istae Abbatae in plerisque Oppidis, & Castris habeant jurisdictionem spiritualem ordinariam quasi episcopalem cum clero, & populo, tanquam in locis nullius, ac etiam aliquam jurisdictionem temporalem, ipsaeque commendari soleant Cardinalibus qualiificatis, atque pro frequentiori praxi illis, qui sint nepotes Pontificis pro tempore regnantis. Hinc inolevit idem usus, ut Cardinalis commendatarius gerat in causis subditorum partes Signaturae, committendo causas etiam Rotae, vel Praelatis in secunda, & tertia, aliisque instantiis in gradu appellationis, vel restitutionis in integrum, ut frequentius sequitur in causis Abbatae Farfensis occasione devolutionis, vel renovationis

illorum bonorum, quae omnia sunt sub istius Abbatiae directo dominio, ut patet ex casibus, de quibus disc. 52. de feud. & disc. 8. & 62. de enphyteus. & aliis pluribus, de quibus in Rotae decisionum voluminibus. [...] (p. 194).

[44] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

57. [...] Non videtur autem haec secunda praerogativa multum exorbitans, adeout non esset omnino incongruum, ut supra, quod eadem facultas competeret aliis Episcopis Cardinalibus, Portuensi, Tusculano, Albanensi, Praenestino, & Sabinensi ex ratione, de qua in diversis locis, praesertim vero, disc. 145. de Benef. & in annot. ad disc. 13. in relat. Curiae, ubi concordantes, quod scilicet isti sex Episcopi non sunt sicuti alii Episcopi habentes propriam Dioecesim, in qua constituunt unum caput, unumque individuum corpus efformant, contradistinctum a Papa, & a Metropolitano, sed potius illa loca, quae constituunt istos sex Episcopatus Romani, cujus Papa est Episcopus, ideoque Vicarius Urbis habet in his locis, etiam in prima instantia ordinariam, & coaequalem jurisdictionem cum singulis Episcopis. Episcopi autem sunt potius tot vicarii particulares, eodem modo quo intra ipsam Urbem sunt in tribus Basilicis Patriarchialibus Archiepresbyteri, & sunt alii Cardinales in eorum titulis, & diaconis, ideoque sicuti isti exercent in Urbe jurisdictionem, ita non didetur cur idem facere non valeant sex antiquiores Cardinales in dictis Episcopatibus, qui sunt eorum tituli Cardinalitii. Adhuc tamen deferendum est consuetudini, quae in jurisdictionalibus, & praeminentialibus nimium attendenda venit (p. 195).

[45] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

58. Cum autem legatio status Avenionensis in

Gallia, ex aliquibus prudentialibus motivis a diuturno tempore citra consueverit committi Cardinali in Curia residenti, & praesertim pro frequentiori contingentia, Cardinali nepoti, sive illi qui esset Secretarius Status, vel primus minister, idcirco istam legationem ita exercente ejus Vicelegato juxta facultates, quae per breve sibi communicari solent, jurisdictionem in Curia exercet cum voto cujusdam Congregationis Praelatorum, quae Congregatio Avenionis nuncupatur, atque Signaturam habet, & practicat, committendo causis in pluribus instantiis usque ad causarum fine. Id autem non provenit a privilegio generali, quod per aliquam apostolicam Constitutionem annexum sit legationi, ut contingit in Archipresbyteris, & Protectoribus ut supra, sed ab intelligendum venit in casibus in eo expressis, extra quos ex eisdem rationibus, de quibus supra, in Archipresbyteris, & Protectoribus se non ingerit, sed causae committuntur per Signaturam. [...] (p. 195).

[46] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

59. Idemque pariformiter procedit in aliis Guberniis quarundam Civitatu, vel locorum, quae ex particularibus indultis non subjacent Consultae, vel Congregationi boni regiminis, sed gubernantur ab eodem Cardinali nepote, vel ab alio Cardinali, vel etiam saeculari ad Papae libitum, ut sunt Civitas Firmana cum ejus statu, seu Principatu, ac Civitas Tiburtina, & Oppidum Capranicae. Quamvis enim Civitatis Beneventanae gubenum pariformiter alicui nepoti, vel alteri benemerito committi soleat, adeout Praelatus, qui ejus regimini praeficitur, Vice Gubernatoris titulum, & nuncupationem habeat. Attamen ista Civitas subjacet Consultae, ac etiam Congregationi boni regiminis, & per consequens istud Gubernium resolvi videtur in quandam suprintendentiam pro

aliquorum emolumentorum participatione (p. 195).

[47] Disc. XLVII. *Romana competentiae Fori inter quamplura tribunalia Urbis.*

60. Protector quoque Almae Domus Lauretanae, de cujus jurisdictione agitur superius allegato disc. 33. *de jurisd.* in eadem Urbe aliquam jurisdictionem exercere solet, praesertim commissionis causarum, quod pariter competit ex indulto speciali, ad cujus limites intelligendum ac practicandum venit, cum similibus, si quae adsunt quibus eadem rationes, ad quorum limites totum practicandum est. Atque ex his liquet quam magna sit istius Civitatis monstruositas circa tot tribunalium, & jurisdictionum multiplicitatem damnatione vere dignam, & per consequens exigentem aliquam reformationem (p. 195).

Concludo poi haver comunicato il discorso come sopra ad Auditori di Cardinali, et altri, e che ha scritto per motivare e togliere li sotterfugij non ha veduto alcuno, che habbi parlato; che lo stampatore impatiente non ha voluto aspettare; che però se vi sarà chi lo [c.214r] capacitarà esso si ritratterà.

Queste sono le parole, e le propositioni più dannabili del libro, che poi circa la materia, et altre cose contenute in esso se ne discorre per esser stata fatta quest'annotatione per Causa del S. Offizio; che del resto il libro è ripieno di mille impertinenze, e di cose ridicole, et vi ha stampati tutti li decreti, e provisioni da lui fatte per externum così acciò li Dominij stranieri ne piglino norma, et in somma chi legge tutto il libro, specialmente questo discorso 47 vede un libello il più opprobioso, che possa pensarsi contro la Corte di Roma.

Doc. II

**Part of the printed censorship of Carlo Antonio De Luca's *Praxis Judiciaria*
dated 1686**

ACDF, *Censura Librorum 1686-1687*, F. 7 (cc.67r-v-68r).

Censura in Librum inscriptum = Praxis Judiciaria in Civilem divisa, et Criminalem

Authore D. Carlo Antonio de Luca

Decretum S. Congregatione sub die 27 Martij 1686. Statuens, quod dictus liber per Sacram Indicis Congregationem prohibeatur, donec corrigatur.

Illustris & Reverendiss. Domine.

Cupiens R. D. D. Carolus Antonius de Luca in lucem edere praxim iudiciariam civilem, & criminalem a se elaboratam, supplicem porrexit libellum re. mem. Innico Cardinali Caracciolo Archiepiscopo pro revisione, qua commissa R. P. Antonio Rossi societatis Iesu viro, tum pio, tum docto, cum Revisor nihil in eo invenisset, quod Sacris contradiceret Canonibus, censuit nil obstare, quin imprimeretur. Facta proinde potestate per Curiam Archiepiscopalem, ut typis mandaretur, id proprio aere curavit Dominicus Antonius Parrinus erogatis quadrigentis circiter aureis.

At quia post impressionem nescio quis detulit, quaedam in praxi doceri, quae sacris adversantur constitutionibus, mandatum fuit Bibliopolae, ne libros venderet.

Quam autem erronea fuerit delatio, & quam a vero aliena, ex propositionum delatarum patebit examine. Taxat primo, quod Author *cap. 46. prax civilis*, dixerit, Clericum in Regno fieri maiorem anno XVIII iuxta constitut. Regni *minorum iura*.

Hoc docuit Romae impressus **Cardin. De Luca** de *Iurisdic. discurs. 62. nu. 12* qui contrariam sententiam existimat minus probabilem, imo irridet, dicens, ortam *ex leguleia simplicitate*; & tamen nemo somniavit esse prohibenda opera illius, propter hanc propositionem.

Quanto igitur minus id dicendum est de nostro Authore, qui articulum relinquit sub dubio, dicendo, consultius esse contraheanti cum Clerico minore 25 annis, ut procuret eius iuramentum de vivendo iuxta dictam Regni Constitutionem; ita ut videatur tum, potius adstringi proprio iuramento, iuxta *auth. Sacramenta puber. C. si adversus vendit* quam Regni constitutione.

Secundo quod *d. cap. 46. n. 9.* affirmaverit, Clericum pro computorum redditione conveniri posse coram Iudice laico.

Sed neque hoc docuit. Nam retulit tantummodo affirmare, & deinde negantes cum *Rovit. decis. 20.* qui refert *decisum iunctis Aulis contra Iudicem laicum*. Et refert tandem **Cardin. de Luca** d. *tract. discurs. 94. num. 6.* docentem, (quicquid sit de veritate articuli) si in aliqua regione stylus esset receptus pro laico, videri hoc casu tolerabile. In hac autem relatione nihil notari potest; praesertim, quia Cardinalis tractatum illum Romae edidit, nec fuit prohibitus. Quinimo aliquid difficilior docuit *D. Rodoer. ad de Marin. cap. 53.* dum in fine ait, esse magis communem opinionem, quod conveniri possit coram laico; nec contra eum habere delatorem. Quin etiam absolute firmant, conveniri posse coram laico clericum

super administratione a laico accepta, duo celeberrimi canonistae recentiores, nempe *Io: Bapt. Fregos. De regim. Reip. Christianae, par. I. lib. 2. disp. 4. de legibus, §.4. num. 375.* & Episcopus *Fermosinus de foro compet. tom. I. cap. qualiter, & quando, 17. de iudic. qu.7. nu.10.* vbi ait, id esse verissimum, licet executio realis, & personalis sit ab ecclesiastico facienda.

Tertio, quod fuerit ab Authore traditum, Clericos coniugatos gaudere a foro ecclesiastico in criminalibus tantum. Sed hoc *d. cap. 46. num. 13*, refert ex eodem **Card. de Luca**, cui addit, quod gaudet etiam in civilibus a criminalibus dependentibus, & denique concludit ex Pignatello, in hoc deferendum esse consuetudini. Et iuxta hanc sententiam adest resolutio Sac. Congreg. quam refert d. Pignatel. cons. 42. tom. 2. Ubi adest igitur absurditas opinionis, si eam Sac. approbavit Congregatio?

[...]

Immo, & alij plures propter eam adhibitam protestationem in articulis Ecclesiasticae iurisdictionem prejudicialibus, censurae fuerunt expertes.

Carpitur tandem, quasi blasphemia spectare ad Iudices laicos, & quando sapit haeresim ad Ecclesiasticos.

[...]

Quod si dixisset, forsitan esset excusandus: ex **Card. de Luca ad Trid. disc. 33. nu. II. Villagut. decis. 36. n.4. de Marin. lib. I. cap. 204. n.8. Blas. Altim. de nullit. t. I. rubr. 9. qu. 17. nu. II.** ubi ait, privilegium Ecclesiasticis indultum procedendi contra laicos in criminibus mixti fori, in hoc Regno Neapolitano per contrarium usum abrogatum fuisse, ita ut amplius non detur locus praeventioni. Hoc autem dicimus ex abundantia, quia Author noster hoc non docuit.

Cum igitur ex his pateat, quam erronea delatio sit, maxime quia quod blasphemia privative spectet ad Ecclesiasticos, allegant bullam Pij V. quae non est in rerum natura, merito impertienda est bibliopolae libros vendendi licentia, qui bona fide tantam pecuniam in eo opere imprimendos impendit, si videbitur.

SECTION III

The Holy Office documents

Doc. I.

**Giovanni Battista De Luca report against the use and abuse of secular licensees
by the Holy Office (1680)**

ACDF, St. St. H 5-f

[c.495r]

Dell'Uso de' Patentati, e Ministri del S. Offitio nello Stato Ecclesiastico¹²

Ogni ragione legale, politica, e naturale richiede, che le dispendiose, incommode, e pregiudiciali diligenze siano usate a misura, e proportion del bisogno, mentre la natura, e la legge aborriscono la superfluità anche non dannose, molto più quando queste cagionano danni, pregiuditij, e disordini; che però senza dubbio imprudentissimo dovrà stimarsi quel Capitano, il quale sperimentando, che i posti di frontiera più pericolosi, e più lontani da esso, e dal corpo dell'essercito, e men soggetti alla sua potestà si custodiscano bene con un moderato numero de' soldati, da quali non riceva pregiudicio alcuno l'Erario publico, e la disciplina militare, adoperi con gravissimo pregiudicio dell'Erario, e della disciplina sudetti, e con altri molti disordini un eccessivo, e superfluo numero di soldati men atti, et inutili [v] per custodire quel posto men pericoloso, nel qual egli risiede col Corpo dell'essercito, et ha maggior autorità, con altri molti essemptij, che si potrebbero addurre del Pastore, o Custode dell'Ovile dell'Agricoltore, o Custode della Vigna, e simili.

E questo è appunto il caso, del quale si tratta imperciò che restringendo il discorso all'Italia, che vive sotto il più prossimo, et immediato governo della Sacra Congregatione del Sant'Offitio (mentre gli altri Paesi, et anche l'Italia aggiunte della Sicilia, e della Sardegna vivono sotto un certo governo della medesima S. Congregatione più remoto, e mediato) costa questa Provincia d'undici Principati, oltre alcune piccole Signorie, che sono lo Stato Ecclesiastico del quale si tratta, il Regno di Napoli, Le Repubbliche di Venetia, Genova, e Lucca, et i Ducati di Milano, Toscana, del Piemonte, di Parma, di Modena, e di Mantova.

Il Regno di Napoli per l'ampiezza del Territorio è il maggiore di tutti, [c.496r] costando di 12. ampie Provincie in modo, che per longhezza, se non per larghezza è quasi la metà dell'Italia, et è di gran lunga più pericoloso dello Stato Ecclesiastico, così per la ferocità, e mal costume degl'habitanti, conforme insegna la frequenza de' delitti, e la copia grande di Banditi, Crassatori, e Scorritori della Campagna, come per l'uso di schiavi infedeli in numero molto considerabile, et anche per la gran quantità di Porti, e Seni di Mare, costituendo una Penisola con la vicinanza de' Turchi, e de' Scismatici; E quel che più importa, l'autorità, e la giurisdizione Ecclesiastica è molto ristretta, e tenuta bassa dalla Secolare in mo-

¹² On the side of the sheet: Il S. Card. l De Luca Auditore del Papa Innocenzo XI

do, che a Vescovi, et altri Officiali Ecclesiastici, anche nelle materie ecclesiastiche, e molto meno in quelle di misto foro de facto non si permette l'essercitio della giurisdizione nelle persone, e nelle robbe de' laici, con i quali si permette solamente l'uso delle censure, onde tra gl'officiali, e Magistrati Ecclesiastici, e secolari per ordinario [v] regna qualche antipatia, e gelosia, e per conseguenza fuora d'ogni dubbio il Tribunale dell'Inquisitione ha maggior bisogno di Ministri, così nel numero, come nella qualità di quel, che habbia lo Stato Ecclesiastico, del quale havendo il Papa l'una, e l'altra spada, overo l'una, e l'altra podestà, non solamente i Vescovi, et i Cleri, ma ancora i Legati, i Presidi, i Governatori, i Bargelli, e Soldati, et i Popoli medesimi possono dirsi ministri, e pronti operaij, e serventi del S. Offitio; e nondimeno per la Dio gratia il Regno si mantiene illibato nella fede Cattolica, senza l'uso degl'Inquisitori, e degl'altri Officiali, e Patentati del Sant'Offitio, ma si supplisce da Vescovi, risedendo solamente in Napoli un Prelato con titolo d'Inquisitore, ma senza famiglia armata, e senza Tribunale formato; e se bene ha appresso di se alcuni Consultori, et altri Ministri, questo sono ecclesiastici, e se [c.497r] pure ve ne fossero secolari, questi non godono essentione alcuna del foro, e de' pesi pubblici, sicche molto minor bisogno ve ne è in questo Principato Ecclesiastico per le suddette ragioni, et ancora perché è situato nel centro dell'Italia da per tutto circondato da Principati Cattolici senza confinare con Paesi d'Eretici, o d'Infedeli, e senza l'uso de' schiavi.

L'istesse ragioni, anzi rispettivamente maggiori con la sua proportionione si considerano negli altri Principati sudetti, e patricolarmente in quelli di Venetia, di Milano, e del Piemonte per la maggior vicinanza, e commercio con gl'Eretici, Scismatici, et Infedeli e tuttavia quantunque vi sia l'uso del'Inquisitori, e loro Ministri, questi sono in poco numero, e per lo più Ecclesiastici, e se pure ve ne sono alcuni pochi secolari, questi non godono essentione, e prerogativa alcuna, o molto poca, che però vi cade l'istessa conseguenza, o rispetto dello Stato Ecclesiastico, nel quale [v] perciò l'uso cos' grande de' Ministri, e patentati secolari con tante essentioni, e prerogative merita dirsi superfluo, inutile, e pregiudicialissimo al buon governo del Principato, al quale ha cagionato molti danni, e continuando ne cagionerà la supplantatione, e la depopulatione totale.

E tanto maggiormente ciò si convince ad evidenza, quanto che per lo più si sogliono deputare quei secolari, i quali sono in ciascun luogo i più nobili, overo i più benestanti, o pure i più discoli, e malviventi, et a quali in verun modo si adattano quelle Cariche, conforme de facto non l'essercitano, che per esempio a Cavalieri, e Gentil huomini, anzi a Titolati, e rispettivamente a Mercanti, et Arteggiani idioti, e professori dell'arme, o della mercantia, et arti si diano le cariche de' Consultori, de' Cancellieri, de' Bargelli, e de' Mandatarij, si che la fraude si tocca con le mani. [c.498r]

Aggiungendovi, che in questo Principato forse più, che in ogn'altro abbonda una gran quantità de' Preti, e Chierici secolari, e di Religiosi molto più idonei, et atti a questa materia meramente Ecclesiastica, e spirituale, mentre i Vescovi non sogliono havere quelle resistenze, et impedimenti nell'ordinare, che negl'altri Principati ricevono dal Principe, overo da Baroni, e dalle Comunità, com'è già noto ad ogn'uno, che però quando anche vi fosse il bisogno di si fatti Ministri, et Officiali, il che si nega, non si sa vedere qual ragione legale, politica, e naturale, e qual giustizia, et equità richieda, o persuada, che potendosi prontamente havere soggetti più idonei, e più proportionati, e meno dannosi, e pregiudiciali al Principato, et alle Comunità, si debbano assumere soggetti non idonei, non proportionati e tanto dannosi; e pregiudiciali, aggiungendo a [v] Popoli, et alle Comunità, oltre il gran danno, che patiscono

dalla forze mal regolata, e poco lodevole abbondanza de' Preti, e de' Chirici, oltre la necessità, et utilità delle Chiese quest'altra specie di secolari esenti, in modo che sia riposto nell'arbitrio d'alcuni pochi frati, a quali sono appoggiate le Cariche d'Inquisitori locali, di privare il Principato, e la Comunità de' sudditi migliori, e Dio volesse, che ciò non seguisse per avaritia, e per una sporca mercantia, della quale almeno corre la diffamazione, produttrice di non lieve scandalo appresso gli stessi Popoli Cattolici, molto più appresso gl'Eretici.

L'unica ragione, ovvero l'unico argomento de' Difensori di sì fatto abuso consiste nel mal esempio, che si darebbe a Principi di non permettere ne' loro Principati l'uso de' Ministri, e Patentati secolari del Sant'Offitio. [c.499r]

Quest'argomento, che da superficiali vien stimato fortissimo appresso gl'Intendenti, e Savij, i quali discorrono delle cose per i principij, e per le vere ragioni così a priori, come a posteriori non merita considerazione alcuna, imperciò che nella maggior parte, e quasi che in tutti gl'altri mentionati Principati, manca in fatto il presupposto ch'è la base fondamentale dell'argomento, mentre conforme di sopra si è detto, quest'uso de' secolari esenti, non si permette; E se bene in qualche parte si verifica nello Stato di Milano, et altri luoghi della Lombardia, non dimeno ciò segue per una consuetudine particolare con ragione introdotta, e conservata in quella Provincia, perchè ivi cominciò il nome, e l'uso dell'Inquisitore, e degli Inquisitori per l'opera di S. Domenico e di S. Pietro Martire, dal che nacque la prerogativa particolare e grande della Religione di S. Domenico [v] in questa materia, e nell'istessa Religione la prerogativa della Provincia della Lombardia, dalla quale si assumono il Commissario del Sant'Uffitio, e suoi Compagni, e gl'altri Inquisitori, dando ancora gran fomento alla conservatione di questa consuetudine la più moderna introductione, e crassatione dell'Eresie di Lutero, e Calvino nell'aggiacenti Paesi di Grigioni, e Svizzeri, e nell'infame sentina dell'istassa Italia già nota, sì che a medesimi Principi secolari comple per loro interesse politico, che in qualche parte questo ministerio sia in potere de' secolari loro sudditi, che però da questa consuetudine fondata in una ragione particolare di questa Provincia in verun modo adattabile allo Stato Ecclesiastico per i motivi di sopra accennati, non si può, ne si deve fare illatione alcuna.

E non di meno, quando anche questo [c.500r] Principato si dovesse regolare col costume del detto Paese, e non con quello di tanti altri Principati; Il che costantemente si nega, in ogni caso non si potrebbe pretendere altro, che la pratica in quell'istesso modo, che ivi siegue, così nel numero, il quale è molto moderato, come nella qualità dell'essentione, la quale si restringe alla sola delatione dell'armi non proibite, non essendovi essentione alcuna del foro laicale nella cause propriamente civili, o criminali, ne da pesi pubblici Camerali, ovvero Communitativi, che siano.

Oltre che non dandosi nell'humane operationi il bene perfetto senza qualche contrapeso di male per esser ciò riservato alla vita beata, e richidendosi perciò dalle regole della prudenza, e del buon governo il tenere la bilancia nelle mani per eleggere il maggior [v] bene, ovvero per attaccarsi al minor male. Quindi segue, che quando anche sortisse il considerato inconveniente, sarà sempre di gran lunga minor male, che in qualche Principato straniero si tolga l'uso de' Ministri secolari, di quel che sia il danno, et il pregiuditio, che risultano a questo Principato.

Anzi quando non vogliamo regular le cose nella sola corteccia all'uso de' superficiali, ma vogliamo considerarle al di dentro, e toccarne il fondo, sarebbe forse molto espediente, che da per tutto si stabi-

lisce una regola generale proibitiva della mistura de' secolari in questa materia, si che tutti i ministri dovessero esser Chierici Secolari, o Regolari, posciache in tal modo si abolirebbe la pretentione d'alcuni Prencipi sopra l'intervento, e la participatione de' Magistrati secolari, conforme sa ogn' [c.501r] uno, il quale sia pratico della materia. E per conseguenza il declamato argomento non merita d'esser considerato in concorso de' gravissimi danni, e pregiuditij, che da quest'abuso nascono a Popoli, alle Comunità, all'amministrazione della giustitia, alla quiete publica, et a tutto il governo del Principato.

Imperciò che grave stimar si deve il danno, et il pregiudizio, che risulta alle Comunità dall'essentione di questi ministri, e Patentati, dagli Officij, Magistrati, e Cariche pubbliche, e da Consigli, mentre essendone esenti i Chierici, e l'altre persone Ecclesiastiche, e concedendosi quest'essentione anche a questi, et ad altri simili Patentati, i quali come sopra sogliono esser i più benestanti, et i più qualificati de' luoghi, ne segue, che le Comunità rimangono spogliate de' Consiglieri, e Governatori con gravissimi danni [v] e male conseguenze.

Ne di minor danno, e pregiudizio è l'altra essentione, che de facto da medesimi Patentati si gode da pesi pubblici; e se bene si suol camminare con la distintione tra i pesi Camerali, e Communitativi, che l'essentione suffraghi da questi, e non da quelli, nondimeno tralasciando, che anche la sola essentione da Communitativi di più persone facoltose, e di gran pregiudizio a Poveri, a quali convien supplire a pubblici bisogni con i loro sudori, il punto consiste, che di fatto ne anche si portano i pesi Camerali, anzi Dio volesse, che si contentassero della sola essentione propria, e non la stendessero a loro Parenti, Familiari, e dipendenti, e che non si usurpassero i Beni, e le ragioni del Publico, il che segue quella [c.502r] ragione, la quale comprova l'altro disordine, et inconveniente maggiore, perché havendo questi ministri e Patentati quell'uso dell'arme anche proibite, che non si concede agl'altri, e vivendo essi acefali, come non soggetti né a Vescovi, né a Governatori, ma all'Inquisitore, ch'è un Frate assente, non pratico del foro, e solito mantenersi benevoli i suoi Patentati, come anche camminandosi dal Tribunale del S. Offitio (non si sa con qual fondamento) con una certa pratica di scusare si fatti Ministri e Patentati dalla pena ordinaria della vita per i loro delitti, benché molti, e gravi. Quindi segue, che particolarmente ne' luoghi piccoli, o mediocri vivono a lor modo con una effrenata licenza, per non esservi chi li astringa in modo, che divengano tanti tirannotti ne' propri Paesi, per lo che per un [v] cert'uso comune di parlare, quando si vuol descrivere un huomo per malvivente, si suol dire che è patentato del S. Offitio.

Il di tutti maggior disordine, e danno consiste nell'esempio, pel quale si rende impossibile abolire gl'abusi, et introdurre le regole del buon Governo, posciache essendosi in questo Principato per sua gran disgratia introdotto con gran facilità, et abbondanza quest'uso de' Patentati privilegiati nell'essentione da pesi pubblici personali, e dall'uno, e l'altro foro Ecclesiastico e secolare de' Vescovi, e de Governatori, e nella facoltà di portar l'armi anche proibite, come per esempio sono i Patentati de' Tesorieri, et Appaltatori Camerali, quelli della Fabrica, del Camerlengo e del Tesoriere della Santa Casa di Loreto, e simili per lo che si rende quasi impossibile et impraticabile il buon governo [c.503r] delle Comunità, e la buona amministrazione della giustitia per ovviare a delitti, e mantenere la publica quiete non si possono fare buone provisioni con gli altri, se non si toglie quest'uso de' Patentati del Sant'Offitio per la ragione, che quando le leggi, e le provisioni non sono universali, non oprano già mai

l'effetto loro, mentre l'esempio d'alcuni pochi guasta il tutto, conforme di fatto l'insegna la pratica moderna, et attuale; imperciò che essendosi nel principio del Pontificato di Nostro Signore con qualche particolare applicatione di Sua Santità eretta una Congregatione particolare sopra la riforma de' Patentati, et essendosi fatte molte buone provisioni, tuttavia per l'accettuatione, che si fece de' Patentati del S. Offitio, il tutto è riuscito inutile, e senza verun frutto. E pure è precisamente necessario prender qualche rigorosa provisione [v] sopra la delatione dell'armi, dalla quale seguono tante, e tante centinaia d'homicidi l'anno, in modo, che se in questo Principato vi fosse una guerra viva, forse non morirebbe tanta gente di morte violenta, il che cagiona la spopolatione de' luoghi, e per conseguenza l'impotenza, e la rovina delle Communità, dal che per conseguenza nascerà la rovina, el precipitio del Principato, e se questa provisione non sarà universale, sarà vana, e di niun frutto.

S'aggiunge finalmente a questi disordini la consideratione dell'ingiuria, che da ciò nasce a Popoli di questo Principato, quasi che vivendo essi più da vicino, e nel grembo di Santa Chiesa, e nel centro del Cattolichismo, siano tanto perfidi, e sospetti, che habbiano bisogno di maggiori custodi e ministri della fede di quel, che habbiano i Popoli più lontani, e più pericolosi, [c.504] come confinanti con Eretici, et Infedeli. Et anche vi è l'ingiuria del Papa, e della Sede Apostolica, e de' suoi Legati, Vescovi, Presidi, Governatori, e Ministri quasi che sappiano meglio governare, e mantenere i loro sudditi nella fede, e nell'osservanza della Cattolica Religione gl'altri Prencipi Secolari, e Magistrati di quel, che facciano il Papa, et i Magistrati Ecclesiastici et Apostolici. Potendovisi anche considerare un certo vizio d'ingratitude, e di poca giustitia del Tribunale del Sant'Offitio verso questo Principato, perché essendo solamente da esso, e con le sue rendite, e beni mantenuto, sia più maltrattato, e sia pregiudicato, e sia di peggior conditione degl'altri Principati, i qual niun peso pel suo mantenimento sopportano, si che per infiniti rispetti l'abuso merita dirsi detestabile, e degno della riforma. [v]

L'osservanza non merita consideratione alcuna, poiché vedendosi chiaramente che sia un abuso affatto irragionevole come tanto pregiudiziale al ben publico senza niuna ragione, ò necessità, deve più tosto dirsi corrottela, overo quando vogliamo presupporre l'introdutione ragionevole, e ben regolata, perché forse ne' tempi antichi lo richiedesse il bisogno, così per qualche infettione d'eresia, e di false opinioni, che anche in questo Principato si scorgea, come perché in quei tempi non vi era tanto numero di Preti, e Religiosi, et anche il medesimo Principato non era nello Stato presente per la dominatione de' molti tirannotti abolita da poi; Tuttavia mentre hoggidi queste ragioni cessano, e che il buon governo richiede diversamente, conviene mutar stile, essendo massima certa, e comunemente ricevuta da Giuristi, Teologi, e Politici, che quando le leggi, o le consuetudini, [c.505r] overo i privilegi, anzi anche i contratti nella sua origine giusti, col progresso del tempo divengono ingiusti, e perniciosi, devonsi abolire, o riformare, e ridurre alla giustitia, et equità. Dovendosi ancora considerare, che ne' tempi antichi, quando il Principato era più copioso di ricchi, et industriosi habitatori, e che per conseguenza le Communità erano opulenti, e men gravate, molte cose si tolleravano, che nello stato miserabile presente non si possono tollerare, a guisa del corpo sano, grasso, e robusto, che poco sente qualch'emissione di sangue, o altra evacuatione, che ne anche in poca parte può soffrire, quand'è infermo, e maciato, e debole, e quest'è il caso, mentre le Communità sono ridotte al verde, e son rese quasi impotenti a sopportare i pesi publici, conforme si renderanno impotenti [v] affatto, se si continua con i stili correnti, il che porta

seco la rovina del Principato, e la perdita della sua maestà, e autorità, e per conseguenza quella della Sacre Congregationi, e de Senatori, da quali son formate.

Doc. II

**Letter of Giovanni Battista De Luca to the Assessor of the Holy Office
(14th august 1680)**

ACDF, St. St. H 5-f

[c.520r-v]

Ill.mo e R.mo Sig.r Prone Oss.mo

Con qualche frequenza per ordine di Nostro S.re partecipai a V. S. Ill.ma i molti richiami alla giornata ricevuti da diverse parti dello Stato Ecclesiastico sopra l'inconvenienti, che risultano da Ministri, e Patentati secolari del S. Offitio con grave pregiudizio della giustizia, e delle Communità, devo credere, che ne' casi particolari comunicatili, sia sia opportunamente provisto. Ma perché i medesimi ricorsi, forse con maggior frequenza tuttavia continuano, per lo che stima necessaria, non che opportuna, una provvisione generale, conforme più volte ho detto a V. S. Ill.ma in voce; però spinto dal zelo della giustizia, e dal debito, al qual mi astringe la carica per servizio di N. S.re, e della Santa Sede, ho stimato bene abbozzare l'annesso discorso, col quale si rappresentano alla S. Congregatione i disordini, che nascono dalla copia, e facilità de' Ministri, e Patentati secolari, acciò con la sua somma prudenza, zelo, e rettitudine vi prenda le opportune provvisioni, essendo probabile, conforme debbo fermamente credere, che gl'inconvenienti accennati nel medesimo Discorso seguano contro l'intentione, e sensi rettilissimi di detta S. Congregatione per qual che mal regolata facilità degl'Inquisitori locali, i quali come Religiosi non pratici del foro, e degl'interessi delle Communità, forse non considerano [v] a bastanza i pregiudizij grandi, che risultano al Principato, mentre si può egualmente provvedere al buon servizio del Tribunale, et al buon governo della Repubblica: Pregando V. S. Ill.ma a credere fermamente, che il mio motivo nasce da mero zelo del bene publico, e dallo stimolo di adempiere le mie parti per servizio di N. S., e della Santa Sede con ogni più affettuosa, et ossequosa stima verso il Sagro Tribunale. Et a V. S. Ill.ma bacio riv.te le mani. Dalle stanze di Monte Cavallo questo dì 14 Agosto 1680

Div.mo et Oblig.mo Serv.re

Gio. Batta de Luca

Doc. III**Giovanni Battista De Luca report on the reform of Nepotism (1678)**

ACDF, St. St, I 3-c

Propaganda Fide

[c.213r]

Liber IIII**Pro ditandis vel non ditandis Nepotibus Sum. Pontificum.**[c.217r]¹³

Minuta ovvero abbozzo steso da Monsr Pilastrì Abbreviatore de Curia della Bolla, che si pensa di fare per provvedere all'intendit  della Sede, et Camera Apostolica, che si comunica al S. Collegio, accioche ciscun dell'Em.mi Ssig.ri Cardinali iminui, e suggerischi, quel, che li paia doversi aggiungere, e minuire, ovvero in altro modo concepire, et accomodare. E che ciascuno dell'Em.ze loro si compiacci far ci , avanti l'Epifania

[c.252r]

Parere di M.e de Luca

Che cosa possa il Papa de beni, o rendite della Sede, e della Camera Apostolica donare, o in altro modo concedere a Parenti, ovvero a Familiari et amorevoli.

Acci  si possa pi  adeguatamente formare il giuditio sopra il punto, del quale si tratta, si rapresenta lo stato della Sede, e Camera Apostolica perch  havuta la notizia della rendita si possa insinuare di quali avanzi possa il Papa disporre a favore de parenti. Sono dunque le rendite di due specie, una di quelle che sono meramente Ecclesiastiche, e papali, quali sono quelle che provengono dalla Dataria, e Cancellaria apostolica, cio  le componende per le dispense cos  matrimoniali come negl'altri impedimenti, e per altre gratie, et anche il prezzo degli offitij venali della medesima Dataria, e Cancelleria, non essendo altro questo prezzo, che un'anticipato pagamento di quegli emolumenti, che sotto nome di annate, o mezz'annate, e di Quindennij, di scrittura, di registro, di piombo, di minuti, con altri somiglianti vocaboli si pagano per le speditioni delle Bolle de Vescovati, Badie, e benefitij, dispense, et altre gratie, mentre questi emolumenti si ripartono tra gli offitiali. E sono ancora quegli emolumenti che avanzano detratti i pesi della segreteria de' brevi, e gl'altri emolumenti de spogli, sotto il genere de quali viene tutto quello, che si cava da i beni de Vescovi, e Chierici, che moiono, e da quel che si paga per la facolt  di testare, e da frutti delle Chiese, e benefitij vacanti; et a queste [c.252v] cose si restringono le rendite papali, mentre le decime, che sogliono imporsi sopra i benefitij si applicano a quei sussidij, per i quali si fa l'impositione.

E l'altra spetie delle rendite del principato temporale, volgarmente chiamato lo stato Ecclesiastico, le quali si distinguono in due spetie subalterne, una delle naturali del Principato, come sono le selve, i laghi, i fiumi, i campi, e terreni, le miniere, le saline, e salare; E l'atra accidentale, come sono le doane,

¹³ c.217r, in the side of the sheet: Inviata da M. di Luca. Auditore di N. S. mercuri – 14 – Xbre 1678

le gabelle, e collette, et altre impositioni sotto il genere, de quali vengono gli aumenti del sale, e gli altri emolumenti, che si cavano dalla ragione privata.

Per quel che appartiene al primo genere delle rendite Ecclesiastiche, ovvero papali sostenendo i medesimi scrittori fondatamente e con ragione, contra le calunnie, e le ingiuste oppositioni degli eretici, e de' scismatici, et anche de mali cattolici la lecita loro esatione parte col titolo di ricognitioni del diretto e dell'universal dominio, che ha il Papa in tutte le Chiese, e beneficij, e parte con l'altro titolo della sopportatione de pesi, e spese della Sede Apostolica per la difesa, e mantenimento della cattolica religione, e della pietà Christiana, et anche per il congruo sostentamento del Papa, e dei suoi offitiali, e ministri; siche in questa parte parlano bene conforme in un altro discorso del medesimo scrittore di proposito si mostra. Nel rimanente caminano con due falsi presupposti de fatto; uno [c.253r] che tutti questi emolumenti provengano nelle mani, et in potere del Papa, siche siano a sua libera dispositione, in modo che solamente cada il dubbio, se debba impiegarli in usi pij, overamente possa donarli a parenti; e l'altro che queste rendite siano molto grandi, siche detrattone quel che bisogna per la congrua sostentatione del Papa, e della sua famiglia, e detrattone ancora le altre spese necssarie, vi rimanga un'avanzo notabile, sopra il quale cada la disputa della questione canonica, e teologica, se di questo avanzo il Papa sia solamente amministratore in modo che sia tenuto distribuirlo in elemosine, et in altre opere pie, o veramente ne sia libero Padrone, in modo che lo possa donare a Parenti, et a famigliari, overo in altro modo dispone a suo libero arbitrio.

Sopra questo punto i moderni teologi, e giuristi con la solita varietà delle opinioni si diffondono molto, e quelli i quali adulano il Papa, lo dichiarano padrone, e libero disponente, in modo che lo possa donare a parenti, e famigliari paragonando il Papa a Parochi, et a semplici beneficiati, o chierici, e cantori, credono, che questi emolumenti siano un salario, et una condegna mercede delle sue fatiche, et opere personali nel leggere, e sottoscrivere le suppliche delle gratie, e nell'altre operationi al governo della Chiesa, overo alle funtioni Ecclesiastiche; e per conseguenza che a guisa di quel dominio libero, che per i seguaci d'una opinione si concede a chierici, e a cantori, et altri operarij Ecclesiatici delle distributioni quotidiane, e degli altri [c.253v] emolumenti, che si ottengono come salario, e mercede delle fatiche, il medesimo segua nel Papa con altre somiglianti considerationi le quali forse meritano il titolo d'inezie, e di freddure.

Ma ciò che sia della suddetta questione giuridica, e teologica, sopra di che si lascia l'intero suo luogo alla verità, posciache lunga, e troppo noiosa digressione sarebbe il reassumerla, e l'esaminarla di proposito; l'equivoco, e l'errore manifesto di sì fatti scrittori e consultori consiste nelli suddetti due presupposti di fatto non havendo sussistenza alcuna, che tutti gli accennati emolumenti papali pervengano in potere del Papa, overo del Depositario, et altri ministri della Camera, mentre non ne se gli adatta l'accennata rag.ne della recognitione del dominio, ne meno l'altra delle fatiche, ma questo pagamento si fa con titolo di pena, così per castigo di quelli, i quali vogliono contrarre il matrimonio contro la dispositione de canoni; come per atterrire gl'altri acciò non facilmente li venga tal desiderio, per lo che a guisa delle pene, e delle multe, che si fanno pagare i Vescovi per i delitti si depositano nel monte della Pietà, per mezzo del quale a drittura si distribuiscono in elemosine, et altre opere pie secondo il bilancio, che si da annesso, in modo che in questa spetie d'emolumenti il Papa fa solamente le parti di mero amministratore [c.254r], e distributore.

E perchè oltre la componenda si pagano ancora alcuni emolumenti agli offitij per le spedizioni delle medesime dispenze, per lo che si potrebbe dire, che il Papa indirettamente ne cavasse qualche utile col prezzo degli offitij venali; Quindi segue, che la distributione dell'elemosine, e dell'altre opere pie è maggiore in somma notabile di quel che importa l'introito delle componende, conforme dal medesimo bilancio appare sicché in tal modo cessa ogni dubbio, e sospetto, e di fatto al Monte della Pietà per rimborso di quel che si spende di vantaggio, e per raguaglio del conto se li suole assegnare il prezzo d'alcuni offitij vacabili; che però in questa specie d'emolumenti a rispetto del Papa non vi cade introito, ne esito, e cessa nella radice e questione.

E quindi si convince la sciocchezza, ovvero la malignità di quelli, i quali attribuiscono alle strettezze del Papa regnante il mancamento delle rendite della Dataria per la denegatione d'alcune dispense, particolarmente il primo, e secondo grado; imperciò che tralasciando, che questi sono casi molto rari, in modo che il che il concedere o negare le gratie importa uno svario non molto considerabile; ciò che sia della verità, ciò non ferisce le rendite della Dataria, e del Papa, ma solamente l'esiggere maggiori, o minori quantità di pene, e fare maggiori o minori quantità d'elemosine, e di opere pie, sicché ciò rimane fuori del nostro proposito.

Circa gl'altri di sopra mentionati emolumenti della Dataria, e della Cancelleria Apostolica provenienti dalle componende, e dal prezzo degli [c.254v] officij vacabili, et anche dalla segreteria de' brevi, convien presupporre, che una gran parte delle spedizioni appartiene alli negotij del Principato temporale, sicché niuna connessione habbiano con questa specie di rendite Ecclesiastiche, e papali, come anche una gran parte del valore, ovvero del prezzo degli offitij venali, dipende dagli emolumenti dell'istesso Principato temporale, conforme particolarmente sono i chiericati, e gli altri offitij maggiori della Camera, et altri molti, per lo che forse con giustitia la metà di questi emolumenti andrebbe attribuita al principato temporale, e l'altra metà allo spirituale solamente la terza parte, et allo spirituale i due terzi, quali al più calculando un anno per l'altro, tanto le componende quanto il prezzo dell'offitij, e gli emolumenti della segreteria de' brevi importano da scudi 10m il mese, che vuol dire scudi cento ventimila l'anno, a quali aggingendo altri scudi 50m per i spogli, et altri emolumenti, si fa conto che tutte queste rendite non eccedano la somma di scudi 170m conforme appare dall'altro bilancio di questi effetti, che parimente si da annesso.

Ne voglia il dire quell'istesso, che di sopra si è detto nelle dispense matrimoniali cioè, che la scarsezza di questi emolumenti proviene dalla strettezza del regnante Pontefice, negando alcune gratie solite concedersi per l'addietro, e da qualche lentezza nelle spedizioni, atteso che facendo il raguaglio con più anni degli antecedenti Pontificati, lo svario non è molto considerabile, sì che questa è una opinione, o voce [c.255r] vana del volgo senza fondamento e nondimeno quando per questi rispetti vi fosse qualche mancamento, sempre questo è inferiore all'utile, che in questo Pontificato si cava dalla segreteria de' brevi per la suppressione de' segretariati.

Ma quando anche, presupponendo il Papa larghissimo, e facilissimo nelle gratie, si dovesse ammettere qualche aumento, o pure che le spedizioni del principato temporale importassero meno, sicché l'introito sarà di gran lunga inferiore all'esito delle spese, e pesi necessarij, mentre l'esito importa l'anno scudi 377m incirca, sicché quello super l'introito in scudi 177m incirca, conforme si vede nel medesimo bilancio la onde bisogna supplire al mancamento con l'altro genere delle rendite del Principato temporale.

E per conseguenza rimangono ideali tante questioni, e fatiche dei teologi, e de canonisti sopra l'avanzo di queste rendite, se possa ò no il Papa disporne a suo libero arbitrio a favore de parenti, e famigliari, mentre manca nella radice il dubbio, et il soggetto della questione; che però ad evidenza si convince l'errore di principio accennato, nel quale incorrono quelli, i quali professano d'essere i più eruditi, e più ingegnosi nel disputare in aria, e superfluamente le questioni teologiche, e giuridiche con presupposti aerei, e non veri.

E quindi segue ancora, che indebitamente alla Bolla si dia la taccia di troppo rigore nel prohibire ogni donativo à parenti, et a famigliari, mentre à rispetto di queste rendite, quando [c.255v] si volesse, e che si potesse lecitamente fare un donativo degli avanzi, ciò non è praticabile in un soldo, quando non si vogliano levare l'elemosine à poveri che si fanno con le matrimoniali, ovvero non si volessero levar le spese del Palazzo, e che il Papa si riducesse a vivere da capellano, il che sarebbe affatto illecito per il gran pregiudizio, che ne seguirebbe alla dignità pontificia. Dunque si mostri (quando anche non vi sia la Bolla) in qual modo, e con quali effetti si potrebbero praticare i donativi, che si proibiscono ?

Quanto all'altro genere delle rendite del Principato temporale quei medesimo adulatori, i quali ammettono il poter donare l'avanzo delle rendite papali, più comunemente negano il poter donare di queste rendite papali, e con molta ragione; imperciòche, conforme di sopra si è detto queste sono di due spetie, una delle regalie connaturali del principato di sopra esplicate, E l'altra delle regalie accidentali, che consistono nelle collette, gabelle, doane, et altri somiglianti pesi.

Le naturali in questo principato non sono molto considerabili, in modo che neanche bastano per le spese parimente connaturali et precisamente necessarie, come per esempio sono il mantenimento dell'officiali, e ministri maggiori e minori della giustizia, il mantenimento degli offitiali, e soldati per la custodia delle Città, e terre, Castelli, e Fortezze con altri somiglianti spese inevitabili, e necessarie; sicche niun'avanzo può verificarsi; mentre bisogna più tosto supplire con le altre rendite accidentali, nelle quali consiste il maggior nervo, e peculio di questo [c.256r] Principato, et in questa spetie senza dubbio non si può dar il caso della facoltà di donare à parenti, e famigliari, quando anche pagati i debiti, e supportati i pesi vi fosse qualche avanzo, essendo massima certa e ricevuta comunemente da teologi, canonisti, e politici, anche ne' principi secolari cattolici, quando non vogliano l'attributo di tirannia, molto più in questo principato Ecclesiastico, che le gabelle, collette, datij, contributioni, et altri somiglianti pesi non si possono imporre à popoli, se non in sussidio, e per mera necessità publica, quando con l'altre rendite non si può supplire à bisogni, in modo che quando la necessità manca in tutto, ò in parte devono cessar le gravezze à proportion. Dunque in questa spetie non si può in modo alcuno dar il caso d'avanzi da disporne a beneficio de parenti, o famigliari per causa volontaria, e lucrativa; mentre quando anche per l'aumento delle rendite, ovvero per la riduzione, o diminutione de' pesi, e de debiti si potesse dare qualche avanzo, questo senza dubbio si deve impiegare in estintione de debiti, ovvero in suppressione de' pesi sì che questa parte il punto è incapace di disputa, e di questione. E per conseguenza, quando anche non vi sia la Bolla, non si sa vedere in qual modo, ovvero con qual pretesto sia giamai verificabile il donativo lecito. Molto più che parimente cessa ogni dubbio col fatto, mentre i pesi e li debiti sono maggiori, sicche l'esito supera notabilmente l'introito, e con ogni più esatto sparambio, e diligentia difficilmente si può supplire al necessario.

E conforme più diffusamente per un moderno si discorre nell'opera [c.256v] intitolata, il Vescovo pratico, nel capitolo 28. trattando del medesimo punto nella persona del Vescovo, che vuol dire il medesimo, il principato overo il Vescovato, ò altra prelatura, non è altro che un matrimonio politico, overo spirituale, che si contrahe tra la Republica, e rispettivamente la Chiesa, et il Papa, overo Vescovo, o Prelato, ciòche la Republica, overo la Chiesa come padrona delle rendite si marita col Papa, overo col Vescovo, e li dà le sue rendite in dote con l'obbligo di mantenerla, e di sopportare i pesi di quel matrimonio, che però non può il marito dirsi padrone, e libero disponente delle rendite dotali per donarle a parenti, ò farne quello che li aggrada, ma parimente è tenuto sopportare i pesi del matrimonio, e quelli sopportati, degli avanzi potrà alimentar se stesso, e del di più secondo una opinione potrà disporre a suo arbitrio, secondo l'altra è tenuto d'estinguer i debiti, overo impiegare l'avanzo in beneficio publico overo opere pie; che però non potrà il marito tralasciare di sopportare i pesi matrimoniali, overo per questi alienare, et obligare i fondi dotali, e consumare per i bisogni il capitale della dote, e donare i frutti a proprij parenti, overo in altro modo disporre a suo arbitrio fuora da quell'uso, al quale sono destinati. E questo pare appunto quel che forse sin hora s'è praticato.

In oltre manifesto rimane l'equivoco de suddetti scrittori, e consultori nel fare l'accennata totale distinctione delle rendite del Papato da quelle del principato, mentre in fatti la Chiesa Romana, e la sede Apostolica è la medesima, la quale ha il suo [c.257r] peculeo, e la sua mensa costituita da queste rendite, parte spirituali, e parte temporali à guisa dell'altre Chiese cattedrali, le rendite delle quali parte consistono in decime, et oblationi, et altri emolumenti spirituali, parte in poderi, et altri beni privati temporali, e parte in feudi, e Castelli con la giurisdictione temporale, ma sempre si dirà, che sia una sola mensa e che in sostanza tutte le rendite sono del Vescovo, e della Chiesa, che però quando si sono eretti i monti, e si sono contratti gli altri debiti non si è fatta questa distinctione, ma si sono obbligati indifferentemente, e generalmente tutte le rendite, e le ragioni della sede, e della Camera Apostolica, laonde quando i pesi, et i debiti sono maggiori delle rendite, sicche l'esito supera l'introito rimane fermo, e indubitato, che non vi sia avanzo alcuno nel quale possa cadere la detta questione, se il Papa debba impiegarlo in elemosine, et opere pie, overamente possa donarlo a parenti, o in altro modo disporre a suo arbitrio, sicche manca la radice, et il subietto della questione.

Né perchè un'huomo privato, il quale habbia molti parenti poveri diventi marito di una gran Principessa gli dovrà esser lecito alienare, overo impegnar la dote, ò pure negare alla moglie i dovuti trattamenti, e non sopportare i pesi del matrimonio, per sovvenire, et arricchire i parenti, mentre solamente ciò se li dovrà permettere di quel che avvanza, in modo che sia un preferire i propri parenti à gli altri poveri estranei, à quali per altro quell'avanzo [c.257v] si dovrebbe distribuire, ma non già quando per sopportare alcuni pesi straordinarij ne' tempi andati sia stato bisogno di contrar debiti, e d'impegnare la dote, perchè in tal caso conviene di estinguere prima i debiti, mentre questo è precetto, et obbligo, et il far l'elemosine è consiglio, et opera di supererogatione.

Né si può dire che ciò pregiudichi alla Maestà della dignità Pontificia poscia che così nelle Istoria, come appresso la memoria degli huomini più gloriosi sono i Pontefici Adriano IV, e VI, Clemente IV, Pio V, et altri simili i quali nulla diedero d'essa a parenti, benché poveri, e questa è la maggior gloria, e reputatione della dignità Ponteficia. Anzi che appresso i medesimi gentili gl'Imperatori Vespasiano, Traiano,

e Marco Aurelio passarono all'Impero da stato povero, e pri.to; ma non si legge che per arrecchire i parenti impoverissero l'imperio con altri somiglianti esempi.

Finalmente quanto alli privilegi della congrua, che da medesimi scrittori, e consultori si soglio considerare, e magnificare, parimente si camina con un equivoco manifesto, imperciò che la congrua si dice privilegiata in concorso de' pensionarij, overo dell'elemosine, e dell'opere pie volontarie, ma non già in concorso delli creditori, e delli pesi connaturali, e precisamente necessarij, e che però quando le rendite della Chiesa siano assorbite da debiti, e da pesi necessarij non entrano i privilegi della congrua, ò pure al più possono intrare a risp.to della sola aliment.ria e senza la quale il Pre.to, overo il Beneficiato sarebbe costretto di abbandonare il servitio della Chiesa, ma non già che debba havere d'avanzo per donarne à parenti, e questa congrua già il Papa l'ottiene nella somma di scudi 80m incirca, che si spendono nel mantenimento della sua persona, e la famiglia, e del Palazzo Apostolico. Dunque si conclude, che in tutte le cose sudd.te si camina con errori, e con equivoci manifesti.

[c.258r]

Bilancio, overo conto delle dispenze matrimoniali per il Monte di Pietà.

Ne due anni decorsi del presente Pontificato di Nostro Signore Innocenzo XI, cioè da ottobre 76 a tutto settembre 78 il frutto delle dispenze, overo l'introito secondo le partite, che mese per mese sono entrate nel banco del Monte della Pietà importano s. 176930.12 che ripartiti in due anni l'introito di ciascun'anno importa scudi ----- 88465.

All'incontro l'esito dell'elemosiniere, et opere pie per il medesimo Monte in questi due anni importano s. 227000. in circa, si che in ciascun'anno importa 113500; e per conseguenza l'esito supera l'introito in scudi 25 m. l'anno, che si suppliscono col prezzo degli offitij, che si sogliono assegnare al Monte per rimborso.

Distinto conto dell'elemosine, e opere pie che passano per il Monte in questi due anni, cioè all'elemos.o All'elemosinario segreto sono assegnati scudi 39m. L'anno, ma si è preso di meno per rinfrancare il debito dell'anno antecedente, e l'istesso in alcun' altre cose, si che se li sono s. 66000

All'elemosinario Apostolico----- s. 11112.

A' Mons.r Vescovo del rito greco ----- s. 500.

Alli Penitenzieri di S. Pietro ----- s. 2000.

Alli Penitenzieri di S. Gio s. 306.66

Alli Collegij Pontificij cioè ----- s. 23613.

Al seminario, e Casa di Tulda in Colonia, al
semina.o di Brusbeghi; alla casa de poveri
studenti di Praga;

s. 103531.66

[c.258v]

al seminario di Vienna; al seminario di
Praga; al semina.o d'olonus; al seminario
di Biga; al seminario di Vilna.

Al Collegio Inglese di Duago -----	s.	3325
Al Collegio Inglese di Roma -----	s.	1200
Al Collegio Scozzese -----	s.	1250
Al Collegio dei Marroniti -----	s.	1250
Alla Compagn.a della Nuntiata per dote di zitelle -----	s.	4460.62
Alla Comp.a del Conf.e, parim.te per dote di zitelle -----	s.	1692.87
Al maggiordomo del Palazzo Apostolico per elemosine che passano per le sue mani, cioè di pane e vino, che si distribuisce ogni settimana a poveri nel Palazzo, che si dice di Campo Santo; e pane e vino, che si distribuisce a Vescovi oltramontani et a Religiosi; pane che si distribuisce per la Città, olio, legumi, legne, carne, polli, et altro che si danno a diversi religiosi; elemosine in denari a Maestre delli Rioni, a diverse Chiese, e luoghi pij, con altre opere simili -----	s.	35000
conforme distintamente appare dalli libri publici del Palazzo Per l'elemosine di mezzi grossi -----	s.	11400
Cera per la Cappella, e per la Candelora -----	s.	5799.37
Agnus Dei -----	s.	13477.76
Coltre, et Apparati -----	s.	5530.49
Vestiti per li Turchi, et Ebrei convertiti, e per gli Apostoli, et Abissini -----	s.	3647.56
Processione del Corpus Domini -----	s.	2063.80
Reliquiarij, Medaglie, Chiese, et altri somiglianti opere; Varie spese minute per carcerati, dottrina Christi -----	s.	5992.93

		95492:40

[c.259r]

Palme, Medici, Chirurghi, Avvocati, e Procuratori de poveri, et altre somiglianti spese, conforme appare distintamente dalli libri del Monte della Pietà -----	s.	5815.43
Sogliono queste spese variare in ciasc'unanno secondo le contingenze, ma se in un'anno mancano, nell'altro crescono; sicche a far il ragguaglio, il conto sempre batte nell'istesso, e se vi è svario non è molto considerabile. Conto del fruttato della Dataria, e Cancell.a Apostolica,		

così per le componende, come per il prezzo degli offitij
venduti per due anni da Ottobre 1676 a tutto settembre 1678

Componende -----	s.	169574
Offitij venduti -----	s.	133241

In tutto ----- s. 302815.

Che ripartiti in anni due importa ciscun'anno -----	s.	151407
---	----	--------

La segretaria de brevi tirando il conto da quel che
ha fruttato da Aprile a questa parte, ch'è seguita la
suppressione de segretariati, si fa conto, che detratti
i frutti de monti, che si pagano, possa importare l'anno

con metter a conto la portione del segretariato -----	s.	25000
I spogli, e frutti di Chiese vacin.ti circa detratte le spese -----	s.	50000

226407

Estratto dalle componende, e dall'offitij, et anche dalla segretaria
de brevi la terza parte per gli offitij, e negotij appartenenti al

[c.259v]

principato temporale, rimangono per il principato spirituale 167604

Esito

Per supplire al monte della Pietà al conto delle matrimoniali 25000

Prefetture di Cong.ni, e parte di Card.li poveri secondo

lo stato presente -----	s.	40000
-------------------------	----	-------

Nuntij ordinarij -----	s.	20900
------------------------	----	-------

Legati, e Nuntij straordinarij valutando un tempo

con l'altro -----	s.	10000
-------------------	----	-------

Spese del Palazzo, oltre quello che per l'elemosine si

riceve dal monte della Pietà -----	s.	81000
------------------------------------	----	-------

Frutti di monti per i debiti delle guerre nell'Ungheria

con i Turchi; e nella Francia con gli Eretici,

et per altre occasioni per difesa della fede Christ.a,

e rispettivamente cattolica, almeno -----	s.	200000
---	----	--------

s. 376900

BIBLIOGRAPHY

Bibliography relating to Giovanni Battista De Luca

ALTEA MERELLO, MARIA GRAZIA (1991), Alcuni scritti inediti di Giovanni Battista De Luca, in: Studi in memoria di Giovanni Cassandro, I, Roma, 13-21.

BIROCCHI, ITALO (2002), Alla ricerca dell'ordine. Fonti e cultura giuridica nell'età moderna, Torino.

BIROCCHI, ITALO (2003), L'Istituta civile di Giambattista De Luca, in: PADOA SCHIOPPA, ANTONIO et al. (Eds.), *Amicitiae pignus. Studi in ricordo di Adriano Cavanna*, I, Milano, 87-119.

BIROCCHI, ITALO (2003a), Un finto contrattualismo: il diritto di resistenza in Giambattista De Luca, in: DE BENEDICTIS, ANGELA, KARL-HEINZ, LINGENS (Eds.), *Wissen, Gewissen und Wissenschaft im Widerstandsrecht (16. – 18. Jh.) / Sapere, coscienza e scienza nel diritto di resistenza (XVI-XVIII sec.)*, Studien zur europäischen Rechtsgeschichte, Band 165, Frankfurt am Main, 351-367.

BIROCCHI, ITALO, ERSILIA, FABBRICATORE (2013), De Luca, Giovanni Battista, in: BIROCCHI, ITALO et al. (Dir.), CARLINO, MARIA LUISA et al. (Eds.), *Dizionario biografico dei giuristi italiani (XII-XX secolo)*, Bologna, Vol. I, 685-689.

CARVALE, MARIO (2001), Volontà negoziale e diritto comune. La remissio mercedis in una memoria inedita di G. B. De Luca in difesa degli affittuari della ferriera di Conca, in: BIROCCHI, ITALO et al. (Eds.), *A Ennio Cortese, III*, Roma, 176-203.

CARDINALE, MARCO (1985), La soppressione del Collegio dei Segretari apostolici: un provvedimento di riforma della Curia romana ispirato e sostenuto dal cardinal De Luca, in: *Apollinaris* 58, 589-613.

COWAN, H. LEE (2012), Cardinal Giovanni Battista De Luca: Nepotism in the Seventeenth-Century Catholic Church and de Luca's Efforts to Prohibit the Practice, Dissertation Prepared for the Degree of Doctor of Philosophy (History), Professor STERN, LAURA, University of North Texas, Denton.

DANI, ALESSANDRO (2008), Un'immagine secentesca del diritto comune. La teoria delle fonti del diritto nel pensiero di Giovanni Battista De Luca, Bologna.

DANI, ALESSANDRO (2011), La figura e le prerogative del giudice nell'opera di Giovanni Battista De Luca, in: DI SIMONE, MARIA ROSA (Ed.), *La giustizia nello Stato pontificio in età moderna. Ricerche e progetti in corso*, Atti del Convegno di studi. Roma, 9-10 aprile 2010, Roma, 125-148.

DANI, ALESSANDRO (2012), Giovanni Battista De Luca divulgatore del diritto. Una vicenda di impegno civile, Roma.

DANI, ALESSANDRO, (2012a), De Luca, Giovanni Battista, in: *Il Contribuito italiano alla storia del pensiero: diritto*, Roma, 177-180.

DEL GRATTA, RODOLFO (1985), Giovan Battista De Luca e gli statuti di Piombino, Napoli.

D'ERRICO, GIAN LUCA (2016), Memoria e censura della filosofia politica di Giovanni Battista De Luca, in: COPPOLA, RAFFAELE, EZIO M., LAVORÀNO (Eds.), *Alla riscoperta del cardinale Giovanni Battista De Luca giureconsulto*, Atti del Convegno Nazionale di Studi. Venosa, 5-6 dicembre 2014, 92-108.

DI NOTO MARELLA, SERGIO (1995), Giudici e avvocati in «Lo stile legale» di Giovanni Battista De Luca, in: GARCÍA Y GARCÍA, ANTONIO, PETER, WEIMAR (Eds.), *Miscellanea Domenico Maffei dicata. Historia – Ius – Studium*, IV, Goldbach, 603-654.

DI SIMONE, MARIA ROSA (2009), La giustizia nello Stato pontificio in età moderna. Studi e prospettive di ricerca, in: *Archivio storico del Sannio*, anno XIV, 1-2, 37-58.

DI SIMONE, MARIA ROSA (2011), Introduzione. Orientamenti e prospettive nella storiografia sulla giustizia pontificia dell'età moderna, in: DI SIMONE, MARIA ROSA (Ed.), *La giustizia nello Stato pontificio in età moderna. Ricerche e progetti in corso*, Atti del Convegno di studi. Roma, 9-10 aprile 2010, Roma, 11-28.

ERMINI, GIUSEPPE (1979), Il principio “Quod omnes tangit etc.” nello Stato della Chiesa del Seicento (secondo il pensiero di G. B. De Luca), in: *Rivista di storia del diritto italiano* 49, 279-300.

ERMINI, GIUSEPPE (1979a), Potestà del Papa nel Seicento secondo G. B. De Luca, in: *Nuova rivista storica* 63, 435-443.

ERMINI, GIUSEPPE (1980), La curia romana forense del secolo XVII nella relazione di Giovanni Battista De Luca, in: *Archivio storico italiano* 503/1, 41-57.

FIGLIOLI, PIERO (1980), Introduzione, in: FIGLIOLI, PIERO (Ed.), DE LUCA, GIOVANNI BATTISTA, *Se sia bene trattare la legge in lingua volgare*, Firenze, 5-20.

FIGLIOLI, PIERO (1984), La lingua giuridica dal De Luca al Buonaparte, in: FORMIGARI, LIA, *Teorie e pratiche linguistiche nell'Italia del Settecento*, Bologna, 127-154.

HOLTHÖFER, ERNST (1977), Die Literatur zum gemeinen und partikularen Recht in Italien, Frankreich, Spanien und Portugal, in: COING, HELMUT (Ed.), *Handbuch der Quellen und Literatur der neueren europäischen Privatrechtsgeschichte*, II, München, 189, 261-265, 388, 400.

LAURO, AGOSTINO (1977), Il riformismo del cardinale G. B. De Luca venosino, in: DE ROSA, GABRIELE, FRANCESCO, MALGERI, *Società e religione in Basilicata*, Atti del Convegno di Potenza-Matera, Roma, 483-533.

LAURO, AGOSTINO (1982), Baronio, De Luca e il potere temporale della Chiesa, in: DE MAIO, ROMEO et al. (Eds.), *Baronio storico e la Controriforma*, Atti del Convegno internazionale di studi (Sora, 6-10 ottobre 1979), Sora, 361-418.

LAURO, AGOSTINO (1991), Il cardinale Giovanni Battista De Luca. Diritto e riforme nello Stato della Chiesa (1676-1683), Napoli.

MARRARA, DANILO, (1969), Il principato nel “Dottor volgare” di G. B. De Luca, in: *Bollettino storico pisano* 35-36, 113-130.

MAZZACANE, ALDO (1989), Giambattista De Luca e la “compagnia d'ufficio”, in: KELLENBENZ, HERMANN, PAOLO, PRODI (Eds.), *Fisco religione Stato nell'età confessionale*, (Annali dell'Istituto storico italo-germanico 26), Bologna, 505-530.

MAZZACANE, ALDO (1990), De Luca, Giovanni Battista, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, 38, Roma, 340-347.

MAZZACANE, ALDO (1994), Diritto comune e diritti territoriali: il riformismo di G. B. De Luca, in: DE BENEDICTIS, ANGELA, IVO, MATTOZZI (Eds.), *Giustizia, potere e corpo sociale nella prima età moderna. Argomenti nella letteratura giuridico-politica*, Bologna, 73-78.

MAZZACANE, ALDO (1998), Jus comune, Gesetzgebung und Interpretation der "höchsten Gerichtshöfe" im Werk des De Luca, in: DÖLEMEYER, BARBARA, DIETHELM, KLIPPEL (Eds.), *Gesetz und Gesetzgebung im Europa der Frühen Neuzeit*, Berlin, 71-80.

MAZZACANE, ALDO (2010), Introduzione. Giambattista De Luca avvocato e curiale, in: DE LUCA, GIOVANNI BATTISTA, *Lo stile legale*, Bologna, 19-41.

MORONI, GAETANO (1843), De Luca G. B., in: *Dizionario di erudizione storico ecclesiastica*, Venezia, XIX, 220.

RAPOLLA, DIEGO (1899), *Del cardinale Giovanni Battista de Luca giureconsulto venosino. Del suo tempo e della sua patria. Monografia storica*, Portici.

RUGGIERO, RAFFAELE (2012), Introduzione, in: DE LUCA, GIOVANNI BATTISTA, *Proemio al Dottor Volgare – Difesa della lingua italiana*, Torino, V-LXIV.

SANTANGELO, ANNAMARIA (1991), *La toga e la porpora. Quattro biografie di Giovanni Battista De Luca, Venosa*.

SIGNOROTTO, GIANVITTORIO (2010), De Luca, Giovanni Battista, in: PROSPERI, ADRIANO (Ed.), LAVENIA, VINCENZO, JOHN, TEDESCHI (Coll.), *Dizionario storico dell'Inquisizione*, I, Pisa, 464-465.

ZANNONI MESSINA, ADELE (1978), Il cardinale Giovanni Battista de Luca, in: *Monitor Ecclesiasticus*, serie XIII, 103, 56-77.

ZANOTTI, ANDREA (1983), *Cultura giuridica del Seicento e Jus publicum ecclesiasticum nell'opera del cardinale Giovanni Battista de Luca*, Milano.

General bibliography

ASCHIERI, MARIO (1976), *Rechtsprechungssamlungen*, in: COING, HELMUT (Ed.), *Handbuch der Quellen und Literatur der neueren europäischen Privatrechtsgeschichte*, II Band, Neuere Zeit, II Teilband, *Gesetzgebung und Rechtsprechung*, München, 1113 ss.

ASCHIERI, MARIO (1989), *Tribunali giuristi e istituzioni dal medioevo all'età moderna*, Bologna.

BELLABARBA, MARCO (2008), *La giustizia nell'Italia moderna*, Roma-Bari.

BOTERO, GIOVANNI (1997), *Della ragion di stato*, CONTINISIO, CHIARA (ed.), Roma.

BUSTAFFA, FRANCESCO (2015), *Confessore e «consigliere». Intorno a padre Marracci e Innocenzo XI*, in: D'ERRICO, GIAN LUCA (Ed.), *Il Corano e il pontefice. Ludovico Marracci fra cultura islamica e Curia papale*, Roma.

CARVALE, MARIO, ALBERTO, CARACCILOLO (1978), *Lo stato pontificio da Martino V a Pio IX*, Storia d'Italia, XIV, Torino.

CAVARZERE, MARCO (2011), *La prassi della censura nell'Italia del Seicento. Tra repressione e mediazione*, Roma.

CERESA, MASSIMO (1993), Fabretti, Raffaello, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, 43, Roma, 739–742.

COGLIANO, ANNIBALE (2006), *La svolta illuminata del Santo Ufficio a fine '500*, Napoli.

COSTA, GUSTAVO (2003), *Malebranche e Roma. Documenti dell'Archivio della Congregazione per la Dottrina della Fede*, Firenze.

DE BENEDICTIS, ANGELA (1995), *Repubblica per contratto. Bologna: una città europea nello Stato della Chiesa*, Bologna.

DE BUJANDA, JESÚS MARTÍNEZ (2002), *Index librorum prohibitorum (1600–1966)*, Montréal-Genève.

DEL COL, ANDREA (2010), Archivi e serie documentarie: Vaticano, in: PROSPERI, ADRIANO (Ed.), LAVENIA, VINCENZO, JOHN, TEDESCHI (Coll.), *Dizionario storico dell'Inquisizione*, I, Pisa, 89–91.

DELUMEAU, JEAN (1961), *Les progrès de la centralisation dans l'État pontifical au XVIe siècle*, in: *Revue historique*, LXXXV, 399 ss.

D'ERRICO, GIAN LUCA (2012), *L'Inquisizione di Bologna e la Congregazione del Sant'Uffizio alla fine del XVII secolo. Analisi e ricerche*, Roma.

DINI, VITTORIO (1995), *Prudenza, giustizia e obbedienza nella costituzione della ragion di stato in Spagna e in Francia. Assaggi di lettura e prospettive di ricerca*, in: BALDINI, ARTEMIO ENZO (Ed.), *Aristotelismo politico e ragion di stato*, Atti del convegno internazionale di Torino 11–13 febbraio 1993, Firenze.

DI SIMONE, MARIA ROSA (2011), *Introduzione. Orientamenti e prospettive nella storiografia sulla giustizia pontificia dell'età moderna*, in: DI SIMONE, MARIA ROSA (Ed.), *La giustizia nello Stato pontificio in età moderna. Ricerche e progetti in corso*, Atti del Convegno di studi. Roma, 9–10 aprile 2010, Roma, 11–28.

DONATI, CLAUDIO (1986), *La Chiesa di Roma tra antico regime e riforme settecentesche (1675–1760)*, in: CHITTOLINI, GIORGIO, GIOVANNI, MICCOLI (Eds.), *Storia d'Italia. Annali*, 9. *La Chiesa e il potere politico dal Medioevo all'età contemporanea*, Torino, 721–766.

DONATI, CLAUDIO (1992), *Vescovi e diocesi d'Italia dall'età post-tridentina alla caduta dell'antico regime*, in: ROSA, MARIO (Ed.), *Clero e società nell'Italia moderna*, Roma-Bari, 321–389.

FATTORI, MARIA TERESA (Ed.) (2011), *Le fatiche di Benedetto XIV. Origine ed evoluzione dei trattati di Prospero Lambertini (1675–1758)*, Roma.

FOSI, IRENE (2007), *La giustizia del papa. Sudditi e tribunali nello Stato Pontificio in età moderna*, Roma-Bari.

GINZBURG, CARLO (1976), *Il formaggio e i vermi. Il cosmo di un mugnaio del '500*, Torino.

LAVENIA, VINCENZO (2010), Menghi, Girolamo, in: PROSPERI, ADRIANO (Ed.), LAVENIA, VINCENZO, JOHN, TEDESCHI (Coll.), *Dizionario storico dell'Inquisizione*, II, Pisa, 1022–1023.

MANCINO, MASSIMO, GIOVANNI, ROMEO (2013), *Clero criminale. L'onore della Chiesa e i delitti degli ecclesiastici nell'Italia della Controriforma*, Roma-Bari.

- MENNITI IPPOLITO, ANTONIO (1993), *Politica e carriere ecclesiastiche nel secolo XVII. I vescovi veneti tra Roma e Venezia*, Bologna.
- MAIFREDA, GERMANO (2014), *I denari dell'inquisitore. Affari e giustizia di fede nell'Italia moderna*, Torino.
- MAYER, THOMAS F. (2013), *The Roman Inquisition. A Papal Bureaucracy and its Laws in the Age of Galileo*, Pennsylvania.
- MAZZONE, UMBERTO (2012), *Governare lo stato e curare le anime. La chiesa di Bologna dal Quattrocento alla Rivoluzione francese*, Padova.
- MAZZONE, UMBERTO (2013), *Le Notificazioni nel De Synodo Diocesana: la legislazione bolognese come fonte*, in: FATTORI, MARIA TERESA (Ed.), *Storia, medicina e diritto nei trattati di Prospero Lambertini Benedetto XIV*, Roma, 191–207.
- NEVEU, BRUNO (1994), *Erudition et religion aux XVIIe et XVIIIe siècles*, Paris.
- PANCIERA, SILVIO (2006), *Epigrafi, epigrafia, epigrafisti. Scritti vari e inediti (1956–2005) con note complementari e indici*, Vol. II, VII, 23 – Raffaele Fabretti trecento anni dopo la morte, Roma, pp. 1689–1696.
- PASTOR, LUDWIG VON (1932), *Storia dei papi dalla fine del medio evo*, Vol. XIV, Parte II, Innocenzo XI, Alessandro VIII, Innocenzo XII, Roma.
- PIGNATELLI, GIUSEPPE (1968), *Bianchi, Giulio Maria*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, 10, Roma, 123–124.
- PRODI, PAOLO (1982), *Il sovrano pontefice. Un corpo due anime: la monarchia papale nella prima età moderna*, Bologna.
- PRODI, PAOLO (Ed.) (1994), *Disciplina dell'anima, disciplina del corpo e disciplina della società tra medioevo ed età moderna*, PENUTI, CARLA (Coll.), Bologna.
- PRODI, PAOLO (2000), *Una storia della giustizia. Dal pluralismo dei fori al moderno dualismo tra coscienza e diritto*, Bologna.
- PRODI, PAOLO (2010), *Il paradigma tridentino. Un'epoca della storia della Chiesa*, Brescia.
- PRODI, PAOLO (2012), *Cristianesimo e potere*, Bologna.
- PRODI, PAOLO (2015), *Conclusioni*, in: MELOSI, LAURA, PAOLO, PROCACCIOLI (Eds.), *Traiano Boccalini fra satira e politica*, Firenze, pp. 451–454.
- PRODI, PAOLO (2015a), *Homo Europaeus*, Bologna.
- PRODI, PAOLO, WOLFGANG, REINHARD (Eds.) (1996), *Il concilio di Trento e il moderno*, Bologna.
- PROSPERI, ADRIANO (1996), *Tribunali della coscienza. Inquisitori, confessori, missionari*, Torino.
- PROSPERI, ADRIANO (2008), *Giustizia bendata. Percorsi storici di un'immagine*, Torino.
- ROMEO, GIOVANNI (1977), *Carpegna, Gaspare*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, 20, Roma, 589–591.
- ROMEO, GIOVANNI (2002), *L'Inquisizione nell'Italia moderna*, Roma-Bari.

- ROSA, MARIO (1992), *Clero e società nell'Italia moderna*, Roma-Bari.
- ROSA, MARIO (1999), *Settecento religioso. Politica della Ragione e religione del cuore*, Venezia.
- ROVITO, PIER LUIGI (1990), De Luca, Carlo Antonio, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, 38, Roma, 333–334.
- SANTONCINI, GABRIELLA (1994), Il groviglio giurisdizionale dello Stato ecclesiastico prima dell'occupazione francese, in: *Annali dell'Istituto storico italo-germanico in Trento*, XX, 63–123.
- SBRICCOLI, MARIO, ANTONELLA, BETTONI (Eds.) (1993), *Grandi tribunali e Rote nell'Italia di antico regime*, Milano.
- SENELLART, MICHEL (1989), *Machiavélisme et raison d'État*, Paris.
- SIGNOROTTO, GIANVITTORIO (1998), Lo squadrone volante. I cardinali 'liberi' e la politica europea nella seconda metà del XVII secolo, in: SIGNOROTTO, GIANVITTORIO, MARIA ANTONIETTA, VISCEGLIA (Eds.), *La Corte di Roma tra Cinque e Seicento. «Teatro» della politica europea*, Roma, 93–137.
- SIGNOROTTO, GIANVITTORIO (2003), Dall'Europa cattolica alla »crisi della coscienza europea«, in: OSSOLA, CARLO et al. (Eds.), *Religione, politica e cultura nell'Europa dell'età moderna. Studi offerti a Mario Rosa dagli amici*, Firenze, 231–249.
- TABACCHI, STEFANO (1998), Cardinali zelanti e fazioni cardinalizie tra fine Seicento e inizio Settecento, in: SIGNOROTTO, GIANVITTORIO, MARIA ANTONIETTA, VISCEGLIA (Eds.), *La Corte di Roma tra Cinque e Seicento. «Teatro» della politica europea*, Roma, 139–165.
- TOCCI, MIRELLA (1982), *Il diario di Jacob Emerix De Matthiis decano della Sacra Rota*, Napoli.
- TORTAROLO, EDOARDO (2011), *L'invenzione della libertà di stampa. Censura e scrittori nel Settecento*, Roma.
- TURRINI, MIRIAM (1991), *La coscienza e le leggi. Morale e diritto nei testi per la confessione della prima età moderna*, Bologna.
- VIROLI, MAURIZIO (1995), Il significato storico della nascita del concetto di ragion di stato, in: BALDINI, ARTEMIO ENZO (Ed.), *Aristotelismo politico e ragion di stato, Atti del convegno internazionale di Torino 11–13 febbraio 1993*, Firenze, 67–72.

Basic printed sources

- ABELLY, LOUIS (1669), *Episcopalis sollicitudinis enchiridon*, Paris.
- BATTAGLINI, MARCO (1701), *Annali del sacerdozio, e dell'Imperio [...]*, Venezia, IV.
- BENEDETTO XIV – LAMBERTINI, PROSPERO (1748), *De Synodo Diocesana. Libri Octo, Romae*.
- BONCOMPAGNI, GIACOMO (1699), *Synodus Diocesana Bononiensis, Bononiae*.
- BORROMEO, CARLO (1599), *Acta Mediolanensis Ecclesiae a Carlo Card. S. Prascedis Archiepico condita*, Milano.
- CAGNATIUS DE TABIA, IOANNES (1520), *Summa Summarum quae Tabiena dicitur, Bononiae*.

- CAPOBIANCO, GIOVANNI FRANCESCO (1666), *Tractatus de jure et officio baronum erga vasallos burgen-
ses, Liber primus*, Neapoli, 1666.
- CARENÆ, CAESARIS (1669), *Tractatus de Officio Sanctissime Inquisitionis, et modo procedendi in causis
fidei, in tres partes divisus*, Lugduni.
- DE VIO, THOMAE (CAIETANI) (1623), DE AQUINO, THOMAS, *Summae Theologiae [...] cum commentariis
[...]*, Venetiis.
- DE LUCA, CARLO ANTONIO (1685), *Praxis Judiciaria in civilem divisa et criminalem*, Napoli.
- DE LUCA, GIOVANNI BATTISTA (1669–1673), *Theatrum veritatis, et justitiae, sive decisivi discursus per
materias*, 15 voll., Roma.
- DE LUCA, GIOVANNI BATTISTA (1675), *Il cavaliere e la dama*, Roma.
- DE LUCA, GIOVANNI BATTISTA (1680), *Il principe cristiano pratico*, Roma.
- DI GENNARO, GIUSEPPE AURELIO (1748), *Delle viziose maniere del difendere le cause nel Foro*, Napoli.
- DUGUET, JACQUES JOSEPH (1742), *Conférences essclésiastique*, II, Cologne.
- FARINACCI PROSPERO (1606), *Praxis et Theoricae Criminalis libri duo*, Francufurti.
- FLEURY, CLAUDE (1753), *Institutiones juris ecclesiastici*, edidit Joannes Daniel Gruber (edizio quarta),
apud Erenst. Gottl. Grugium., Lipsiae.
- GIBERT, JEAN PIERRE (1721), *De l'autorité du second ordre dans le synode diocésain*, Rouen.
- GIORDANINI, GIOVANNI BATTISTA (1719), *Ichnografia. Piano e pianta della vita e dell'ufficio del vesco-
vo*, Roma.
- GIUSTINIANI, LORENZO (1787), Luca (Giovanni Battista de), in: *Memorie istoriche degli scrittori legali del
regno di Napoli*, Napoli, II, 188 ss.
- GUARNACCI, MARIO (1751), *Vitae et res gestae pontificum Romanorum et S. R. E. Cardinalium a Cle-
mente X usque ad Clemente XII*, Roma, t. I.
- MASINI, ELISEO (1625), *Sacro Arsenale, ovvero pratica dell'Officio dell'Inquisizione ampliata*, Genova.
- MONACELLI, FRANCESCO (1854), *Formularium legale practicum fori ecclesiastici [...]*, Romae.
- MURATORI, LUDOVICO ANTONIO (1742), *De difetti della giurisprudenza*, Venezia.
- REPOSATI, RINALDO (1773), *Della Zecca di Gubbio e delle geste de' signori Della Rovere duchi di Urbi-
no*, Tomo II, Bologna.
- SARPI, PAOLO (1699), *Historia Concilii Tridentini, Libri octo exposita*, Lipsiae.
- SACCO, FILIPPO CARLO (1735–1737), *Statuta civilia et criminalia civitatis Bononiae*, Bononiae.
- SIMANCAS, IACOBUS (1575), *De Catholicis institutionibus liber*, Romae.
- VAN ESPEN, ZEGER BERNARD (1781), *Jus ecclesiasticum universum [...]*, Voll. V, Venetiis.